

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

**INSTITUCIONÁLNÍ MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ
ARBITRÁŽ**

**INSTITUTIONAL INTERNATIONAL COMMERCIAL
ARBITRATION**

Zpracovatel: JUDr. David Řezníček

červen 2015

Poděkování

Velmi děkuji panu prof. JUDr. Květoslavovi Růžičkovi, CSc., konzultantovi mé disertační práce, za cenné připomínky a důležitou podporu při jejím zpracování.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Budějovicích dne 11. 6. 2015

JUDr. David Řezníček

Obsah

Obsah	2
Přehled použitých zkratk.....	6
Úvod, struktura, cíle a metody	8
Vymezení zkoumané problematiky	8
Struktura práce	9
Cíle práce	12
Metody práce	12
1. Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodu	14
1.1 Pojem	14
1.2 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení	17
1.2.1 Výhody rozhodčího řízení	17
1.2.2 Nevýhody rozhodčího řízení.....	19
1.3 Právní povaha arbitráže	23
1.3.1 Smluvní teorie.....	24
1.3.2 Jurisdikční teorie.....	26
1.3.3 Smíšená teorie.....	28
1.3.4 Autonomní teorie	29
1.4 Druhy rozhodčího řízení	30
1.4.1 Rozhodčí řízení <i>ad hoc</i>	30
1.4.2 Rozhodčí řízení institucionální	31
1.4.3 Rozhodčí řízení fakultativní a obligatorní	34
1.5 Prameny mezinárodní obchodní arbitráže	36
1.5.1 Mezinárodní smlouvy	36
1.5.2 Vnitrostátní právní předpisy	39
1.5.3 Řády rozhodčích soudů.....	41
1.5.4 Vazba nařízení Brusel I a Brusel I bis na rozhodčí řízení	42
2. Rozhodčí smlouva.....	46
2.1 Pojem	46
2.2 Právní povaha rozhodčí smlouvy.....	48
2.3 Druhy rozhodčích smluv.....	49

2.4 Obsah rozhodčí smlouvy	52
2.5 Zánik rozhodčí smlouvy	54
2.6 Rozhodčí smlouva v mezinárodním styku a její právní režim.....	56
2.7 Neexistence a neplatnost rozhodčích smluv	57
2.8 Rozhodčí smlouvy ve světle judikatury	61
3. Arbitrabilita.....	63
3.1 Pojem, druhy	63
3.2 Problematika arbitrability ve sporech s mezinárodním prvkem	66
3.2.1 Rozhodné právo pro přípustnost rozhodčí smlouvy	67
3.2.2 Rozhodné právo pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy	67
3.2.3 Vztah k mezinárodním smlouvám	68
3.3 Arbitrabilita ve vybraných zemích Evropy	70
3.4 Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí.....	81
3.4.1 Česká právní úprava.....	81
3.4.2 Zahraniční právní úprava	82
4. Rozhodci	84
4.1 Kvalifikační předpoklady rozhodce.....	85
4.1.1 Obecná kvalifikace	85
4.1.2 Kvalifikace pro spotřebitelské spory	87
4.1.3 Vliv státního občanství na kvalifikaci rozhodce	88
4.1.4 Omezení výkonu funkce rozhodce	91
4.1.5 Zvláštní kvalifikační předpoklady stálých rozhodčích institucí	92
4.2 Počet rozhodců.....	95
4.3 Ustanovení a jmenování rozhodců.....	98
4.4 Jmenování rozhodce třetí stranou – „Appointing authority“	101
4.5 Vyloučení rozhodce	103
4.6 Prozatímní rozhodce	105
4.7 Zrychlené jmenování rozhodců	110
5. Rozhodné právo v mezinárodní obchodní arbitráži	111
5.1 Právo místa sudiště	111
5.2 Právo rozhodné pro proces	116
5.3 Právo rozhodné pro řešení merita sporu	117

5.4 Rozhodování o meritu sporu podle zásad ekvity	119
6. Zahájení, průběh a skončení rozhodčího řízení	121
6.1 Zahájení rozhodčího řízení	121
6.2 Návrh na zahájení rozhodčího řízení	123
6.3 Průběh rozhodčího řízení	127
6.4 Skončení rozhodčího řízení	134
6.4.1 Usnesení o zastavení rozhodčího řízení	134
6.4.2 Rozhodčí nález.....	135
6.4.3 Přezkoumání rozhodčího nálezu	143
6.4.4 Právní moc a vykonatelnost rozhodčího nálezu	146
6.4.5 Zrušení rozhodčího nálezu.....	147
7. Stálé rozhodčí instituce	153
7.1 Mezinárodní rozhodčí soud ICC v Paříži	153
7.2 Americká arbitrážní asociace	158
7.3 Londýnský mezinárodní rozhodčí soud.....	160
7.4 Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic.....	163
7.5 Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni.....	165
7.6 Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO v Ženevě	169
7.7 Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu.....	170
8. Uznání a výkon rozhodčích nálezů	171
8.1 Newyorská úmluva	172
8.2 Uznání a výkon rozhodčích nálezů vydaných Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic se sídlem ve Washingtonu.....	175
8.3 Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů dle ZMPS	175
8.4 Vztah k právu EU	178
9. Rozhodčí pravidla UNCITRAL	179
9.1 Charakter Rozhodčích pravidel UNCITRAL	179
9.2 Průběh rozhodčího řízení podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL.....	180
9.2.1 Zahájení rozhodčího řízení dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL	180
9.2.2 Postup po zahájení řízení dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL.....	184
9.2.3 Rozhodčí nález dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL	186

10. Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži a jeho vliv na českou právní úpravu	189
Závěr	192
Shrnutí.....	197
Summary.....	201
Seznam použité literatury	205
Anotace	210
Klíčová slova	211

Přehled použitých zkratk

AAA	Americká arbitrážní asociace (AAA - American Arbitration Association)
Bruselská úmluva	Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968
Evropská úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži ze dne 21. dubna 1961 v Ženevě publikovaná ve sbírce zákonů vyhl. Ministerstva zahraničních věcí č. 176/1964 Sb.
ICC	Mezinárodní obchodní komora (International Chamber of Commerce - ICC) se sídlem v Paříži
LCIA	Londýnský arbitrážní soud (The London Court of International Arbitration) se sídlem v Londýně
Newyorská úmluva	Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku, publikovaná ve sbírce zákonů vyhl. Ministerstva zahraničních věcí č. 74/1959 Sb (The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards).
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
Pravidla ICC	Pravidla rozhodčího řízení Mezinárodního rozhodčího soudu v Paříži ve znění ke dni 1. 1. 2012
Pravidla UNCITRAL	Rozhodčí pravidla o mezinárodním rozhodčím řízení UNCITRAL předložená Komisí OSN pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL) a schválena dne 15. prosince 1976 v New Yorku Valným shromážděním OSN
RS při HK ČR a AK ČR	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky se sídlem Dlouhá 13, 110 00 Praha 1
Řád RS	Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ve znění ke dni 1. 7. 2012, uveřejněný v souladu s § 13 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích

	nálezů, ve znění pozdějších předpisů, v Obchodním věstníku č. 23/2012, vydání z 6. 6. 2012.
Řád LCIA	Řád rozhodčího soudu LCIA ve znění ke dni 1. října 2014
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
VIAC	Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Chamber)
Vídeňská pravidla	Rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni ve znění ke dni 1. 7. 2013
ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém s účinností od 1. ledna 2014
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
Washingtonská úmluva	Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států uzavřená dne 18. března 1965 ve Washingtonu publikovaná ve sbírce zákonů vyhl. Ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb.

Úvod, struktura, cíle a metody

Vymezení zkoumané problematiky

Mezinárodní institucionální obchodní arbitráž tvoří významnou alternativu klasického soudního řízení. Nezřídka představuje oblíbený a využívaný způsob řešení sporů vzniklých v rámci přeshraničního obchodu, ale svou významnou nezastupitelnou roli hraje i na půdě sporů na ochranu investic nebo práv duševního vlastnictví. Důvody, proč tomu tak je, jsou různé. Obecně však lze shrnout, že arbitráž oproti soudnímu systému, který bývá občas „strnulý“ a nepružný, reflektuje moderní trendy panující v současném obchodním životě a přináší pružný a funkční způsob rozhodování ve sporech obchodního typu, který je z mezinárodněprávního pohledu mimořádně efektivní. Mezinárodní rozhodčí arbitráž přináší konečná a závazná meritorní rozhodnutí nezávislými rozhodci. Výběr těchto rozhodců je odvislý od volby sporných stran, a proto umožňuje, aby při vhodné volbě bylo rozhodnutí v dané právní a skutkové oblasti učiněno rozhodci, kteří se na onu problematiku specializují. V rámci mezinárodního obchodu je poměrně obvyklé, že sporné strany nejsou ochotny podříditi řešení svého sporu pod věcnou a místní působnost orgánů státu druhé smluvní strany, neboť se obávají možné podjatosti, v důsledku které by tyto soudní orgány mohly rozhodnout ve prospěch domácího účastníka, který tak může využít výhod domácího prostředí. Není ani dost dobře možné vyloučit výhodu znalosti místního prostředí. V případě, že sporné strany zvolí řešení formou mezinárodní obchodní arbitráže, mohou být tyto shora uvedené obavy vyloučeny garancí nepodjatosti rozhodců, možností zvolit si právo a místo sudiště, uzavřít dohodu o způsobu vedení sporu, dohodu o požadavcích na předsedu rozhodčího senátu apod. Důležitou motivací, pro kterou účastníci sporu často volí řešení prostřednictvím mezinárodní obchodní arbitráže, je skutečnost, že arbitráž má důvěrnou povahu, čímž poskytuje stranám sporu účinnou ochranu před negativní medializací a případnou účastí veřejnosti v celém procesu.

Při přípravě podkladů pro zpracování této práce, zaměřené na téma mezinárodní obchodní arbitráže, jsem se setkal s množstvím témat, které by si zasloužily důkladné zpracování, rozbor a dlouhodobý výzkum, a to zejména s ohledem na značné změny právních úprav, které nastaly za období posledních několika let. Tato práce tak zohledňuje

zejména poslední tři zásadní novely zákona o rozhodčím řízení (ZRR) účinné ke dni 1. 4. 2012 a k 1. 1. 2014, vydání nového zákona o mezinárodním právu soukromém a vydání nových pravidel a řádů nejvýznamnějších světových arbitrážních center. Současně je nezbytné konstatovat, že problematika rozhodčího řízení, a zejména mezinárodního rozhodčího řízení, je velmi široká, a věnuje se jí proto nepřehledné množství české i zahraniční literatury. Není tak možné v rámci jedné práce postihnout veškeré aspekty tohoto způsobu řešení sporů.

Nelze zároveň v této práci nezmínit skutečnost, že od roku 2012 vydala celá řada světově významných rozhodčích institucí nové rozhodčí řády a pravidla. Disertační práce proto již vychází z těchto řádů rozhodčích soudů:

- Řád Rozhodčího soudu u Hospodářské komory ČR a Agrární komory ČR účinný dne 1. 7. 2012,
- Rozhodčí řád Mezinárodní obchodní komory v Paříži účinný dne 1. 1. 2012,
- Řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně účinný dne 1. 10. 2014,
- Rozhodčí řád VIAC účinný dne 1. 7. 2013.

Struktura práce

První část práce se zabývá charakteristickými znaky mezinárodní obchodní arbitráže a jejím postavením. Rád bych v této souvislosti porovnal některé výhody a nevýhody tohoto řízení. Nicméně je nezbytné předestřít, že nelze vždy jednotlivé atributy mezinárodní obchodní arbitráže vnímat jako jednoznačné nevýhody a jiné zase naopak jako jednoznačné výhody. V jednotlivých podkapitolách hodlám vyjmenovat a rámcově popsat základní právní teorie, které se zabývají právní povahou arbitráže v obecném slova smyslu. Tato práce se současně bude věnovat jednotlivým druhům rozhodčího řízení. Dalšími základními otázkami, jež budou v této práci řešeny jako další témata, jsou prameny mezinárodní obchodní arbitráže, a to zejména vnitrostátní právní předpisy, Řády stálých rozhodčích soudů a mezinárodní smlouvy. Samostatným tématem, které stojí za zpracování, je změna chápání samotné arbitráže Ústavním soudem České republiky a odklon od smluvní teorie, kterou zastával např. P. Raban. Poměrně dlouhou dobu ze smluvní teorie vycházel i Ústavní soud České republiky, a to do vydání svého nálezu dne 8. března 2011, sp. zn.: ÚS 3227/07.

Druhá část této práce se bude věnovat rozhodčí smlouvě, a to její charakteristice, obsahu, druhům, neplatnosti a nicotnosti rozhodčí smlouvy a jejímu zániku. Rozhodčí smlouva, coby základní předpoklad pro projednání sporu v rozhodčím řízení, si dozajista zaslouží hlubší právní rozbor a zkoumání. Základní podmínkou je legalita rozhodčího řízení, tedy právní možnost daného právního řádu realizovat rozhodčí řízení vnitřní legislativou. Rozhodčí smlouva je upravena v čl. 7 odst. 1 Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985, ve znění z roku 2006, dále vnitrostátně v ust. § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění, a v neposlední řadě i v čl. II. odst. 1. Newyorské úmluvy. Disertační práce by tak měla přinést komparatistiku a vzájemnou souvislost výše uvedených legislativních definic rozhodčí smlouvy, popsat právní povahu rozhodčí smlouvy (zda se jedná o hmotněprávní nebo procesněprávní smlouvu) a jednotlivé druhy rozhodčích smluv.

Třetí část je věnována problematice arbitrability. Arbitrabilita je klíčovým a stěžejním pojmem rozhodčího řízení a v mezinárodněprávních vztazích ještě na svém významu nabývá. Možnost projednat věc před rozhodci se bude posuzovat podle tzv. *lex arbitri* (obdobně jako *lex fori*), tedy práva místa, kde se bude konat řízení, resp. kde bude vydán rozhodčí nález. Má-li však být nález vykonán v jiném státě, než ve kterém byl vydán, bude i zde cizí soud provádějící výkon rozhodčího nálezu posuzovat, zda spor mohl být v rozhodčím řízení vůbec projednán, a to právě podle právního řádu místa, kde má být tento rozhodčí nález vykonán. Tato část se tedy bude zabývat nejen pojmem arbitrability a jejími druhy, nýbrž i rozhodným právem pro přípustnost rozhodčí smlouvy a vztahem k mezinárodním smlouvám. Cílem práce by mělo být provedení komparatistického porovnání otázky arbitrability ve vybraných zemích Evropy a dále otázka arbitrability sporů týkajících se nemovitostí.

Čtvrtá část bude charakterizovat otázky týkající se osoby rozhodce, požadavků na jeho kvalifikaci a bude se zabývat i otázkami složení rozhodčího senátu, způsobu jmenování a ustanovení rozhodců, a dále i tématice vyloučení rozhodce. S ohledem na nově vydané řády ze strany ICC, ICIA a VIAC se budu zabývat i poměrně aktuální problematikou prozatímního rozhodce a otázkou zrychleného jmenování rozhodců.

Pátá část bude pojednávat o právu rozhodném pro mezinárodní rozhodčí arbitráž. Zabývat se budu zejména právem rozhodným pro otázky procesní, právem místa sudiště,

a právem rozhodným pro řešení merita věci. Bude současně nezbytné pojednat i o rozhodování podle zásad spravedlnosti. Problematika rozhodného práva v mezinárodní obchodní arbitráži hraje klíčovou roli coby zásadní procesní otázka rozhodčího řízení. Spornou se může jevit otázka, zda problematika výběru práva rozhodného v rámci arbitráže může vzniknout pouze v rámci mezinárodního rozhodčího řízení.

V části šesté této práce bude popsán vlastní průběh arbitráže od jejího zahájení až do meritorního skončení vydáním procesního usnesení o zastavení řízení nebo rozhodčího nálezu. Tato kapitola si klade za cíl provést dělení a charakteristiku rozhodčích nálezů, pojednat o doplňujícím a mezitímním rozhodčím nálezu, možnosti přezkumu rozhodčího nálezu, opravném usnesení, právní moci a o vykonatelnosti rozhodčího nálezu.

Část sedmá této práce se bude věnovat vybraným nejvýznamnějším stálým rozhodčím institucím, a to Mezinárodnímu rozhodčímu soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži, Londýnskému mezinárodnímu rozhodčímu soudu, Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů, Americké arbitrážní asociaci, Středisku pro arbitráž a mediaci WIPO v Ženevě, Mezinárodnímu rozhodčímu soudu při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni a Arbitrážnímu institutu při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu.

Osmá část pojednává o institutu uznání a výkonu rozhodčích nálezů, bez kterého by nebylo možné naplnit hlavní smysl rozhodčího řízení. V rámci této kapitoly představím jednu z nejvýznamnějších mezinárodních úmluv, která se touto problematikou zabývá, a předešlu řešení této oblasti v rámci nového zákona o mezinárodním právu soukromém. Předmětem práce by tak mělo být provedení právní komparatistiky procesu uznání a výkonu rozhodčích nálezů

- a) podle nového zákona č. 91/2012 o mezinárodním právu soukromém,
- b) podle Newyorské úmluvy a dále
- c) vydaných rozhodci před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic se sídlem ve Washingtonu.

Část devátá a desátá si klade za cíl pojednat o Rozhodčích pravidlech UNCITRAL a Vzorovém zákonu UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži a jeho vztahu k vnitrostátní právní úpravě.

Cíle práce

Cílem práce je nejprve vymezit pojem a postavení institucionální mezinárodní obchodní arbitráže, následně poskytnout ucelený pohled na její jednotlivé aspekty a posléze nabídnout alternativy řešení vybraných skutkově i právně složitých otázek s akcentem na jejich následné praktické využití v praxi mezinárodního obchodu.

Obecným cílem práce by měla být sumarizace uceleného a jednotného souboru obecně platných poznatků, které se vztahují k problematice mezinárodní arbitráže a které budou obecně platné z globálního pohledu. V mezinárodním prostředí je problematika rozhodčího řízení řešena poměrně celistvě. Tato komplexní úprava umožňuje aplikaci pravidel a řádů mezinárodních rozhodčích institucí bez ohledu na rozdílné vnitrostátní právní úpravy a hranice států. Při psaní práce bude proto nezbytné zaměřit se na popis podstatných otázek institucionálního mezinárodního rozhodčího řízení včetně definice nejvýznamnějších institutů tohoto alternativního způsobu rozhodování sporů. Dále považuji za nezbytné reagovat v této práci na poslední právní změny, které zavádí nový zákon o mezinárodním právu soukromém a nedávné novely ZRŘ.

Zkoumaná problematika by dále měla mít za cíl zodpovědět v konkrétní rovině otázku, *zda je mezinárodní institucionální arbitráž pro strany výhodnější, než arbitráž ad hoc*. Druhým cílem by mělo být zodpovězení problematiky, *zda může být cizinec rozhodcem v České republice*.

Metody práce

Práce je založena zejména na metodě popisné, právně-komparativní a právně analytické s tím, že porovnává bude hmotněprávní a procesní úprava jak institucionálního rozhodčího řízení vnitrostátní a mezinárodní povahy před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, tak institucionálního rozhodčího řízení před významnými stálými rozhodčími institucemi mezinárodního rozsahu, jako je Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži (International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce), Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Chamber), Londýnský mezinárodní rozhodčí soud (London

Court of International Arbitration), Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO v Ženěvě (World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation Center), Mezinárodní středisko pro řešení sporů Americké arbitrážní asociace (International Center for Dispute Resolution of the American Arbitration Association) a Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu (Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce).

V celé práci budu vycházet především z české a zahraniční odborné literatury a z právní úpravy vybraných právních řádů týkajících se rozhodčího řízení.

V největší míře tedy bude v této práci uplatněna metoda analytická, a to zejména při analýze odborné literatury, právních úprav v jednotlivých vybraných zemích a při studiu obsahu a charakteristických znaků jednotlivých doktrín rozhodčího řízení a principu autonomie vůle stran. Metoda induktivní bude použita v případech, kdy bude věnována pozornost dostupným výsledkům rozhodovací praxe. V omezené míře nezbytné pro uchopení zejména teoretické části vymezené problematiky může být použita i metoda kompilační. Při zpracování této práce se však vynasnažím používat tuto metodu jen v minimální míře vzhledem k jejím obecně známým nedostatkům pro vědeckou práci.

Další hojně využívanou metodou bude metoda komparativní, která bude používána k porovnávání národních právních úprav rozhodčího řízení, např. v otázkách arbitrability sporů v evropských zemích.

1. Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodu

1.1 Pojem

Než bude možné vymezit mezinárodní rozhodčí řízení a jeho místo při řešení obchodních sporů s mezinárodním prvkem, je nezbytné obecně definovat pojem rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení bývá právní teorií podřazováno mezi alternativní způsoby řešení sporů.¹ Mezi další takovéto alternativní způsoby řešení sporů se řadí mediacce, expertiza, konciliace, negociace, mini trial nebo mediation-arbitration. Rozhodčí řízení bývá často označováno jako „arbitráž“ v souvislosti s původním anglickým termínem „*arbitration*“. Jedná se o mimosoudní způsob řešení právních sporů za účasti nezávislých a nestranných rozhodců, kteří ale nemají postavení veřejného orgánu a jedná se tedy o soukromé osoby.

Rozhodčí řízení je alternativou standardního občanskoprávního procesu při rozhodování majetkových sporů. Je nutné podotknout, že se jedná o alternativu významnou. Odborná veřejnost ne vždy chápe rozhodčí řízení jako zvláštní druh alternativního řešení sporů, naopak je arbitráž považována za jeden ze tří způsobů řešení sporů obecně, tj. ADR, řízení před soudy a rozhodčí řízení.² Alternativní způsob řešení sporů a rozhodčí řízení se na rozdíl od běžného soudního řízení vyznačuje zejména dobrovolným souhlasem sporných stran účastnit se tohoto řízení. Mezi rozhodčím řízením a tzv. ADR oproti tomu existuje celá řada rozdílů zejména z pohledu rozdílných cílů obou těchto druhů řízení.³ Podstatný rozdíl dále tvoří otázka, zda je či není důležité místo rozhodování sporu.⁴ Pokud budeme zkoumat, co je cílem rozhodčího řízení, výsledkem bude jednoznačná odpověď, a to vydání rozhodčího nálezu. Na druhé straně účelem alternativních způsobů řešení sporů může být zejména uzavření dohody nebo dosažení jiného způsobu smírného vyřešení sporu.

¹ Současně je často používána zkratka „ADR“ jako *Alternative Dispute Resolution*.

² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 21 s.

³ Cílem rozhodčího řízení je vydání vykonatelného rozhodčího nálezu. Naopak cílem ADR je dosažení dohody.

⁴ Místo rozhodování sporu není pro alternativní druhy řešení sporů vůbec podstatné.

Odborná literatura poskytuje celou řadu definic, které vymezují termín „rozhodčí řízení“. Rozehnalová N. uvádí, že rozhodčí řízení je „*rozhodování sporů soukromými osobami a nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout.*“⁵ Růžička K. vymezuje „*rozhodčí řízení (arbitráž) jako dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci), která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.*“⁶

Máme-li stručně a výstižně charakterizovat rozhodčí řízení, můžeme uvést tyto tři základní charakteristické znaky arbitráže:

- a) souhlas či dohoda stran (neboli rozhodčí doložka, smlouva o rozhodci),
- b) soukromé osoby rozhodující spor (neboli rozhodci, rozhodčí senát),
- c) konečný a závazný rozhodčí nález.⁷

Pravomoc rozhodce je limitována souhlasem či dohodou sporných stran, která umožňuje rozhodovat pouze a výhradně jen ty otázky, které z této dohody vyplývají. Právě takovouto dohodou stran jsou rozhodci sporu vázáni a jsou povinni respektovat při výkonu své činnosti procesní i hmotněprávní pravidla, které si strany sjednaly. Rozhodci nepředstavují veřejnou moc, neboť se jedná o soukromé osoby a zpravidla jsou voleni stranami sporu, nebo strany sporu alespoň určují způsob jejich volby. Rozhodce řešící spor v rozhodčím řízení nemusí zpravidla ani mít právnické vzdělání.⁸ Naprosto základním požadavkem kladeným na osobu rozhodce je, obdobně jako v případě soudce, nezávislost a nestrannost. Sporné strany využívají institutu rozhodčího řízení hlavně z

⁵ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 42 s.

⁶ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 19 s.

⁷ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 2 s.

⁸ Určitou výjimku v tomto případě představují kvalifikační předpoklady pro zápis rozhodce do seznamu rozhodců, kteří mohou být určeni rozhodčí doložkou pro rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv dle § 35b odst. 1 písm. c) ZRR

důvodu konečnosti a závaznosti vydaných rozhodčích nálezů, proti kterým zpravidla není možný opravný prostředek.⁹

Mezinárodní rozhodčí řízení je obecně považováno za rozhodčí řízení obsahující mezinárodní prvek. Odborná veřejnost poukazuje na to, že existence mezinárodního charakteru může být záležitostí nestálou a proměnlivou, neboť arbitráž lze považovat za mezinárodní již v počáteční fázi kontraktačních jednání, ale i později až např. v období exekučního výkonu rozhodčího nálezu. Mezinárodní povaha rozhodčího řízení se právní teorií současně rozlišuje na absolutní – objektivní,¹⁰ či relativní - subjektivní¹¹ mezinárodní povahu rozhodčího řízení.¹²

Vzorový zákon UNCITRAL definuje mezinárodní arbitráž když: (i) strany při uzavření smlouvy mají místa svého podnikání v různých státech, nebo (ii) místo arbitráže je mimo stát, kde mají strany místo podnikání, či místo, kde má být splněna převážná část závazků plynoucích ze smlouvy, nebo místo, se kterým je předmět sporu úžeji spojen, je mimo území státu, ve kterém mají strany své sídlo.

⁹ Výjimkou z nemožnosti přezkoumání rozhodčího nálezu bývá zejména situace, kdy dojde k určitým procesním pochybením. V podstatě rozhodčí nález není možné přezkoumávat z hmotněprávních důvodů, které spočívají ve věci samé, i když rozhodce například nesprávně danou otázku právně posoudil či dospěl ke svému rozhodnutí na základě nesprávného či neúplného skutkového zjištění.

¹⁰ Jedná se o takové případy, kdy jednotliví účastníci rozhodčího řízení mají vztahy k různým právním řádům. Například vztah mezi českou a německou obchodní společností. Mezinárodní prvek může být dán i v případech, kdy smluvní strany mají vazbu pouze k jednomu právnímu řádu, nicméně samotný předmět jejich sporu je situován či má jinou vazbu do zahraničí.

¹¹ Relativita mezinárodního charakteru může být spatřována v situaci, kdy ačkoliv objektivně by rozhodčí řízení mezinárodní rozměr neobsahovalo, vůlí stran by byl mezinárodní prvek sjednán. Za příklad by nám mohla posloužit situace, kdy strany s objektivním vztahem k jednomu a témuž státu by označily pro rozhodnutí jejich sporu stálý rozhodčí soud v zahraničí.

¹² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 44 s.

1.2 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

1.2.1 Výhody rozhodčího řízení

Bez ohledu na to, zda se jedná o vnitrostátní rozhodčí řízení nebo o mezinárodní obchodní arbitráž, představuje tento institut pro laickou veřejnost obvykle hrozbu, které je lepší se vyhnout. Nermalou měrou se na této ne příliš dobré pověsti rozhodčího řízení podepsaly různé pochybné úvěrové společnosti, které využívají zpravidla služeb jen jediného rozhodce, který rozhoduje takřka výhradně veškeré jejich spory. Ve prospěch které strany takovéto rozhodčí řízení vede ani nemluvě. Pakliže je v médiích zmíněna arbitráž nebo rozhodčí řízení, veřejnost si zpravidla připomene mediálně známé spory, ve kterých byla jedním z účastníků Česká republika, tj. spory typu „ČSOB“, „Nomura“ či „Diag Human“. Ačkoliv média neinformují o arbitráži v příliš dobrém světle, většina odborníků hodnotí tento druh řízení spíše jako pozitivní právní institut, u kterého výhody převažují nad nevýhodami.¹³

Jednou ze zajímavých výhod rozhodčího řízení je jeho neformálnost. Strany tak mohou uzavřít dohodu o postupu, kterým bude jejich spor veden, a to buď odkazem na řád či pravidla rozhodčího soudu v České republice nebo zahraničí, anebo uzavřou dohodu o použití některých pravidel pro rozhodčí řízení *ad hoc*, která jsou stranám známa.¹⁴ Současně se mohou od těchto pravidel odchýlit a mohou si sjednat i své vlastní podmínky vedení řízení, například v otázce místa konání rozhodčího řízení, stanovení jednacího jazyka, anebo zda rozhodci v rámci rozhodčího řízení budou rozhodovat výhradně na základě stranami předložených písemných dokumentů bez nařízení jednání.¹⁵

Klíčovou výhodou arbitráže je relativně snadná vymahatelnost vydaných rozhodčích nálezů.¹⁶ Obecně platí, že rozhodčí nálezy lze nepoměrně snadněji

¹³ KLEIN, B. *Proč mnozí dští oheň a síru na rozhodčí řízení, když jde o božskou instituci?*, Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a.s.), 2010/3, 100 s.

¹⁴ Příkladem mohou být Pravidla UNCITRAL z roku 1976.

¹⁵ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 26 s.

¹⁶ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 3 s.

mezinárodně vymáhat než rozsudky jednotlivých národních soudů. Při nuceném výkonu rozhodčích nálezů je v mezinárodním prostředí stěžejní právní úpravou Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. 6. 1958,¹⁷ kterou ke konci roku 2014 podepsalo více než 152 zemí – dne 24. 12. 2014 vstoupila tato úmluva v platnost u posledních signatářů, a to států Království Bhútán (č. 151) a Kooperativní republika Guyana (č. 152).¹⁸

Předmětem sporu bývají v obchodním styku neztřídka záležitosti představující obchodní tajemství některého nebo obou účastníků. V takovém případě hraje neveřejnost rozhodčího řízení klíčovou roli při rozhodování stran o volbě této alternativy soudního řízení. Uzavření rozhodčí smlouvy je tak nejsnadnější způsob, jak je možné utajit existenci sporu i jeho celý průběh. Mlčenlivostí je navíc chráněno i vlastní znění rozhodčího nálezu. Neveřejnost rozhodčího řízení je tedy spojena s povinností rozhodců a funkcionářů rozhodčích soudů ve vztahu ke všem skutečnostem, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce. V zahraniční právní teorii¹⁹ lze však nalézt i výjimky z neveřejnosti rozhodčího řízení, které tuto zásadu prolamují, a to:

1. souhlas stran se zveřejněním skutečností,
2. rozhodnutí soudu o zveřejnění dokumentů či důkazních prostředků,
3. je-li to nezbytné k ochraně legitimního zájmu na ochraně strany rozhodčího řízení,
4. odůvodňuje-li to zájem na spravedlnosti zveřejnění skutečností, a
5. je-li to ve veřejném zájmu.

Z pohledu rychlosti vyřešení věci je obvykle rozhodčí řízení schopné významně konkurovat řízení konanému u obecných soudů. Strany sporu si navíc mohou zvolit takový rozhodčí soud a formu rozhodčího řízení, které bude mít závazně stanoveny lhůty pro vydání nálezu rozhodcem.²⁰ Klíčovou zásluhu na vyšší rychlosti rozhodčího řízení

¹⁷ Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 74/1959 Sb.

¹⁸ <http://www.newyorkconvention.org/contracting-states>

¹⁹ Tweeddale, A., Tweeddale, K.: *Arbitration of Commercial Disputes*, Oxford University Press, 2007, 355-370 s.

²⁰ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky na svých webových stránkách <http://www.soud.cz/o-rozhodcim-rizeni> deklaruje, že od podání žaloby do vydání rozhodčího nálezu uběhne často pouze několik měsíců nebo dokonce i týdnů.

má zásada jednoinstančnosti řízení, k jejímuž prolomení musí mezi stranami existovat dohoda o možnosti uplatnit opravný prostředek.

Lze se také setkat s tím, že soudní řízení (zejména ve sporech s mezinárodním prvkem) může mít zvýšené komplikace s aplikací zahraničního práva nebo některých odborných otázek. V procesu před rozhodčím soudem může být tato nevýhoda vyloučena tím, že strany zvolí rozhodcem odborníka v daném oboru. Možnost volby osoby rozhodce tak tvoří jednu z dalších podstatných výhod arbitráže. Osobou rozhodce může být zvolen kdokoliv, a tedy i cizí státní příslušník, pokud do něj strany vloží důvěru, že rozhodne spor s nejvyšší odbornou péčí a nestranností. Strany sporu mají dále zcela ve své dispozici i rozhodnutí ohledně konkrétního počtu rozhodců. Počet rozhodců však má být ze zcela pragmatických důvodů vždy lichý, aby při rozhodování rozhodčího senátu byla vyloučena parita hlasů.

1.2.2 Nevýhody rozhodčího řízení

Zda na některé výhody uvedené v předchozí kapitole bude skutečně nahlíženo jako na výhodu, anebo zda budou naopak považovány za nevýhodu, bude vždy záležet na konkrétním úhlu pohledu. Jednou z největších nevýhod řízení tohoto typu však bude představovat neznalost a nezkušenost některé ze stran rozhodčího řízení. Nedostatek zkušeností s vedením rozhodčího řízení může způsobit v průběhu vedení sporu značné komplikace, které by zkušený znalec arbitráže eliminoval. V mezinárodní arbitráži může totiž např. nastat situace, kdy bude nutné řešit problematiku rozdílu právních úprav různých států v otázce „arbitrability“ sporu.²¹ Tato problematika může být nezkušeným rozhodcem poměrně snadno opomenuta a v důsledku toho může dojít k vydání rozhodčího nálezu, který nebude ve státě svého výkonu uznán.

Ačkoliv se nemožnost podání opravného prostředku může jevit jako prostředek významně urychlující řešení spor, není tím vyloučena možnost nahlížet na tento atribut rozhodčího řízení spíše jako na překážku, zejména v situaci kdy bude vydaný rozhodčí

²¹ „Může tak dojít k situaci, kdy spor je v místě vedení sporu arbitrabilní a v místě nuceného výkonu rozhodčího nálezu nikoli.“ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 63 s.

nález zjevně nesprávný.²² Faktická nemožnost odvolání má za takových okolností pro prohrávající stranu procesně velmi neblahé důsledky. Z tohoto důvodu je přípustné sjednání možnosti opravného prostředku přímo v rozhodčí smlouvě.

Nicméně je nezbytné upozornit na existenci rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických, podle kterého nelze smluvně rozšiřovat důvody, které by vedly ke zrušení rozhodčího nálezu, s výjimkou těch, které jsou uvedeny v FAA (Federal Arbitration Act).²³ Výrobce hraček Mattel byl žalován pronajímatelem ve sporu týkajícím se nájmu. Poté, co spor dospěl před federální soud, se obě strany dohodly, že případ bude řešen v rámci arbitráže podle zákona o rozhodčím řízení (FAA). Zcela netypicky si strany ujednaly, že rozhodčí nález může být zrušen rozhodnutím okresního soudu, pokud závěr rozhodce bude chybný. Ujednání stran dávalo federálním soudům daleko větší pravomoc nad arbitráží, než jaká je stanovena zákonem o rozhodčím řízení. Zákon (FAA) totiž výslovně úzce vymezuje situace, za kterých může soud zrušit rozhodčí nález. Těmito případy je kupříkladu korupce nebo podjatost. Rozhodce poté co vyslechl jednotlivé argumenty obou stran, vydal rozhodnutí ve prospěch společnosti Mattel. Druhá strana nechala rozhodnutí rozhodce přezkoumat okresním soudem, který shledal, že rozhodčí nález obsahuje nesprávné závěry. Nejvyšší soud USA nakonec rozhodl, že původní rozhodčí nález ve prospěch společnosti Mattel je platný. Toto rozhodnutí odůvodnil, že ačkoliv rozhodce udělal právní chyby, není na místě, aby soudy přezkoumávaly správnost arbitrážního rozhodnutí. Ačkoliv původní rozhodčí smlouva rozšířila list možnosti soudního přezkumu arbitráže, tato dohoda nemůže být vykonatelná.

Růžička K. zmiňuje další potencionální riziko rozhodčího řízení *ad hoc*, kdy strany sporu nemají žádnou právní ani faktickou možnost, jak přinutit takového rozhodce rozhodčí nález vydat.²⁴ V případě institucionální arbitráže však tato obava není reálná. Bude-li rozhodčí řízení konáno před některým ze stálých rozhodčích soudů, často bývají statuty a řády těchto institucí upraveny závazné lhůty pro vydání nálezu. Příkladem lze uvést ust. § 30 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře

²² Ať již po stránce právní či po stránce skutkové.

²³ Viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, HALL STREET ASSOCIATES, L.L.C. v. MATTEL, INC., ze dne 25. 3. 2008.

²⁴ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 28 s.

ČR, který upravuje tzv. urychlené řízení. V rámci tohoto urychleného řízení je nezbytné vydat rozhodčí nález nebo usnesení o zastavení řízení ve lhůtě dvou měsíců od zaplacení zvýšeného poplatku za rozhodčí řízení na základě písemné dohody stran nebo do čtyř měsíců od zaplacení zvýšeného poplatku na návrh kterékoliv strany, která uhradila zvýšený poplatek. Lhůty stanovené tímto Řádem Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR se v případě urychleného řízení zkracují na třetinu, popř. na polovinu s výjimkou čtrnáctidenní lhůty pro písemné vyjádření k žalobě a třídní lhůty pro změnu termínu ústního jednání, které se nemění.²⁵ Dne 24. 5. 2012 schválilo předsednictvo Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR na svém zasedání řád, který byl publikován dne 6. 6. 2012 v Obchodním věstníku č. 23/12 a nabyl účinnosti dne 1. 7. 2012, který nahradil stávající Řády Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro mezinárodní spory a Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro vnitrostátní spory a průběh řízení sjednotil.²⁶

Dalším nežádoucím faktorem tohoto typu řízení je absence donucovací pravomoci rozhodců, kdy neochota stran, svědků či znalců s rozhodčím senátem aktivně spolupracovat může projednávanou věc snadno zkomplikovat. V praxi bývá poměrně běžnou záležitostí, že některá ze sporných stran jedná ryze obstrukčně a využívá veškerých možných právních institutů k prodloužení řízení a oddálení konečného rozhodnutí arbitra.²⁷

Nevýhodou rozhodčího řízení může také být nemožnost spojení věcí v souvisejících sporech. Dohoda sporných stran v rozhodčí smlouvě striktně vymezuje pravomoc rozhodců daný spor rozhodovat. Není-li tedy dán souhlas, aby se i jiné řízení konalo v rámci arbitráže, nelze související věc v rozhodčím řízení projednat bez souhlasu druhé strany.²⁸

²⁵ Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ve znění ke dni 1. 7. 2012, uveřejněný v souladu s § 13 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, v Obchodním věstníku č. 23/2012, vydání z 6.6.2012.

²⁶ MAREK, K. *Nový Řád Rozhodčího soudu při HK a AK ČR*, Právní fórum 10/2012, s. 463

²⁷ Za takové právní prostředky by mohlo být považováno napadení platnosti rozhodčí smlouvy u obecného soudu či vyloučení rozhodců.

²⁸ MOSES, Margret L. *The Principles And Practice of International Commercial Arbitration*. Cambridge University Press, 2008., 5 s.; ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 63 s.

Nemožnost spojení věcí však nevylučuje použití tzv. kompenzační námitky v již zahájeném řízení a to i za situace, že ohledně protinároku žalované strany, jež je využíván v řízení jako kompenzační námitka, není sjednána rozhodčí smlouva. V této souvislosti upozorňuji na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011, kdy soud dovodil: *„Žalovanému nelze upřít možnost uplatnit svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce. Rozhodce musí obranu žalovaného, již uplatňuje svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce, posoudit věcně, tj. zda došlo v důsledku tohoto úkonu k zániku (částečnému zániku) pohledávky žalobce, a nemůže toto věcné posouzení odeprít z důvodu, že k tomuto posouzení nemá rozhodce pravomoc, neboť o této pohledávce nebyla uzavřena rozhodčí smlouva. Pokud tak učiní, odnímá tím účastníku řízení možnost věc před rozhodci projednat.“*

Osobně mám za jednu ze zásadních nevýhod rozhodčího řízení nemožnost existence donucení svědků, znalců a stran k podání svědectví v rozhodčím řízení. Podle ust. § 20 ZRŘ mohou rozhodci vyslýchat svědky, znalce a strany jen tehdy, pokud se k nim dobrovolně dostaví a poskytnou svou výpověď. Neochota svědka poskytnout svědeckou výpověď v rámci rozhodčího řízení může velmi jednoduše uvést některou ze stran do stavu zásadní důkazní nouze, a to zejména za situace, kdy skutkový stav nelze prokázat jiným způsobem. Výsledkem pak nemůže být správné zjištění skutkového stavu v rozhodčím řízení, které následně vede i k nesprávnému rozhodnutí. Obdobné účinky způsobuje i absence trestněprávní sankce pro svědky a znalce, která jim vcelku beztrestně umožňuje neuvádět pravdivou výpověď. Ust. § 346 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, upravující skutkovou podstatu trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku, se totiž vztahuje pouze na uvedení nepravdy před soudem, mezinárodním soudním orgánem, notářem jako soudním komisařem, státním zástupcem, policejním orgánem, anebo před vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Je tak nasnadě, že absence možnosti donucení k podání pravdivé svědecké výpovědi může mít v rozhodčím řízení dalekosáhlé následky pro některou ze sporných stran, a to zejména s poukazem na zásadu jednoinstančnosti.

1.3 Právní povaha arbitráže

Vnitrostátní i mezinárodní rozhodčí řízení se nepochybně nepohybuje v právním vakuu. Působí v určitém právním prostředí, které upravuje postavení a účinky rozhodčího řízení, včetně šíře možnosti stran a rozhodců při výběru rozhodného práva pro meritum sporu.²⁹ Lze konstatovat, že ani jedna z hlavních doktrín, tedy doktrína smluvní a jurisdikční, se v žádném z právních řádů neprojevuje celkově ve všech svých znacích. Rozhodčí řízení v současnosti už nebývá chápáno výlučně jako výraz veřejné moci a současně postupně začínají být opouštěny úvahy o liberálním pojetí rozhodčího řízení jako procesu, který se pohybuje mimo právní rámec. Lze pozorovat určité tendence, a to zejména s ohledem na ochranu zájmů států a slabší smluvní strany, v důsledku kterých se pojetí rozhodčího řízení vrací zpět do určitého právního rámce.

Odborná veřejnost připouští, že nemá ve skutečnosti praktické využití hledání podstaty či právní povahy arbitráže, nicméně i přesto je tato otázka právními teoretiky již více než 200 let diskutována.³⁰ Bývá však i poukazováno na praktické stránky těchto debat, jak bude vysvětleno níže.³¹

Doktríny rozhodčího řízení mají vliv na postavení rozhodčího řízení jako způsobu výkonu spravedlnosti a na jeho vztah k ochraně a vynucování subjektivních práv prostřednictvím státní moci. Profesor Gaillard, jeden z předních akademických odborníků na právo mezinárodního rozhodčího řízení, zastává názor, že právo mezinárodního rozhodčího řízení nemůže být správně pochopeno bez reflexe k jeho teoreticko-právním základům, a naopak, různá filosofická východiska mezinárodního rozhodčího řízení nezůstávají bez praktických dopadů.³²

²⁹ LEW, J.D.M., MISTELIS, L., KRÖLL, S. *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 2003. 953 s.

³⁰ BORN, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, 184 s.

³¹ Viz. Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 443/01, IV. ÚS 345/01, IV. ÚS 174/02. Praktická stránka těchto debat by mohla přinést též odpověď na otázku případné odpovědnosti rozhodce. (In RABAN, P.: *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003/1, 25 s.)

³² GAILLARD, E. *Aspects philosophiques du droit de l'arbitrage International*. Leiden: Martinus Nijhoff Publisher, 2008. 432 s.

Právní teorie rozlišuje celkem čtyři právní doktríny, přičemž každá z těchto teorií vychází z odlišné povahy rozhodčího řízení.

1.3.1 Smluvní teorie

Za základ této teorie je považována rozhodčí smlouva, od které je odvozována rozhodovací pravomoc rozhodců. Smluvní teorie³³ vychází z doktríny smluvní autonomie vůle stran a klade důraz na vliv účastníků na konečnou podobu arbitráže.³⁴ Vzhledem k tomu, že se účastníci v rámci rozhodčí doložky (smlouvy) zavazují, že se podrobí vydanému rozhodčímu nález, není rozhodčí nález v tomto pojetí brán jako autoritativní rozsudek.³⁵ Zastánci této teorie mají za to, že rozhodnutí v rámci rozhodčího řízení nemůže být omezováno jakoukoli restrikcí, a proto je jeho výkon možný nařídít kdekoli, pokud nedojde ke splnění povinnosti uložené rozhodčím nálezem dobrovolně.³⁶ Význam národního práva na rozhodčí řízení je spatřován ve vyplňování mezer v rozhodčí smlouvě, anebo mu bývá přisuzován vliv na určité okruhy otázek, kterými je arbitrabilita³⁷ sporu či uplatnění veřejného pořádku.

Představitelé této doktríny tak připouštějí vliv národních právních řádů na otázky procesní a otázky týkající se platnosti rozhodčí smlouvy, ale zdrojem pravomoci rozhodců je vždy dohoda stran. Tato myšlenka byla vyjádřena Kitagawou³⁸, podle něhož závaznost rozhodčí smlouvy vyplývá nikoliv z národního právního řádu, ale z obecného principu *pacta sunt servanda*. Zastánci smluvní doktríny tedy připouštějí existenci

³³ Popř. *contractual theory*.

³⁴ Příkladem by mohla být volba rozhodců, doba a místo řešení sporu a další pravidla řízení.

³⁵ „V případě nesplnění je nahlíženo na rozhodčí nález jako na smlouvu, která je vykonatelná soudem.“ (in ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 55 s.)

³⁶ Růžička, K. *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2003/5, 32 s.

³⁷ Srov. kap. 3

³⁸ KITAGAWA, T. *Contractual Autonomy in International Commercial Arbitration*. Sanders P. et al. Liber Amicorum for Martin Domke. 1967, s. 133, 138. In: HONG-LIN YU. *A Theoretical Overview of the Foundations of International Commercial Arbitration*. Contemporary Asia Arbitration Journal. 2008, roč. 2, č. 1, s. 255–286.

nadnárodních principů, či principů společných všem státům, které rozhodčí řízení ovládají a jsou jeho právním základem. Národní právní řády pak hrají už jen podpůrnou roli. Princip *pacta sunt servanda* zavazuje strany k plnění svých závazků, aniž by nutně k plnění svých povinností byly donucovány státní mocí.

Kellor zastává názor, že rozhodčí doložka je součástí smlouvy hlavní, k jejímuž uzavření strany žádný právní řád nenutil, ani žádné ze stran nedává právo přimět stranu druhou k uzavření kontraktu. Pokud tedy strany smlouvu uzavřely a rozhodčí doložku tak učinily její součástí, dobrovolně se vzdaly svého práva k řešení případného sporu soudy ve prospěch rozhodčího řízení, které je dle jejich názoru pro ně výhodnější.³⁹ Klein navíc tvrdí, že právo místa konání rozhodčího řízení nemá vliv na průběh rozhodčího řízení a na rozhodčí nález. Podle něj je ve fázi nalézací role tohoto práva omezena jen na vyplnění mezer v dohodě stran a je rovněž podpůrným rámcem pro regulaci průběhu rozhodčího řízení.⁴⁰

K českým protagonistům, kteří jsou zastánci tohoto názoru, patří P. Raban⁴¹, rovněž z této teorie vycházel i Ústavní soud České republiky, a to do vydání svého průlomového nálezu sp. zn.: ÚS 3227/07 ze dne 8. března 2011.⁴²

Osobně mám za to, že se smluvní doktrínou nelze ztotožnit. Pokud by totiž veškerý postup v rozhodčím řízení byl upravován pouze dohodou smluvních stran, pak

³⁹ KELLOR, F. *Arbitration in Action: A Code for Civil. Commercial and Industrial Arbitration*, 1941. In: HONG-LIN YU, A. *Theoretical Overview of the Foundations of International Commercial Arbitration*. Contemporary Asia Arbitration Journal. 2008, roč. 2, č. 1, s. 255–286. S. 266.

⁴⁰ KLEIN, F.E. *Considerations sur L'Arbitrage en Droit International Prive*, Precede de d'une Etude de Legislation, de Doctrine et de Jurisprudence Comparee en la Mariere. 1955, s. 182.

⁴¹ RABAN, P. *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*, Bulletin advokacie, 2003/1, 25 s.

⁴² „Ústavní soud se zabýval otázkou, zda rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, resp. podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, přičemž dospěl k závěru, že Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky není orgánem veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci podle uvedených ustanovení Ústavy České republiky a zákona o Ústavním soudu. Podle § 1 odst. 2 písm. b) Řádu č. OV02/94 Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky rozhodčí soud rozhoduje spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami. V tomto směru jeho názor koresponduje s názorem předsedy rozhodčího senátu, že charakter rozhodčí činnosti je založen smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.“ (Rozhodnutí IV. ÚS 174/2002 ze dne 15. 7. 2002)

by postrádala smysl jakákoliv právní úprava, a to včetně té mezinárodní. Rozhodčí řízení by tak v právních řádech států stálo mimo jakoukoliv legislativní pozornost a nebylo by nutné upravovat ani otázky uznání a výkonu rozhodčího nálezu, zrušení rozhodčího nálezu apod. Vždyť veškeré tyto otázky by bylo možné ponechat na dohodě stran, plně ve smyslu zásady *pacta sunt servanda*. Za velkou slabinu této teorie považují naprostý nedostatek ochrany slabší strany např. ve spotřebitelských sporech.

1.3.2 Jurisdikční teorie

Jurisdikční doktrína je považována za doktrínu historicky nejstarší, neboť pochází již z 30. let minulého století⁴³ a je postavena na významu „sídla“ rozhodčího řízení, tj. místa jeho konání.⁴⁴

Jurisdikční doktrína vychází z toho, že rozhodčí řízení tvoří výkon veřejné moci a jedná se o jakýsi delegovaný způsob výkonu soudní pravomoci.⁴⁵ V důsledku tohoto názoru je význam rozhodčí smlouvy minimalizován, když je zde podstatná jen otázka, zda daný právní řád arbitráž umožňuje a zda upravuje i její podobu. Arbitr v mezinárodním rozhodčím řízení tedy odvozuje svou rozhodovací pravomoc z právního řádu státu, na jehož území konkrétní rozhodce působí. Rozdíl mezi rozhodcem a soudcem je teoreticky spatřován pouze v tom, že rozhodce je na rozdíl od soudce stranami jmenován, ačkoliv u obou je jejich moc odvozena od státu.⁴⁶ Mann tvrdí, že každý suverénní stát je oprávněn vyjádřit souhlas či nesouhlas se všemi aktivitami na svém území.⁴⁷ Z toho lze dovodit, že jakékoliv rozhodčí řízení je dále podřízeno právnímu řádu

⁴³ LEW, J.D.M. *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. Dobbs Ferry, NY: Oceana: Sijthoff & Noordhoff, 1978. 537 s.

⁴⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem – II. část*. Bulletin advokacie. 2005, č. 5, s. 15.

⁴⁵ Konkrétně se jedná o jeden ze směrů jurisdikční doktríny, která se nazývá delegační teorie. (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 23 s.)

⁴⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 54 s.

⁴⁷ MANN, F.A. *Lex Facit Arbitrum*. Arbitration International, 1983, roč. 2, č. 3, s. 245.

státu, na jehož území se koná. Podle jeho teorie je rozhodce povinen řízení vést v souladu s vůlí stran, která je však omezena mantinely práva místa konání rozhodčího řízení. Jakékoliv jednání rozhodce, které je v rozporu s kogentními normami nebo veřejným pořádkem místa konání rozhodčího řízení, je neoprávněné.⁴⁸

Lze shrnout, je možné jurisdikční doktrínu chápat jako náhradní výkon soudní pravomoci. Za příznivce této teorie v České republice je považován Z. Kučera.⁴⁹

Jurisdikční doktrína je v současnosti počínaje nálezem I. ÚS 3227/07 ze dne 8. března 2011 dále akceptována i ze strany Ústavního soudu ČR, kdy se dosud zastávaný postoj Ústavního soudu k otázce povahy rozhodčího řízení, jakož i k otázce nalézání práva rozhodce a jeho postavení, zásadně mění. Ústavní soud ČR ve svém nálezu publikoval, že *„Rozhodčí řízení, jak bylo shora uvedeno, je druhem civilního procesu. To však samo o sobě vůbec neznamená, že soudy mohou do rozhodčího řízení libovolně zasahovat. Právní řád dává stranám možnost, aby rozhodčí smlouvou derogovaly pravomoc soudu a založily pravomoc rozhodce, jenž bude v jejich věci nalézat právo a výsledek této činnosti promítne do autoritativního rozhodnutí - rozhodčího nálezu.“*⁵⁰

Dále pak Ústavní soud dovozuje, že *„Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyslitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů.“*⁵¹

Pokud tedy byla dřívější rozhodovací praxe Ústavního soudu ČR založena spíše na smluvní teorii prosazující názor, že rozhodce právo jen v zastoupení stran narovnává, došlo k posunu názoru Ústavního soudu ČR v tom ohledu, že činnost rozhodce nespočívá v „pouhém“ narovnávání práva mezi stranami, ale že rozhodce při své rozhodovací činnosti právo nalézá, obdobně jako např. soudce. Ústavní soud ČR rozhodce nově výslovně označuje za „jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo“, čímž lze dospět k

⁴⁸ MANN, F.A. *State Contracts and International Arbitration*. British Yearbook of International Law. 1967, č. 42. In: HONGLIN YU, *A Theoretical Overview of the Foundations of International Commercial Arbitration*. Contemporary Asia Arbitration Journal. 2008, roč. 2, č. 1, s. 255–286. S. 266.

⁴⁹ Srov. KUČERA, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. 6. opravené a doplněné vydání, Brno 2004, 340 s.

⁵⁰ srov. bod 29. Nálezu I. ÚS 3227/07 ze dne 8. března 2011

⁵¹ srov. bod 19. Nálezu I. ÚS 3227/07 ze dne 8. března 2011

závěru, že Ústavní soud ČR přiznává rozhodci popř. rozhodčímu soudu postavení instituce, kterou Listina označuje v čl. 36 odst. 1 Listiny termínem „jiný orgán“.

Je možné navíc konstatovat, že je to právě tento zásadní nálezn ÚS z 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07, který významně posouvá kvalifikaci rozhodčího řízení směrem k jurisdikčnímu pojetí, přesto však zásadně zdůrazňuje autonomii stran. Ohledně místa řízení tento nálezn uvádí: „*Dispoziční oprávnění stran však jdou ještě dále a umožňují procesním stranám určovat kupříkladu takové otázky, jako jsou osoby rozhodců, procesní pravidla, místo konání rozhodčího řízení, ústní či písemný způsob projednání věci, nebo dokonce hlediska, podle nichž má být posouzena věc sama.*“⁵²

1.3.3 Smíšená teorie

Smíšená teorie představuje kompromis mezi oběma výše uvedenými teoriemi, neboť kombinuje předchozí přístupy a odstraňuje tím jejich případné nedostatky. Stručně lze uvést, že ve shodě se smluvní teorií je arbitráž založena smlouvou, avšak následný rozhodčí nálezn je chápán v souladu s jurisdikční teorií jako obdoba soudního rozhodnutí. Vůle účastníků sporu je tak rozhodující pouze do okamžiku, než je jmenován rozhodce.

Smíšenou doktrínu sdílí Redfern a Hunter, podle nichž je mezinárodní rozhodčí řízení vlastně jakýsi hybrid. Rozhodčí řízení je zahájeno na základě soukromoprávního aktu, tj. rozhodčí smlouvy. Následuje řízení, které má soukromý charakter a vůle stran se v jeho průběhu výrazně projevuje. Nicméně je ukončeno rozhodčím náleznem, který je závazný a za určitých podmínek vykonatelný ve většině států. Soukromé řízení má veřejnoprávní účinky v tom smyslu, že je ve fázi uznání a výkonu uznáno národním právním řádem a je vykonáno národními soudy.⁵³

Dalším důležitým zastáncem smíšené doktríny je i profesor Sanders, podle jehož názoru smíšená doktrína nejlépe vystihuje realitu rozhodčího řízení. Na jedné straně má rozhodčí řízení smluvní charakter, na druhé straně se jedná o kvazi-soudní řízení. Pokud jde o rozhodčí smlouvu a následné řízení, projevuje se v rozhodčím řízení smluvní prvek.

⁵² Alexander J. Bělohávek: *Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*, Právní rozhledy 20/2012, s. 703

⁵³ REDFERN, A., HUNTER, M. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004. 659 s.

Nicméně v okamžiku, kdy jsou rozhodci jmenováni, jednají už dále jako soudci. Mají taktéž povinnost vydat nestranný rozhodčí nález, který má stejné účinky jako soudní rozhodnutí.⁵⁴

1.3.4 Autonomní teorie

Teorie autonomní představuje poslední teorii ze základního výčtu. Její protagonisté tvrdí, že rozhodčí řízení je nezbytné považovat za řízení samo o sobě. Jedná se o nejmladší doktrínu, která byla v 60. letech minulého století vyvinuta autorkou Rubellin-Devichi. Podle ní je rozhodčí řízení autonomním institutem, jehož východiska nelze hledat ani v jurisdikčním ani ve smluvním pojetí, protože ani jedno z nich neodpovídá realitě. Název autonomní teorie se dovozuje od autonomie rozhodčího řízení a bývá považována za odklon od národního práva s důrazem na mezinárodní obchodní arbitráž. Podle jejího názoru není možné na rozhodčí řízení aplikovat jak smluvní, tak jurisdikční prvky, tedy na rozhodčí smlouvu aplikovat závazkové právo a zároveň účinky rozhodčího nálezu hledat v národním právním řádu.⁵⁵

Dle této doktríny nelze rozhodčí řízení zasadit do rámce národního nebo mezinárodního práva, současně je akcentován jeho transnacionální charakter a autonomní postavení.

⁵⁴ SANDERS, P. *Trends in the Field of International Commercial Arbitration*. In: Academie de Droit International De la Haye, Recueil des Cours. Svazek 145. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1975. s. 233.

⁵⁵ RUBELLIN-DEVICHI, J. *L'arbitrage: Nature Juridique: Droit Interne et Droit International Privé*. Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, 1965, s. 365. In: LEW, J.D.M. *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. Dobbs Ferry, NY: Oceana: Sijthoff & Noordhoff, 1978. 537 s. S. 59.

1.4 Druhy rozhodčího řízení

V rámci současné právní teorie je možné pozorovat členění jednotlivých druhů rozhodčích řízení. N. Rozehnalová⁵⁶ například dělí rozhodčí řízení podle různých hledisek na řízení před stálými rozhodčími soudy a rozhodčí řízení *ad hoc*; rozhodčí řízení mezi státem a zahraničním podnikatelem-investorem a rozhodčí řízení tradiční a on-line řízení. K. Růžička⁵⁷ oproti tomu dělí arbitráž na rozhodčí řízení fakultativní a obligatorní či rozhodčí řízení *ad hoc* a rozhodčí řízení institucionální.

Za nejdůležitější členění arbitráže je považováno rozlišení, zda se rozhodčí řízení koná před jmenovanými či vybranými rozhodci anebo před stálým rozhodčím soudem. Z hlediska historického vývoje je zřejmé, že vzniku stálých rozhodčích soudů předcházelo rozhodčí řízení *ad hoc*.

1.4.1 Rozhodčí řízení *ad hoc*

Pro *ad hoc* rozhodčí řízení je signifikantní, že rozhodce, popř. rozhodčí senát bývá zvolen pouze pro jeden konkrétní případ.⁵⁸ Účastníci sporu zpravidla nebyvají omezováni žádným předpisem, který by limitoval jejich možnost výběru osob na pozici rozhodců. Strany sporu musí respektovat i přesto jednotlivé platné právní předpisy daného státu, ve kterém bude vydán rozhodčí nález, např. v tuzemských podmínkách se bude jednat v případě spotřebitelských sporů o omezení na volbu osoby rozhodce zapsaného v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Dalším specifickým znakem rozhodčího řízení *ad hoc* je skutečnost, že pokud byl stranami zvolen rozhodce nebo ustanoven senát, jeho pravomoc, tedy i existence, zaniká společně s vydáním rozhodčího nálezu. Rozhodce či senát lze jmenovat stranami buď přímo, nebo prostřednictvím třetí osoby. Není však vyloučena ani kombinace těchto dvou

⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 65 s.

⁵⁷ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 28 s.

⁵⁸ SPIROVÁ, K. *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*, Právní fórum, 2009/12, 532 s.

způsobů. Problematickým momentem *ad hoc* řízení může být situace, pokud jsou zvoleni rozhodci bez jakýchkoliv, nebo jen minimálních, zkušeností. V rámci tohoto typu řízení jsou pak obvyklé potíže projevující se v případných procesních pochybeních, jejichž základem je absence pomocné administrativní podpory, kterou mají k dispozici stále rozhodčí soudy. Rozhodci *ad hoc* musí obvykle sami řešit i tak „jednoduché“ záležitosti, jako např. doručování písemností, správné označení a číslování důkazů, sepsání protokolů z jednání apod.

Mezi další nedostatky arbitráže můžeme zařadit i komplikace na počátku a v průběhu vedení procesu z důvodu poměrně nedostatečné právní úpravy tohoto druhu řízení. Lze konstatovat, že soudní řízení bývá legislativně upraveno výrazně podrobněji, přičemž v případě rozhodčího řízení tak bývá pouze rámcově odkazováno na přiměřené použití jiných procesních postupů, když zákonná právní úprava arbitráže vzhledem ke své obecnosti není dostatečně návodná.

Zatímco stále rozhodčí soudy uchovávají rozhodčí nález opatřený doložkou o právní moci a veškeré listiny prokazující průběh rozhodčího řízení dle ust. § 29 odst. 2 ZRŘ po dobu 20 let, rozhodci jmenovaní *ad hoc* jsou ve smyslu ust. § 29 odst. 1 ZRŘ povinni předat tyto listiny do 30 dnů od právní moci rozhodčího nálezu do úschovy okresního soudu, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán.

1.4.2 Rozhodčí řízení institucionální

Pro rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy, neboli institucionální rozhodčí řízení, je běžné, že strany již předem určily místo konání rozhodčího řízení, jeho statut a statutární orgány, které jednají jeho jménem a dále i pravidla řízení. Institucionální rozhodčí řízení má oproti řízení *ad hoc* uvedenému v předchozí kapitole celou řadu předností. Zejména je tak ze strany právní teorie často zmiňována vyšší míra předvídatelnosti rozhodnutí a právní jistoty.⁵⁹ Značnou výhodou představuje vydávání řádů ("reglements"), které obvykle podrobně vymezují procesní postup v rámci arbitráže.⁶⁰

⁵⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 66 s.

⁶⁰ Přesto však i tato pro mnohé zřejmá výhoda může být především zkušenými stranami a rozhodci naopak brána jako nevýhoda, když dochází k omezení volnosti v určování vlastního průběhu řízení.

Dalším významným pomocníkem v rámci institucionálního rozhodčího řízení jsou vedené seznamy rozhodců, ze kterých mohou strany vybírat rozhodce podle jimi určených kritérií.⁶¹ Takovými kritérii však nemůže být dle mého názoru vztah rozhodce k jedné či druhé straně, neboť by došlo k porušení zásady nezávislosti rozhodce. Nezanedbatelnou výhodou je jistá záruka stranám, že bude jejich spor rozhodnut bez průtahů a způsobem, který nevzbuzuje jakékoliv pochybnosti, a že náklady řízení, alespoň ve vztahu k rozhodčí instituci, budou uhrazeny.⁶² Jistou výhodou je i psychologický vliv tohoto typu rozhodčího řízení, neboť známá rozhodčí instituce bývá obvykle považována za záruku důvěryhodného výkonu rozhodčí činnosti.⁶³

Nelze opomenout existenci soukromých „arbitrážních center“⁶⁴, které představují subjekty, jež nebyly zřízeny zvláštním zákonem, a tudíž nemohou být považovány za stálé rozhodčí soudy,⁶⁵ avšak svou činností by za takovéto instituce mohly být považovány. Zajímavým se jeví vývoj postojů soudů České republiky na tyto soukromoprávní subjekty. Vrchní soud v Praze se zabýval otázkou, zda jejich působením nedochází k obcházení zákona.⁶⁶ Shrnutím lze uvést, že soud neposkytl soudní ochranu realizaci rozhodčích řízení prostřednictvím právnických osob. Konkrétně uvedl, že zákon o rozhodčím řízení se zabývá právní úpravou pouze činností svěřených do působnosti stálých rozhodčích soudů, a proto vydávat statuty a řády, včetně vedení seznamů rozhodců mohou výhradně stálé rozhodčí soudy. Za neplatnou pak byla tímto soudem shledána taková rozhodčí smlouva, která by neobsahovala přímé určení rozhodce ad hoc anebo konkrétní způsob jeho určení. Nejvyšší soud České republiky⁶⁷ nejdříve posoudil rozhodčí doložku, která obsahovala odkaz na pravidla vydaná jinými soukromoprávními subjekty než rozhodčími soudy, za neplatnou, naproti tomu však tentýž soud posléze také

⁶¹ Ve většině případů je zápis na takovýto seznam podmíněn dostatečnou odbornou kvalifikací.

⁶² Jejich hrazení bývá zajišťováno zpravidla předem.

⁶³ Tím dochází k eliminaci dalších sporů plynoucích z napadání rozhodčího nálezu.

⁶⁴ Srov. ŘEZNIČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 21-23 s.

⁶⁵ Jak bylo vysvětleno výše.

⁶⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008.

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 1. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2312/2007.

judikoval⁶⁸, že vedení seznamu rozhodců a vydávání pravidel rozhodčího řízení není záležitostí, která by byla svěřena pouze rozhodčím soudům. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud doslova uvedl: „*Strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány vybraným rozhodcem žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona o rozhodčím řízení a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem.*“ Vzhledem k těmto odlišným názorům přijal velký senát Nejvyššího soudu České republiky sjednocující právní názor v rámci svého rozhodnutí ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010. Velký senát dal za pravdu shora uvedenému rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, když použil tuto argumentaci: „.... *jestliže rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na "rozhodčí řád" vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem (a nikoliv pro neurčení rozhodce nebo způsobu, jak má být určen).*“ Současně se velký senát Nejvyššího soudu České republiky distancoval od původního právního názoru, kdy stanovil, že se *"odchyluje od právního názoru vysloveného v usnesení téhož soudu ze dne 31. července 2008, sp. 2282/2008, podle něhož „strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány vybraným rozhodcem žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení budou probíhat podle pravidel vybraných takovým soukromým subjektem", neboť - jak již bylo vyloženo - tento názor nesdílí.*“ Nejvyšší soud České republiky takto dal za pravdu četné odborné veřejnosti.⁶⁹

Poněkud opožděně a pravděpodobně již i nadbytečně, jelikož se v zásadě již ustálila judikaturní praxe vyšších soudů týkající se provozování privátních „arbitrážních center“, byla přijata novela zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů zákonem č. 19/2012 Sb., kdy ustanovení § 13 ZŘŘ bylo doplněno o čtvrtý odstavec, podle

⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008.

⁶⁹ Srov. RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 30 s. HAVLÍČEK, J. *Reakce na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 12 Cmo 496/2008*: Obchodní právo: časopis pro obchodně právní praxi, Praha: První archivní a spisovatelská, 2009, 9, 27 - 31

kterého nikdo není oprávněn používat při výkonu své činnosti takové označení, které vyvolává klamnou představu, že se jedná o stálý rozhodčí soud podle tohoto zákona, není-li k používání takového označení oprávněn podle jiného právního předpisu nebo mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu. I jiné označení soukromé společnosti, než použití slova „soud“ v názvu může takovou klamnou představu vyvolat. Dle mého názoru není přípustné i použití názvů jako „Rozhodčí společnost“, „Rozhodčí institut“ apod., neboť se jedná o označení způsobilé vyvolat v širší veřejnosti klamavou a zavádějící představu o statutu takovéto organizace.

Jestliže i po 1. dubnu 2012 působí na trhu soukromá arbitrážní centra, jejichž předmětem činnosti je obdobná činnost, jako provádí stálé rozhodčí soudy, bylo by možno zvažovat aplikaci ust. § 145 OZ, podle kterého se zakazuje založit právnickou osobu, jejímž účelem je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem. Zakázaný účel založení právnické osoby spočívá podle § 145 odst. 1 OZ v porušení práva nebo v dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem. Jednotlivé případy zakázaného účelu jsou pak vymezeny demonstrativně. Příkladný výčet („zejména“) byl zákonodárcem zvolen z důvodu, že v rámci širokého okruhu společensko-právních vztahů mohou zcela jistě nastat i jiné situace, které při jejich závažnosti povedou k závěru o nedovolenosti účelu konkrétní právnické osoby, avšak tyto zákonem předestírané případy jsou zvláště odsouzeníhodné. Mám v této souvislosti za to, že suplování činnosti stálých rozhodčích institucí lze v takovém případě podřadit pod případ zakázaného účelu.

1.4.3 Rozhodčí řízení fakultativní a obligatorní

Pro fakultativní rozhodčí řízení je typické, je-li k jeho zahájení potřeba existence rozhodčí smlouvy. Fakultativní rozhodčí řízení bývá také označováno jako dobrovolné rozhodčí řízení, jelikož se strany na způsobu řešení sporu dohodly dobrovolně v rozhodčí smlouvě. Vždy se však strany musí podříditi právním předpisům státu, na jehož území se má rozhodčí řízení konat.

Opakem rozhodčího řízení fakultativního je rozhodčí řízení obligatorní, které ke svému zahájení nepotřebuje existenci rozhodčí smlouvy, ale „*na základě ustanovení*

*mezinárodní smlouvy nebo vnitrostátního právního předpisu stačí podat žalobu u příslušného rozhodčího soudu“.*⁷⁰

⁷⁰ RŮŽIČKA, K.: *Mezinárodní obchodní arbitráž*, Praha: Prospektrum, 1997.

1.5 Prameny mezinárodní obchodní arbitráže

Podle současné právní teorie jsou prameny práva chápány ve formálním smyslu, tzn. „*právě formy, v nichž je právo obsaženo, v nichž je třeba hledat právní normy, a které jsou tedy vlastně bezprostředním pramenem poznání práva.*“⁷¹ Z pohledu institucionálního mezinárodního obchodního rozhodčího řízení budou pro danou problematiku podstatné mezinárodní mnohostranné či dvoustranné dohody a současně i vnitrostátní právo.⁷² Pro mezinárodní rozhodčí řízení mají signifikantní vliv i některé ostatní prameny práva, jako například vzorové řády vypracované mezinárodními organizacemi a řády rozhodčích center. Je nezbytné v rámci tohoto výkladu zdůraznit zejména Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži.⁷³ Dle názoru N. Rozehnalové předčí vliv veškerých vzorových řádů či řádů těch nejvýznamnějších rozhodčích institucí mnohé mezinárodní smlouvy.⁷⁴

1.5.1 Mezinárodní smlouvy⁷⁵

Tzv. multilaterální či bilaterální mezinárodní úmluvy představují z hlediska mezinárodní obchodní arbitráže prostředek, kterým dochází ke sjednocování rozdílných právních řádů v této oblasti sporů. Mezi mezinárodní smlouvy, které se přímo nezabývají problematikou rozhodčího řízení, se často řadí *Úmluva o ochraně lidských práv a svobod* (dále jen "Úmluva")⁷⁶, které je zásadně přičítán vliv na průběh řízení. Zejména je jím

⁷¹ BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001, 36 s.

⁷² N. Rozehnalová poukazuje na skutečnost, že v současnosti mají normy evropského práva z pohledu mezinárodního rozhodčího řízení pouze okrajový význam. (ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 81 s.)

⁷³ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž představuje rozhodčí pravidla, která nelze považovat ani za mezinárodní smlouvu ani za mezinárodní obchodní zvyklosti, avšak jimi je soubor procesních pravidel pro rozhodčí řízení určený pro tzv. ad hoc řízení. Jejich užití před rozhodčími soudy však nelze vyloučit. (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 168 s.)

⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 82 s.

⁷⁵ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 29-32 s.

⁷⁶ Publikovaná v Sbírce zákonů České republiky pod č. 209/1992.

chápan význam článku 6 odst. 1 Úmluvy, podle něhož by stát měl garantovat zachování tohoto článku i v rámci rozhodčího řízení, a dále nemožnost výkonu takového rozhodčího nálezů, který by hrubým způsobem shora uvedený článek porušil. Bez zajímavosti dále není ani funkce Úmluvy, kdy se zřizuje zvláštní výbor, který pomáhá v řízení v případě neshody či nečinnosti stran.

Mezi vícestranné mezinárodní smlouvy v zásadě regionálního významu pak můžeme uvést *"Inter-American Convention on International Commercial Arbitration"* z roku 1975 či dohodu z roku 1998 mezi čtyřmi státy organizace MERCOSUR *"Acuerdo sobre arbitraje comercial internacional del MERCOSUR"*.

Zcela mimo rámec výše uvedených mezinárodních dohod lze dále zmínit Úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (ICSID Úmluva - *International Centre for Settlement of Investment Disputes*) z roku 1965, uzavřenou ve Washingtonu. ICSID Úmluva upravuje právní proces v souvislosti s řešením sporů vzniklých mezi členskými státy této úmluvy a osobami, které na území těchto států investují.

1.5.1.1 Multilaterální mezinárodní smlouvy

První mezistátní smlouvou se zásadním mezinárodním významem je *Ženevský protokol o doložkách o rozsudích* z roku 1923, na který navázala *Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků* z roku 1927, aby byly odstraněny některé její nedostatky v oblasti vykonatelnosti cizích rozhodčích rozhodnutí. Přestože obě výše zmíněné mezinárodní dohody představovaly významný pokrok a posun v rámci této problematiky, některé problémy nebyly vůbec řešeny.⁷⁷

Ačkoliv byla další z řady mnohostranných mezinárodních úmluv přijata již v roce 1958, tvoří dosud nejvýznamnější mezinárodní dohodu týkající se problematiky uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Touto dohodou je *Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů* přijatá v New Yorku, kterou k dnešnímu dni ratifikovalo 152 států.

⁷⁷ Zmiňován je např. problém tzv. double-exequatur. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 84 s.) "Double-exequatur" představuje takový způsob uznávání rozhodčích nálezů, kdy nejdříve musí být rozhodčí náález prohlášen vykonatelným ve státě svého vydání, a až následně může být uznán a vykonán v jiném státě. (In BISHOP, R. MARTIN, E. *Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. (zdroj: <http://www.kslaw.com/library/pdf/bishop6.pdf>)

Často se o ní hovoří zkráceně jako o Newyorské úmluvě.⁷⁸ Tato úmluva upravuje témata týkající se povinnosti členského státu uznat písemnou rozhodčí smlouvu a zastavit na žádost soudní řízení, jestliže v konkrétním případě existuje písemná rozhodčí smlouva. K žádosti o uznání a výkon rozhodčího nálezů dle Newyorské úmluvy jsou předepsány určité dokumenty, které je nezbytné předložit národnímu soudu za účelem uznání a výkonu takového nálezů. Podle této mezinárodní úmluvy je každý členský stát povinen uznat bez dalšího rozhodčí nález vydaný na území jiného smluvního státu a současně také umožnit jeho výkon. Ohledně vlastního procesního postupu v rámci uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů úmluva odkazuje na právní normy konkrétního smluvního státu, na jehož území k uznání a výkonu dochází. Povinnost rovného přístupu státu z hlediska vyšších soudních poplatků či stanovení přísnějších podmínek při uznání a výkonu takovýchto rozhodčích nálezů a místních rozhodčích nálezů je stanoven v článku III Newyorské úmluvy.

Obecně je postup při uznání a výkonu rozhodčího nálezů podle této úmluvy chápán jako snadný a jednoduchý, když příslušnému orgánu, který by měl provádět exekuci, bude předkládán originál rozhodčího nálezů a originál písemné rozhodčí smlouvy (či jejich ověřené kopie).⁷⁹ Úmluva taxativně v čl. V odst. 1 vypočítává případy, ve kterých lze uznání a výkon rozhodčího nálezů odepřít. Úmluva připouští přijetí výhrad, kdy i Česká republika tohoto práva využila, a proto pro náš stát platí, že úmluvu lze využít jen pro nálezů, které byly vydány na území jiných smluvních států. Úmluva je využívána i ve vztahu k nesmluvním státům za předpokladu reciprocity.⁸⁰ Je možné uzavřít, že právě zásluhou této úmluvy je nahlíženo na rozhodčí řízení jako na daleko jednodušší řízení, které je v mezinárodním prostředí i výrazně výhodnější z pohledu vymáhání rozhodčích nálezů, než tomu je v případě vymáhání rozhodnutí státních orgánů.⁸¹

⁷⁸ Publikována ve Sbírce zákonů pod č. 74/1959 Sb.

⁷⁹ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 195 - 196 s.

⁸⁰ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 84 s.

⁸¹ Růžička, K. *Rozhodování vnitrostátních sporů v rozhodčím řízení*. Právní rádce, 1998/ 10, 3 s.

Mezinárodní dohodou s evropským významem je dále *Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži*,⁸² a to i přes to, že zůstává často ve stínu Newyorské úmluvy. Z hlediska obsahu se od Newyorské úmluvy odlišuje zejména zaměřením na zahájení a vlastní průběh řízení, ev. poměr státních a rozhodčích soudů.

1.5.1.2 Bilaterální mezinárodní smlouvy

Do této skupiny dvoustranných mezinárodních smluv je možné zařadit dvoustranné smlouvy o podpoře investování a ochraně investic a dvoustranné smlouvy o právní pomoci. O smlouvách o podpoře investování a ochraně investic, již bylo pojednáno výše. V případě bilaterálních smluv je rozdíl pouze v počtu účastníků a jedná se tedy pouze o dvoustranné smlouvy oproti smlouvám vícestranným. Hlavním znakem těchto bilaterálních smluv je úprava otázek zajištění právní pomoci mezi dvěma institucemi dvou států při uznávání a výkonu soudních či rozhodčích nálezů. Za instituce jsou považovány zejména soudy či jiné státní orgány. Tyto bilaterální smlouvy jsou podpůrnou - subsidiární úpravou vůči Newyorské úmluvě, na kterou je jimi ostatně poměrně často odkazováno.⁸³

1.5.2 Vnitrostátní právní předpisy⁸⁴

Esenciální právní normou upravující problematiku rozhodčího řízení na území ČR je zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění, který derogoval původní zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů. Na rozdíl od předchozí právní úpravy se aktuální zákon o rozhodčím řízení vztahuje též na spory mezinárodní, převážně se bude z povahy věci jednat o spory obchodního charakteru. Z hlediska obsahu řeší tento právní předpis otázky rozhodčí smlouvy, rozhodců a jejich určení a jmenování, celý rozhodčí

⁸² Publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 176/1964 Sb.

⁸³ Toto využití Newyorské úmluvy v rámci dvoustranných mezinárodních smluv o právní pomoci však nebývá Českou republikou využíváno. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 87 s.)

⁸⁴ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 33-34 s.

proces, včetně možnosti zrušení rozhodčího nálezu soudem a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí. Důvodová zpráva⁸⁵ uvádí, že při přípravě tohoto zákona bylo přihlíženo nejen k původnímu zákonu č. 98/1963 Sb., ale i k zahraničním právním úpravám. Tím mj. potvrzuje vliv tzv. Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži na konečnou podobu zákona o rozhodčím řízení.

Původně navrhovanou odchylkou od zahraničních úprav bylo zavedení seznamu rozhodců s ingerencí Ministerstva spravedlnosti. Výběr rozhodců by tak v případě přijetí zákona o rozhodčím řízení v této podobě byl omezen pouze na ty rozhodce, kteří by byli na seznamu uvedeni.⁸⁶

K návrhu seznamu rozhodců se zákonodárce částečně vrátil dne 20. prosince 2012 přijetím zákona č. 19/2012 Sb., kterým byl novelizován zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s účinností od 1. 4. 2012. Touto novelou byl pro oblast spotřebitelských sporů zřízen seznam rozhodců vedený Ministerstvem spravedlnosti, ve kterém musí být zapsán rozhodce rozhodující spotřebitelský spor.

Někteří odborníci poukazují na určité negativní stránky tohoto zákona, které postupem času vyplynuly na povrch. Konkrétně byla kritizována přespříliš široce vymezená arbitrabilita, neboli přípustnost sporu, která se ukázala být úskalím zejména v rámci spotřebitelských sporů, kdy takto již široce vymezená objektivní arbitrabilita byla novelou zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s účinností od 1. 4. 2012 ještě rozšířena.⁸⁷ Před novelou byly arbitrabilní pouze spory, které spadaly do pravomoci soudů a byly vyloučeny spory, které by jinak náležely do pravomoci jiných orgánů. Zákon o rozhodčím řízení nyní umožňuje projednávání i těchto sporů, pokud tak stanoví zvláštní předpisy.⁸⁸ Za další problematický bod je považováno ust. § 13 ZRŘ, které vymezuje stále rozhodčí soudy, popř. odkaz na přiměřené použití občanského soudního řádu uvedený v ust. § 30 ZRŘ, atd.⁸⁹

⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/1994 Sb. (zdroj: ASPI, ASPI ID: LIT27889CZ)

⁸⁶ Ke schválení však v té době nedošlo.

⁸⁷ BĚLOHLÁVEK, A., J.: *Změny v rozhodčím řízení*. Bulletin advokacie, 2012/5, 15 s.

⁸⁸ Viz. např. novelizace zákona o elektronických komunikacích, který nyní umožňuje sjednávat rozhodčí smlouvy ohledně sporů o peněžitá plnění.

⁸⁹ Srov. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 89 s.

Nelze se však nezmínit ani o právní normě, která upravuje působnost jednoho z nejznámějších stálých rozhodčích soudů na našem území, který v současnosti nese název „Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky“, tedy zákon č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou ČR, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona ČNR č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb.

Rozhodčí soud při Burze cenných papírů v Praze představuje další z řady stálých rozhodčích institucí působících na území České republiky, který byl založen na základě zákona č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů. Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s., je stálý rozhodčí soud, který působí při burze jako nezávislý orgán pro rozhodování sporů:

- a) z obchodů na regulovaném trhu organizovaném burzou a z vypořádání těchto obchodů, jakož i
- b) sporů z obchodů v mnohostranném obchodním systému provozovaném burzou a z vypořádání těchto obchodů, a dále
- c) z ostatních obchodů s investičními nástroji nebo komoditami,
- d) sporů z podnikání na kapitálovém trhu, peněžním trhu, pojišťovacím trhu a trhu penzijního připojištění, pokud se strany na tom dohodnou.

Rozhodčí soud při Burze cenných papírů v Praze rozhoduje nezávislými a nestrannými rozhodci podle z. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, a dále předpisů o rozhodčím řízení (zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů).⁹⁰

1.5.3 Řády rozhodčích soudů

Jako významný pramen mezinárodní obchodní arbitráže lze dále uvést řady stálých rozhodčích soudů, které jsou zároveň považovány za procesní předpisy upravující

⁹⁰ Čl. 1 Řádu burzovního rozhodčího soudu při Burze cenných papírů v Praze přijatého 15. června 2012, k publikaci v Obchodním věstníku došlo dne 18. a 25. 7. 2012, (zdroj <http://www.bcpp.cz/dokument.aspx?k=BRS-predpisy>)

průběh rozhodčího řízení u konkrétního, zpravidla stálého, rozhodčího soudu. Tato pravidla a řády jsou považovány za nestátní neboli soukromá pravidla, neboť nebyly autoritativně vydány žádným státem. V případě, že se účastníci sporu jejich procesním ustanovením podřídí, stávají se pro ně bez dalšího závaznými.⁹¹ Co však mají všechny tyto řády a pravidla společné je poskytnutí neobvyklé volnosti účastníkům, aby se dohodli na některých otázkách podstatných z pohledu vedení řízení. Uvedená volnost bývá expresivně vyjádřena v těchto řádech a pravidlech ustanoveními, která začínají slovy: „*Nedohodnou-li se strany jinak...*“. Volba rozhodčího řádu konkrétní rozhodčí instituce je tak vždy v rukou stran, když si ji mohou sjednat v rámci rozhodčích smluv či rozhodčích doložek. Ačkoliv většinou své řády vytvářejí právě stálé rozhodčí soudy, jsou známy i řády určené pro tzv. ad hoc rozhodčí řízení, jako jsou *Rozhodčí pravidla UNCITRAL* pro mezinárodní rozhodčí řízení ad hoc či *Rozhodčí řád Evropské hospodářské komise OSN*. Přestože se většina řádů snaží pokrýt celé řízení, není neznámá ani existence dílčích pravidel, které se věnují pouze jedné z fází rozhodčího řízení.⁹²

1.5.4 Vazba nařízení Brusel I a Brusel I bis na rozhodčí řízení

Vzhledem k tomu, že všechny členské státy EU jsou smluvními státy Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z r. 1958 a současně některé členské státy jsou zároveň smluvními státy Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži z r. 1961, je rozhodčí řízení vyjmuto z působnosti nařízení Brusel I.⁹³

Podle názoru Soudního dvora Evropské unie (SDEU) je nezbytné považovat za rozhodčí řízení nejen vlastní rozhodčí řízení, ale i rozhodčí řízení před státními soudy, která rozhodčímu řízení napomáhají v rámci tzv. pomocné činnosti soudů, jako je jmenování rozhodců soudem⁹⁴, zproštění mlčenlivosti rozhodce soudem apod. Do

⁹¹ Závaznost je pak dána nepřímo odvozením ze zákona či mezinárodní dohody.

⁹² Např. *Supplementary Rules Governing the Presentation and Reception of Evidence in International Commercial Arbitration* či *Standard Rules of Evidence* vydané *Mediterranean and Middle East Institute of Arbitration*.

⁹³ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 94 s.

⁹⁴ Rozsudek SDEU č. C-190/89 ve věci *Marc Rich & Co. AG v. Societa Italiana Impianti PA*, SbSD, 1991, I-4509.

působnosti Nařízení Brusel I tak nespádá ani rozhodnutí o určení platnosti či neplatnosti rozhodčí smlouvy, řízení o zrušení rozhodčího nálezů soudem a řízení o uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezů. SDEU dále dospěl k názoru, že otázku platnosti rozhodčí smlouvy je nutno posuzovat jak podle mezinárodních smluv, tak podle předpisů národního práva. Je proto v této souvislosti možné, aby v různých členských státech probíhalo soudní i rozhodčí řízení paralelně, a to zejména za situace, kdy rozhodčí smlouva bude rozhodčím senátem posouzena v jednom státě kladně a v jiném naopak negativně.⁹⁵

Řízení o předběžném opatření k zajištění nároku podrobeného rozhodčí smlouvě však dle názoru SDEU do působnosti Nařízení Brusel I spadá, neboť takové řízení neslouží k provedení rozhodčího řízení.⁹⁶

SDEU dále dospěl k názoru, že vydání příkazu soudem členského státu, jímž se má zakázat určité osobě podat návrh na zahájení řízení k soudům jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat na základě toho, že takovéto řízení je v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení, je neslučitelné s Nařízením Brusel I.⁹⁷

Nařízení Brusel I bis ponechalo úpravu vynětí rozhodčího řízení shodnou, a naopak tento vztah rozhodčího a soudního řízení dále upravilo v odrážce (12), která se stala významnou interpretační pomůckou⁹⁸:

- Toto nařízení by se nemělo vztahovat na rozhodčí řízení. Žádné ustanovení tohoto nařízení by nemělo bránit soudům členského státu, je-li u nich podána žaloba ve věci, ohledně které strany uzavřely rozhodčí dohodu, aby v souladu s vnitrostátním právem odkázaly strany na rozhodčí řízení, nebo aby řízení přerušily nebo zastavily, a aby přezkoumaly, zda je rozhodčí dohoda neplatná, neúčinná nebo nezpůsobitelná k použití.
- Rozhodnutí vydané soudem členského státu ohledně toho, zda je rozhodčí dohoda platná, účinná nebo způsobitelná k použití či nikoliv, by nemělo podléhat pravidlům pro uznání a výkon stanoveným tímto nařízením bez ohledu na to, zda o této otázce soud rozhodoval ve věci samé nebo jako o předběžné otázce.

⁹⁵ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 783 s.

⁹⁶ Rozsudek SDEU č. C- 391/95 ve věci *Van Uden Maritime BV, jednající jako Uden Africa Line v. Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another*, SbSD, 1998, I-7091.

⁹⁷ Rozsudek SDEU č. C- 185/07 z 10. 2. 2009 ve věci *Allianz SpA a Generali Assicurazioni Generali SpA v. West Tankers*.

⁹⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 95 s.

- Na druhou stranu, pokud soud členského státu vykonávající pravomoc podle tohoto nařízení nebo podle vnitrostátního práva rozhodl, že rozhodčí dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobila k použití, nemělo by to bránit tomu, aby bylo rozhodnutí soudu ve věci samé uznáno a případně vykonáno v souladu s tímto nařízením. Tím by neměla být dotčena pravomoc soudů členských států rozhodnout o uznání a výkonu rozhodčích nálezů v souladu s Úmluvou o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů podepsanou v New Yorku dne 10. června 1958 (dále jen „Newyorská úmluva z roku 1958“), která se uplatní přednostně před tímto nařízením.
- Toto nařízení by se nemělo vztahovat na žaloby nebo související řízení týkající se zejména ustavení rozhodčího soudu, pravomoci rozhodců, vedení rozhodčího řízení nebo jakýchkoli jiných aspektů takového řízení, ani na žalobu či rozhodnutí týkající se zrušení, přezkumu, odvolání, uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu.

Růžička K. poukazuje na trend poslední doby, kdy lze pozorovat snahu aplikovat i evropskou úpravu civilního řízení na řízení rozhodčí. Rozhodčí soud nebo rozhodčí tribunál však není obecným soudem nebo tribunálem členského státu EU (srov. např. rozsudek SDEU 102/81 *Nordsee vs. Reederei Mond*).⁹⁹

Vyjmutí problematiky rozhodčího řízení z působnosti nařízení Brusel I a Brusel I bis považují za řešení právně konformní. Hlavní důvod tohoto závěru spatřují ve skutečnosti, že všechny členské státy EU jsou současně smluvními státy Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z r. 1958 a současně i některé členské státy jsou zároveň smluvními státy Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži z r. 1961. Vzhledem k počtu členských států Newyorské úmluvy mám za to, že duální evropská právní úprava by byla spíše kontraproduktivní, a to zejména s ohledem na uznání a výkon rozhodčích nálezů. V případě vydání zvláštní evropské právní úpravy, která by z podstaty věci mohla zavazovat pouze členské státy EU, by tak vznikla zcela nadbytečná komplikace při uznání a výkonu rozhodčích nálezů vydaných členským státem EU při výkonu mimo území EU a naopak i rozhodčích nálezů vydaných nečlenským státem EU, které by měly být vykonány a uznány v některém z členských států EU.

Mám za to, že Newyorská úmluva je od roku 1958 pevně včleněna do právních ráďů členských států a případné zavedení nového režimu „evropských rozhodčích nálezů“ by tak rozhodně žádným způsobem nepomohlo právní jistotě účastníků takové arbitráže, a

⁹⁹ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 767 s.

to zejména s ohledem na požadavek přednosti euro konformního výkladu při kolizi těchto právních úprav.

Jednoznačně lze však říci, že rozhodčí nálezy vydané podle Newyorské úmluvy jsou bez dalšího přímo vykonatelné mezi výrazně vyšším počtem států, než je členů EU. Evropskou úpravu rozhodčího řízení proto považují za nadbytečnou.

2. Rozhodčí smlouva

2.1 Pojem

Základní podmínkou, která musí být splněna, aby bylo možné spor projednat v rozhodčím řízení, je existence platné rozhodčí smlouvy jako bezpodmínečného předpokladu pro vznik pravomoci k rozhodování sporu rozhodci. Smlouva o rozhodci, neboli *acte de compromis*, bývá ve starší literatuře nazývána „*úmluva o rozsudím*“¹⁰⁰, *submission agreement*“.¹⁰¹

Je-li institut arbitráže či rozhodčího řízení právním řádem konkrétního státu umožněn, vždy je nutné zkoumat, jestli je uzavřená rozhodčí smlouva platným právním jednáním.¹⁰²

Na základě výše uvedeného lze zobecnit, že pro vlastní realizaci rozhodčího řízení jsou nezbytné dva základní předpoklady:

1. Zákon musí tuto možnost výslovně připustit.
2. Musí existovat platná dohoda stran, neboli rozhodčí smlouva.

Dle Růžičky K. je „základní podmínkou pro možnost projednání sporu v rozhodčím řízení projev shodné vůle stran vyslovený rozhodčí smlouvou, že v případě vzniku sporu z určitého vztahu nebo již sporu existujícího bude rozhodovat jeden nebo několik rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.“¹⁰³ Dle názoru autora nemůže být prosté uzavření rozhodčí smlouvy vykládáno jako zahájení rozhodčího řízení.

K definování pojmu rozhodčí smlouvy lze také poukázat na výklad Rozehnalové N.: „Rozhodčí smlouva je ujednání stran smlouvy, které přesunuje pravomoc k

¹⁰⁰ RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 60 s.

¹⁰¹ COLLIER, J.; LOWE, V. *The Settlement of Disputes in International Law: Institutions and Procedures*. New York: Oxford University Press, 1999, 212 s.

¹⁰² Nicméně i za situace, kdy by právní řád daného státu neumožňoval postupovat v rámci rozhodčího řízení, lze tuto překážku v rámci mezinárodního rozhodčího řízení jednoduše odstranit pomocí volby jiného místa „sudiště“.

¹⁰³ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 36 s.

*rozhodnutí existujícího(ch) nebo v budoucnu vzniklého(ých) sporu(ů) na rozhodce (nebo na stálý rozhodčí soud). Rozhodčí smlouva zavazuje pouze její smluvní strany, pokud zákon výslovně nestanoví jinak. Nezavazuje rozhodce či rozhodčí instituci. Pokud tak stanoví zákon či jiná právní norma, jsou soudy jako orgány státu povinny při splnění stanovených podmínek respektovat toto ujednání."*¹⁰⁴

Současně také ust. čl. II. odst. 1. Newyorské úmluvy jistým způsobem rozhodčí smlouvy vymezuje: „*Každý smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.*“¹⁰⁵ Čl. 7 odst. 1 tzv. Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985, charakterizuje rozhodčí smlouvu jako dohodu stran podrobit rozhodčímu řízení veškeré nebo určité spory, které vznikly nebo by mohly v budoucnosti vzniknout, a to s ohledem na určitý právní vztah mezi stranami, bez ohledu na to, zda se jedná o vztah smluvní anebo ne.¹⁰⁶

Jakmile dojde k platnému uzavření rozhodčí smlouvy, dochází k vyloučení pravomoci obecných soudů a v případě vzniku sporu se tak pravomoc přesouvá na rozhodce nebo stálý rozhodčí soud. Obecné soudy jsou proto povinny přihlížet k případným námitkám nedostatku své pravomoci v rámci zkoumání procesních podmínek řízení. Dle názoru Růžičky K., se rozhodčí smlouva bude vztahovat i na právní nástupce, pokud není tato možnost výslovně vyloučena dohodou stran.¹⁰⁷

¹⁰⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 99 s.

¹⁰⁵ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku (viz. Příloha vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb., v platném znění.).

¹⁰⁶ Tuto definici převzal i zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění, který v ust. § 2 odst. 1 doslova uvádí: „*Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud.*“

¹⁰⁷ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 37 s.

2.2 Právní povaha rozhodčí smlouvy

Existuje celá řada možných právních stanovisek týkajících se problematiky právní povahy rozhodčí smlouvy. Taktéž mezi odbornou veřejností se o právní povaze arbitráže vede rozsáhlá diskuse. Rozhodčí smlouvu by dozajista bylo možné determinovat jako smlouvu hmotněprávní. Hmotněprávní povaha může být dána převážně svým obsahem, a to především ohledně její platnosti, trvání či vzniku, popř. z pohledu vzájemných plnění a povinností, jež jsou nepochybně hmotněprávního charakteru. Na druhou stranu má rozhodčí smlouva neoddiskutovatelně i povahu procesní, pokud jí budeme chápat jako nástroj, kterým přechází pravomoc z obecných soudů na rozhodčí senát, resp. rozhodce. Další možností, jak charakterizovat rozhodčí smlouvu je varianta smíšená.¹⁰⁸ Otázka právní povahy rozhodčí smlouvy tak přirozeně bude ovlivňována především právní úpravou daného státu, v níž rozhodčí řízení nachází legislativní oporu. Jelikož se jedná v českém právním řádu o převážně procesní právní úpravu, může tato systematika zařazení na území České republiky podporovat výklad ve prospěch procesně právního povahy rozhodčího řízení.¹⁰⁹

Vzhledem k tomu, že stranám jejím podpisem nevznikají žádná nová práva a povinnosti, má rozhodčí smlouva dopad pouze v oblasti procesní a to tím, že přenáší pravomoc obecných soudů na rozhodce. Lze tedy souhlasit s tím, že rozhodčí smlouva je tedy samostatnou smlouvou procesní povahy a podpůrnou ke smlouvě hlavní, kterou nevznikají žádná práva hmotně-právní povahy mezi stranami, avšak která stanoví, jak mají být řešeny spory, které mohou vyvstat.¹¹⁰

¹⁰⁸ Smluvní základ s účinky procesními.

¹⁰⁹ Srov. POSPÍŠIL, P.; *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?*, Bulletin advokacie 12/2010, 34 s.

¹¹⁰ TWEEDALE, A.; TWEEDALE, K. *Arbitration of commercial disputes: International and English Law and Practice*. New York: Oxford University Press, 2007. 123 s.

2.3 Druhy rozhodčích smluv¹¹¹

Z pohledu právní teorie je možné rozlišit tři základní typy běžně užívaných rozhodčích smluv, a to

- a) smlouvu o rozhodci,
- b) rozhodčí doložku a
- c) všeobecné ujednání či neomezený kompromis.

Někteří autoři zmiňují jako čtvrtý typ také tzv. asymetrickou rozhodčí doložku.¹¹²

Smlouva o rozhodci bývá v praxi užívána v okamžiku již hrozícího nebo již existujícího sporu. Vzhledem k tomu je esenciální obsahovou náležitostí smlouvy o rozhodci ujednání o konkrétní osobě, která bude spor rozhodovat, nebo specifikace konkrétní rozhodčí instituce. Ačkoliv Rozehnalová N. uvádí, že podstatnou náležitostí těchto smluv je právě ujednání obsahující jméno rozhodce či rozhodčí instituce, zároveň připouští, že toto lze nahradit ustanovením, které stanoví jiný způsob, jakým bude možné rozhodce určit. Například uvedením rozhodčího řádu, kterým se bude rozhodčí řízení řídit.¹¹³ Uzavření smlouvy o rozhodci po vzniku sporu však bývá v praxi spíše ojedinělé, zejména z důvodu neochoty jednoho z účastníků sporu.¹¹⁴

Pro oblast spotřebitelských sporů byla zákonem č. 19/2012 Sb., kterým byl novelizován zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s účinností od 1. 4. 2012, byla povinně stanovena povinnost uzavřít rozhodčí smlouvu v samostatné listině a nelze ji již pod sankcí absolutní neplatnosti sjednat jen jako součást podmínek, kterými se řídí smlouva hlavní. Zákon tak pro oblast spotřebitelských sporů povinně zavádí písemnou formu rozhodčí smlouvy sjednanou na zvláštní listině.

¹¹¹ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 38-39 s.

¹¹² RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 43 s.

¹¹³ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 102 s.

¹¹⁴ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 40 s.

Rozhodčí doložka, na rozdíl od rozhodčí smlouvy, je dohodou o řešení sporu prostřednictvím rozhodčího řízení, která ale předchází vlastnímu vzniku sporu. „*Představuje ujednání stran ve smlouvě hlavní, že všechny spory, které by mezi stranami mohly v budoucnu vzniknout z konkrétního právního vztahu (např. z kupní smlouvy) budou rozhodnuty v rozhodčím řízení ad hoc nebo před stálým rozhodčím soudem.*“¹¹⁵ Doložka může být součástí smlouvy hlavní, s čímž se v právní praxi setkávám nejčastěji. Je také přípustné, aby se vztahovala pouze na některé určité spory, které by ze smluvního vztahu mohly vzejít. Rozhodčí doložky (*arbitration clauses*) jsou v některých případech s trochou nadsázky označovány také jako půlnoční ujednání nebo půlnoční doložka (*the midnight clause*). Toto označení vychází z obvyklé kontraktační praxe, dle které účastníci smlouvy připojují při vyjednávání podmínek určité smlouvy rozhodčí doložku až do závěrečných ustanovení smlouvy, což může také být až někdy okolo půlnoci. Současné ale může tento anglický termín napovědět, že rozhodčí doložky bývají vzhledem k půlnočním hodinám zpravidla až poměrně vágně precizovány a mohou se v nich tak vyskytnout chyby zcela zásadní povahy. Snad právě z toho důvodu, že strany stíženy optimismem, že došlo ke shodě, opomíjí fakt, že by v budoucnosti mohl vzniknout konflikt.¹¹⁶

Neomezený kompromis, neboli taktéž všeobecné ujednání, je taková rozhodčí smlouva, která zahrnuje veškeré spory vyplývající z určitého okruhu právních vztahů. Své využití v právní praxi nachází toto všeobecné ujednání mezi smluvními partnery, kteří uzavírají více smluvních vztahů současně nebo uzavírají smluvní vztahy v rámci delšího časového období. Jedná se vždy o samostatný smluvní dokument, čímž se odlišuje od rozhodčích doložek už jen vnější podobou.

O **asymetrickou rozhodčí doložku** se bude jednat tehdy, jestliže pouze jedna ze smluvních stran má možnost zahájit běžné občanskoprávní řízení žalobou u obecného soudu. Tento typ rozhodčí doložky právní praxe zaregistrovala např. v případě leasingových smluv. Přestože je možné pochybovat o platnosti tohoto ujednání, a to zejména s poukazem na požadavek vyváženosti práv a povinností smluvních stran,

¹¹⁵ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 40 s.

¹¹⁶ REDFERN, A., HUNTER, M. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 1999, 136 s.

Růžička K. poukazuje na fakt, že v soudní praxi nebyl prozatím zaregistrován spor, ve kterém by české soudy označily takovéto smluvní ujednání za absolutně neplatné. Autor dále uvádí, že asymetrické rozhodčí doložky jsou v souladu s právním řádem Spojených států amerických či Velké Británie, a oproti tomu jsou za neplatné považovány např. ve Francii.¹¹⁷

¹¹⁷ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 44 s.

2.4 Obsah rozhodčí smlouvy

Textace rozhodčích smluv bývá v právní praxi často podceňována a nezdá se stává, že v obsahu rozhodčí smlouvy je nalezena závažná chyba v případě, že se jedna ze smluvních stran rozhodne rozhodčí doložku uplatnit u rozhodčího soudu. Důvodem je fakt, že s výjimkou právní úpravy rozhodčí smlouvy pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv přijatou s účinností od 1. 4. 2012, ani vnitrostátní právní předpisy, ani mezinárodní dohody, kterými je Česká republika vázána nestanoví obsah rozhodčích smluv. Někteří odborníci tak pojednávají o tzv. patologických doložkách („*pathological clauses*“).¹¹⁸ Příkladem takových doložek jsou neurčité doložky obsahující nesprávné informace, chybné označení rozhodčího soudu, neurčité označení pravidel. Strategickým procesním pochybením také může být sjednání konkrétního rozhodce, který v budoucnu zemře. Dokonce ani mezi odbornou veřejností neexistuje shoda, zdali je vhodné užívat spíše jednoduché - kratší doložky, nebo raději delší ustanovení více komplexního charakteru. Moses M. L. má za to, že pokud si strany vyberou ad hoc rozhodčí řízení, potom by sjednané rozhodčí doložky měly být více určité.¹¹⁹

Právní předpisy poněkud jednotně požadují, aby rozhodčí smlouvy byly sjednávány v písemné formě, aniž by byla podstatná skutečnost, zda se jedná o rozhodčí řízení ad hoc či řízení před rozhodčím soudem. Tato písemná forma je nezbytná podle Newyorské úmluvy pro účely uznání a výkonu rozhodčích nálezů. Písemnou formu rozhodčí smlouvy stanovují všechny právní řády, Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži nevyjímaje.

Rozhodčí smlouva by měla obsahovat tyto náležitosti:

- a) volba arbitrů (včetně jejich počtu¹²⁰, způsobu jejich určení a odměny),
- b) místo konání arbitráže,
- c) jednací jazyk,

¹¹⁸ Za tvůrce tohoto pojmu je považován Frederic Eisemann (bývalý generální tajemník Mezinárodního rozhodčího soudu ICC. (In MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 39 s.)

¹¹⁹ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 44 s.

¹²⁰ Řada právních řádů zakazuje, aby rozhodčí smlouva obsahovala sudý počet arbitrů pod sankcí neplatnosti. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Doložky o právním režimu a o řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku*. Právní praxe v podnikání: 1998/2, 12 s.)

- d) hmotné právo (tj. aplikované rozhodné právo) a
- e) další procesní otázky.

Mohou se však vyskytovat i jiná, další ustanovení, kterými může být odkaz na již shora uvedená pravidla *"International Bar Association Rules on Taking Evidence"*, předběžná opatření, ustanovení nezávislého experta (*"technical expertise"*), *"multistep dispute resolution clauses"*¹²¹, ustanovení o mlčenlivosti, ustanovení o rozšíření možnosti soudního přezkumu (*"expanded judicial review"*)¹²², atd.

V případě sporů ze spotřebitelských smluv musí rozhodčí smlouva nově také obligatorně obsahovat pravdivé, přesné a úplné informace o rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud, o způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, o odměně rozhodce a předpokládaných druzích nákladů, které mohou spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, o místě konání rozhodčího řízení, způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a o tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný. V případě stálých rozhodčích soudů mohou být tyto informační povinnosti splněny odkazem na statuty a řády stálých rozhodčích soudů.

¹²¹ Také je často označováno jako *"combined mediation and arbitration clauses"*, kdy doslovný překlad jednoznačně odpovídá na otázku, co lze pod takovouto doložkou chápat. Jedná se o takové ujednání, podle kterého se nejdříve bude spor řešit prostřednictvím mediace, a pokud ani potom nedojde ke shodě, může nastoupit arbitráž. (In MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 46 - 47 s.)

¹²² V některých právních řádech může takovéto ustanovení způsobovat neplatnost rozhodčího nálezu. V rozhodnutí *Société de Diseno v. Société Mendes*, Cour d'appel, Paris, (27 October, 1994) rozhodl Pařížský odvolací soud, že mezinárodní rozhodčí nález je neplatný, vzhledem k tomu, že si strany sjednaly ustanovení, ve kterém došlo k rozšíření soudní pravomoci přezkumu rozhodčího nálezu v mezinárodním sporu. Ve Francii je možné se odvolat pouze vůči vnitrostátnímu rozhodčímu nálezu, nikoliv však vůči mezinárodnímu. (In MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 50 s.)

2.5 Zánik rozhodčí smlouvy

K ukončení platnosti rozhodčí smlouvy může dojít na základě dohody stran o jejím zrušení. Také pro toto ujednání je dán obligatorní požadavek písemné formy, a to s ohledem na povinnou písemnou formu, která směřuje k jejímu vzniku.

Pokud by se v praxi zcela výjimečně vyskytla rozhodčí smlouva sjednaná na dobu určitou, dojde k jejímu zániku uplynutím takové doby. Ujednání tohoto typu však zatím nebylo v právní praxi zaregistrováno.¹²³ Dle mého názoru je navíc takovéto ujednání poměrně nepraktické. Zánik rozhodčí smlouvy uplynutím sjednané doby v průběhu již zahájeného rozhodčího řízení může vyvolat nejen celou řadu právně teoretických otázek, nýbrž i zvýšené procesní náklady sporných stran na zbytečně vedené řízení bez vydání rozhodnutí co do merita věci. Mám za to, že v případě ukončení rozhodčí doložky uplynutím času je nezbytné postupovat *per analogiam* jako v případě, že sporné strany uzavřou v průběhu již zahájeného rozhodčího řízení dohodu o zrušení rozhodčí doložky. Oba tyto úkony vedou dle mého názoru ke ztrátě pravomoci rozhodčího soudu spor dále projednávat, a rozhodčí senát na takovou situaci bude muset procesně reagovat. Z hlediska postupu sporných stran tak nebude přicházet v úvahu podání námítky nedostatku pravomoci, neboť taková námitka bude v pokročilém stádiu řízení nepřípustná s odkazem na ustanovení § 1 odst. 3 Řádu RS při HKČR a AKČR s tím, že se strany již pustily do projednávání sporu. Domnívám se, že strana sporu má v takovém případě možnost navrhnout rozhodčímu senátu (popř. rozhodci) vydání usnesení na zastavení řízení dle § 25 odst. 2 Řádu RS při HKČR a AKČR, neboť jeho pravomoc není nadále dána v důsledku zaniklé rozhodčí smlouvy. O pravomoci rozhodčího soudu rozhoduje vždy rozhodčí senát, který má dle § 25 odst. 1 Řádu RS při HKČR a AKČR možnost vyžádat si stanovisko předsednictva. Rozhodčí senát by však dle mého názoru neměl v takové situaci praktickou možnost návrhu strany na zastavení řízení nevyhovět. Lze si představit teoretickou možnost, že rozhodčí senát takový návrh zamítne, bude ve věci nadále jednat a vydá meritorní rozhodčí nález. Takový rozhodčí nález ale pak může být na návrh kterékoliv strany zrušen dle ust. § 31 písm. b) ZRŘ, neboť rozhodčí smlouva byla zrušena.

¹²³ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 47 s.

Faktický zánik rozhodčí smlouvy může nastat v *ad hoc* řízení v případě, že sjednaný rozhodce zemře, odmítne svou funkci nebo obecně ztratí způsobilost spor rozhodnout. Rozhodčí smlouva dále zaniká i vydáním rozhodčího nálezu, popř. vydáním rozhodčího nálezu podle smíru uzavřeného stranami, neboť toto je hlavní účel, pro který byla rozhodčí smlouva sjednána. Pokud by byl vydaný rozhodčí nález soudem v budoucnu zrušen z důvodu neplatné rozhodčí smlouvy, dochází taktéž k zániku rozhodčí smlouvy a rozhodčí řízení nemůže pokračovat.

2.6 Rozhodčí smlouva v mezinárodním styku a její právní režim

Ve vnitrostátním rozhodčím řízení jsou náležitosti rozhodčí smlouvy a podmínky celé arbitráže upraveny vnitrostátními právními předpisy konkrétního státu a není nezbytné řešit komplikace, které jsou vyvolávány přítomností cizího prvku v řízení.

Problematickými momenty jsou následující situace, kdy nemusí být zřejmé, kterému právnímu režimu bude smlouva podléhat:

1. Smlouva hlavní je podřízena jinému právu než rozhodčí smlouva.
2. Ustanovení rozhodčí smlouvy podléhají jiným právním režimům.
3. Právní řád státu, ve kterém dochází k exekučnímu výkonu rozhodčího nálezu, není shodný s právním řádem státu, ve kterém byl rozhodčí nález vydán.

Právním režim rozhodčích smluv bývá z pohledu rozhodného práva upraven různým způsobem. Existují právní řády, které v zásadě nemají rozhodný vliv na právo, kterému bude rozhodčí řízení podléhat, ale i právní řády vykazující silnou vazbu na rozhodčí řízení. Jedná-li se o „*právo státu, kde je nebo má být spor rozhodci řešen*“, lze v takovém případě hovořit o tzv. *lex arbitri*.¹²⁴ V mezinárodním obchodním právu může být právo státu nuceného výkonu rozhodčího nálezu proměnlivé. Úspěšnost realizace exekučního výkonu rozhodčího nálezu tak bude odvislá od místa, ve kterém se bude nacházet majetek dlužníka, zpravidla se může jednat o sídlo dlužníka.

Za tzv. *lex causae* můžeme oproti tomu označit takový právní řád, kterému bude podléhat „*právní vztah základní*“ a bude odvozen od smlouvy hlavní.¹²⁵ Závěrem v tomto výčtu stojí právní řád, kterým se řídí rozhodčí smlouva. Stranám je sice dána možnost volby tohoto právního řádu, svobodná volba však již není přípustná v otázce arbitrability sporu.

¹²⁴ Strany si volbou místa buď vyberou, anebo nepřímo jej určí výběrem stálého rozhodčího soudu, u kterého by měl být spor řešen. (ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 114 s.)

¹²⁵ Nikoliv od rozhodčí smlouvy.

2.7 Neexistence a neplatnost rozhodčích smluv

Existence nebo platnost rozhodčí smlouvy může být zpochybněna obecně námitkou v řízení před rozhodčím soudem nebo v řízení před soudy obecnými. Dle názoru Rozehnalové N. mohou nastat dva odlišné případy z časového hlediska:

1. Nemožnost řešení sporu v rámci rozhodčího řízení.
2. Jiné námitky proti platnosti či existenci rozhodčí smlouvy.

Námitku absence arbitrability či přípustnosti řešení sporu před rozhodci je podle tuzemské právní úpravy možné vznést kdykoliv v průběhu celého řízení s poukazem na ust. § 15 odst. 2 ve spojení s ust. § 33 ZRŘ. V takovém případě se hovoří o tzv. doktríně kompetence - kompetence (*"the doctrine of competence - competence"*). Tato doktrína označuje pravomoc rozhodce či rozhodčího senátu rozhodovat o své vlastní kompetenci a bývá aplikována ve většině jurisdikcí. Někteří odborníci tuto doktrínu podrobují kritice z obavy, že rozhodce vždy raději konstatuje, že daný spor se v jeho jurisdikci nachází, než aby přišel o pracovní příležitost.¹²⁶

Námitku neexistence či neplatnosti rozhodčí smlouvy je možné oproti tomu vznést nejpozději při prvním úkonu ve věci samé s výjimkou spotřebitelských sporů.

U této otázky považují za vhodné se pozastavit. Bývá zavedenou praxí stálých rozhodčích soudů na počátku prvního ústního jednání, je-li nařízeno a řízení se nevede bez ústního jednání pouze na základě písemností, dotázat se sporných stran, zda vznášejí námitky co do složení rozhodčího senátu a současně zda namítají nedostatek pravomoci rozhodčího soudu. Sporný moment nastává v okamžiku, kdy se ústní jednání koná v řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR až poté, kdy již strany zaslali rozhodčímu soudu své písemné stanovisko, a rozhodčí senát tak svým opakovaným dotazem na strany sporu zda namítají nedostatek pravomoci, *de facto* umožní opětovné vznesení této námitky, sice na počátku prvního ústního jednání, avšak nikoliv nejpozději při prvním úkonu ve věci samé. I když se procesním usnesením a případně i v odůvodnění rozhodčího nálezu může rozhodčí senát s pozdním uplatněním námitky nedostatku pravomoci rozhodčího soudu vypořádat odkazem na ust. § 15 odst. 2 ZRŘ, odporuje to dle mého názoru procesnímu průběhu jednání před rozhodčím soudem,

¹²⁶ MOSES, M., L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 88 s.

když na počátku prvního ústního jednání rozhodčí soud svým dotazem, zda některá ze stran vznáší námitku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu, fakticky umožní opětovné vznesení této námitky.

Pokud v návaznosti na tuto výzvu rozhodčího senátu byla vzápětí jednou ze stran v původním řízení taková námitka vznesena, nelze ji dle mého názoru pouze formálně odmítnout s poukazem na její opožděnost. Pokud by rozhodčí soud považoval námitku nedostatku pravomoci za opožděnou, neměl svým procesním postupem takovouto námitku vůbec umožnit vznést počátkem prvního jednání ve věci. Mám za to, že takovýmto procesním postupem by rozhodčí soud postupoval v rozporu s ust. § 6 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR tím, že by stranu zatížil naprosto zbytečnými formalitami za situace, kdy se v odůvodnění nálezu omezí pouze na údajnou opožděnost vznesené námitky. Tento postup dle mého názoru také odporuje obecné zásadě hospodárnosti řízení zakotvené v § 100 občanského soudního řádu, jež by bylo možné na rozhodčí řízení aplikovat analogicky v souladu s § 30 ZRŘ. Tato procesní vada by mohla ve svém důsledku znamenat nemožnost některé ze stran řádně projednat věc před rozhodci za předpokladu, že by jí bylo v důsledku (byť i nesprávného) procesního postupu rozhodčího senátu umožněno takovouto námitku opožděně vznést, byť by tak bylo učiněno na počátku prvního ústního jednání.

Nutno dále podotknout, že rozhodčí nález nemůže být podkladem pro exekuční řízení, pokud se v exekučním řízení zkoumá také pravomoc rozhodčího soudu v dané věci rozhodnout. V těchto případech se konstantní judikatura zakládá na skutečnosti, že „...*takový rozhodčí nález není z důvodu nedostatku pravomoci způsobilým exekučním titulem bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítl.*“¹²⁷

K rozhodčím nálezům jako platným exekučním titulům se vyjádřil i Ústavní soud ČR mimo jiné i ve svém nálezu ze dne 17. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 871/11, ve kterém uvádí, že „*Účastník rozhodčího řízení nesmí být negativně dotčen rozhodčím nálezem, s jehož vydáním formou rozhodčí smlouvy nebo doložky dopředu nesouhlasil, a to ani tehdy, pokud byl v průběhu řízení pasivní a námitku nedostatku pravomoci rozhodce nenamítl.*“ Argumentem *a minori ad maius* tedy lze učinit závěr o tom, že pokud je rozhodčí nález

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008.

vydaný v řízení, ve kterém nebyla vznesena námitka nedostatku pravomoci rozhodce, nezpůsobilým exekučním titulem, tím spíše nemůže být způsobilým exekučním titulem rozhodčí nález, jež byl vydán v řízení, kde byla vznesena důvodná námitka nedostatku pravomoci rozhodce, i když jí nebylo vyhověno.

Ve druhém případě může být námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy vznesena před obecným soudem. České obecné soudy by měli v souladu s ust. § 106 OSŘ řízení zastavit, pokud k námitce žalované strany uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé soud zjistí, že věc má být podle dohody účastníků¹²⁸ projednána v rozhodčím řízení. Je však nezbytné dodat, že pokud by obě strany sporu netrvaly na projednání věci v rozhodčím řízení, bude dána pravomoc soudu takovou věc rozhodnout. Soud je dále povinen věc projednat (a má k tomu tedy i pravomoc), dospěje-li k závěru, že takový spor není arbitrabilní - nemůže být podroben rozhodčí smlouvě, nebo že rozhodčí smlouva neexistuje, je neplatná, anebo že její projednání v rámci rozhodčího řízení přesahuje rámec pravomoci přiznané rozhodcům smlouvou, nebo se rozhodce odmítl sporem zabývat. Právní teorie taktéž připouští názor, podle kterého lze obecnému soudu podat žalobu na určení neplatnosti rozhodčí smlouvy. Takovéto závěry však vzhledem ke specifičnosti rozhodčího řízení a právní povahy rozhodčí smlouvy vzbuzují pochybnost.¹²⁹

V mezinárodním institucionálním rozhodčím řízení není dán primárně jakýkoliv zájem účastníků, nebo i rozhodčího senátu, o jakékoliv zásahy obecných soudů do průběhu arbitráže.

Podpora ze strany soudů je však v některých případech nezbytná. Hlavním důvodem je skutečnost, že rozhodcům či rozhodčím soudům chybí jakékoliv donucovací pravomoci. Účastníci řízení se pak domáhají soudní ochrany v případě, že se rozhodci ukáží být nepoctivými nebo dokonce i podjatými. Obecné soudy mohou v arbitráži plnit funkci dohledu nad průběhem řízení. Nutnost existence kontrolní funkce soudů nad arbitráží dokládá postup Belgie. Belgický právní řád stanovil, že rozhodčí nálezy nebude možné přezkoumat soudně. Od té doby se strany sporu začaly vyhýbat ujednání, kde by

¹²⁸ Tzn. rozhodčí smlouvy.

¹²⁹ Je vysvětlováno, že pokud se řízení zahájí před rozhodci, potom o neplatnosti rozhoduje rozhodce. Rozhodčí nález je pak možné obecným soudem zrušit. Jestliže strana se domnívá, že rozhodčí smlouva je neplatná či neexistuje, potom podá návrh přímo k obecnému soudu.

jako místo konání arbitráže bylo sjednáno území Belgie. Následkem byla novela shora uvedeného právního předpisu, kdy v rámci nové úpravy si strany mohou možnost soudního přezkumu v rozhodčí smlouvě sjednat.¹³⁰ Tento příklad ukazuje na důležitost možnosti soudního přezkumu rozhodčího nálezů přímo pro sporné strany.

Rozhodčí řád LCIA účinný ve znění k 1. říjnu 2014 ve svém čl. 32 odst. 3 ve stručnosti uvádí, že rozhodnutí rozhodců, či státního soudu o neplatnosti, neúčinnosti, nebo nevykonatelnosti části rozhodčí smlouvy, nemá automaticky vliv na rozhodčí nález, ustavení rozhodce nebo jinou část rozhodčí smlouvy. Toto moderní ustanovení jednoho z největších institucionálních rozhodčích center tak nejen že respektuje nezávislost platnosti rozhodčí smlouvy na smlouvě hlavní (ledaže se důvod neplatnosti vztahuje i na rozhodčí smlouvu), nýbrž přiznává i nezávislost platnosti jedné části rozhodčí smlouvy na druhé.¹³¹

¹³⁰ MOSES, M. L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 84 s.

¹³¹ DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. (zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rozhodci-rad-mezinarodniho-rozhodciho-soudu-v-londyne-z-roku-2014>),

2.8 Rozhodčí smlouvy ve světle judikatury¹³²

Z důvodu neveřejnosti rozhodčího řízení, coby zmíněnou výhodou rozhodčího řízení, je poměrně obtížné seznámit se s rozhodovací praxí stálých rozhodčích institucí, natož pak nálezů vydaných v *ad hoc* arbitráži.¹³³ Některé nálezy byly přesto publikovány a zveřejněny, byť v anonymizovaném znění.

V souvislosti s tímto tématem lze zmínit rozhodnutí ve sporu, kde rozhodčí smlouva obsahovala klauzuli, podle které budou případné spory řešeny před Mezinárodní obchodní komorou v Paříži nebo v Praze (*"International chamber of Commerce either in Paris or Prague"*) s tím, že žalovaný měl právo volby. Když žalobce následně podal žalobu u Rozhodčího soudu u Československé obchodní a průmyslové komory v Praze, předsednictvo rozhodčí řízení zastavilo a vyhovělo tak námitce žalobce. Odůvodněním bylo nejednoznačné znění této rozhodčí doložky a současně skutečnost, že právo volby náleželo výhradně žalovanému.¹³⁴ Další uveřejněný rozhodčí nález se týkal rozhodčí doložky, ve které byly nabídnuty dvě alternativy, kde má případné rozhodčí řízení probíhat. První variantou byl tehdejší Rozhodčí soud u Československé obchodní a průmyslové komory v Praze a druhou byl rozhodčí soud v Curychu. Když žalobce podal svou žalobu u rozhodčího soudu v Praze, podala druhá strana námitku nepříslušnosti této rozhodčí instituce. Argumentovala tím, že jedna z možností měla být druhou stranou vyškrtnutá, a to právě ta, která ustanovila k řešení sporů rozhodčí soud v Praze. Rozhodčí soud však uvedl, že tvrzení o tomto ujednání nelze shledat, když žalovaná strana, podepsala nejdříve smlouvu sama a teprve následně ji odeslala straně žalující k podpisu. Dle názoru rozhodčího soudu v Praze: *„Rozhodčí doložka je doložkou alternativní, není neurčitá a není v mezinárodním obchodním styku ojedinělá. Souhlasí-li strany s alternativní rozhodčí doložkou bez výslovného ujednání, kdy se použije té které alternativy, nelze takovou doložku rozumně, se zřetelem k poctivému obchodnímu styku,*

¹³² ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 44-46 s.

¹³³ Tento závěr ohledně neveřejnosti rozhodčích nálezů však neplatí bezvýhradně. Právní úprava rozhodčího řízení před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic se sídlem ve Washingtonu obecně umožňuje publikovat alespoň výtahy z právní argumentace rozhodčího soudu i bez souhlasu stran.

¹³⁴ Viz. Rsp 26/76 (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 163 s.)

*chápat jinak, než že volba alternativy přísluší straně zahajující rozhodčí řízení, tedy straně, jež se první obrátila na jeden z obou v úvahu přicházejících rozhodčích soudů.*¹³⁵

V dalším případě si strany sjednaly rozhodčí doložku, ve které bylo dohodnuto, že spory budou řešeny podle nyní platných pravidel UNCITRAL u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Žalovaná strana zpochybňovala platnost takto sjednané rozhodčí doložky a tvrdila, že takováto pravidla neexistují. S tímto názorem se však rozhodčí soud neztotožnil a rozhodl, že ujednání odkazující na „nyní platná pravidla UNCITRAL“ je jasné a srozumitelné, když existují pouze jediná taková pravidla, která byla schválena dne 15. 12. 1976.¹³⁶ Další nemalé komplikace si způsobily strany sporu, které při uzavírání smlouvy uzavřely následující rozhodčí doložku: *„Případné spory, vyplývající z obsahu této smlouvy, se budou řešit v rámci rozhodčího řízení. Teprve v případě selhání jednání bude spor řešen soudem v rámci ustanovení příslušných právních předpisů.“* Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky zaujal takovýto právní postoj. Nejdříve shledal, že takto uzavřená rozhodčí doložka je v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, a to i když nemá náležitosti uvedené v ust. § 7 odst. 1 uvedeného zákona. Na druhou stranu však uvedl, že v rámci této rozhodčí doložky nedošlo k ujednání, podle kterého by spor měl být řešen před tímto rozhodčím soudem, nýbrž měl by být řešen v rámci ad hoc řízení. Řízení proto bylo zastaveno.¹³⁷

¹³⁵ Viz. Rsp 184/73 (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 163 s.)

¹³⁶ Viz. Rsp 110/01 (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 165 s.)

¹³⁷ Viz. Rsp 61/98 (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 166 s.)

3. Arbitrabilita

3.1 Pojem, druhy

Arbitrabilita sporu neboli právní možnost sporu být řešen v rozhodčím řízení, je základním předpokladem konání rozhodčího řízení. Není-li spor arbitrabilní, není přípustné ani zahájení rozhodčího řízení. Arbitrabilitu lze definovat jako *možnost a oprávněnost stran založit pravomoc rozhodců uzavřením rozhodčí smlouvy*.¹³⁸ Otázku arbitrability lze řešit z pohledu dvou rovin. Z hlediska procesního jde převážně o to, zda je spor vůbec možné rozhodovat v rámci arbitráže. Z pohledu hmotněprávního bude klíčové, zda je předmět rozhodčí doložky dovolený.¹³⁹

Právní teorie rozděluje arbitrabilitu na arbitrabilitu **objektivní** a **subjektivní**.¹⁴⁰ Objektivní arbitrabilitou rozumíme zákonnou možnost projednání sporu před rozhodci aprobovanou konkrétním právním řádem. Subjektivní arbitrabilita sporu se od arbitrability objektivní může odlišovat, pokud si účastníci ve smlouvě její přípustnost ještě smluvně zúží.¹⁴¹ Arbitrabilitu sporu v tuzemské právní úpravě upravuje ust. § 2 ZŘŘ, kde ve svém odst. 1 je výslovně zákonem aprobováno sjednání možnosti řešení sporu před rozhodci, jedná-li se o spory majetkové, s výjimkou sporů souvisejících s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon. V návaznosti na dohodu účastníků pak bude věc rozhodovat stálý rozhodčí soud, popř. jeden nebo více rozhodců.¹⁴² V této souvislosti považuji za důležité poukázat na názor Vrchního soudu v

¹³⁸ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 32 s.

¹³⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 116 s.

¹⁴⁰ Viz. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 116 s. a RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 32 s.

¹⁴¹ Naopak rozšiřování arbitrability, v rozporu se zákonnou úpravou daného státu, není možné.

¹⁴² „Za majetkové spory se v právní teorii považují všechny spory, jejich předmětem je majetek nebo jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách, tzn. zejména v penězích.“ (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 33 s.)

Praze¹⁴³, dle kterého je třeba rozumět majetkovým sporem nejen spor o majetkové plnění, ale také i takové spory, ve kterých je řešena otázka existence či neexistence práva na takové plnění. Výjimku tvoří tzv. incidenční spory ve smyslu ust. § 159 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění.¹⁴⁴ S odkazem na ust. § 99 OSŘ upravuje ust. § 2 odst. 2 ZRŘ, že: „*Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.*“ S ohledem na ust. § 99 odst. 1 OSŘ je možné, aby řízení skončilo smírem, pokud to připouští povaha věci.¹⁴⁵ Povaha věci zpravidla nepřipouští smír, pokud soud může zahájit řízení i bez návrhu. Takovým řízením je například „*řízení ve věcech péče o nezletilé, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení opatrovnické, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o dědictví, řízení o určení, zda tu manželství je či není, a další řízení, kde to připouští zákon.*“ Bělohlávek A. J. porovnává švýcarskou legislativu, podle které je arbitrabilita možná v případech sporů o dědictví.¹⁴⁶ Do skupiny soudních řízení, u kterých zákon nepřipouští smír, spadají i řízení ve věcech obchodního rejstříku. I v tomto případě je arbitrabilita vyloučena z povahy věci. Dále nelze uzavřít smír ve sporech o osobním stavu a dále u takových sporů, u nichž povaha věci nepřipouští uzavření smíru.¹⁴⁷

Jak již bylo uvedeno, s účinností od 1. 4. 2012 byla novelou zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů dále rozšířena objektivní arbitrabilita. Do 1. 4. 2012 byly arbitrabilní pouze spory, které spadaly do pravomoci soudů a současně byly vyloučeny spory, které jinak náležely do pravomoci jiných orgánů. Současná právní

¹⁴³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95.

¹⁴⁴ Např. ve Spojených státech amerických se však objevují tendence zahrnout i tuto problematiku do okruhu sporů přípustných k řešení před rozhodci. (In BĚLOHLÁVEK, A., J.: *Arbitralita sporů*. Právní zpravodaj, 2003/3, 6 s.)

¹⁴⁵ Jak je dobře známo, pokud není hmotným právem umožněno, aby si strany mezi sebou upravily vzájemné vztahy, nebo účastníci nejsou v klasickém dvoustranném poměru, není ani možné uzavřít mezi nimi smír.

¹⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, A., J.: *Arbitralita sporů*. Právní zpravodaj, 2003/3, 6 s.

¹⁴⁷ Např. zrušení podílového spoluvlastnictví, společného jmění manželů či dohody o vypořádání dědictví. (Viz. Rozhodnutí Městského soudu v Praze ve věci 24 Co 106/94 ze dne 31. května 1994 uveřejněno v Ad notam, 1995/3, 69 s.)

úprava umožňuje projednávání i těchto sporů pokud tak stanoví zvláštní předpisy. Takovým zvláštním předpisem je ustanovení § 108 odst. 1 písm. g) zákona o elektronických komunikacích, podle kterého Český telekomunikační úřad rozhoduje soukromoprávní spory mezi operátory a tzv. účastnické spory mezi operátorem a účastníkem. Změnou § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení tak došlo k rozšíření objektivní arbitrability právě o možnost projednávat takovéto spory v rozhodčím řízení.¹⁴⁸

¹⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, A., J.: *Změny v rozhodčím řízení*. Bulletin advokacie, 2012/5, 15 s.

3.2 Problematika arbitrability ve sporech s mezinárodním prvkem

Klíčovou otázkou v kontextu mezinárodní arbitráže je, podle jakého práva se arbitrabilita posuzuje. Je v této souvislosti podstatné i rozlišení, ve které fázi arbitrabilitu zkoumáme, zda se tak děje ve fázi zahájení řízení nebo ve fázi uznání rozhodčího nálezů.

Situace je tedy obdobná, jako by tomu bylo, kdyby o věci rozhodoval soud. Arbitrabilita se bude posuzovat podle tzv. *lex arbitri* (obdobně jako *lex fori*), tedy práva místa, kde se bude konat řízení, resp. kde bude vydán rozhodčí nález. Má-li však být nález vykonán v jiném státě, než ve kterém byl vydán, bude i zde cizí soud provádějící výkon rozhodčího nálezů posuzovat, zda spor mohl být v rozhodčím řízení vůbec projednán, a to právě podle právního řádu místa, kde má být tento rozhodčí nález vykonán.

Podle ust. § 117 ZMPS se přípustnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle českého právního řádu. Podle českého právního řádu je tak nezbytné posuzovat arbitrabilitu sporů v případech rozhodčích řízení s mezinárodním prvkem probíhající na území České republiky.¹⁴⁹

V právní praxi je možné setkat se i relativizací významu rozhodného práva pro mezinárodní arbitráž. Jak uvádí Böckstiegel¹⁵⁰: „Zatímco lze nalézt mnoho publikací a koná se mnoho setkání, kde se diskutuje otázka určení rozhodného práva v mezinárodním rozhodčím řízení, v praxi zjistíme, že tato otázka hraje mnohem menší roli, protože minimálně ve velkých arbitrážních případech jsou smlouvy vytvářeny velmi zkušenými obchodníky a právníky, kteří se snaží velmi detailně obsáhnout veškeré možné předvídatelné detaily. Proto v mnoha případech smlouva a její interpretace hraje mnohem významnější roli pro výsledek řízení než rozhodné právo. Lze očekávat, že tomu tak bude i v budoucnu.“¹⁵¹

¹⁴⁹ PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K., *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, 178 s.

¹⁵⁰ BÖCKSTIEGEL, K.H. *Perspectives of Future Development in International Arbitration*. In: EWMAN, L. W., HILL, R. et al. *The Leading Arbitrators' Guide to International Arbitration*. Bern: Staempfli Publishers Ltd., 2004. 505 s.

¹⁵¹ Volný překlad.

3.2.1 Rozhodné právo pro přípustnost rozhodčí smlouvy

Rozhodné právo pro přípustnost rozhodčí smlouvy, neboli arbitrabilitu, musí soudy, rozhodci či rozhodčí tribunály vázané českým ZMPS posoudit podle ustanovení § 117 ZMPS.

Česká právní úprava v ZMPS podrobuje problematiku arbitrability jednostranné kolizní normě ve prospěch *legis fori* a nepřipouští ani možnost, že by si strany zvolily rozhodné právo jiné.¹⁵² Význam pro právní praxi je takový, že pokud bude před tuzemským soudem uplatněna ve smyslu § 106 odst. 1 OSŘ námitka existence rozhodčí smlouvy ve prospěch rozhodčího tribunálu se sídlem v zahraničí, bude přípustnost této rozhodčí smlouvy bez výjimky posuzovat podle českého práva.¹⁵³

3.2.2 Rozhodné právo pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy

Původní právní úprava v ustanovení § 36 odst. 1 ZRŘ stanovila, že „*přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle tohoto zákona, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku.*“ Nový ZMPS nyní stanoví explicitně, že ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují *podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález.* „Ostatními náležitostmi“ dle ustanovení § 117 ZMPS se tak budou rozumět všechny náležitosti rozhodčí smlouvy s výjimkou přípustnosti a formy. Zejména se tak může jednat o

- otázku existence souhlasu stran s rozhodčí smlouvou a její věcné platnosti (zda existuje shodný projev vůle stran podrobit se rozhodčímu řízení, tedy zda rozhodčí smlouva vůbec existuje),
- zda nedošlo k omylu, podvodu, nepřiměřenému nátlaku či jinému jednání, které má podle rozhodného práva vliv na (ne)platnost, resp. (ne)účinnost rozhodčí smlouvy,
- zda je rozhodčí smlouva určitá a srozumitelná.

¹⁵² BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 686 s.

¹⁵³ Ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ stanoví zcela explicitně, že se přípustnost rozhodčí smlouvy posoudí podle „*práva České republiky*“: „Soud projedná věc i tehdy, jestliže zjistí, že věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě.“

Tento okruh otázek se tedy bude řídit rozhodným právem státu, kde má být vydán rozhodčí nález. Takovým státem bude stát, kde je místo konání rozhodčího řízení – myslí se místo konání rozhodčího řízení (sídlo rozhodce, resp. rozhodčího tribunálu) ve smyslu právním, nikoliv geografickém, resp. faktickém.

Nejvyšší soud ČR definoval termín „místo konání“ rozhodčího řízení tak, že *je třeba jím rozumět právní domicilaci sporu, nikoli místo projednání sporu*. Podle Nejvyššího soudu je „*od místa řízení v právním slova smyslu, které určuje domicil konkrétního rozhodčího řízení, nutné odlišovat místo jednání či místo projednávání věci, tj. místo, kde rozhodčí řízení v jednotlivých svých fázích skutečně probíhá (např. místo ústního jednání, místo výslechu svědka, místo podpisu rozhodčího nálezu apod.)*“¹⁵⁴

Za jistý nedostatek nové právní úpravy přinejmenším v oblasti mezinárodního obchodu bývá některými autory kritizována nemožnost volby rozhodného práva ze strany ZMPS¹⁵⁵, což v jiných zemích a s ohledem na zvyklosti mezinárodních smluv není obvyklé. Dopad takového omezení je však limitován s ohledem na přednostní použití mezinárodních smluv, které možnost volby stranám dávají.

Způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu se posuzuje samostatně, a to podle osobního statutu každé ze stran, tedy podle ustanovení § 29 ZMPS v případě fyzických osob, resp. ustanovení § 30 ZMPS v případě osob právnických.

3.2.3 Vztah k mezinárodním smlouvám

Článek V odst. 2a **Newyorské úmluvy** zdůrazňuje důležitost zhodnocení a právní posouzení arbitrability sporu, neboť stanoví jako jeden z taxativních důvodů odepření uznání a výkonu zahraničního rozhodčího nálezu smluvním státem situaci, kdy v tomto státě není předmět sporu přípustný pro projednání před rozhodci. Taktéž Newyorská úmluva umožňuje poukázat na nepřípustnost rozhodčí smlouvy s odkazem na *lex fori*.

¹⁵⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012

¹⁵⁵ BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 687 s.

Není možné taktéž nezmínit **Evropskou úmluvu** o mezinárodní obchodní arbitráži, podle které se ust. čl. VI odst. 2 má použít na případy, ve kterých byla vznesena námitka nepřislusnosti. Problematika neexistence nebo neplatnosti smlouvy bude řešena v závislosti na rozhodném právu, kterému byla volbou stran rozhodčí smlouva podrobena, anebo právu toho státu, ve kterém byl rozhodčí nálezn vydán, popř. za použití kolizních norem státu, jehož soudy tuto otázku řeší.¹⁵⁶ Evropská úmluva tedy připouští posouzení otázky přípustnosti rozhodčí smlouvy podle *legis fori*, jak to prikazuje ustanovení § 117 odst. 1 ZMPS. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy budou soudy smluvních států Evropské úmluvy ve smyslu jejího čl. VI odst. 2 posuzovat:

- a) podle práva, jemuž strany podrobily svou rozhodčí smlouvu;
- b) jestliže nebyla o tomto právu učiněna žádná zmínka, podle práva země, v níž má být vydán rozhodčí nálezn;
- c) jestliže nebyla učiněna volba práva a jestliže v době, kdy otázka byla vznesena před soudem, nemůže být předvídáno, v které zemi má být vydán rozhodčí nálezn, podle práva použitelného podle kolizních pravidel projednávajícího soudu.

Na rozdíl od ZMPS připouští Evropská úmluva i volbu práva pro otázku platnosti rozhodčí smlouvy. Evropská úmluva také výslovně stanoví, že způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu se posuzuje podle osobního statutu každé ze stran (srov. čl. VI odst. 2). V čl. VI odst. 3 Evropské úmluvy je pak stanoven požadavek, aby v případě již zahájeného rozhodčího řízení soud odložil rozhodnutí o otázce přislusnosti (pravomoci) rozhodce až do doby vydání rozhodčího nálezu¹⁵⁷.

¹⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 118 s.

¹⁵⁷ srov. obdobnou úpravu v § 106 odst. 3 OSŘ

3.3 Arbitrabilita ve vybraných zemích Evropy¹⁵⁸

3.3.1 Albánská republika umožňuje podle úpravy pro tuzemské řízení rozhodovat v rozhodčím řízení v podstatě veškeré spory z majetkových vztahů. Dle ustanovení čl. 417 albánského soudního řádu je rozhodčí soud oprávněn rozhodovat o své vlastní pravomoci.

3.3.2 Rakouská republika v ust. § 582 Civilního procesního řádu (*Zivillprozessordnung*) považuje za arbitrabilní každý majetkový nárok, o němž může být rozhodnuto řádným soudem. V případě nemajetkových nároků je rozhodčí smlouva účinná, pokud mohou strany o předmětu sporu uzavřít smír.

3.3.3 Belgické království upravuje otázku způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy v čl. 1676 Soudního řádu (*Code Judiciair*) ve všech sporech, které vznikly nebo mohly vzniknout z určitého právního vztahu a u kterého je přípustné uzavřít smír. Rozhodčí smlouvu může uzavřít každý, kdo je způsobilý nebo oprávněný uzavřít smír. Ve způsobilosti uzavřít rozhodčí smlouvu jsou omezeny právnické osoby veřejného práva.

3.3.4 Bulharská republika prostřednictvím čl. 19 občanského právního řádu (*BGR*) umožňuje uzavřít rozhodčí smlouvu v jakémkoliv sporu s výjimkou těch, jejichž předmětem jsou věcná a vlastnická práva k nemovitostem, výživné na děti a spory z individuálních pracovních smluv. Arbitrabilní dále nejsou spory týkající se veřejnoprávních záležitostí, individuální pracovněprávní spory, spory ohledně jiných, než peněžitých plnění, spory týkající se manželských vztahů, vztahů k nezletilým dětem i spory týkající se platnosti rozhodnutí orgánů společnosti.

3.3.5 Spolková republika Německo v ust. § 1030 Civilního procesního řádu (*Zivillprozessordnung*) považuje za arbitrabilní každý majetkoprávní nárok. Nemajetkoprávní nároky mohou být předmětem rozhodčí smlouvy pouze v případě, jsou-li strany oprávněny uzavřít ohledně předmětu sporu smír. Arbitrabilní nejsou vztahy,

¹⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Rozhodčí řízení v zemích Evropy*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

které jsou předmětem nájemního vztahu v tuzemsku, vyjma nebytových prostor. Takto sjednaná rozhodčí smlouva je neúčinná.

3.3.6 Dánské království upravuje objektivní arbitrabilitu v § 1 zákona č. 553 o rozhodčím řízení tak, že se nevztahuje na spory v souvislosti s kolektivní smlouvou. Spory ohledně právních vztahů, jejichž předmětem mohou strany volně disponovat, mohou být rozhodovány v rozhodčím řízení.

3.3.7 Španělské království v čl. 2 zák. č. 60/2003 o rozhodčím řízení upravuje možné oblasti, jež mohou být předmětem rozhodčího řízení na všechny spory týkající se věcí, se kterými lze disponovat v souladu s právem.

3.3.8 Estonská republika zvolila v ust. § 718 Občanského soudního řádu platného od 1. 1. 2006 řešení, podle kterého může být předmětem rozhodčí smlouvy majetkový nárok. Rozhodčí smlouva týkající se jiných než majetkových nároků je platná pouze tehdy, pokud strany mohou ohledně sporné věci uzavřít smír. Rozhodčí smlouva je neplatná, pokud se týká platnosti nebo zrušení nájemní smlouvy k bytu nacházejícího se na území Estonské republiky a jejího vyklizení nebo sporu o ukončení pracovní smlouvy.

3.3.9 Finská republika – zákon č. 967/1992 o rozhodčím řízení upravuje objektivní arbitrabilitu v ust. § 2 v případě existence občanskoprávního nároku, který může být vyřešen smírem, jakož i o budoucích sporných nárocích vyplývajících z právních vztahů založených smlouvou.

3.3.10 Francouzská republika – arbitrabilita je pozitivně vymezena v čl. 2059 občanského zákoníku (*Code civile*) z roku 1803: „*Veškeré osoby mohou uzavřít rozhodčí smlouvu ve vztahu k právům, se kterými mohou volně nakládat.*“ Negativně je arbitrabilita vymezena v následujícím čl. 2060, podle kterého nelze rozhodčí smlouvu uzavřít ve věcech osobního stavu, subjektivity osob, ve věcech týkajících se rozluky, soudního rozvodu nebo sporů týkajících se veřejnoprávních subjektů a institucí a obecně ve všech věcech, které jsou dotčeny veřejným pořádkem.

3.3.11 Spojené království Velké Británie a Severního Irska – hlavním pramenem úpravy rozhodčího řízení je v Anglii *Arbitration Act 1996*, přičemž paralelně s tím je s ohledem na principy *common law* též pramenem práva judikatura soudů a zvyklosti uplatňované v právních vztazích. Z tohoto důvodu je základní zásadou anglické úpravy úprava v čl. 1 AA – „*Strany mají mít možnost svobodně se rozhodovat, jakým způsobem budou řešit své spory, přičemž se na ně vztahují pouze omezení stanovená na ochranu veřejného zájmu.*“

Zákon (Skotska) o rozhodčím řízení z r. 2010 v čl. 30 vymezuje arbitrabilitu sporu takto: „*Nic v tomto zákoně nezakládá možnost řešit jakýkoliv spor formou rozhodčího řízení, pokud by jinak vzhledem k jeho předmětu nebylo přípustné jeho rozhodování v rozhodčím řízení.*“

3.3.12 Řecko ve svém čl. 876 Občanského soudního řádu upravuje předmět rozhodčího řízení poměrně standardním způsobem a mohou jím být spory v oblasti soukromého práva, pokud strany, které smlouvu uzavírají, mohou předmětem sporu volně disponovat. Spory uvedené v čl. 663 Občanského soudního řádu však arbitrabilní nejsou.

3.3.13 Chorvatská republika upravuje otázku přípustnosti rozhodování sporu v rozhodčím řízení v čl. 3 zákona č. 88/2001 o arbitráži publikovaném ve sbírce zákonů (*Narodne novine*) dne 11. října 2001. Na tuzemském rozhodčím řízení se strany mohou dohodnout za účelem řešení sporů o právech, se kterými mohou volně disponovat. Takovéto spory mohou být předány k řešení a rozhodování rozhodčímu soudu bez ohledu na to, zda jeho činnost zajišťuje a organizuje rozhodčí instituce či nikoli. Je-li ve sporu přítomen mezinárodní prvek, mohou se strany dohodnout na rozhodčím řízení s místem konání mimo území Chorvatské republiky, nestanoví-li zvláštní zákon jinak.

3.3.14 Maďarská republika – rozhodčí řízení je podle § 3 Zákonného nařízení č. LXXI z roku 1994 přípustné namísto soudního řízení tehdy, pokud

a) alespoň jedna ze stran je osoba zabývající se hospodářskou činností jako svým povoláním a spor souvisí s touto činností (tato podmínka nemusí být splněna v případech, které zákon výslovně připouští), dále

b) strany mohou volně disponovat s předmětem řízení, a

c) rozhodčí řízení bylo sjednáno v rozhodčí smlouvě.

Řízení není přípustné podle § 4 Zákonného nařízení č. LXXI z roku 1994, ať již u rozhodčího soudu „ad hoc“ tak u stálého rozhodčího soudu se sídlem v Maďarsku i mimo něj, v řízeních upravených kapitolami XV-XXIII občanského soudního řádu a ve věcech, kdy by předmětem rozhodčího řízení byl národní majetek nacházející se na území vymezeném státními hranicemi Maďarska.

3.3.15 Švýcarská konfederace má právní úpravu arbitrability sporu poměrně širokým způsobem zakotvenou v čl. 177 Spolkového zákona o mezinárodním právu soukromém (*Bundesgesetz vom 18. Dezember 1987 über das Internationale Privatrecht*). Předmětem rozhodčího řízení dle shora uvedeného ustanovení může být každý majetkově právní nárok. Je-li jednou ze stran stát, státem řízený podnik anebo státem kontrolovaná organizace, pak tato nemůže zpochybnit svou legitimaci v rozhodčím řízení anebo pravomoc rozhodčího soudu ve sporné věci, která je předmětem rozhodčího ujednání.

3.3.16 Island přijal 24. května 1989 zákon č. 53 o smluvních rozhodčích soudech, který ve svém úvodním čl. 1 vymezuje objektivní arbitrabilitu takto: „*Mají-li strany právo rozhodovat o předmětu sporu, mohou se smluvně dohodnout, že svůj spor postoupí rozhodčímu soudu. Takovou smlouvu lze uzavřít, ať už předmětný spor v dané době existuje, nebo jde o případ, kdy spor týkající se konkrétní právnické osoby může vzniknout v budoucnu.*“

3.3.17 Italská republika – ustanovení § 806 Občanského soudního řádu umožňuje stranám nechat rozhodnout spory mezi nimi vzniklé rozhodci, nejsou-li předmětem těchto sporů práva, s nimiž strany nemohou disponovat.

3.3.18 Knížectví Lichtenštejnsko upravuje arbitrabilitu sporu v § 594 zákona ze dne 10. prosince 1912 o soudním řízení v občanskoprávních věcech. Rozhodčí smlouva neboli dohoda o tom, že právní spor bude řešen rozhodnutím jednoho nebo několika rozhodců, je právně účinná tehdy, pokud jsou strany oprávněny uzavřít smír ohledně předmětu sporu. Toto se vztahuje i na případné budoucí spory.

3.3.19 Velkovévodství lucemburské upravuje v čl. 1003 Občanského soudního řádu způsobilost k uzavření smíru ohledně práv, se kterými může dotyčná strana volně nakládat. Následující čl. 1004 vylučuje z možnosti uzavřít smír věci týkající se stavu a způsobilosti osob, manželských vztahů, návrhů na rozvod a rozluky, zastupování nesvéprávných osob, ve věcech těchto nesvéprávných osob a osob nezvěstných nebo pokládaných za nezvěstné. Čl. 1005 dále umožňuje uzavření smíru ve formě protokolu před zvolenými rozhodci nebo úkonem před notáři či soukromoprávní listinou.

3.3.20 Lotyšsko – zákon 326/330 ze dne 14.10.1998 o civilním procesu umožňuje v § 486 ustanovení rozhodčího soudu za účelem konkrétního sporu s tím, že rozhodčí soud může svou činnost vykonávat i trvale, a to na základě svého řádu. Podle ust. § 486 je možné k rozhodnutí předložit rozhodčímu soudu jakýkoliv občanskoprávní spor, s výjimkou sporu:

- a) jehož rozhodnutí by se mohlo dotknout práva, ne zájmu, chráněného státem ve vztahu k osobě, která není účastníkem rozhodčí smlouvy,
- b) v němž je alespoň jedna strana státní nebo samosprávnou institucí nebo by mohla být dotčena práva těchto institucí,
- c) který je spojený se změnami v matrice,
- d) týkajícího se osob v poručenství či opatrovnictví nebo jejich zájmů chráněných zákonem,
- e) týkajícího se vzniku, změn nebo zániku věcných práv ve vztahu k nemovitému majetku, jestliže účastníkem je osoba, jíž byla zákonem omezena práva spojená s nabytím, správou a užíváním nemovité věci,
- f) týkajícího se vystěhování osoby z bytových prostor,
- g) týkajícího se ukončení pracovního poměru, jeho uzavření, změny, ukončení či plnění pracovní smlouvy, pracovního řádu či kolektivní smlouvy,
- h) týkajícího se práv a povinností osob, vůči nimž jsou až do vydání rozhodčího nálezů vedena řízení související s platební neschopností,
- ch) řízení vedená podle zvláštního soudního řádu.

3.3.21 Moldavská republika – objektivní arbitrabilita je upravena zákonem č. 23-XVI. ze dne 22. února 2008 o rozhodčím řízení (*cu private la arbitraj*), a to jmenovitě v § 3

tohoto zákona. Arbitrabilní (pozitivní vymezení) je jakékoliv majetkové právo a všechna práva nemajetková v případě, že jsou smluvní strany oprávněny uzavřít ohledně předmětu sporu smír. Předmětem rozhodčí smlouvy nemohou být (negativní vymezení):

- a) nároky z oblasti práva rodinného,
- b) nároky vzniklé z nájemních smluv o nájmu bytových prostor, včetně sporů týkajících se uzavření, platnosti, zániku a výkladu takových smluv,
- c) nároky a vlastnická práva týkající se nemovitostí sloužících k bydlení.

3.3.22 Černá Hora upravuje přípustnost projednání věci v rozhodčím řízení v § 473 zákona o sporném řízení. Ve sporech, kde jako strany vystupují fyzické nebo právnické osoby s bydlištěm/sídlem v Republice Černá Hora, se mohou strany dohodnout na konání tuzemského rozhodčího řízení za účelem řešení sporů ohledně práv, se kterými mohou volně disponovat. Arbitrabilní však nejsou takové spory, u nichž je dána výlučná pravomoc soudů. Ve sporech, kdy má alespoň jedna strana bydliště/sídlo v zahraničí, se mohou strany dohodnout na pravomoci zahraničního rozhodčího soudu ohledně práv, se kterými mohou volně disponovat, není-li zákonem nebo mezinárodní smlouvou stanovena výlučná pravomoc tuzemského soudu.

Spory mohou být předloženy stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodčímu soudu ustanovenému *ad hoc*.

3.3.23 Nizozemsko – článek 1020 zákona o občanském soudním řízení (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*) umožňuje sporným stranám využít rozhodčího řízení, pokud mezi nimi vznikne spor o některé skutečnosti, která vyplynula nebo nevyplynula ze smlouvy nebo by z této mohla vyplynout. Rozhodčí smlouva může být uzavřena jak ohledně existujících sporů, tak i ohledně sporů, které mohou vzniknout v budoucnu.

Rozhodčí smlouva nesmí vést ke stanovení právních následků, které by nevycházely ze svobodného rozhodnutí stran.

Pozitivně je arbitrabilita vymezena spory

- a) na určení právního vztahu či stavu věcí,
- b) na náhradu škody nebo na povinnost uhradit dlužné peněžité plnění,
- c) na doplnění či změnu právního vztahu ze smlouvy.

3.3.24 Norské království – způsobilost projednat spor před rozhodci je poměrně volně upravena v ust. § 9 zákona o rozhodčím řízení ze dne 14. května 2004 (*Voldgiftsloven – vogl.*). V rozhodčím řízení mohou být projednány spory vyplývající z takových právních vztahů, s jejichž předmětem mohou strany volně disponovat. Pozitivní vymezení arbitrability se vztahuje i na přezkoumání občanskoprávních účinků zákonů o ochraně hospodářské soutěže.

3.3.25 Polská republika – základní principy arbitrability vyplývají z čl. 1 zákona o občanském soudním řádu ze dne 17. listopadu 1964. Předmětem rozhodčí smlouvy mohou tedy být:

a) veškeré majetkové spory, nejsou-li vyloučeny zákonem, a to bez ohledu na to, zda strany mohou s předmětem sporu disponovat či nikoliv (jedná se tedy o poměrně široký rozsah objektivní arbitrability).

b) jiné než majetkové spory vyplývající ze soukromoprávních vztahů, ohledně kterých mohou strany uzavřít smír, tedy o spory, s nimiž strany mohou disponovat.

Vyloučeny jsou spory o výživné dle čl. 1157 zákona o občanském soudním řádu a spory vyplývající z předpisů o sociálním zabezpečení dle čl. 477 zákona o občanském soudním řádu.

Pracovněprávní spory arbitrabilní jsou, avšak pouze tehdy, pokud byla uzavřena písemná rozhodčí smlouva ohledně sporů již vzniklých, tedy nikoliv budoucích. Omezena je arbitrabilita sporů k předmětům práv duševního vlastnictví, v nichž je stanovena výlučná pravomoc speciálních státních orgánů. Vyloučena je rovněž pravomoc rozhodčích soudů ve věcech ochrany hospodářské soutěže a insolvenčního řízení.¹⁵⁹

3.3.26 Portugalská republika upravuje arbitrabilitu zákonem č. 31/86 ze dne 29. srpna 1986 o dobrovolném rozhodčím řízení, a to hned v úvodním článku 1. Na základě rozhodčí smlouvy může být předložen rozhodcům k rozhodnutí spor, který se netýká práv, s nimiž strany nemohou disponovat, nepodléhá na základě zvláštního zákona výlučné pravomoci soudů či nemusí být rozhodován v obligatorním rozhodčím řízení. Předmětem rozhodčí smlouvy může být i již vzniklý spor, a to i v případě, že je již

¹⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Rozhodčí řízení v zemích Evropy*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1196 s.

uplatňován u soudu (smlouva o rozhodci), nebo i spory, jež mohou vzniknout z určitého smluvního či mimosmluvního vztahu (rozhodčí doložka).

Dle dohody stran mohou být pod rozsah sporu co do pravomoci rozhodců, kromě otázek v úzkém slova smyslu, zahrnuty jakékoliv další otázky, zvláště pak ty, které se týkají nutnosti upřesnění, doplnění, aktualizování nebo přehodnocení smluv nebo těch právních vztahů, které zavdaly příčinu k zahájení rozhodčího řízení.

Veřejnoprávní právnické osoby a stát mohou uzavírat rozhodčí smlouvy jen tehdy, pokud jim tak dovoluje zvláštní zákon nebo v případě, že předmětem rozhodčího řízení jsou spory ze soukromoprávních vztahů.

3.3.27 Rumunsko – právní úpravu objektivní arbitrability můžeme v Rumunském právním řádu nalézt v ust. § 534 Občanského soudního řádu Rumunska ze dne 1. 7. 2010. Rozhodčí smlouvu mohou uzavřít dle této právní úpravy pouze osoby s plnou způsobilostí k právním úkonům a to ve všech věcech s výjimkou těch, které se týkají:

- a) osobního stavu,
- b) způsobilosti osob,
- c) dědictví,
- d) rodinných vztahů,
- e) sporů o právech, s nimiž strany nemohou disponovat.

Stát a státní orgány jsou z pohledu arbitrability omezeny pouze na případy, kdy jsou k uzavírání rozhodčích smluv pověřeny zákonem nebo mezinárodní smlouvou, kterou je Rumunsko vázáno. Uzavírat rozhodčí smlouvy jsou oprávněny rovněž právnické osoby veřejného práva, které mají ve svém předmětu činnosti mimo jiné i ekonomické aktivity, nestanoví-li zákon nebo zakládací listina jinak.

3.3.28 Republika Srbsko – arbitrabilita je upravena v čl. 5 zákona o rozhodčím řízení poměrně širokým způsobem. Rozhodčí řízení může být po dohodě stran ustanoveno pro rozhodování majetkového sporu o právech, která přísluší jednotlivým stranám sporu, vyjma sporů, kde je stanovena výlučná příslušnost soudů. Na rozhodčím řízení se může smluvně dohodnout každá fyzická i právnická osoba, včetně státu, jeho orgánů, institucí a podniků, v nichž má stát majetkovou účast. Na rozhodčím řízení se může dohodnout

každý, kdo je procesně způsobilý neboli způsobilý účastnit se soudního řízení podle procesních předpisů.

3.3.29 Slovenská republika – primárním pramenem rozhodčího řízení je zákon č. 244/2002 Z. z. ze dne 3. dubna 2002 *o rozhodcovskom konaní*. Ustanovení § 1 odst. 2 tohoto právního předpisu stanovilo do 1. 1. 2015 rozsah objektivní arbitrability tak, že v rozhodčím řízení bylo možné rozhodovat jen spory, které účastníci soudního jednání mohou ukončit soudním smírem. S účinností od 1. 1. 2015 došlo zákonem č. 336/2014 Z. z. k legislativní změně objektivní arbitrability, a nadále je možné v rozhodčím řízení rozhodovat veškeré spory týkající se právních vztahů, ohledně kterých je možné uzavřít dohodu o narovnání, včetně sporů o určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není.

V rozhodčím řízení ze zákona nemohou být podle § 1 odst. 3 zákona rozhodovány spory:

- a) o vzniku, změně nebo zániku vlastnických práv a jiných věcných práv k nemovitostem,
- b) o osobním stavu,
- c) související s nuceným výkonem rozhodnutí,
- d) které vznikly v průběhu konkurzního a restrukturalizačního řízení.

Arbitrabilní jsou tak spory, které mohou být předmětem dohody o narovnání, čímž bylo nahrazeno kritérium majetkového charakteru sporu. Subjektivní arbitrabilita se řídí obecnými předpisy o právní způsobilosti fyzických a právnických osob. Každá osoba způsobilá vstupovat do právních vztahů je zároveň způsobilá uzavírat rozhodčí smlouvu.

V důsledku legislativních změn právních předpisů upravujících rozhodčí řízení, provedených koncem roku 2014 zákonem č. 336/2014 Z. z. a zákonem č. 335/2014 Z. z., vznikl na Slovensku souběžný systém upravující vedení rozhodčího řízení. V rozhodčím řízení podle § 1 odst. 4 zákona č. 244/2002 Z. z. *o rozhodcovskom konaní* tedy s účinností od 1. 1. 2015 není možné rozhodovat kromě jiného ani spory mezi dodavatelem a spotřebitelem vyplývající ze spotřebitelské smlouvy anebo související se spotřebitelskou smlouvou. Takovéto spory je nadále přípustné rozhodovat jen ve spotřebitelském rozhodčím řízení v souladu se zákonem č. 335/2014 Z. z. *o spotrebitel'skom rozhodcovskom konaní* a o změně a doplnění některých zákonů.

V praxi tato změna znamená, že spotřebitelské spory může v rozhodčím řízení rozhodovat pouze rozhodce zapsaný ve zvláštním seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti Slovenské republiky a dále také rozhodce zapsaný v seznamu rozhodců stálého rozhodčího soudu oprávněného rozhodovat spotřebitelské spory na základě spotřebitelské smlouvy. Stálý rozhodčí soud zřízený před 1. 1. 2015 současně musel do třech měsíců od nabytí účinnosti zákona č. 336/2014 Z. z. (tedy od 1. 1. 2015) splnit podmínky stanovené tímto zákonem pro stálé rozhodčí soudy.

3.3.30 Republika Slovinsko řeší problematiku objektivní arbitrability v celku standardním způsobem v ust. čl. 4 zákona o rozhodčím řízení. Arbitrabilní je každý majetkový nárok, ostatní nároky mohou být předmětem rozhodčí smlouvy pouze tehdy, pokud ohledně nich účastníci mohou uzavřít smír. Účastníci se mohou dohodnout i na tom, že jejich spor bude rozhodovat zahraniční rozhodčí soud, s výjimkou výlučné příslušnosti Slovinských soudů stanovené zákonem.

3.3.31 Švédské království – zákon 1999:116 o rozhodčím řízení (*Lag om skiljeförfarande*) upravuje možnost účastníků uzavřít rozhodčí smlouvu ohledně sporů, o jejichž předmětu mohou strany uzavřít smír. Smlouva o rozhodci se může týkat budoucích sporů ohledně právního vztahu uvedeného ve smlouvě. Spor se může týkat existence určité skutečnosti. Strany jsou výslovně oprávněny rozhodcům dovolit doplnit smlouvu nad rámec toho, co vyplývá z jejího výkladu. Zákon dále pozitivně vymezuje arbitrabilní rozhodování o civilně právních účincích předpisů o ochraně hospodářské soutěže mezi stranami.

3.3.32 Turecká republika upravuje přípustnost uzavření rozhodčí smlouvy v bodě 516 zákona č. 1086 z 18. června 1927, občanský soudní řád (*Hukuk usulü muhakemeleri kanunu*). O poměrně široké právní úpravě v těchto otázkách svědčí skutečnost, že objektivně arbitrabilní jsou všechny sporné věci mezi stranami. Rozhodčí řízení lze konat na základě samostatné smlouvy nebo lze k libovolné smlouvě připojit rozhodčí doložku o vyřešení sporu formou rozhodčího řízení. Poměrně neobvyklé je zákonné ujednání v bodě 519 zabývající se spory o arbitrabilitu, kdy soudy rozhodují ve zrychleném řízení o tom, zda lze předmět sporu řešit prostřednictvím rozhodců či nikoliv.

3.3.33 **Ukrajina** rozlišuje rozhodčí řízení na rozhodčí řízení v mezinárodních obchodních věcech (právní úprava z roku 1994) a v tuzemských věcech (úprava z roku 2004)¹⁶⁰. Zákon Ukrajiny o rozhodčím řízení v mezinárodních obchodních věcech ze dne 15. května 2003 upravuje v § 1 odst. 2. objektivní arbitrabilitu tak, že na základě dohody stran mohou být k vyřešení cestou rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku postoupeny tyto případy:

- a) spory ze smluvních nebo jiných občanskoprávních vztahů vzniklých v rámci zahraničního obchodu a jiných forem mezinárodních hospodářských vztahů, pokud má alespoň jedna ze stran místo podnikání v zahraničí,
- b) spory mezi podniky se zahraniční účastí, mezinárodními sdruženími a organizacemi založenými na území Ukrajiny, jakož i spory mezi společníky těchto subjektů a spory mezi těmito subjekty a jinými subjekty podléhající ukrajinskému právnímu řádu.

¹⁶⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Rozhodčí řízení v zemích Evropy*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1705 s.

3.4 Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí

3.4.1 Česká právní úprava

Právní teorie poměrně dlouhou dobu řešila otázku možnosti řešení sporů týkajících se nemovitostí v rozhodčím řízení podle ZRŘ, neboť explicitní právní úprava chybí. V současné době v odborné literatuře převládá názor, že sporné vztahy ohledně nemovitostí mohou být předmětem rozhodčího řízení.¹⁶¹ Vždy však musí být splněny kumulativně následující podmínky ust. § 2 ZRŘ:

1. musí se jednat o majetkový spor,
2. musí se jednat o spor, který je možné projednat v řízení před soudem, a
3. ohledně předmětu sporu lze uzavřít smír.

Aby byly spory k nemovitostem arbitrabilní podle tuzemské právní úpravy, bude se tedy muset jednat o spory, o nichž by jinak rozhodovaly soudy. Proto se bude vždy jednat o nemovitosti tuzemské, neboť u nemovitostí na území jiného státu nebude dána pravomoc tuzemských soudů.¹⁶² Bělohlávek A. J. uvádí, že většina našich autorů neuvažuje o jiné možnosti, než že soudním řízením měl zákonodárce na mysli pouze občanské soudní řízení podle § 7 OSŘ.¹⁶³

U sporů o práva k nemovitostem je beze sporu naplněn majetkový charakter, neboť nemovitosti jsou věci a tudíž majetkovou hodnotou a nároky ve vztahu k nemovitostem tak mají majetkovou povahu.¹⁶⁴

V těchto případech je tedy dána možnost uzavření smíru dle § 99 odst. 1 OSŘ, neboť řízení by bylo sporným, předmětem není osobní stav a hmotné právo uzavření smíru nevylučuje. Může-li tedy být vlastnické právo k nemovitostem předmětem smlouvy, může být předmětem i smíru – narovnání, a tudíž může být předmětem

¹⁶¹ DOBIÁŠ, PAVEL, DOBIÁŠ, PETR *Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR*. Právník 8/2005, 925 s.

¹⁶² BĚLOHLÁVEK, A., J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 32

¹⁶³ RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. BECK, 2004, str. 76

¹⁶⁴ BĚLOHLÁVEK, A., J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 32

rozhodčího řízení. Možnost uzavření smíru v těchto věcech podporuje také judikatura vyšších soudů, konkrétně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 1. 2006, sp. zn. 30Cdo 641/2005 či rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 1968, sp. zn. 4Cz 105/68 aj.

3.4.2 Zahraniční právní úprava

Z předchozí srovnávací kapitoly této práce týkající se komparace arbitrability ve vybraných zemích Evropy vyplývá, že zahraniční právní úpravy se nestaví k této otázce zcela jednotně. Lze učinit závěr, že právní řády většiny států umožňují rozhodování tohoto typu sporů v rozhodčím řízení. Příkladem může být právní úprava **Albánské republiky** (srov. ustanovení čl. 417 albánského soudního řádu), **Rakouské republiky** (srov. ust. § 582 Civilního procesního řádu), **Belgického království** (srov. čl. 1676 Soudního řádu), **Spolkové republiky Německo** (srov. ust. § 1030 Civilního procesního řádu), **Dánského království** (srov. ust. § 1 zákona č. 553 o rozhodčím řízení), **Španělského království** (srov. čl. 2 zák. č. 60/2003 o rozhodčím řízení), **Estonské republiky** (srov. ust. § 718 Občanského soudního řádu s výjimkou sporů týkajících se platnosti nebo zrušení nájemní smlouvy k bytu nacházejícího se na území Estonské republiky a jeho vyklizení), **Finské republiky** (srov. § 2 zákona č. 967/1992 o rozhodčím řízení), **Francouzské republiky** (srov. čl. 2059 občanského zákoníku *Code civile* z roku 1803), **Spojeného království Velké Británie a Severního Irska** (srov. čl. 1 *Arbitration Act* z roku 1996), **Chorvatské republiky** (srov. čl. 3 zákona č. 88/2001 o arbitráži publikovaném ve sbírce zákonů (*Narodne novine*) dne 11. října 2001), **Maďarské republiky** (srov. ust. § 3 Zákonného nařízení č. LXXI z roku 1994), **Švýcarské konfederace** (srov. čl. 177 Spolkového zákona o mezinárodním právu soukromém - *Bundesgesetz vom 18. Dezember 1987 über das Internationale Privatrecht*), **Islandu** (srov. čl. 1 zákona č. 53 o smluvních rozhodčích soudech ze dne 24. května 1989), **Italské republiky** (srov. ust. § 806 Občanského soudního řádu), **Knížectví Lichtenštejnsko** (srov. ust. § 594 zákona ze dne 10. prosince 1912 o soudním řízení v občanskoprávních věcech), **Velkovévodství lucemburského** (srov. čl. 1003 Občanského soudního řádu), **Černé Hory** (srov. ust. § 473 zákona o sporném řízení), **Nizozemska** (srov. čl. 1020 zákona o občanském soudním řízení - *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*),

Norského království (srov. ust. § 9 zákona o rozhodčím řízení ze dne 14. května 2004 - *Voldgiftsloven – vogl*), **Polské republiky** (srov. čl. 1 zákona o občanském soudním řádu ze dne 17. listopadu 1964), **Portugalské republiky** (srov. čl. 1 zákona č. 31/86 ze dne 29. srpna 1986 o dobrovolném rozhodčím řízení), **Rumunska** (srov. ust. § 534 Občanského soudního řádu Rumunska ze dne 1. 7. 2010), **Republiky Srbsko** (srov. čl. 5 zákona o rozhodčím řízení), **Republiky Slovinsko** (srov. čl. 4 zákona o rozhodčím řízení), **Švédského království** (srov. zákon 1999:116 o rozhodčím řízení - *Lag om skiljeförfarande*), **Turecké republiky** (srov. ust. bodu 516 zákona č. 1086 z 18. června 1927, občanský soudní řád - *Hukuk usulü muhakemeleri kanunu*), **Ukrajiny** (srov. ust. § 1 odst. 2 zákona Ukrajiny o rozhodčím řízení v mezinárodních obchodních věcech ze dne 15. května 2003) a další.

Oproti tomu arbitrabilitu sporů týkající se buď všech nemovitostí, nebo alespoň nemovitostí sloužících k bydlení na území Evropy výslovně vylučuje právní úprava **Bulharské republiky** (srov. čl. 19 občanského právního řádu), **Lotyšska** (srov. § 486 zákona 326/330 ze dne 14. 10. 1998 o civilním procesu), **Moldavské republiky** (srov. ust. § 3 zákona č. 23-XVI. ze dne 22. února 2008 o rozhodčím řízení - *cu private la arbitraj*), **Slovenské republiky** (srov. ust. § 1 odst. 3 zákona č. 244/2002 Z.z. ze dne 3. dubna 2002 o rozhodcovském konaní) aj.

Z výše uvedených srovnání je patrné, že v zemích Evropy převládá právní úprava umožňující projednání sporů týkajících se nemovitostí v rozhodčím řízení. Tento přístup ostatně respektuje i právní úprava přijatá v České republice, jak je uvedeno výše.

4. Rozhodci

Vzhledem ke skutečnosti, že rozhodčí řízení je považováno za ryze soukromoprávní institut určený k řešení sporů, který současně postrádá některé zákonné pojistky poskytované právními řády jednotlivých států civilnímu soudnímu řízení, je kvalita osob rozhodce klíčovým parametrem zajišťujícím funkčnost takového systému. Prvním klíčovým krokem rozhodčího řízení je okamžik volby rozhodce a způsob ustanovení rozhodčího senátu. Rozhodce, jako osoba práva soukromého a nikoliv tedy práva veřejného, svou pravomoc rozhodovat spor odvozuje od akceptace svého jmenování. Dohodnou-li se účastníci v rozhodčí smlouvě na konkrétní osobě rozhodce, která tuto funkci zároveň přijme písemným projevem vůle, může jeho volba předcházet okamžiku vzniku sporu. Daleko častější je však situace, kdy se vyskytuje ustanovení rozhodce až po zahájení rozhodčího řízení. Bez ohledu na to, zda je osoba rozhodce zvolena před vznikem sporu nebo až poté, je otázka volby arbitra zpravidla nejzásadnějším rozhodnutím účastníka řízení. Dovednosti, znalosti a zkušenosti jednotlivých rozhodců mají zásadní vliv na kvalitu rozhodčího nálezu a vůbec celého průběhu řízení. Zdůrazňuje se, že rozhodci mají obecně výrazně větší moc než obecné soudy, když jejich nálezy nemohou být nikým zrušeny pouze s odkazem na skutkový stav věci nebo právní posouzení sporu. Proto i za situace, že rozhodce bude nesprávně vykládat nebo aplikovat zákon, popř. se dopustí byť i zásadního pochybení, soud nebude mít možnost prohlásit neplatnost takového rozhodčího nálezu. Jistou výjimkou je teorie „zjevného pohrdání právem“ (čili "*manifest disregard of the law*"), jejíž výskyt je však v praxi zcela ojedinělý.¹⁶⁵

Výběr arbitra stálého rozhodčího soudu je zcela odlišný od způsobu výběru v rámci *ad hoc* arbitráže. Výhodou stálého rozhodčího soudu jsou vydané řády a pravidla upravující podrobně a předem přesný postup a způsob výběru rozhodce. Zpravidla se rozhodce vybírá z osob, které jsou zapsány na seznamu rozhodců vedeného u dané arbitrážní instituce. V rozhodčím řízení *ad hoc* tato procesní úprava chybí. *Ad hoc* rozhodčí řízení tak nelze doporučit v případě nedostatečné spolupráce stran nebo pokud jedna ze stran nemá zájem o vyřešení sporu v rámci arbitráže.

¹⁶⁵ MOSES, M., L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 116 s.

4.1 Kvalifikační předpoklady rozhodce

4.1.1 Obecná kvalifikace

Mám-li definovat obecné požadavky pro kvalifikaci rozhodce, je nezbytné odkázat na ust. § 4 odst. 1 ZRŘ, které definuje následující kumulativní podmínky pro výkon funkce rozhodce:

- a) musí se jednat o občana České republiky – problematice státního občanství a jeho vlivu na výkon rozhodcovské funkce se podrobněji věnuje kapitola 4.1.3 této práce,
- b) rozhodce musí být zletilý – zletilosti se nabývá dle ust. § 30 OZ dovršením osmnáctého roku věku,
- c) rozhodce musí být bezúhonný – podmínka bezúhonnosti je negativně vymezena v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ tak, že ji nesplňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen,
- d) rozhodce musí být plně svéprávný – plné svéprávnosti se nabývá dle ust. § 30 OZ zletilostí (záměrně zde nezmiňuji institut přiznání svéprávnosti dle ust. § 37 OZ; tento institut považuji z pohledu kvalifikace rozhodce za irelevantní, neboť tímto institutem nemůže být nahrazen požadavek zletilosti),
- e) zvláštní předpis nestanovuje jinak – tímto zvláštním předpisem může být např. ust. § 80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích ve znění pozdějších předpisů, ust. § 4 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů; blíže se této problematice budu věnovat v kapitole 4.1.4 této práce.

Jelikož může být rozhodcem výhradně osoba fyzická, a to podle většiny právních řádů, Růžička K. připomíná kontrastní libanonskou právní úpravu, podle které je přípustné, aby spor v rámci mezinárodní obchodní arbitráže rozhodovala osoba právnická.¹⁶⁶ Obecně není na rozhodce kladen žádný speciální požadavek ohledně jejich vzdělání, s výjimkou spotřebitelských sporů dle české vnitrostátní úpravy. Proto poměrně

¹⁶⁶ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 48 s.

rozšířený názor, že pouze osoba s právním vzděláním může být rozhodcem, nemá v obchodní a mezinárodní arbitráži oporu.

Hlavní výhodou arbitráže představuje možnost stran zvolit arbitra v návaznosti na jeho zkušenosti, praxi a znalosti v určitém specifickém oboru, který souvisí s předmětem sporu. Výběrem správné osoby rozhodce je možné urychlit řízení o čas, který by jiný arbitr potřeboval k seznámení se s odbornou problematikou, o kvalitě takového rozhodčího nálezu nemluvě. Naopak pokud účastníci zvolí osobu nevhodnou, nesou veškerá rizika svého nesprávného výběru, která mohou ve svém důsledku vést až k vydání nesprávného meritorního rozhodnutí. Podle ust. § 5 odst. 1 ZRŘ je osoba, která funkci rozhodce přijme, povinna vykonávat ji v souladu se zákonem o rozhodčím řízení a dalšími právními předpisy. Účastníci tedy musí se vši odpovědností zvážit, zda je tento rozhodce schopen kvalifikovaně dostát svým zákonným povinnostem. Současně toto platí i opačně. Rozhodce, který přijímá svou funkci, si musí být vědom své povinnosti a musí být schopen vykonávat tuto funkci v souladu se zákonem. Přestože mám za to, že právnické vzdělání rozhodce je pro strany jednoznačnou výhodou, mohou nastat i situace, ve kterých bude vzdělání arbitra v jiném oboru pro daný spor vhodnější. Je nezbytné poukázat na to, že rozhodčí řízení musí ve svém průběhu řešit převážně otázky právní, a proto právnické vzdělání rozhodce považuji za vhodné. Ostatně odborné znalosti mohou být v řízení nahrazeny přibráním znalce.

Nelze opomenout ani jazykovou vybavenost rozhodce, jakožto základní podmínku pro řádný výkon funkce rozhodce, neboť rozhodce musí rozumět stranám a jejich podáním. Je naprosto zřejmé, že pokud strany zvolily jazykem řízení jiný jazyk, než který rozhodce ovládá na takové úrovni, že bude v tomto jazyce schopen řádně vést řízení, neměl by takový rozhodce výkon funkce vůbec přijmout. Je bohužel smutnou a nezřídka rozšířenou praxí, že ač rozhodce není vybaven dostatečnými jazykovými znalostmi (včetně odborné terminologie), výkon funkce v cizojazyčném řízení přijme, popř. se i nechá zapsat na listinu rozhodců stálých zahraničních rozhodčích soudů. Výsledkem takového postupu rozhodce však již z podstaty věci nemůže být vydání kvalitního meritorního rozhodčího nálezu, o ostudném vedení vlastního řízení ani nemluvě. Mám tedy za to, že strany sporu by měly zvažovat při výběru osoby rozhodce i jeho jazykové vybavení s ohledem na jazyk, ve kterém je řízení vedeno.

4.1.2 Kvalifikace pro spotřebitelské spory

S účinností od 1. 4. 2012 došlo ke změně stávajících kvalifikačních předpokladů rozhodce. Rozhodcem určeným rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv může být ve smyslu ustanovení § 4 odst. 3 ZRŘ jen osoba zapsaná v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Na žádost fyzické osoby zapíše ministerstvo do seznamu rozhodců toho, kdo je bezúhonný, je způsobilý k právním úkonům, získal vysokoškolské vzdělání v oboru práva v magisterském studijním programu studií na vysoké škole v České republice, nebo studií na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno, nebyl v posledních 5 letech na základě rozhodnutí ministerstva vyškrtnut ze seznamu rozhodců a současně uhradil ministerstvu správní poplatek ve výši 5 000 Kč.

Při řešení spotřebitelských sporů je rozhodce povinen vždy před zahájením projednávání sporu sdělit stranám, zda v posledních 3 letech vydal nebo se podílel na vydání rozhodčího nálezu nebo zda je rozhodcem v dosud neskončeném rozhodčím řízení ve sporu, jehož účastníkem byla či je některá ze stran. Tato povinnost má za účel ochranu spotřebitelů před rozhodci, kteří vykonávají svou činnost např. pouze pro jednu nebo jen několik málo stran. Jako příklad lze uvést rozhodce působící jen pro některé úvěrové společnosti. Spotřebitel v takovém případě obdrží informaci, která by jej měla upozornit na absenci základního požadavku pro řádný výkon rozhodcovské činnosti, a to nezávislosti.

Domnívám se, že je poměrně velká škoda, že takováto povinnost nebyla zákonem stanovena pro všechny typy rozhodčích řízení. V případě řešení jiných, než spotřebitelských sporů, jsem se ve své praxi přesto setkal s postupy rozhodců, kteří nad rámec svých zákonných povinností informují na ústním jednání strany sporu o tom, zda některá z nich byla v minulosti účastníkem rozhodčího jednání, kterého se jako rozhodce účastnil, či nikoliv. Takovéto informování sporných stran pokládám za přinejmenším za jakousi slušnost, která by měla být dodržována i bez ohledu na absenci zákonného požadavku. Mám dokonce za to, že takovéto informování sporných stran nevede ve svém důsledku ke zvýšenému vznášení námitek pro podjatost rozhodce (např. dle ust. § 24 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR), nýbrž zvyšuje důvěru stran v nestrannost rozhodčího řízení.

4.1.3 Vliv státního občanství na kvalifikaci rozhodce

Z hlediska jednoho z dílčích cílů této práce je podstatná otázka vlivu státního občanství na výkon funkce rozhodce. Mám za to, že pro správné vyložení této otázky bude nezbytné vyjít ze změn právní úpravy za poslední období.

Do účinnosti novelizace ZRŘ zákonem č. 303/2013 Sb., tedy do 1. 1. 2014 nebylo dle mého názoru pochyb, že osobou rozhodující v rámci rozhodčího řízení konaného na území České republiky může být i cizinec. Přesto však ust. § 4 odst. 1 a 2 ZRŘ stanovoval některé požadavky na osobu cizince, když uváděl: *„Rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý, bezúhonný a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. Cizinec může vykonávat funkci rozhodce, jestliže splňuje podmínku zletilosti, bezúhonnosti a způsobilosti k právním úkonům, přičemž podmínka způsobilosti k právním úkonům se řídí právním řádem státu, jehož je příslušníkem. Stačí však, má-li takováto osoba způsobilost k právním úkonům podle práva České republiky.“* Požadavek na bezúhonnost rozhodce byl zakotven až novelou provedenou zákonem č. 91/2012 Sb. s účinností od 1. 4. 2012. Do té doby nebyla právním řádem ČR bezúhonnost pro výkon funkce rozhodce vyžadována. Současně bylo ze zákona možné, aby byl rozhodcem i cizinec.

Novelou ZRŘ zákonem č. 303/2013 Sb., účinnou od 1. 1. 2014 však došlo k vypuštění druhé věty ust. § 4 odst. 2 ZRŘ a současně bylo ponecháno beze změn ust. § 4 odst. 1 ZRŘ vyžadující pro výkon funkce rozhodce výhradně české státní občanství. Zároveň dne 1. 1. 2014 nabyl účinnosti nový ZMPS, který do svého ust. § 118 v podstatě převzal původní právní úpravu uvedenou v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ účinného do 1. 1. 2014 takto: *„Rozhodcem může být i cizinec, je-li podle právního řádu státu, jehož je občanem, způsobilý k právním jednáním; postačí však, je-li plně způsobilý k právním jednáním podle českého právního řádu. Další požadavky pro výkon funkce rozhodce určeného pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv stanoví jiný právní předpis.“*

Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že vypuštění právní úpravy týkající se možnosti cizince být rozhodcem z ust. § 4 odst. 2 zákona o ZRŘ a její přesun do ust. § 118 ZMPS je součástí komplexní úpravy zahrnující „pouze“ systematický přesun celé problematiky týkající se uznání a výkonu rozhodčích nálezů do ZMPS, kam nepochybně i patří. Nabízí se tak tedy i závěr, že se na právním postavení cizinců, jakožto rozhodců

podle českého práva, nic nemění. Takovéto východisko však nemusí být podle některých autorů považováno za správné.

Změnou a přesunem právní úpravy rozhodce, který není občanem České republiky, do ust. § 118 ZMPS, však dochází k zásadní změně s ohledem na ust. § 1 ZMPS. Předmětem právní úpravy dle ust. § 1 ZMPS jsou vždy výlučně *poměry s mezinárodním prvkem*. Z tohoto lze tedy následně dovodit, že cizinec není oprávněn rozhodovat spory „čistě vnitrostátní“. K takovému závěru došel i Růžička K.¹⁶⁷ Oproti tomu Kučera Z. připouští vhodnost použití ust. § 118 ZMPS i nad rámec sporů s mezinárodním prvkem, neboť to odpovídá povaze a základnímu pojetí rozhodčího řízení a zřejmě i představě zákonodárce, na kterou lze usuzovat i z důvodové zprávy poukazující na návaznost na dosavadní úpravu v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ.¹⁶⁸ Bělohlávek A. J. dále uvádí, že úprava ZMPS nepřevzala kvalifikační předpoklad zletilosti a bezúhonnosti. Jediným kvalifikačním předpokladem k výkonu funkce rozhodce u cizích státních příslušníků tak dle jeho názoru zůstává požadavek plné svéprávnosti osoby vykonávající funkci rozhodce (se zachováním principu, podle kterého je svéprávnost posuzována podle osobního statutu dané osoby).¹⁶⁹

Není bez zajímavosti, že ve smyslu ust. § 4 odst. 3 ZRŘ může být explicitně rozhodcem určeným rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv jen osoba zapsaná do seznamu rozhodců vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR dle ust. § 40b odst. 1 ZRŘ, když současně zákon nestanoví občanství České republiky jako podmínku pro zápis do tohoto seznamu. Pro úplnost je třeba dodat, že Ministerstvo spravedlnosti ČR je povinno dle ust. § 40b odst. 1 ZRŘ obligatorně fyzickou osobu do seznamu zapsat při splnění uzavřeného počtu podmínek v tomto ustanovení uvedených. Tuto nárokovou povinnost ministerstva lze dovodit z použitého výrazu „*zapiše*“ za splnění předem stanovených podmínek.

Z výše uvedeného je patrné, že zákonodárce tak zřejmě nedopatřením navodil situaci, podle které rozhodce, který není občanem České republiky, může rozhodovat

¹⁶⁷ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 778 s.

¹⁶⁸ KUČERA, Z., GAŇO, J., *Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, 184 s.

¹⁶⁹ BĚLOHLÁVEK, A.J., KOVÁŘOVÁ, D., HAVLÍČEK, K., *Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi stati a judikatura*, JUDr. Karel Havlíček, Havlíček Brain Team, Pražský právníký podzim, 2015, 16 s.

spory s mezinárodním prvkem a současně i vnitrostátní spory ze spotřebitelských smluv, je-li zapsán do seznamu rozhodců vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR dle ust. § 40b odst. 1 ZRŘ, avšak není způsobilý rozhodovat „čistě vnitrostátní“ spory.

Nahlédneme-li do seznamu rozhodců Ministerstva spravedlnosti ČR, jen obtížně zjistíme, zda některý ze zapsaných rozhodců je cizincem, a to vzhledem k tomu, že údaj o státním občanství se v tomto seznamu nezveřejňuje. Pokud však můžeme na státní občanství takového zapsaného rozhodce usuzovat z jeho zveřejněné kontaktní adresy, musíme tak dojít k závěru, že všichni rozhodci zapsaní do seznamu rozhodců vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR dle ust. § 40b odst. 1 ZRŘ jsou občany České republiky, neboť mají uvedenou kontaktní adresu na území České republiky. Podotýkám však, že ze zákona se v tomto seznamu nezveřejňuje údaj o státním občanství rozhodce, ani o jeho trvalém bydlišti či obvyklém místě pobytu, nýbrž dle ust. § 40a odst. 2 písm. b) ZRŘ se na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR zveřejní pouze a výhradně kontaktní adresa uvedená rozhodcem.

Mezinárodní smlouvy zpravidla speciální požadavky na osoby rozhodce nestanoví. Ust. čl. III Evropské úmluvy pouze konstatuje, že rozhodcem může být jmenován i cizí státní příslušník. Ust. čl. 11 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL dále stanoví, že žádná osoba nemůže být pro své státní občanství zbavena práva vystupovat jako rozhodce, pokud si strany v rozhodčí smlouvě nestanoví jinak. Nabízí se tak otázka, zda lze zhojit uvedený nedostatek v podobě nemožnosti cizího rozhodce rozhodovat „čistě vnitrostátní“ spory použitím čl. 10 Ústavy ČR a tedy přednostní aplikací mezinárodní úmluvy. Je však nezbytné uvést, že i tato Evropská úmluva se podle čl. 1 písm. a) vztahuje na rozhodčí (arbitrážní) smlouvy uzavřené za účelem urovnání sporů, které vzešly nebo vzejdou z provádění *mezinárodního obchodu* mezi fyzickými anebo právnickými osobami, které při uzavírání smlouvy měly svůj obvyklý pobyt nebo své sídlo v *různých smluvních státech*. Z tohoto důvodu není možné tuto Evropskou úmluvu použít přednostně v „čistě vnitrostátních“ sporech.

Newyorská úmluva se k této otázce vyjadřuje poněkud nepřímě, když v čl. V odst. 1 písm. d) uvádí složení rozhodčího senátu jako důvod, pro který je možné odepřít uznání a výkon rozhodčího nálezu.

Lze tak uzavřít, že rozhodce, který není státním občanem České republiky, nemůže být rozhodcem v „čistě vnitrostátních“ sporech, nicméně je nezbytné připustit i možný výklad Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR, který uvedený nedostatek právní úpravy dodatečně zhojil právním výkladem s poukazem na úmysl zákonodárce, na který lze usuzovat z důvodové zprávy poukazující na návaznost na dosavadní úpravu v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ.

Z důvodu právní jistoty vydaného rozhodčího nálezů však v současné době není možné stranám doporučit v „čistě vnitrostátních“ sporech volbu rozhodce, který není občanem České republiky. Je totiž vysoce pravděpodobné, že by rozhodčí nález vydaný rozhodcem – cizincem byl v budoucnu zrušen soudem na návrh kterékoliv ze stran z důvodu ust. § 31 písm. c) ZRŘ, neboť se věci účastnil rozhodce, který neměl způsobilost být rozhodcem.

De lege ferenda nelze považovat stávající právní úpravu za právně konformní a lze jen doporučit změnu zákona o ZRŘ takovým způsobem, že z ust. § 4 odst. 1 ZRŘ bude vypuštěn požadavek na státní občanství České Republiky pro výkon funkce rozhodce.

4.1.4 Omezení výkonu funkce rozhodce

Právním předpisem, který by mohl určit některá další omezení pro výkon funkce rozhodce, je ust. § 80 odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění, který *verbis expressis* stanoví vzájemnou neslučitelnost funkce soudce a rozhodce. Toto omezení platí i pro soudce Ústavního soudu České republiky a státní zástupce podle zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, v platném znění a zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, v platném znění. Takto stanovená omezení jsou zcela kogentní a nelze se od nich odchýlit. Pokud výkon funkce rozhodce omezuje některý z řádů stálých rozhodčích soudů, potom jsou takové požadavky stanoveny nad rámec v zákoně uvedených náležitostí, a budou mít za účel pouze zajištění určité právní a odborné úrovně jednotlivých rozhodců.¹⁷⁰ Soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález s odkazem

¹⁷⁰ Např. ust. § 21 odst. 1 Řádu pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky upravuje podmínku, kdy předseda rozhodčího senátu může být pouze osoba zapsaná na listině rozhodců vedené tímto soudem.

na ust. § 31 písm. c) ZRR, pokud nebyl rozhodce osobou způsobilou být rozhodcem. Lze tedy uzavřít, že funkce rozhodce může být v jiných sporech, než jsou spotřebitelské, vykonávána prakticky kýmkoliv za předpokladu, že jsou splněny zákonné podmínky stanovené ZRR.¹⁷¹

V právní úpravě ostatních států je problematika neslučitelnosti funkce rozhodce a soudce upravena odchylně. Dle nizozemské právní úpravy je přípustné, aby soudce vykonával svou funkci souběžně s funkcí rozhodce. Německý právní řád souběh funkcí také prvotně nereprobuje, ale souběžný výkon těchto dvou funkcí podléhá předchozímu „speciálnímu povolení“.¹⁷² Některé právní řády zase stanoví, že pokud by osoba měla rozhodovat věc, ve které je sama stranou, je nezpůsobilá být rozhodcem. Takovouto právní úpravu považuji za nadbytečnou a mám i za to, že by takováto situace nemohla reálně ani nastat. Není myslitelné, že by oba účastníci takovouto volbu odsouhlasili. Je nezbytné také na tomto místě zdůraznit základní požadavek pro výkon funkce rozhodce, a to jeho absolutní nepodjatost. Ta je totiž esenciálním atributem pro spravedlivé rozhodnutí. Z rozhodování tak mají být vyloučeni bez dalšího např. právní zástupci některé ze stran, rodinní příslušníci, statutární zástupci apod.¹⁷³

4.1.5 Zvláštní kvalifikační předpoklady stálých rozhodčích institucí

U významných a stálých rozhodčích soudů je vedena listina rozhodců, na kterou se zapisují rozhodci působící u této instituce. V případě institucionální mezinárodní obchodní arbitráže je tak zcela obvyklé, že je účastníkům dána možnost výběru specifické osoby rozhodce z osob na tomto seznamu zapsaných. Spíše negativně je pohlíženo na možnost zapsání osoby na listinu rozhodců tzv. *ad hoc* pro konkrétní spor v situaci, kdy si tak účastníci výslovně přejí. Rozehnalová N. má za to, že by takové řešení mohlo odporovat samotné rozhodčí instituci.¹⁷⁴

¹⁷¹ Alespoň tedy z pohledu právní úpravy v České republice.

¹⁷² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 180 s.

¹⁷³ V české právní úpravě lze odkázat na ust. § 8 ZRR.

¹⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 181 s.

Podmínky pro zápis na listinu rozhodců některé ze stálých rozhodčích soudů jsou skutečně poměrně různorodé. Pro zápis na listinu rozhodců u Mezinárodního rozhodčího soudu při Rumunské obchodní a průmyslové komoře jsou vyžadovány odborné znalosti a zkušenosti v oboru obchodního práva a mezinárodní ekonomie.¹⁷⁵ Například u Arabského rozhodčího soudu v Casablance jsou každý rok sestavovány listiny rozhodců. Podmínkou pro zápis zájemce o funkci rozhodce je právnické vzdělání, dobrá pověst a výborné znalosti v oblasti práva finančního a obchodního.¹⁷⁶ V Bahrajnu by se člověk mohl stát rozhodcem, pokud by splňoval podmínku právní praxe, zkušenosti v oborech financí, průmyslu a obchodu. Současně by podmínku právní praxe splnila osoba, která by byla soudcem. Na závěr tohoto výčtu lze poukázat na čl. 14 odst. 1 Washingtonské úmluvy, dle kterého na listinu rozhodců rozhodující spory v rámci Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic bude zapsána pouze osoba „*vysokých morálních kvalit a uznávaných odborností v oblastech práva, obchodu, průmyslu nebo financí, na něž je spolehnutí, že budou vydávat nezávislá rozhodnutí.*“¹⁷⁷

Nelze vyloučit, že si účastníci vyberou jako rozhodce i osobu na seznamu rozhodců nezapsanou, neboť tyto listiny mají zejména doporučující charakter. Tato osoba, jež není zapsána na listině rozhodců významného rozhodčího soudu, zpravidla musí splňovat předpoklady stanovené řády a pravidly těchto soudů a musí být takovou institucí potvrzena.¹⁷⁸

V moderních řádech největších arbitrážních institucí se začínají prosazovat i další zvýšené požadavky na výkon funkce rozhodce. Příkladem mohu uvést čl. 5 Rozhodčího řádu LCIA, který upravuje požadavky na výkon funkce rozhodce, jež odpovídají současným standardům v mezinárodní obchodní arbitráži. Před svým jmenováním musí

¹⁷⁵ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 51 s.

¹⁷⁶ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 51 s.

¹⁷⁷ Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států uzavřená dne 18. března 1965 ve Washingtonu publikovaná ve sbírce zákonů vyhl. Ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb.

¹⁷⁸ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 52 - 53 s.

každý rozhodce předložit písemné shrnutí svých minulých a současných odborných aktivit a podepsat prohlášení o tom, že neexistují žádné okolnosti, jichž si je vědom, které by mohly vést k jakýmkoliv důvodným pochybnostem ohledně jeho nestrannosti nebo nezávislosti, a dále nově podle čl. 5.4 Rozhodčího řádu LCIA účinného od 1. října 2014 musí osoby navržené na rozhodce podepsat prohlášení, že jsou připraveny, ochotny a schopny věnovat čas, péči a práci směřující k zajištění efektivního průběhu arbitráže.

Obdobné ustanovení můžeme nalézt v čl. 16 odst. 3 Vídeňských pravidel platných od 1. 7. 2013. Má-li kterákoliv osoba v úmyslu přijmout funkci rozhodce, musí před jmenováním vyhotovit a doručit generálnímu tajemníkovi prohlášení o (i) své nestrannosti a nezávislosti, (ii) své dostupnosti, (iii) o převzetí funkce, jakož i o (iv) podřízení se Vídeňským pravidlům. Rozhodce je dále i podle tohoto rozhodčího řádu (čl. 16 odst. 4 Vídeňských pravidel platných od 1. 7. 2013) povinen písemně uvést veškeré okolnosti, jež by mohly vzbuzovat pochybnost o jeho nestrannosti, nezávislosti a dostupnosti, nebo jež by odporovaly ujednání stran.

Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR vede podle čl. IV svého statutu listinu rozhodců, na kterou může být zapsána osoba, která si svou činností osvojila způsobilost pro funkci rozhodce a jejíž vědomosti a zkušenosti včetně znalosti práva ve spojení s osobními vlastnostmi dávají záruku úspěšného výkonu funkce rozhodce. Pro zápis na listinu rozhodců není vyžadováno státní občanství České republiky, ostatně požadavek státního občanství významné rozhodčí instituce obvykle nestanoví.¹⁷⁹

¹⁷⁹ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 780 s.

4.2 Počet rozhodců¹⁸⁰

Pravidlem bývá, že ať už národní právní úprava předepisuje jakýkoliv počet rozhodců, vždy se jedná o liché číslo. Důvodem je jistota, že v takové situaci nebude možné dospět k rovnosti hlasů. Konkrétně ust. § 7 ZRŘ explicitně hovoří o tom, že konečný počet rozhodců musí být pokaždé liché.¹⁸¹ Otázka počtu rozhodců je upravena dispozitivně, proto si strany mohou v rozhodčí smlouvě ujednat takový počet rozhodců, který budou chtít, pokud se bude jednat o počet liché. Vzhledem k tomu, že naše právní úprava nestanoví maximální počet rozhodců, mohla by čistě teoreticky nastat situace, že se strany dohodnou dokonce na dvouciferném čísle.¹⁸² Při absenci dohody stran platí, že rozhodčí senát bude tříčlenný.

Nebývá však výjimečná ani ta situace, pokud si strany ustanoví pouze jediného rozhodce. Toto řešení bude nejčastější v případech, kdy v rámci rozhodčí smlouvy bude již dohodnuta konkrétní osoba, která bude spor rozhodovat. Pravděpodobně se bude jednat o osobu s přirozenou autoritou, respektovanou oběma stranami.¹⁸³ Praktickým se jeví využití jediného rozhodce v rámci řešení sporů jednodušších a nepříliš problematických. Konkrétně je zmiňováno využití tohoto modelu v případech, kdy existuje písemné uznání závazku nebo se bude jednat o menší peněžité obnosy.¹⁸⁴ Výhodou arbitráže rozhodované prostřednictvím jediného rozhodce jsou menší náklady a rychlost.

Častěji však bude rozhodovací pravomoc svěřena senátům složeným ze tří rozhodců, kdy bude toto složení chápáno jako záruka nestranného rozhodnutí.¹⁸⁵ Postup

¹⁸⁰ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 55-57 s.

¹⁸¹ Dle některých názorů odborné veřejnosti by dohoda stran o sudém počtu rozhodců představovala důvod neplatnosti celé rozhodčí smlouvy. (In MOTHEJZÍKOVÁ, J.; STEINER, V. a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 36.)

¹⁸² Jedná se spíše o teoretickou možnost, která pravděpodobně nebude příliš využívána s ohledem na vyšší náklady.

¹⁸³ RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, 95 s.

¹⁸⁴ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 53 s.

¹⁸⁵ Ibid.

bývá zpravidla následující. Každá ze stran sporu si vybere jednoho rozhodce a poté si takto vybraní a jmenovaní rozhodci vyberou předsedu rozhodčího senátu. Nastanou-li komplikace, a za každou stranu jmenovaní rozhodci se nedohodnou na volbě třetího, potom je tento výběr často svěřován do rukou třetí nezávislé strany.¹⁸⁶ Touto stranou může být s odkazem na ust. § 9 odst. 1 ZRŘ i soud. Role předsedy rozhodčího senátu nespočívá pouze v tom, že je tzv. třetím do party, jeho význam spočívá v řešení potenciálně nastalé patové situace. Nemůže tak nikdy dojít k situaci, kdy by takto složený senát nedošel ke konečnému rozhodnutí. Role předsedy je však spojena i s jinými funkcemi, jako je příprava procesních rozhodnutí či rozhodčího nálezu. Jak uvádí autoři Klein B. a Doleček M., předseda rozhodčího senátu též řídí i jednání v rámci rozhodčího řízení.¹⁸⁷

Krátkým pohledem na problematiku počtu rozhodců v rámci rozhodčího řízení dospějeme i v zahraničních právních úpravách k podobnému řešení, jako je to stanovené v českém zákoně o rozhodčím řízení. Například Vzorový zákon UNCITRAL obdobně stanoví, že pokud strany nedojdou k dohodě ohledně počtu rozhodců, potom bude ustanoven tříčlenný senát.¹⁸⁸ Naproti tomu anglická právní úprava hovoří o ustanovení pouze jediného rozhodce, pokud nastane absence dohody mezi stranami.¹⁸⁹ Na problematickou situaci je poukazováno v případě, že spor bude veden mezi vícero účastníky na straně žalované nebo i na straně žalující.¹⁹⁰ Tuto situaci Rozhodčí řád pro mezinárodní spory u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky řeší následovně: „Vystupuje-li ve sporu více žalobců nebo více žalovaných, jednoho rozhodce jmenují žalobci a jednoho rozhodce žalovaní. Nedohodnou-li se žalobci nebo žalovaní na jmenování rozhodce, bude rozhodce jmenován předsedou Rozhodčího soudu.“¹⁹¹ Jako další příklad uveďme úpravu

¹⁸⁶ Odkaz na takovouto třetí stranu může být obsažen přímo v rozhodčí smlouvě, popř. se vyskytuje v mnohých rádech stálých rozhodčích soudů.

¹⁸⁷ KLEIN, B.; DOLEČEK, M. *Rozhodčí řízení*. Praha: ASPI, 2007, 43 s.

¹⁸⁸ Viz. ust. čl. 10 odst. 2. Vzorového zákona UNCITRAL.

¹⁸⁹ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 53 s.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Viz. ust. § 21 odst. 3 Řádu pro mezinárodní spory u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

obsaženou v čl. 8 odst. 2 rozhodčích pravidel ICC, podle které pokud si strany nezvolí počet rozhodců samy, potom rozhodčí soud ICC sám rozhodne, zda je nezbytné, aby byl ustanoven tříčlenný senát, nebo aby rozhodl pouze jeden rozhodce. Toto řešení je pak daleko flexibilnější, protože rozhodčí soud ICC bude moci rozhodovat podle konkrétních okolností s přihlédnutím ke složitosti případu. Za zmínku stojí také rozhodčí pravidla LCIA, která předpokládají ustanovení jediného rozhodce, pokud nebude dohoda stran znít jinak, popř. nestanovil-li rozhodčí soud LCIA, že by měl s ohledem na situaci rozhodovat senát tříčlenný.¹⁹² LCIA může jmenovat tříčlenný, popř. zcela výjimečně vícečlenný senát, a to na základě dohody stran nebo podle okolností případu, jinak bude spor rozhodovat rozhodce jediný.¹⁹³

Dobiáš P. má za to, že jmenování více než tříčlenného senátu v praxi s ohledem na náklady na odměny rozhodců a organizační obtíže spojené s hledáním vhodných termínů jednání v podstatě nepřipadá do úvahy.¹⁹⁴ Dále považuje do určité míry za problematické ust. čl. 7 odst. 3 Rozhodčího řádu LCIA účinného od 1. října 2014, které umožňuje jen jedné sporné straně navrhnout na jmenování LCIA jediného rozhodce, nebo předsedu rozhodčího senátu, jestliže se na tom strany dohodly. V případě jmenování jediného rozhodce nebo předsedy jen jednou stranou může vzniknout problém s uznáním rozhodčího nálezu.¹⁹⁵

¹⁹² Viz. čl. 5.4 rozhodčích pravidel LCIA.

¹⁹³ Odchylně čl. 17 odst. 2 Vídeňských pravidel platných od 1. 7. 2013.

¹⁹⁴ DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. (zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rozhodci-rad-mezinarodniho-rozhodciho-soudu-v-londyne-z-roku-2014>)

¹⁹⁵ DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. (zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rozhodci-rad-mezinarodniho-rozhodciho-soudu-v-londyne-z-roku-2014>), 4. pozn.: „Např. ve Spojených státech amerických se ale stále používají rozhodčí doložky umožňující dokonce jedné sporné straně jmenovat rozhodce za druhou spornou stranu, která je v prodlení se jmenováním člena rozhodčího senátu, což vede ke vzniku soudních sporů o platnost takového ujednání. V rozhodnutí Odvolacího soudu Spojených států (United States Court of Appeals) ze dne 9. února 1994, sedmý soudní okres, 16 F.3d 125, *Universal Reinsurance Corporation v. Allstate Insurance Company* byla shledána platnou rozhodčí smlouva umožňující žalobci jmenovat člena rozhodčího senátu místo žalovaného, pokud byl žalovaný v prodlení se jmenováním člena rozhodčího senátu. Pro opačný názor ve vztahu k obdobnému skutkovému stavu srov. rozhodnutí Okresního soudu Spojených států pro okres Kansas (United States District Court for the District of Kansas) ze dne 30. března 2007, *ANCON Insurance Company (UK) Limited v. GE Reinsurance Corporation*, případ č. 06-2106 CM.“

4.3 Ustanovení a jmenování rozhodců¹⁹⁶

Odborníci připouští, že není lehké poskytnout obecný návod pro způsob výběru rozhodců. Podle konkrétního předmětu sporu by mělo být při výběru vhodného kandidáta přihlíženo k jazykovým znalostem, státnímu občanství, specializaci a vzdělání, povolání, anebo k tomu, zda je konkrétní osoba známá a jakou má reputaci.¹⁹⁷

Jak již bylo shora uvedeno, strany si mohou, nejčastěji v rámci smlouvy o rozhodci, stanovit konkrétní osobnost či osobnosti. Tento postup je doporučován v případě, že sporná otázka je stranám známa. Naproti tomu takovéto ujednání nebude příliš praktické, pokud spor ještě nevznikl. Nejen, že pravděpodobně ani vzniknout nemusí, což je samozřejmě z pohledu smluvních stran situace jednoznačně ideální, avšak pokud by vznikl až v řádu několika let, nelze zaručit, že takto sjednaná osoba bude vůbec schopna spor řešit. Nastalá rizika a komplikace s tímto spojené by následně musely být řešeny uzavřením nové rozhodčí smlouvy, což nemusí být v okamžiku, kdy spor již vznikl, v přímém zájmu některé ze stran.

Nejznámějším a nejpoužívanějším způsobem jmenování rozhodců je rozhodování sporu tříčlenným rozhodčím senátem. Proto se většinou můžeme setkat s tím, že každá ze stran označí jednoho rozhodce a ti následně zvolí třetí osobu předsedou rozhodčího senátu. Současně se objevují i případy, kdy předseda rozhodčího senátu je určován jiným způsobem, který je dohodnut přímo v rozhodčí smlouvě. Pro ilustraci uveďme případ, kdy by třetí člen rozhodčího senátu byl jmenován osobou, která bude v daném okamžiku zastávat funkci vedoucího katedry obchodního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Právě pokud strany budou při jmenování rozhodců pamatovat na úpravu mechanismu jmenování náhradního rozhodce, mohou se snadno vyhnout rizikům spojeným se vznikem patové situace, ze které nebude existovat žádné východisko.

Na otázku jmenování náhradního rozhodce pamatují též i rozhodčí pravidla. Například ust. čl. 12 odst. 1 a 2 Rozhodčích pravidel ICC obsahuje právní úpravu, podle které rozhodčí soud ICC jmenuje náhradního rozhodce. Oproti tomu však Rozhodčí pravidla UNCITRAL toto nestanoví, a to vzhledem k tomu, že v případě jejich aplikace

¹⁹⁶ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 57-59 s.

¹⁹⁷ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 55 s.

neexistuje žádný stálý rozhodčí soud, který by jmenování náhradního rozhodce provedl. Ustanovení čl. 13 odst. 1 tak odkazuje na kompetentní orgán, který volbu náhradního rozhodce učiní. Za tento kompetentní orgán (tzv. *"appointing authority"*) je však považován takový orgán, na kterém se strany dohodly. Mechanismem bránícím vzniku neřešitelné situace je ustanovení, podle kterého pokud dohoda stran nenastane, mohou se strany sporu obrátit na generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu s tím, aby v souladu s čl. 6 odst. 2 Pravidel UNCITRAL určil orgán pro jmenování.¹⁹⁸ Na žádost jedné ze stran jmenuje orgán pro jmenování co nejdříve jediného rozhodce. Jestliže mají být jmenováni tři rozhodci, jmenuje každá strana jednoho rozhodce. Oba takto jmenovaní rozhodci zvolí třetího rozhodce, který bude působit jako předseda senátu. Současně bude-li se jednat o arbitráž podléhající Evropské úmluvě, bude rozhodce jmenován na žádost druhé strany předsedou konkrétní obchodní komory¹⁹⁹ nacházející se v zemi, kde má sídlo či pobyt ta strana sporu, která zatím rozhodce nejmenovala, ačkoliv k tomu již mělo dojít daleko dříve.

Nelze vyloučit ani situaci, kdy si strany nedohodnou ani žádnou jmenující autoritu, ani si nestanoví žádný jiný náhradní způsob jejího určení. Jedinou možností je pak obrátit se s žádostí o jmenování rozhodce na obecné soudy, dle místa konání rozhodčího řízení.²⁰⁰ Je však otázkou, kdo, resp. soud jaké země, by určil rozhodce, pokud by rozhodčí smlouva neobsahovala ujednání o místě konání rozhodčího řízení.

Jmenování rozhodce musí být v souladu s naší právní úpravou písemně touto osobou přijato.²⁰¹ Důvodem je dobrovolnost výkonu funkce rozhodce. Nelze tedy žádného nutit k tomu, aby v daném sporu rozhodoval. Pravidelně se bude podepisovat prohlášení, ve kterém jmenovaný rozhodce uvede, že tuto funkci přijímá. Naproti tomu, pokud se rozhodce bude chtít své funkce vzdát, je toto možné výhradně na základě souhlasu stran nebo jen pokud k tomu existuje závažný důvod. *„Bude jistě závažným důvodem ke vzdání se funkce rozhodce z osobních důvodů vážné onemocnění nebo úmrtí*

¹⁹⁸ Viz. ust. čl. 6 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL.

¹⁹⁹ Druhou variantou je však i jmenování rozhodce prostřednictvím Zvláštního výboru, který byl na základě Evropské úmluvy vytvořen. (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 55 s.)

²⁰⁰ Viz. ust. § 9 odst. 2 ZRŘ.

²⁰¹ Viz. ust. § 5 odst. 2 ZRŘ.

člena rozhodcovy rodiny, dlouhodobá zahraniční cesta nebo změna zaměstnání bránící rozhodci z časových nebo jiných podobných důvodů vykonávat funkci rozhodce... závažným objektivním důvodem ke vzdání se funkce by mohla být živelná pohroma nebo zásadní změna politických poměrů v místě jeho bydliště nebo výkonu rozhodcovské funkce.“²⁰²

²⁰² MOTHEJZÍKOVÁ, J.; STEINER, V. a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 38. (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 55 s.

4.4 Jmenování rozhodce třetí stranou – „*Appointing authority*“

V právní praxi se otázka jmenování rozhodce třetí stranou poměrně dlouho judikaturně vyvíjela. Přestože se jedná v zahraničních právních řádech o poměrně užívaný a známý institut, v českém právním prostředí byla otázka jmenování rozhodce třetí stranou kritizována.

V českém právním řádu má s účinností od 1. 4. 2012 institut jmenování rozhodce třetí stranou oporu v ustanovení § 7 odst. 1 ZRŘ, který nyní výslovně stanoví, že „*rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou*“. Termín *appointing authority* bývá definován jako „*autorita nadaná v rozhodčí doložce právem jmenovat rozhodce nebo rozhodčí senát, popř. předsedu rozhodčího senátu k projednání a rozhodnutí sporu. V doslovném překladu jmenovací, ustavovací autorita*.“²⁰³ Novelizaci zákonné úpravy považuje například Rozehnalová N. za nadbytečnou, neboť se jedná o institut v rozhodčím řízení poměrně známý, a to ve všech právních řádech²⁰⁴.

Jedná se tedy o situaci, kdy strany v rozhodčí smlouvě určí subjekt nadaný pravomocí ustanovit rozhodce nebo celý rozhodčí senát. Výhodou tohoto řešení je, dle mého názoru, omezení možnosti vznést námitku podjatosti v případě takto jmenovaného rozhodce, neboť mezi osobou jmenovaného rozhodce a účastníkem řízení stojí, do jisté míry, objektivizační prvek, a to právě tato *appointing authority*. Jsou tím tak omezeny případy, kdy strana vybírající rozhodce pro svůj spor zvolí rozhodce z osob, které dobře zná.

V minulosti byla problematika jmenování rozhodce třetí stranou opakovaně a i rozporně řešena soudními rozhodnutími. Krajský soud v Olomouci rozhodl rozsudkem ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 22 Cm 18/2001, v němž uvedl, že: „*Strany si mohou určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami či postup, jímž mají řízení vést. I soukromé subjekty mohou vést seznamy rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí*.“²⁰⁵ Opačný názor vyslovil Vrchní soud v Praze

²⁰³ LISSE, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, 251 s.

²⁰⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 216 s.

²⁰⁵ Rozsudek Krajského soudu v Olomouci ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 22 Cm 18/2001-90

ve svém rozhodnutí ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008: „*Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen stanoví, že rozhodce bude určen jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného právníckou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu §13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných touto právníckou osobou, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona.*“²⁰⁶

Tato rozporuplná rozhodnutí byla následně sjednocena usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. 23 Cdo 3629/2010, které sice posuzovanou rozhodčí doložku považuje za neplatnou z důvodu obcházení zákona pro odkaz na jednací řád vydaný obchodní společností, která není stálým rozhodčím soudem (vychází tedy ze stanoviska velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia obsaženém v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010), ale zároveň uvádí: „*Obecně lze totiž souhlasit s tím, že podle ust. § 7 odst. 1 ZRŘ se strany mohou dohodnout, že osobu (y) rozhodce (ů) může jmenovat třetí osoba (tzv. appointing authority), tj. strany se takto dohodnou na způsobu, jak má být rozhodce (i) určen (y) např. ze seznamu určitých osob.*“²⁰⁷ Nejvyšší soud tak i nadále setrval v této otázce na svém názoru obsaženém již v usnesení ze dne 31. července 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008, jehož platnost potvrdil i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 2682/08.

Spory ohledně platnosti sjednání možnosti jmenování rozhodce třetí stranou tak byly také, snad pro odstranění shora uvedených pochybností, vyřešeny novelizací ustanovení § 7 odst. 1 ZRŘ s účinností od 1. 4. 2012.

²⁰⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 23 Cdo 3629/2010

4.5 Vyloučení rozhodce²⁰⁸

Institut možnosti vyloučení rozhodce představuje jeden ze základních kamenů nestrannosti a nezávislosti rozhodčího řízení. Nezávislost je zpravidla předpokladem k nestrannému a spravedlivému rozhodnutí. Pouze nezávislý rozhodce bude rozhodovat až poté, co dojde k pečlivému zjištění a posouzení všech okolností týkajících se konkrétního případu. Nestrannost je, naopak od nezávislosti, spojována s vnitřním (subjektivním) vztahem rozhodce k řešené otázce či stranám sporu. Za nestranného je pak považován takový arbitr, který bude spor posuzovat objektivně a bez zaujetí. Současně musí splňovat požadavek neutrality vůči stranám řízení. Na neutrální postoj rozhodce ukazuje absence předsudků či antipatií, anebo naopak sympatií, vůči jednotlivým stranám.²⁰⁹

Okolnosti, ze kterých by jakákoliv ze stran sporu, popř. i rozhodce, mohla usuzovat, že zakládají možnost vyloučení rozhodce, mohou nastat již před okamžikem jeho ustanovení, ale stejně tak i dodatečně v průběhu rozhodčího řízení. Obecně je odbornou literaturou zmiňováno, že případy, které naznačují, že rozhodce nesplňuje podmínku nezávislosti, mohou být pro přehlednost rozčleněny celkem do pěti skupin. Prvním případem je vazba rozhodce na jednu nebo více stran sporu. Druhá situace je představována vztahem rozhodce s určitou "osobou" propojenou s jednou ze stran sporu. Za třetí případ je chápána vazba rozhodce na zástupce jedné ze stran. Další důvod je spatřován v propojení rozhodce s osobou, která má sama vazbu na zástupce strany. A za poslední, pátý případ, je považován vztah rozhodce k souvisejícímu případu.²¹⁰

S ohledem na ust. § 11 ZŘ je jmenovaný rozhodce vyloučen z projednání konkrétního sporu, jestliže následně vyjdou najevo skutečnosti, které vzbuzují oprávněné pochybnosti o nepodjatosti, anebo pro které by rozhodce mohl být vyloučen z jiných důvodů.²¹¹ Růžicka K. uvádí, že k vyloučení rozhodce dochází přímo zákonem, tudíž není

²⁰⁸ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 60-61 s.

²⁰⁹ MOKRÝ, A. *Nezávislost a nestrannost soudce - vzájemná souvislost a podmíněnost pojmů*. Právní praxe, 1993/8, 460 s.

²¹⁰ WHITESELL, A. M. *Independence in ICC Arbitration: IC Court Practice concerning the Appointment, Confirmation, Challenge and Replace of Arbitrators*. Special Supplement ICC International Court of Arbitration Bulletin. 8 s.

²¹¹ Za jiné důvody je nezbytné považovat ztrátu způsobilosti k právním úkonům, anebo například neslučitelnost funkcí pro kumulaci funkce soudce a rozhodce.

nezbytné vznášet námitku podjatosti.²¹² Konkrétní způsoby, prostřednictvím kterých je možné k vyloučení rozhodce z projednávaného případu dospět, jsou tyto:

1. Rozhodce se s odkazem na ust. § 12 odst. 1 ZRŘ sám vzdá své funkce.
2. Strany si samy podle ust. § 12 odst. 2 ZRŘ ustanoví způsob, jakým budou v případě vyloučení rozhodce postupovat.
3. O vyloučení rozhodne soud, a to na návrh jakékoli strany sporu.
4. Nebo se bude postupovat podle řádu rozhodčího soudu, má-li být spor takto řešen.

Zajímavým rozhodnutím o námitce podjatosti podané jednou ze stran sporu byl rozhodčí nález Rsp 18/97 ze dne 22. 6. 1998.²¹³ Spor byl projednáván tříčlenným senátem, ve kterém všichni jmenovaní rozhodci byli zároveň funkcionáři Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Během řízení se však stal advokátem jedné ze stran sporu další funkcionář tohoto shora uvedeného rozhodčího soudu. Námitce podjatosti směřující proti tomuto rozhodčímu soudu však nebylo vyhověno a došlo k jejímu zamítnutí. I následující námitku, která však již směřovala vůči všem rozhodcům tohoto rozhodčího soudu, rozhodčí senát zamítnul. Následně se tímto zabýval i Nejvyšší soud České republiky, který v dané věci rovněž námitku podjatosti zamítl, když se ztotožnil s předchozími dvěma rozhodnutími a s odůvodněním, že námitku podjatosti lze vznášet pouze vůči jednotlivcům, avšak ne vůči rozhodčímu soudu jako celku.²¹⁴

²¹² RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 56 s.

²¹³ Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 191 s.)

²¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 217/2004

4.6 Prozatímní rozhodce

Účelem vytvoření **institutu prozatímního, nebo také mezitímního či pohotovostního, rozhodce** (*Emergency Arbitrator Proceedings*) je poskytnutí právního nástroje sporné straně k zamezení jednání druhé sporné strany, jež by ve svém důsledku mohlo vést ke zmaření účelu rozhodčího řízení. Dobiáš P. uvádí jako příklad takovýchto jednání např. zničení důkazního prostředku nebo převod finanční hotovosti, která by případně mohla být později předmětem výkonu rozhodnutí. Takovýto rozhodce má zpravidla za úkol před ustavením rozhodčího senátu, popř. jmenování jediného rozhodce, vydat v krátké lhůtě příkaz (*relief, order*), nebo nález (*award*), který má pouze dočasný charakter. Řízení je velmi specifické a jeho smyslem je zajištění maximálně rychlého a efektivního průběhu řízení. Rovněž bývá velmi zkrácena i lhůta pro podání návrhu na vyloučení rozhodce, a to až na dobu jednoho dne (např. čl. 3 Přílohy 1 Rozhodčího řádu Singapurského mezinárodního rozhodčího centra z r. 2013). Prozatímní rozhodce nesmí bez souhlasu obou stran v následujícím rozhodčím řízení vykonávat funkci rozhodce.²¹⁵

Čl. 29 Rozhodčího řádu Mezinárodní obchodní komory v Paříži účinný od 1. ledna 2012 posílil význam tohoto institutu a jedná se patrně o nejvýznamnější novinku v ICC rozhodčím řízení. Vystane-li sporné straně potřeba nařídit naléhavé předběžné či ochranné opatření (*urgent interim or conservatory measure*) ještě před ustavením řádného rozhodčího tribunálu, může požádat, aby takové opatření nařídil rozhodce pro naléhavá opatření (*Emergency Arbitrator*). Takovýto prozatímní rozhodce je jmenovaný prezidentem ICC Mezinárodního rozhodčího soudu. O nařízení naléhavého opatření lze požádat před postoupením rozhodčího spisu rozhodčímu tribunálu, a dokonce ještě před zahájením samotného rozhodčího řízení. Podle čl. 29 odst. 5. pravidel ICC může řízení o návrhu na vydání předběžného opatření probíhat pouze mezi „*účastníky, jež jsou buď smluvními stranami rozhodčí doložky odkazující na pravidla ICC, o kterou se návrh na vydání předběžného opatření opírá, nebo mezi právními nástupci těchto účastníků.*“

Pro jmenování rozhodce pro naléhavá opatření a pro vydání jeho rozhodnutí platí velmi krátké lhůty. Rozhodnutí rozhodce pro naléhavá opatření, které může následně ustavený rozhodčí tribunál změnit či zrušit, má formu usnesení, a nikoli rozhodčího

²¹⁵ DOBIÁŠ, P. *Standardy rozhodčího řízení v nových rádech mezinárodních rozhodčích soudů*, Obchodní právo 12/2014, Praha: JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D., 2014, 516 s.

nálezu. Vystává tedy otázka vykonatelnosti takového usnesení, zejména v jiných státech, neboť v úvahu tak nebude přicházet postup podle Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Řízení před rozhodcem pro naléhavá opatření se neuplatní v případě, že rozhodčí řízení bylo zahájeno na základě rozhodčí smlouvy či doložky uzavřené před 1. lednem 2012. Stejně tak v případě, že strany rozhodčího řízení aplikaci tohoto řízení vyloučily či se dohodly na jiném řízení předcházejícím rozhodčímu řízení, v rámci kterého lze nařídit předběžné či ochranné opatření.

Žalující strana je povinna do 10 dnů, od doručení návrhu na vydání předběžného opatření sekretariátu soudu, podat rozhodčí žalobu. Žalovaná strana nemá stanovenou žádnou povinnost dodržet zkrácené lhůty pro předložení svého vyjádření k návrhu na vydání předběžného opatření. Formu a lhůtu pro podání tohoto vyjádření stanoví v procesním harmonogramu rozhodce ustavený k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření, a to obvykle do dvou dnů od převzetí spisu. Dle autorů revize by měla tato úprava chránit žalovaného před takticky či bezdůvodně podanými návrhy a poskytnout mu dostatečný prostor pro přípravu své procesní obrany.

Řízení před rozhodcem pro naléhavá opatření podle ICC má svůj odraz i ve stanovení zvýšené poplatkové povinnosti. Podání žádosti je podmíněno uhrazením 40.000 USD, z nichž 5.000 USD je nevratných bez ohledu na výsledek tohoto řízení. I v tomto lze spatřovat jistou pojistku proti nadužívání či zneužívání tohoto institutu.

Institut prozatímního rozhodce byl následně s účinností od 1. října 2014 převzat do čl. 9B Rozhodčího řádu LCIA. Prozatímní rozhodce (*Emergency Arbitrator*) může vydávat prozatímní opatření ve formě odůvodněného příkazu nebo nálezu, a to ve lhůtě čtrnácti dnů od svého ustavení. Následné potvrzení, zrušení, změna nebo odvolání takového nařízení či nálezu je posléze kdykoliv možné řádně ustanoveným rozhodčím senátem či rozhodcem dle čl. 9 odst. 11 Rozhodčího řádu LCIA.

Prozatímní rozhodce musí být ustaven ve lhůtě tří dnů (nebo co nejdříve po uplynutí této lhůty) a musí rozhodnout o návrhu na vydání prozatímního opatření nejpozději ve lhůtě čtrnácti dnů od svého ustavení, přičemž nemusí nařizovat jednání. LCIA musí zkrátit všechny lhůty pro odvolání a rozhodnutí o podjatosti v případě prozatímního rozhodce na minimum. Ustavení prozatímního rozhodce je umožněno pouze pro případ mimořádných okolností (což zdůrazňuje i použitý výraz „*in case of*

emergency“). Použití tohoto institutu tedy bude připadat do úvahy, když vydání rychlého rozhodnutí může zabránit postupu sporné strany, který by mohl ohrozit či zmařit výkon konečného rozhodčího nálezu.²¹⁶

Podle dříve platných pravidel ICC (tedy před rokem 2012) a pravidel LCIA (tedy před rokem 2014) se ve fázi rozhodčího řízení před ustavením senátu mohli účastníci sporu domáhat uložení předběžných opatření v zásadě pouze u soudu. Součinnost soudů v této oblasti může být v některých zemích příliš problematická a neúčinná. Proto tato nová pravidla významných mezinárodních rozhodčích institucí nabízí účastníkům sporu vlastní mechanismus, pomocí kterého by měli mít v opodstatněných případech možnost včasného vydání předběžného opatření dosáhnout.

Je však nezbytné konstatovat, že institut prozatímního rozhodce představuje alternativní řešení k již existujícímu právu domáhat se vydání předběžného opatření soudem, a toto právo účastníkům řízení neodnímá ani neomezuje. I v případě, že se strana rozhodne využít svého práva domáhat se vydání předběžného opatření dle nových pravidel, je oprávněna dle pravidel ICC v odůvodněných případech (*in appropriate circumstances*) učinit totéž u soudu nebo jiného příslušného orgánu státu. Výklad výrazu „odůvodněný případ“ však pravidla neprovádí a bude tak otázkou soudního výkladu, jakého nabude významu v právní praxi.

Pro úplnost lze uvést, že dne 1. června 2012 vstoupilo v účinnost revidované znění Švýcarských pravidel pro rozhodčí řízení v mezinárodních sporech ("Švýcarská pravidla"), které zavedlo po vzoru shora uvedených pravidel ICC **řízení o nouzovém opatření** (*emergency relief procedure, procédure d'urgence*), jehož cílem je rovněž snaha zkrátit dobu potřebnou k vydání předběžného opatření, která je vzhledem k povaze tohoto právního prostředku pro strany sporu klíčová. Podle nových Švýcarských pravidel je strana sporu oprávněna požádat o vydání předběžného opatření jak po, tak i před podáním rozhodčí žaloby. Pokud podá strana sporu návrh na vydání předběžného opatření před podáním žaloby, je povinna žalobu podat do deseti dnů po doručení návrhu na vydání předběžného opatření sekretariátu Rozhodčího soudu. V případě, že tuto povinnost

²¹⁶ DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. (zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rozhodci-rad-mezinarodniho-rozhodciho-soudu-v-londyne-z-roku-2014>)

nesplní, Rozhodčí soud řízení o vydání nouzového předběžného opatření zastaví. V pravomoci soudu je rozhodnutí, zda jmenuje rozhodce výhradně pro účely přezkoumání návrhu na vydání předběžného opatření (*arbitre d'urgence*), anebo zda jmenování takového rozhodce odmítne s tím, že se jako vhodnější jeví pokračovat v ustavení rozhodčího senátu, který věc následně posoudí.

Zavedení institutu pohotovostního rozhodce je, dle mého názoru, bezesporu dobrým krokem k zajištění oprávněných práv některé ze stran. Posílení práv jedné strany však i v tomto případě odpovídá poskytnutí nižší míry právní ochrany straně druhé, což lze označit současně i za nevýhodu a slabinu tohoto institutu. Jak již bylo zmíněno výše, oslabení práv druhé strany spočívá zejména ve výrazném zkrácení lhůty pro podání návrhu na vyloučení pohotovostního rozhodce, což ve svém důsledku může vést až k faktické nemožnosti toto právo uplatnit (zejména v případě jednodenní lhůty stanovené dle čl. 3 Přílohy 1 Rozhodčího řádu Singapurského mezinárodního rozhodčího centra z r. 2013). Ne každá žalovaná strana je schopna v takto krátké lhůtě se sejit se svým právním zástupcem a navrhnout vyloučení pohotovostního rozhodce takovým kvalifikovaným způsobem, který by měl šanci na úspěch. Na druhou stranu nelze opomenout, že prozatímní rozhodce nemá ve věci rozhodovat meritorně, nýbrž pouze o otázkách, které by v budoucnu mohly ztížit či zmařit účel arbitráže.

Další určitou nevýhodou řízení před pohotovostním rozhodcem je otázka uznání a výkonu jím vydaného pohotovostního příkazu. Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů z roku 1958 obsahuje v čl. II odst. 2 pouze dílčí, a nikoliv úplnou definici rozhodčího nálezu. V právní praxi však není sporu o tom, že rozhodčím nálezem může být pouze konečné rozhodnutí vydané v rozhodčím řízení, bez ohledu na své označení. Úmluva se však vztahuje pouze na uznání rozhodčích nálezů a nikoliv na procesní rozhodnutí, kterými se vede řízení. Dle názoru Otta D.²¹⁷ lze však z textu Úmluvy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů z roku 1958 ve spojení se soudní judikaturou dovodit některé další požadavky kladené formálně na rozhodčí nález, jako např. existence písemné formy, vlastnoruční podpisy rozhodců, písemná forma nálezu, označení stran,

²¹⁷ D. Otto in Kronke, H., Nacimiento, P., Otto, D., Port, N. Ch.: *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, A Global Commentary on the New York Convention*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2010, 153-155 s.

výrok, datum a rozhodnutí sporné otázky. Podle názoru Hanessiana G.²¹⁸ není podstatné, zda se jedná o procesně pohotovostní příkaz nebo nález, ale podstatný je obsah předmětného rozhodnutí.

²¹⁸ Hanessian, G. in Newmann, L. W., Hill, R. D. (ed.): *The Leading Arbitrators Guide to International Arbitration*. Huntington: Juris 2014, 360-365 s.

4.7 Zrychlené jmenování rozhodců

Rozhodčí řád LCIA umožňuje urychlení rozhodčího řízení zrychleným jmenováním rozhodčího senátu. Čl. 9A odst. 3 Rozhodčího řádu LCIA z 1. října 2014 ve zrychleném řízení umožňuje zkrátit jakékoliv lhůty uvedené v rozhodčí smlouvě nebo jiné dohodě stran. Podle Preamble Rozhodčího řádu LCIA zahrnuje rozhodčí smlouva i Rozhodčí řád LCIA, který je tak oprávněn zkrátit jak lhůtu pro ustavení rozhodčího senátu podle čl. 5 odst. 6 Rozhodčího řádu LCIA z 1. října 2014, tak i jakoukoliv jinou lhůtu v zájmu urychlení řízení. Dobiáš P. má však za to, že to může být z pohledu sporných stran na úkor předvídatelnosti rychlosti průběhu řízení, protože nikde není stanoveno pravidlo, o kolik se lhůty mohou zkrátit, a proto bude záležet v této otázce na diskreci LCIA.²¹⁹

Článek 9C Rozhodčího řádu LCIA z 1. října 2014 dále umožňuje ustavit rozhodce ve sporu bez ohledu na lhůty uvedené v rozhodčí smlouvě, či jiné dohodě stran.²²⁰

Institut zrychleného jmenování rozhodců je upraven i v jiných rádech významných rozhodčích institucí. Příkladem může být ust. čl. 45 odst. 6 a 7 Vídeňských pravidel, podle kterých ve zrychleném řízení jmenují strany společně jediného rozhodce do 15 dnů od doručení výzvy generálního tajemníka. Nejmenují-li během této lhůty žádnou osobu jako jediného rozhodce, ustanoví tohoto rozhodce předsednictvo. Má-li být řízení vedeno rozhodčím senátem, jmenuje žalobce jednoho rozhodce v žalobě. Žalovaný jmenuje jednoho rozhodce během 15 dnů od doručení výzvy generálního tajemníka. Rozhodci jmenovaní stranami jmenují předsedu rozhodčího senátu do 15 dnů od doručení výzvy generálního tajemníka. Nebude-li některý z rozhodců včas jmenován, ustanoví rozhodce předsednictvo.

²¹⁹ RŮŽIČKA, K.. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 56 s.

²²⁰ Srov. čl. 9.17 Rozhodčího řádu LCIA z 1. října 2014

5. Rozhodné právo v mezinárodní obchodní arbitráži²²¹

Ačkoliv problematika rozhodného práva v rámci řízení před mezinárodními rozhodci byla shora již krátce vymezena, je třeba se jí zabývat podrobněji a věnovat ji samostatnou kapitolu. Tím spíše, když vyřešení této otázky je nezbytné k platnému zahájení a pokračování rozhodčího řízení. Spornou však zůstává otázka, zda problematika výběru rozhodného práva v rámci arbitráže může vzniknout pouze v rámci mezinárodního rozhodčího řízení. Jak uvádí Rozehnalová N.: „*U vnitrostátní arbitráže vzniknout nemůže, pokud sdílíme názor, že aplikace cizího práva je možná jen tak, že se jedná o rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem. ...v případě doktríny smluvní či autonomní se ocitáme opět v jiné situaci, kdy mezinárodní prvek není rozhodující pro možnost přesunout sudiště na území jiného státu.*“²²² Současně autorka připomíná, že tento názor nesdílí.

Svoboda volby rozhodného práva je považována za jednu z významných výhod rozhodčího řízení. Můžeme se však setkat s různými koncepcemi a pohledy, které ovlivňují mimo jiné i způsob, jakým bývá rozhodné právo určováno. Pojem rozhodné právo může být chápán několika způsoby. Jednou je používán jako právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu, podruhé se s ním můžeme setkat jako s právem rozhodným pro vedení rozhodčího řízení a nakonec se objevuje v souvislosti s právem rozhodným pro projednání merita sporu. Nejčastěji bývá za takové právo považováno právo státu, kde se řízení vede.

5.1 Právo místa sudiště

Místo volby sudiště často ovlivňuje skutečnost, jaké právo bude ovládat rozhodčí řízení, jak spory vůbec mohou být rozhodovány, kdo se může stát rozhodcem a jak bude rozhodčí řízení probíhat. Pravidlo *legis arbitri* sídla rozhodčího řízení lze označit jako *lex loci arbitri*.²²³ Na výběr místa, kde se rozhodčí řízení bude konat, může mít vliv několik

²²¹ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 63-70 s.

²²² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 207 s.

²²³ GOODE, R. *The Role of the Lex Loci Arbitri in International Commercial Arbitration*. Arbitration International. 2001, roč. 17, č. 1, 19-39 s.

nejrůznějších faktorů. Rozehnalová N. hovoří o důvodech právních i mimoprávních.²²⁴ Zatímco z právního pohledu může mít na volbu stran vliv odbornost rozhodců, administrativní zázemí, popř. výběr místa, kde nehrozí soudní přezkum rozhodčích nálezů, tak z pohledu mimoprávního může rozhodnutí stran ovlivnit vyšší prestiž dané lokality, výběr místa celosvětově známého jako neutrální území,²²⁵ místo, které je považováno za geograficky atraktivní, anebo jiné další důvody. Nelze zaměňovat místo, kde došlo k uzavření rozhodčí smlouvy, s místem, kde se bude nacházet sudiště. Dále nelze místo konání rozhodčího řízení chápat jako místo, jehož právnímu řádu podléhá rozhodčí smlouva, nebo místo, kde budou prováděny důkazy, místo, kde bude vydán rozhodčí nález, popř. místo, kde dojde ke schválení či podpisu nálezu rozhodce.²²⁶

K tomu, abychom mohli dospět ke konkrétnímu místu, kde se má rozhodčí řízení konat, lze vycházet z několika možných alternativ. Obvykle bývá místo konání rozhodčího řízení ujednáno v rozhodčí smlouvě. Děje se tak zpravidla odkazem na stálý rozhodčí soud, proto je za místo konání rozhodčího řízení považováno sídlo takové instituce. V českém právním řádu je tato otázka upravena v ust. § 17 ZRŘ, ve kterém se uvádí, že řízení se koná v místě dohodnutém stranami. Pakliže však taková dohoda schází, bude se konat v místě, které určí sami rozhodci, a to s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran. Ve smyslu ust. § 18 ZRŘ se pak za místo s oprávněným zájmem stran rozumí místo, kde bude stranám sporu dána plná příležitost k uplatnění jejich práv.

Jak rozvádí Bělohlávek A. J.²²⁷, spor s mezinárodním prvkem musí být chápán v užším slova smyslu, než jak byl charakterizován dnes již neplatným Řádem pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Podle ust. § 1 odst. 3 shora uvedeného (dnes již neplatného) řádu se vnitrostátním sporem rozuměl: „...spor, v němž všechny strany (účastníci) mají sídlo (bydliště) na území České republiky, nebo spor, v němž organizační složky zahraničních osob dle § 21 obchodního zákoníku anebo organizační složky vykonávající

²²⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 207 s.

²²⁵ Viz. Švýcarsko.

²²⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Místo konání rozhodčího řízení*, Právní zpravodaj, 2004/3, 11 s.

²²⁷ Ibid.

činnost dle zvláštního zákona (např. zákon č. 21/1992 Sb., o bankách) mají sídlo (bydliště) na území České republiky a jsou zapsané v obchodním rejstříku. Dále podmínkou pro projednání sporu jako vnitrostátního je použití českého hmotného práva na takový spor, veškerá písemná podání a přednesy stran v češtině (popř. slovenštině) a konání rozhodčího řízení na území České republiky a vynesení rozhodnutí v češtině (popř. slovenštině).“²²⁸

Lze tak chápat spory s mezinárodním prvkem nejen jako spory, kde jsou strany či účastníci rozhodčího řízení z různých států, popř. s místem podnikání v odlišných zemích, ale naopak jako veškeré spory s vazbou na jiný zahraniční právní řád.

Místo sudiště či místo, kde se koná rozhodčí řízení, je proto zcela podstatné pro vyřešení otázky, zda daný spor je možné rozhodnout v rámci rozhodčího řízení a současně zda je právním řádem takového státu dána arbitrabilita sporu. Spor nelze rozhodovat v rámci arbitráže, pokud v místě sudiště vůbec nelze problematiku řešit v rámci rozhodčího řízení, anebo pokud nelze řešit konkrétní otázku v rámci tohoto řízení. Nelze ani opomenout vliv volby sudiště na otázku rozhodného práva, a to procesního, kterými jsou chápána procesní pravidla, podle kterých rozhodují rozhodci, dále na otázku rozhodného práva kolizního, jinak řečeno právního řádu rozhodného pro meritum věci, a v neposlední řadě na otázku rozhodného práva pro aplikaci práva veřejného.

Rozehnalová N.²²⁹ rozlišuje dva teoretické přístupy, a to koncepci teritoriální a koncepci smluvní. Přístup teritoriální presumuje, že výběr místa sudiště s sebou automaticky nese i volbu právních norem dané země, které jako *lex arbitri* následně řízení ovládají. Zdůrazňuje, že volnost stran ovlivnit právo rozhodné, je omezená prostřednictvím volby sudiště. Jedná se o kogentní ustanovení, které vytváří rámec, v jehož mezích je možné se pohybovat. Na druhé straně pak stojí smluvní přístup, který akcentuje možnost volby. Výběr místa sudiště nutně nesdílí svou povahu s rozhodným právem. Tento přístup zaručuje stranám svobodu vůle, kdy strany mají neomezenou

²²⁸ Účinnost tohoto Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky pro vnitrostátní spory skončila 30. 6. 2012, neboť dne 24. 5. 2012 schválilo předsednictvo Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR na svém zasedání nový řád, který byl publikován dne 6. 6. 2012 v Obchodním věstníku č. 23/12 a nabyl účinnosti dne 1. 7. 2012. Tento nový Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR takovou definici postrádá.

²²⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 210 s.

možnost určit si nejen rozhodné právo, ale i *lex arbitri* nezávisle na volbě sídla rozhodčího řízení. Oba dva shora uvedené přístupy mohou být chápány jako určité názorové protipóly, tudíž lze spatřovat v praktickém životě spíše východiska představující jakýsi kompromis, který mezi nimi může oscilovat.²³⁰

Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky s platností od 1. 7. 2012 i nadále uvádí, že pravidelným místem pro rozhodování sporů je sídlo rozhodčího soudu v Praze. Se souhlasem tajemníka a na základě rozhodnutí rozhodčího senátu lze řízení konat i mimo toto sídlo. Oproti předchozí úpravě není dle § 5 odst. 1 Řádu souhlasu tajemníka zapotřebí, je-li tímto místem některé ze sudišť rozhodčího soudu, tedy v současné době Brno, Ostrava a Plzeň.

Bělohlávek A. J. však uvádí, že „*problémy může ovšem vyvolávat úprava možností projednání místa řízení v zahraničí. To ostatně nevyklučovaly ani předchozí řády a jde o postup vcelku obvyklý u většiny stálých mezinárodních rozhodčích soudů. Možnost vést i mimo ČR řízení v rámci pravomoci RS (tedy „českého“ stálého rozhodčího soudu) vyplývá totiž ze soukromoprávního charakteru rozhodčího řízení a tedy i soukromoprávního statusu stálých rozhodčích soudů, které případným „působením“ mimo stát svého sídla nezasahují do suverenity (zejména jurisdikční výsosti) státu jiného. Z právního hlediska je do jisté míry sporné, zda tuzemské právo připouští tzv. subjektivní internacionalizaci sporu, tj. zda se na místě řízení mimo ČR mohou dohodnout i strany tuzemských smluv, tj. smluv bez jakéhokoliv kvalifikovaného mezinárodního prvku.*“²³¹

Je však vždy zapotřebí zohlednit i ustanovení § 5 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky s platností od 1. 7. 2012, podle něhož „*koná-li se řízení v zahraničí, je místem rozhodování soudu stát, ve kterém se řízení koná*“. Základní znak rozhodčího řízení je tak dle Bělohlávka A. J.²³² ten, že řízení podléhá předpisům *legis arbitri* platným právě ve státě místa řízení, které mohou a často také ovlivňují koncepci určení a významu místa řízení. Nadto „místo řízení“, resp. „místo rozhodování“, má být určeno maximálně konkrétně, neboť toto

²³⁰ Například může být dána vazba na *lex arbitri*.

²³¹ BĚLOHLÁVEK A. J. *Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*, Právní rozhledy 20/2012, s. 703

²³² Ibid.

„místo“ ovlivňuje též místní příslušnost soudu vykonávajícího pomocné a kontrolní funkce. Formulace použitá v § 5 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky s platností od 1. 7. 2012 je dle Bělohávkova A. J.²³³ poněkud nešťastná, neboť zaměňuje, resp. nedostatečně rozlišuje, pojmy „místo řízení“ (tzv. „sídlo řízení“), které má zásadní význam pro status a kvalifikaci řízení a pro v něm vydaná rozhodnutí, a místo projednávání věci, které postrádá vliv na takovou procesní kvalifikaci. Nadto tato úprava neumožňuje identifikovat konkrétní soud, který bude v zahraničí, tedy v místě řízení, nadán příslušností pro výkon pomocných a kontrolních funkcí.

Je-li možné provést srovnání právní úpravy použité v § 5 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky s platností od 1. 7. 2012, je dle mého názoru, shora uvedená problematika řešena právně konformním způsobem v Pravidlech Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014²³⁴. Tato pravidla upravují problematiku sídla rozhodčího řízení a místa konání ústního jednání (*Seat(s) of Arbitration and Place(s) of Hearing*) takovým způsobem, že účastníci se mohou dohodnout na sídle konání rozhodčího řízení s tím, že po ustanovení rozhodčího senátu musí být taková dohoda učiněna s předchozím souhlasem rozhodčího senátu.²³⁵ V případě, že taková dohoda stran není, je sídlem rozhodčího řízení Londýn, dokud rozhodčí senát nerozhodne, s ohledem na všechny skutečnosti a poté, co poskytl účastníkům příležitost se k tomu písemně vyjádřit, že je vhodnější jiné místo.²³⁶

Rozhodčí senát může konat jakékoliv jednání na kterémkoliv vyhovujícím zeměpisném místě po konzultaci se stranami sporu. Je-li však toto místo jinde než v sídle rozhodčího řízení, **pak se rozhodčí řízení považuje za vedené v sídle rozhodčího soudu a jakýkoliv nález se pro veškeré účely považuje za vydaný v sídle rozhodčího řízení.**²³⁷

²³³ Ibid.

²³⁴ http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx

²³⁵ srov. čl. 16.1 Pravidel Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014

²³⁶ srov. čl. 16.2 Pravidel Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014

²³⁷ srov. čl. 16.3 Pravidel Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014: „*The Arbitral Tribunal may hold any hearing at any convenient geographical place in consultation with*

Čl. 16.4 Pravidel Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014 determinuje jako rozhodné právo pro rozhodčí doložku a rozhodčí řízení *lex arbitri*, tedy právo sídla rozhodčího řízení, pokud se účastníci písemně nedohodli na aplikaci jiného práva a tato dohoda není zakázána právem sídla rozhodčího řízení.²³⁸

5.2 Právo rozhodné pro proces

Právo rozhodné pro procesní část sporu je odlišné od práva rozhodného pro meritum věci. Oba typy rozhodného práva sice mohou být stejné, nicméně se spíše budou lišit. Zatímco určení práva rozhodného pro vedení sporu je možné chápat jako technickou záležitost, vymezení práva rozhodného pro podstatu sporu představuje klíč vedoucí k výsledku sporu a znění rozhodčího nálezu. S ohledem na dispozitivní charakter právních norem upravujících rozhodčí řízení, bývají často procesní ujednání typu určení rozhodců, průběhu řízení, místa konání řízení, jazyku, anebo počtu rozhodců stanovena dohodou stran. Meze smluvní svobody stran mohou být dány s ohledem na dříve uvedené teritoriální či smluvní pojetí. Podle prvního tak bude řešení procesních otázek ovlivněno rámcem práva sudiště, jako práva rozhodného pro procesní otázky. Naopak dáme-li za pravdu smluvnímu přístupu, potom si strany mohou samy určit procesní pravidla, kterými se bude konkrétní rozhodčí řízení řídit, aniž by tato jejich volba byla ovlivněna právem místa fóra.²³⁹ Praxí dokonce dochází ke vzájemným kombinacím různých procesních předpisů, avšak toto řešení nebývá příliš běžné.²⁴⁰ Objevují se však i další teorie jako tzv.

the parties and hold its deliberations at any geographical place of its own choice; and if such place (s) should be elsewhere than the seat of the arbitration, the arbitration shall nonetheless be treated for all purposes as an arbitration conducted at the arbitral seat and any order or award as having been made at that seat.“

²³⁸ srov. čl. 16.4 Pravidel Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu (LCIA) účinných od 1. října 2014: „*The law applicable to the Arbitration Agreement and the arbitration shall be the law applicable at the seat of the arbitration, unless and to the extent that the parties have agreed in writing on the application of other laws or rules of law and such agreement is not prohibited by the law applicable at the arbitral seat.*“

²³⁹ Nebo také právem sudiště.

²⁴⁰ Například otázka určení počtu rozhodců se řídí právním řádem jednoho státu, avšak otázka dokazování jiným. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 212 s.)

delokalizace²⁴¹ či tzv. denacionalizace.²⁴² Rozhodné procesní normy bývají aplikovány, jak ve fázi nalézací, tak v rámci fáze exekucí, tj. při uznávání a výkonu rozhodčích nálezů.

5.3 Právo rozhodné pro řešení merita sporu

Právo rozhodné pro řešení merita sporu představuje hmotné právo, kterým se řídí sporný vztah mezi stranami. Výsledek rozhodčího řízení proto bude odrazem tohoto práva. Za pomoci kolizních norem či přímo stanoveného právního řádu tak bude možné aplikovat právo určitého státu, nebo naopak dojde k uplatnění tzv. transnacionálního práva.

V okamžiku volby práva, které bude rozhodné pro výklad a interpretaci smlouvy, včetně případných sporů, si strany většinou vybírají jako právo rozhodné národní právo jedné ze smluvních stran. Jestliže žádná ze smluvních stran nemá dostatečný vliv k tomu, aby donutila druhou smluvní stranu přijmout právní řád jejího státu a za podmínky, že smlouva se týká koupě a prodeje zboží, se poté jejich právní vztah bude řídit Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.²⁴³ Tato mezinárodní úmluva má povahu přímo aplikovatelné právní normy a má přednost i před použitím vnitrostátních právních předpisů. Strany však mohou její aplikaci dohodou vyloučit. Přesto však existují otázky, které shora uvedená Úmluva neřeší. Proto lze stranám doporučit, aby si i tak zvolily

²⁴¹ Koncepce delokalizace oproti teritoriálnímu přístupu umožňuje záměnu právního režimu procesních norem, nicméně v rozporu s druhou základní teorií (tj. smluvní) stanoví, že přímo *lex fori* (čili právo sudiště) musí takovouto záměnu umožnit.

²⁴² Teorie denacionalizace zase naprosto popírá, že by mezinárodní obchodní arbitráž mohla být propojena s právním řádem nějakého konkrétního státu. Přívrženci těchto teorií jsou toho názoru, že neexistuje vliv národního práva na mezinárodní obchodní arbitráž, nýbrž rozhodčí řízení je dle jejich názoru založeno na „transnacionálním právu“, které nemá ani charakter práva národního ani práva mezinárodního. Jako příklad obdoby takového transnacionálního práva bývá v hmotném právu označováno *lex mercatoria*. (In PETROCHILOS, G. *Procedural Law in International Arbitration*. Oxford: Oxford University Press, 2004, 436 s.) Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Law Applicable to the Merits of International Arbitration and Current Developments in European Private International Law: Conflict-of-laws Rules and the Applicability of the Rome Convention, Rome I Regulation and Other EU Law Standards in International Arbitration*. Czech Yearbook of International Law. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis, Juris Publishing, Inc. 2010, 31 s.

²⁴³ Také nazývaná jako Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980. Pro Českou republiku je závazná od 1. 1. 1993.

právní řád, kterým budou Úmluvou neupravené otázky řešeny.²⁴⁴ Zvoleným právem nebo právním řádem rozhodným na základě kolizních norem se rozumí, pokud z volby stran neplyne jinak, hmotněprávní úprava daného právního řádu, což znamená, že se nepřihlíží k jeho kolizním ustanovením.²⁴⁵

Pakliže nastane situace, kdy stany nejsou schopny se dohodnout na rozhodném právu národním či mezinárodním, nebo si ani nechtějí mezi nimi volit, nabízí se jim možnost aplikovat na jejich smluvní vztah tzv. *lex mercatoria*, které je považováno za transnacionální právo mezinárodních obchodníků.²⁴⁶ Do *lex mercatoria* jsou zahrnovány:

1. mezinárodní obchodní zvyklosti,²⁴⁷
2. obecně uznané právní principy či zásady,
3. institucionalizované produkty smluvní svobody²⁴⁸ a
4. uměle vzniklé soubory zásad mezinárodních smluv či smluvního práva.²⁴⁹

Tento druh transnacionálních principů bývá využíván ve vztazích mezi státy a soukromými subjekty. Naproti tomu volba využití *lex mercatoria* nebývá mezi stranami soukromého práva příliš obvyklá. Z hlediska použití *lex mercatoria* smluvními stranami se můžeme setkat s jejich subsidiární aplikací, speciální aplikací a s použitím *lex mercatoria*, kdy je jejich aplikace rovnocenná s aplikací národních právních předpisů.

Nastane-li situace, že strany možnost zvolit rozhodné právo zcela pominuly, použijí rozhodci dle § 20 odst. 1 ZMPS právo státu určené podle tuzemských kolizně právních předpisů. Takovými předpisy jsou především kolizní normy platného zákona o mezinárodním právu soukromém, dále Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, tzv. Řím I, a

²⁴⁴ MOSES, M., L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. Cambridge University Press, 2008, 69 - 70 s.

²⁴⁵ viz. § 119 ZMPS.

²⁴⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 231 s.

²⁴⁷ Např. INCOTERMS, které představují soubor mezinárodních pravidel publikovaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

²⁴⁸ Např. smluvní podmínky připravené k obecnému použití.

²⁴⁹ Např. Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy, tzv. Řím II.

Rovněž relativně nový zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, který vstoupil v účinnost od 1. ledna 2014 (ZMPS), v zásadě respektuje dříve platnou právní úpravu použití rozhodného práva dle ustanovení § 4 odst. 2, § 25 odst. 3, § 37 ZRŘ. ZMPS také preferuje pro spor volbu práva stranami. Pokud si strany takové právo nezvolí, bude rozhodné právo určeno rozhodci na základě kolizních ustanovení ZMPS. Ke kolizním ustanovením rozhodného práva bude možné přihlédnout jen tehdy, jestliže to bude vyplývat z volby práva učiněné stranami. Zachovává se i stávající úprava, podle které mohou rozhodci rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti, jestliže je strany k tomu výslovně pověřily. V případě sporů ze spotřebitelských smluv musí být také použita ustanovení jinak rozhodného práva na ochranu spotřebitelů a spotřebitel nemůže být v žádném případě zbaven ochrany příslušející mu podle českého práva, pokud řízení probíhá v České republice, i když pro smlouvu bylo zvoleno nebo i jinak se má použít právo jiného než členského státu Evropské unie.²⁵⁰

5.4 Rozhodování o meritu sporu podle zásad ekvity

Pouze za předpokladu, že se strany, které podřídily řešení svého sporu rozhodčímu řízení, dohodnou na tom, že rozhodci mohou rozhodnout podle zásad spravedlnosti, je možné při řešení merita věci takto postupovat.²⁵¹ Často se pro zásadu spravedlnosti používají tato synonyma: „*nach Billigkeit*“, „*en equite*“, „*ex aequo et bono*“, anebo se hovoří o zásadě ekvity, atd. Přesto však je možné s ohledem na právní vědu rozlišovat dvě hlavní koncepce, kdy první je označována jako „*amiable compositeur*“ a druhá jako „*ex aequo et bono*“ či „*ekvita*“. Ačkoliv rozdíl mezi oběma shora vymezenými děleními nemusí být jednoznačně zřetelný, odborná literatura tuto vzájemnou odlišnost spatřuje. Zjednodušeně řečeno, je institut rozhodování „*amiable compositeur*“ vnímán jako situace, kdy rozhodce sice rozhoduje podle práva, přesto je však oprávněn měnit negativní

²⁵⁰ viz. ust. § 87 odst. 2 ZMPS

²⁵¹ Tato možnost je například vyjádřena v ustanovení čl. 28 Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži.

dopad vycházející z aplikovaných právních norem.²⁵² Naproti tomu rozhodování dle zásady „*ex aequo et bono*“ je chápáno jako rozhodování, které je činěno mimo právo. Rozhodce v takovém případě přihlíží ke všem okolnostem daného případu a rozhoduje dle svého osobního chápání toho, co považuje za spravedlivé.

²⁵² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 238 s.

6. Zahájení, průběh a skončení rozhodčího řízení

6.1 Zahájení rozhodčího řízení

Nemůže být sporu o tom, že uzavřením rozhodčí smlouvy k zahájení rozhodčího řízení nedochází. Je však nezbytné poukázat v této souvislosti na skutečnost, že lze v jednotlivých právních rádech pozorovat odlišné právní úpravy okamžiku, kdy je považováno rozhodčí řízení za zahájené. K zahájení rozhodčího řízení podle Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži dochází okamžikem, kdy je zahájení řízení oznámeno druhé straně. Tímto okamžikem také dochází i k účinkům v procesní oblasti²⁵³ a současně také k účinkům hmotněprávním.²⁵⁴ Naopak ve smyslu ust. § 14 odst. 1 ZRR je rozhodčí řízení považováno za zahájené dnem, kdy byla žaloba doručena rozhodčímu soudu, tj. stálému rozhodčímu soudu, nebo určenému či jmenovanému rozhodci.²⁵⁵ Ve smyslu Rozhodčích pravidel ICC nebo dle pravidel LCIA je okamžik zahájení rozhodčího řízení upraven obdobně.²⁵⁶

Další fází řízení poté, co je rozhodčí řízení již zahájeno, je stádium přípravy řízení počínající okamžikem zahájení řízení a končící momentem, kdy rozhodci začnou o meritu sporu jednat. Stádium přípravy řízení má řízení s ústním jednáním i řízení bez ústního jednání pouze na základě písemností. Tato fáze arbitráže slouží ke zkoumání, zda jsou řádně splněny procesní podmínky řízení. Některé významné mezinárodní rozhodčí instituce mohou v rámci této etapy arbitráže stanovovat i další procesní podmínky upravující rozhodování sporu. Jako příklad mohou být uvedeny tzv. *Terms of Reference* podle Rozhodčích pravidel Rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži, které mimo jiné upravují sumarizaci vzájemných nároků účastníků, včetně případných nároků stran vyjádřených peněžitou sumou. Takto vymezené podmínky řízení

²⁵³ litispendence

²⁵⁴ promlčení

²⁵⁵ Rozhodčí řízení se zahajuje žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci... (viz. ust. § 14 odst. 1 ZRR)

²⁵⁶ V článku 1 odst. 4 Rozhodčích pravidel LCIA se stanoví, že rozhodčí řízení je zahájeno dnem, kdy sekretariát LCIA obdrží žalobu. Přesné znění je následující: „*The date of receipt by the Registrar of the Request shall be treated as the date upon which the arbitration has commenced for all purposes (the “Commencement Date”), subject to the LCIA’s actual receipt of the registration fee.*“

pak determinují vlastní rámec rozhodčího řízení a žádná ze stran není následně oprávněna uplatňovat další nové nároky, které by nebyly zahrnuty v tzv. *Terms of Reference*. Jedná se tak o jistou formu připomínající koncentraci řízení tak, jak tento institut známe z občanského soudního řádu.

Po přípravě rozhodčího řízení následuje další stádium řízení. Jedná se o fázi, která může být vymezena časovým intervalem mezi jednáním o meritu věci a vydáním vlastního rozhodčího nálezu. Podstatný je význam odlišení přípravné a této fáze především z pohledu vad, pro které by mohlo dojít v budoucnu ke zrušení rozhodčího nálezu soudem. Nelze totiž opomenout, že některé námitky, jako např. námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy nebo námitka nezpůsobilosti rozhodce, mohou být uplatněny nejdéle do konce přípravného stádia a později k nim již nemůže být přihlédnuto.²⁵⁷ Rozhodčí řízení je považováno za ukončené vydáním rozhodčího nálezu, čímž je beze zbytku naplněn jeho účel.

²⁵⁷ Například ust. § 33 ZRŘ stanoví, že soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.

6.2 Návrh na zahájení rozhodčího řízení

Ve smyslu ust. § 14 ZRŘ se ze zákona rozhodčí řízení zahajuje žalobou, která musí být doručena stálému rozhodčímu soudu nebo zvolenému rozhodci, pokud se bude jednat o arbitráž *ad hoc*. Konkrétní pravidla pak stanoví jednotlivé řady stálých rozhodčích soudů ohledně toho, kam má být žaloba adresována. Ve většině případů je nezbytné žalobní návrh doručit do sídla stálého rozhodčího soudu. Bude-li se však jednat o *ad hoc* arbitráž, potom bude žaloba adresována konkrétnímu jmenovanému nebo určenému rozhodci.²⁵⁸ V případě řízení u institucionálních rozhodčích institucí bývá obligatorní obsah žaloby opět specifikován jejich řady. Ust. § 17 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře a Agrární komoře České republiky v Praze stanoví, že v žalobě musí být uvedeno označení stran (včetně identifikačního čísla či rodného čísla nebo datum narození, adresa a místo podnikání) a specifikaci nároků žalobce a podpisu žalobce. Dále musí žaloba obsahovat zdůvodnění založení pravomoci (příslušnosti) rozhodčího soudu, právní okolnosti a důkazy, vyčíslení hodnoty předmětu sporu, skutkové vyličení věci, doklad o zaplacení poplatků za rozhodčí řízení a označení jmenovaných rozhodců, nebo žádost, aby rozhodce byl jmenován předsedou Rozhodčího soudu. Rovněž je nezbytné odůvodnit jazyk řízení v případě, že jím nemá být čeština. Obdobné právní úpravy obsahují též Rozhodčí pravidla WIPO²⁵⁹ nebo Rozhodčí pravidla při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži.²⁶⁰

Lze uzavřít, že právní účinky zahájení rozhodčího řízení jsou s odkazem na ust. § 14 odst. 1 ZRŘ naprosto stejné, jako kdyby byla podána žaloba u obecného soudu. Je proto na místě popsat účinky zahájení rozhodčího řízení. Podáním rozhodčí žaloby nastává obdobně jako v soudním řízení bez dalšího *překážka litispendence*. Může v praxi také dojít k situaci, kdy by řízení bylo zahájeno současně před soudy a v rozhodčím řízení,

²⁵⁸ Pokud by rozhodce nebyl určen či jmenován, bude se žaloba podávat kterémukoli určenému nebo jmenovanému rozhodci.

²⁵⁹ Konkrétně se v Rozhodčích pravidlech WIPO hovoří o určení stran, přiložení kopie rozhodčí smlouvy, označení sporných událostí, uvedení důkazů a hodnoty sporu.

²⁶⁰ Rozhodčí pravidla při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži vyžadují uvedení jména a adres stran, povahu a okolnosti sporu, označení rozhodčí smlouvy a dalších smluv, kterých se daný spor týká, počet rozhodců, otázku jejich výběru, doporučení týkající se místa sporu, rozhodné právo a jednací jazyk.

anebo rozhodčí řízení bude zahájeno před více rozhodci nebo rozhodčími soudy.²⁶¹ Zatímco případ souběžného řízení soudního a rozhodčího je českým právním řádem řešen, v případě souběhu více rozhodčích řízení u více arbitrážních institucí zákon žádný návod nedává ani v tuzemské ani v mezinárodní právní úpravě.²⁶² Základním hmotněprávním účinkem zahájení řízení je také stavění promlčecích a prekluzivních lhůt.

Pro posouzení účinků zahájení rozhodčího řízení bude hrát roli, jaké hmotněprávní účinky zahájením arbitráže nastanou v případech, kdy rozhodčí řízení bylo zahájeno u nepřislušného fóra. Nastane-li případ, kdy žaloba bude podána u obecného soudu, přestože smluvní strany uzavřely platnou rozhodčí smlouvu, potom jsou obecné soudy povinny respektovat takto stranami sjednanou rozhodčí smlouvu, vyslovit nedostatek své pravomoci, a řízení k námitce druhé strany zastavit.²⁶³ Bude-li návrh na zahájení řízení v rámci rozhodčího řízení podán ve lhůtě do 30 dnů, ode dne doručení usnesení soudu o zastavení řízení z důvodu nedostatku pravomoci, zůstávají účinky zahájení rozhodčího řízení zachovány stejně jako by byl návrh adresován přímo příslušnému fóru. Může dále nastat situace, že bude zahájeno rozhodčí řízení, ačkoli pravomoc k rozhodování není dána nebo řízení má být zahájeno u jiného rozhodčího soudu či rozhodců. Pak bude při posouzení včasnosti podání rozhodčí žaloby klíčové, zda bude při nepřislušnosti podán opětovný návrh u tentokrát příslušného orgánu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí žalobci, ze kterého bude vyplývat, že původně podaná žaloba byla podána u nepřislušného rozhodčího orgánu. V případě zrušení rozhodčího nálezu pak účinky podané žaloby zůstanou zachovány, pokud nový návrh bude podán ve lhůtě do 30 dnů ode dne rozhodnutí o zrušení tohoto rozhodčího nálezu.

V souvislosti s ochranou osobních údajů jednotlivých stran sporu vyvstává otázka, zda požadavek ust. § 17 odst. 1 body (ii) a (iii) Řádu RS při HKČR a AKČR vyžadující uvedení rodného čísla coby součást označení stran, odpovídá stávající právní úpravě zákona č. 101/2001 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Při řešení této otázky je logicky nejprve nutné vyjít z definice rodného čísla ve smyslu zákona

²⁶¹ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 261 s.

²⁶² Ust. § 15 ZRŘ umožňuje rozhodci rozhodovat o své vlastní pravomoci. Pokud by rozhodčí řízení bylo zahájeno dříve než řízení soudní, potom by soud řízení měl přerušit do doby rozhodnutí o pravomoci v řízení rozhodčím nebo rozhodnutí ve věci samé.

²⁶³ Viz. ust. § 106 OSŘ

č. 101/2001 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon ve svém § 4 písm. a) stanoví, že rodné číslo umožňuje identifikovat konkrétní fyzickou osobu, které bylo přiděleno, a proto je tedy údajem, který je nezbytné chránit. Jinými slovy, při nakládání s tímto osobním údajem je nutno respektovat povinnosti, které zákon pro jeho zpracování stanoví. Nelze dále opomenout ani existenci ust. § 13c odst. 1 písm. b) a c) zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, které explicitně uvádí, že rodná čísla lze využívat jen se souhlasem jejich nositelů či jejich zákonných zástupců nebo stanoví-li tak zvláštní zákon. V každém případě se vždy musí jednat o kvalifikovaný souhlas se zpracováním rodného čísla ve smyslu § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů. Pokud ale tato pravidla vztáhneme na tento případ, lze si jen stěží představit, že žalovaný bude žalobci poskytovat souhlas s nakládáním jeho osobních údajů pro účely rozhodčího řízení. V souvislosti s tímto však nelze opomíjet ani ust. § 13c odst. 1 zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, které připouští, že bez souhlasu nositele rodného čísla lze s tímto údajem operovat v rámci činnosti soudů (srov. např. i rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 9 Ca 4/2008). Nicméně ve vztahu k užívání rodných čísel v rozhodčím řízení je zřejmé, že v případě podávání žaloby rozhodčímu soudu se o činnost soudu zjevně nejedná a tato skutečnost tak nasvědčuje závěru, že je nutné vyžádat si souhlas nositele rodného čísla s jeho dalším užitím a zpracováním nejen žalobcem, nýbrž i rozhodčím soudem. Jistou možností použití rodného čísla v rozhodčí žalobě však dává stranám ust. § 5 odst. 2 zákona písm. e) č. 101/2001 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, který umožňuje zpracování osobních údajů bez souhlasu subjektu, pokud je to *nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby*; takové zpracování osobních údajů však nesmí být v rozporu s právem subjektu na ochranu jeho soukromého a osobního života. Dle mého názoru však takovéto zpracování rodného čísla pro ochranu práv žalobce nelze považovat za nezbytné, když stejného účelu může být dosaženo uvedením data narození namísto rodného čísla.

Oporu nelze bohužel nalézt ani ve stávající judikatuře soudů vyššího stupně. Do současné doby nebylo publikováno žádné rozhodnutí, které by uvedení rodného čísla v rozhodčí žalobě hodnotilo jako činnost v souladu se zákonem nebo naopak činnost protiprávní. Nicméně v určité souvislosti je možné poukázat na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR, sp. zn. 1 As 36/2008, kde soud dovodil, že správního deliktu dle zákona č. 101/2001 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů se

dopustí exekutor tím, že zveřejní usnesení o ocenění nemovitosti, v němž označí povinného rodný číslem. To však nelze aplikovat na rozhodčí řízení, které je ze své podstaty neveřejné.

Lze tedy uzavřít, že nelze stranám doporučit specifikaci stran uvedením rodného čísla bez existence kvalifikovaného souhlasu s jejich použitím pro rozhodčí řízení. Současně je nezbytné uvést, že právní úprava obsažená v ust. § 17 odst. 1 body (ii) a (iii) Řádu RS při HKČR a AKČR, která vyžaduje uvedení rodného čísla coby součást označení stran, není v rozporu s právními předpisy, neboť umožňuje stranám rodné číslo uvést za předpokladu, že jsou k tomu oprávněny dle zvláštních právních předpisů. Současně se nejedná o nezbytnou součást žalobního návrhu, když je možné alternativně (vyjádřené slovem „nebo“) uvést i datum narození.

V souvislosti se zahájením řízení bych současně rád poukázal na aktuální slovenskou právní úpravu možnosti vydání *předběžných opatření* rozhodčím soudem. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3. 3 této práce, s účinností od 1. 1. 2015 došlo zákonem č. 336/2014 Z. z. k novelizaci zákona č. 244/2002 Z. z. z 3. dubna 2002 o rozhodcovském konání a byla legislativně připuštěna možnost rozhodčího soudu vydávat předběžná opatření. Slovenská právní úprava tak umožňuje v ust. § 22 a násl. zákona č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovském konání vydání předběžného opatření:

- a) s účinky exekučního titulu, pokud byl návrh na vydání předběžného opatření doručen druhému účastníkovi rozhodčího řízení a současně mu byla poskytnuta přiměřená lhůta k vyjádření k tomuto návrhu, nebo
- b) bez účinků exekučního titulu, pokud bylo předběžné opatření nařízeno bez vyjádření druhého účastníka rozhodčího řízení; návrh na nařízení předběžného opatření je tak druhému účastníkovi rozhodčího řízení doručen společně s usnesením, kterým se o návrhu rozhodlo.

Předběžné opatření dle slovenské právní úpravy může být vydáno na návrh účastníka, a to i před ustanovením rozhodčího senátu, je-li potřebné dočasně upravit poměry účastníků, existuje-li obava, že by byl ohrožen výkon rozhodčího rozhodnutí, nebo je-li obava, že jej nebude možné provést později vůbec nebo jen s velkými těžkostmi. Předběžným opatřením může rozhodčí soud nařídit účastníkovi, aby složil peněžitou sumu nebo věc do soudní úschovy, nebo nenakládal s určitými věcmi nebo

právy, něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel, anebo aby zabezpečil důkazní prostředek. Vydání předběžného opatření před ustanovením rozhodčího senátu je vázáno na existenci předchozí dohody sporných stran zpravidla v rozhodčí smlouvě.

Slovenská právní úprava tak dle mého názoru navazuje na poslední změny řádů a pravidel významných rozhodčích institucí, které zavedly instituty prozatímního rozhodce (srov. kapitolu 4.6) a zrychleného jmenování rozhodců (srov. kapitolu 4.7). Zatímco však právní změny řádů a pravidel nejvýznamnějších mezinárodních rozhodčích institucí nemají všeobecnou závaznost, slovenská legislativní úprava s účinností od 1. 1. 2015 vytváří poměrně přehledný, byť jen vnitrostátní, právní rámec vykonatelnosti předběžného opatření rozhodčího senátu.

6.3 Průběh rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení je striktně ovládáno zásadou dispoziční. Z tohoto důvodu i samotný průběh rozhodčího řízení podléhá dohodě stran, pokud tedy strany pouze neodkáží na postup dle příslušných pravidel stálé rozhodčí instituce, u níž je řízení vedeno. Ať už se jedná o institucionální nebo *ad hoc* rozhodčí řízení, je možné rozlišit celkem čtyři na sebe navazující etapy arbitráže. Po fázi zahájení řízení následuje příprava jednání, poté jednání ve věci samé a na závěr dochází ke skončení rozhodčího řízení. Otázka přezkumu rozhodčího nálezu druhou odvolací instancí rozhodčího řízení závisí výlučně na dohodě stran. Ust. § 27 ZRŘ výslovně i takovou možnost připouští.

V přípravné fázi řízení jsou obvykle některé otázky svěřeny do pravomoci předsedy soudu, a to do doby, než dojde k řádnému ustanovení rozhodčího senátu za předpokladu, že již senát nebyl ustanoven na základě dohody stran. Pokud by rozhodčí žaloba nesplňovala základní podmínky určené v jednotlivých rozhodčích řádech,²⁶⁴ odstranění vad žaloby zajistí předseda soudu či jiná osoba uvedená v rozhodčím řádu, a to zejména tím, že vyzve žalobce, aby zjištěné vady odstranil ve lhůtě mu k tomu poskytnuté. V konkrétních případech jsou pro odstranění vad obvykle stanoveny

²⁶⁴ Viz. ust. § 17 Řádu Rozhodčího soudu při HK a AK ČR

rozhodčími řády lhůty.²⁶⁵ Dalším prováděným úkonem v tomto raném stádiu řízení je zajištění důkazů, pokud o to jedna ze stran řízení požádá. V takovém případě je rozhodčímu soudu v naléhavých případech uloženo zajistit případné důkazy. Eventuálně je možné v tomto stádiu řízení vydávat předběžná opatření, pokud by mohlo dojít k ohrožení výkonu rozhodčího nálezu, a pokud o to jedna ze stran požádá. Rozhodně zcela nezbytným úkonem prováděným v rámci tohoto stádia řízení je uvědomění druhé strany o podání žaloby a současné vyzvání, aby se ve stanovené přiměřené lhůtě vyjádřila. Opomenutí tohoto úkonu je závažnou procesní vadou, která může vést ke zrušení rozhodčího nálezu soudem dle ust. § 31 písm. e) ZRŘ. Pokud rozhodčí senát nebo rozhodce dospějí k závěru, že budou nutná v rámci přípravy projednání merita věci doplňující opatření, mohou vyzvat účastníky, aby doplnili svá tvrzení o další důkazy. Jsou-li však veškerá tvrzení a důkazy shledána jako dostatečná, je následně nařízeno ústní jednání za předpokladu, že se strany v rozhodčí smlouvě nedohodly na vedení řízení bez jednání, pouze na základě písemností. Do této prvotní etapy přípravy řízení lze zařadit i rozhodování o vlastní pravomoci rozhodčího soudu k včasné námitce některé ze stran.

Podobu neveřejného zasedání upravuje ustanovení § 28 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012 a jedná se o projednání sporu při ústním jednání. Přítomnost jakýchkoliv třetích osob, mimo účastníky sporu a jejich právní zástupce, je možná pouze za předchozího souhlasu stran sporu a rozhodčího senátu. Jak již bylo uvedeno v úvodní kapitole této práce, tato skutečnost je projevem základní zásady rozhodčího řízení, a to zásady neveřejnosti. Nemožnost účasti třetích osob na jednání, a to ani na vyhlášení rozhodčího nálezu, bývá řazeno mezi jednu z klíčových výhod rozhodčího řízení jako takového. V zásadě stejně, jako je tomu před obecnými soudy, mohou být strany zastoupeny svými zplnomocněnými zástupci i v průběhu rozhodčího řízení. Kvalifikační požadavky pro zmocněnce účastníka řízení předchozí Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro vnitrostátní spory nijak neomezoval, neboť ustanovení § 26 odst. 2 umožňovalo i zmocnění cizích státních příslušníků. Žádná taková omezení ohledně právních zástupců nestanoví ani platné ust. § 28 odst. 2 nového Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012. Obdobně, jako je tomu

²⁶⁵ Viz. ust. § 20 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu při HK a AK ČR, podle kterého vyzve tajemník žalobce, aby vady žaloby odstranil ve lhůtě stanovené ve výzvě, která však pro vybrané typy vad - specifikovaných v ust. § 17 písm. a), b), c) a f) Řádu Rozhodčího soudu při HK a AK ČR, nesmí být kratší než 10 dnů ode dne doručení výzvy.

u soudního řízení, není nepřítomnost řádně předvolané strany překážkou tomu, aby byl spor meritorně projednán.²⁶⁶ Pokud si účastníci nezvolí místo konání ústního jednání v rámci své dispoziční volnosti s rozhodčím řízením, bude se jednání konat v sídle Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR v Praze.²⁶⁷

Aby se rozhodčí řízení mohlo konat na jiném místě v rámci České republiky, anebo i v zahraničí, musí k tomu podat podnět kterýkoliv účastník řízení, dále pak i tajemník nebo rozhodčí senát.²⁶⁸ Pakliže by se ústní jednání mělo konat mimo území České republiky na základě podnětu rozhodčího senátu, musí s tím vyslovit souhlas všichni účastníci řízení. Podmínkou pro konání ústního jednání v zahraničí je informování předsednictva Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR taktéž umožňuje, aby účastník požádal rozhodce, aby ústní jednání proběhlo za jeho nepřítomnosti. Uznají-li rozhodci za vhodné, může být ústní jednání odročeno na jiný termín, a to i na základě žádosti stran. Pokud by jedna ze stran měla v úmyslu podat návrh na změnu termínu ústního jednání, potom tento návrh musí být podán tak, aby o tom mohli být v dostatečném předstihu informováni členové rozhodčího senátu a druhý účastník sporu.

Směřuje-li dohoda stran sporu k tomu, že spor bude řešen bez ústního jednání pouze na základě písemností, označuje takové řízení Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ve svém ust. § 29 jako institut zjednodušeného řízení.²⁶⁹ Jestliže se však stranami předané písemné podklady ukáží být neúplnými nebo obsahově nedostatečnými pro rozhodnutí ve věci, může rozhodčí senát vydat procesní usnesení, kterým odmítne postup stanovený pro institut zjednodušeného řízení a nařídí ve věci ústní jednání. Dohoda stran o rozhodnutí sporu bez ústního jednání pouze na základě písemností není však možná ve sporech ze spotřebitelských smluv. Dále lze hovořit o zjednodušeném či zkráceném řízení tehdy, pokud nedochází k odůvodnění rozhodčího nálezu rozhodčím senátem. Předpokladem takového postupu je však

²⁶⁶ Pokud strana, která se nedostavila, a to pouze z vážných důvodů, nepožádá o odročení jednání.

²⁶⁷ Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR má sídlo v ulici Dlouhá 13, Praha 1.

²⁶⁸ Viz. ust. § 5 odst. 1 Řádu RS při HK ČR a AK ČR

²⁶⁹ Obdobně jako ust. § 27 dnes již neplatného Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro vnitrostátní spory.

existence písemné dohody sporných stran či souhlasné prohlášení všech účastníků při ústním jednání.

Do skončení projednávání sporu je možné, aby druhý účastník sporu uplatnil svůj protinárok vůči žalující straně vzájemnou žalobou. Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR upravuje institut protižaloby v ust. § 31. Vzájemná žaloba musí splňovat stejné náležitosti jako žaloba hlavní, neboť se na takovou protižalobu přiměřeně použijí ustanovení o žalobě. Je v zásadě přípustné, aby žalovaná strana využila institutu protižaloby i po skončení projednávání sporu, nicméně je v takovém případě stížena zvláštní sankcí ve formě povinnosti k úhradě zvýšených nákladů řízení. V takovém případě žalovaný nese riziko náhrady zvýšených nákladů rozhodčího soudu, jakož i zvýšených výloh druhé strany. Uplatní-li žalovaná strana námitku započtení neboli *kompensační námitku*, použijí se na ni přiměřeně ustanovení Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR o vzájemné žalobě za předpokladu, že uplatněný protinárok vychází z jiného právního vztahu, než nárok hlavní.

Rozhodčí senát se dle ust. § 32 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR²⁷⁰ pokouší v rámci jednotlivých fází řízení o dosažení a uzavření smíru mezi účastníky sporu. Rozhodčí senát je kdykoliv oprávněn smírné řešení navrhnout, dávat podněty a doporučení, aby mohlo dojít k nalezení smírné cesty.

Obligatoční náležitosti zápisu z ústního jednání jsou řešeny v ust. § 33 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012 a určují shodně s předchozí právní úpravou jeho podstatné náležitosti, kterými jsou uvedení a označení Rozhodčího soudu, jména rozhodců, místa a data zasedání, čísla sporu, specifikace stran sporu, včetně jejich zástupců, záznam, kdo se ústního jednání zúčastnil, svědků, znalců, tlumočnicků a dalších účastníků ústního jednání, požadavky stran na obsah protokolace, popis průběhu jednání, důvod pro odročení ústního jednání nebo údaj o ukončení řízení, a též vlastnoruční podpisy rozhodců. Nový Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinný od 1. 7. 2012 v zápisu o ústním jednání nestanoví již nadále uvedení důvodu pro odročení ústního jednání nebo zakončení řízení. Po skončení ústního jednání jsou účastníci vyzváni, aby se seznámili se zněním zápisu a v případě, že s ním souhlasí, jej společně se zapisovatelem a členy rozhodčího senátu podepsali.

²⁷⁰ Srov. obdobně ust. § 29 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro vnitrostátní spory účinného do 30. 6. 2012.

Při výkonu své praxe rozhodce jsem se setkal s postupem prof. Bělohlávka, který nad rámec svých zákonných povinností poskytuje stranám dodatečnou pětidenní lhůtu na vyjádření námitek proti zápisu z ústního jednání. Přestože takovýto postup pokládám za nadbytečný, neboť umožňuje stranám obstruovat a protahovat řízení účelovými a především opožděnými námitkami do obsahu protokolace, nelze mu upřít posílení práv účastníků řízení a pozitivní efekt při následném soudním přezkumu možnosti poskytnutí uplatnění práv účastníkům ze strany rozhodčího senátu.

Účastníci mohou také požadovat vydání kopie zápisu z jednání. Přestože Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR poměrně přísně vymezuje obligatorní obsah zápisu z ústního jednání, je otázkou významu dalšího využití takového zápisu z jednání, když s ohledem na důvody, pro které může dojít ke zrušení rozhodčího nálezů, není jeho obsah z právního pohledu až tak významný.

Tak, jako jsou strany v rámci rozhodčího řízení povinny tvrdit skutečnosti, na kterých žalobce zakládá své žalobní náklady, jsou také povinny tyto skutečnosti dokládat důkazy, jichž se dovolávají.²⁷¹ Jedná se o období unesení břemene tvrzení a břemene důkazního známou z řízení před obecnými soudy. Jestliže rozhodčí senát dospěje k názoru, že žalované nároky nejsou řádně doloženy důkazy svědčícími o jejich správnosti, věrohodnosti a pravdivosti, je povinen vyzvat strany k předložení dalších důkazů a poučit je o jejich povinnosti unést důkazní břemeno. Listinné důkazy se zpravidla předkládají v originále nebo v kopii.²⁷² Je-li písemný důkaz předkládán v jiném jazyce, než ve kterém je řízení vedeno, může si rozhodčí senát vyžádat překlad těchto listin.

K hodnocení důkazů dochází obdobně jako při jejich provádění rozhodčím senátem nebo případně i předsednictvem Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Způsob, kterým bude samotný důkaz proveden, je odvislý od posouzení a rozhodnutí rozhodčího senátu, který může o způsobu provedení rozhodnout. V souvislosti s tímto výkladem je vhodné zmínit, že nemusí být shodné místo provádění důkazů s místem konání ústního jednání. Je nezbytné připustit, že dohoda účastníků o způsobu vedení

²⁷¹ Srov. ust. § 17 odst. 1 písm. e) Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR v platném znění.

²⁷² Viz. ust. § 31 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR pro vnitrostátní spory, účinného do 30. 6. 2012 a ust. § 34 odst. 2 nového Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR, účinného od 1. 7. 2012.

rozhodčího řízení se může týkat i postupu při provádění důkazů, nicméně z praktického hlediska bude spíše vhodnější ponechat tuto otázku na rozhodcích.²⁷³ V otázkách mezinárodního rozhodčího řízení upozorňují právní odborníci na to, že může být do určité míry problematický moment, kdy se setkají odlišné představy o významu jednotlivých druhů důkazů a následném průběhu dokazování, například v rámci řízení v zemích kontinentálního práva a práva *common law*.²⁷⁴ Z pohledu problematiky získávání důkazů a provádění dokazování je na místě připomenout, že rozhodci nemají na rozdíl od obecných soudů k dispozici žádné donucovací procesní prostředky, které by jim umožňovaly vynucení procesních povinností třetích osob. Bez ingerence soudu lze dosáhnout provedení důkazu svědeckou výpovědí pouze tehdy, pokud se znalec nebo svědek dostaví svobodně a dobrovolně vypovídá. Toto se ostatně týká i ostatních důkazů, které mohou být rozhodčím senátem provedeny pouze, jsou-li mu dobrovolně poskytnuty.²⁷⁵ Český zákon o rozhodčím řízení je tedy postaven na zásadě dobrovolnosti poskytnutí důkazů. Nemohou-li rozhodci některé procesní úkony sami provést, jsou ze zákona oprávněni dožádat obecný soud, aby tyto úkony provedl. Pokud se nejedná o takový procesní úkon, který by byl dle zákona nepřipustný, je soud dožádání rozhodců povinen vyhovět. Vlastní hodnocení důkazů poskytnutých stranami v průběhu řízení je postaveno na zásadě volného hodnocení důkazů, kterou známe z občanského soudního řízení. Právní úprava nestanoví žádná omezení pro rozhodce, jak by měli důkazy hodnotit.

Mám za to, že nemožnost donucení k podání svědecké výpovědi může vést ve svém důsledku k vydání nesprávného, resp. nespravedlivého rozhodčího nálezu, neboť odmítnutí podání svědecké výpovědi ze strany potencionálního svědka vždy uvrhne jednu ze stran sporu do větší či menší důkazní nouze. Za jednu z největších slabin rozhodčího řízení ale považuji absenci právní úpravy, podle které by svědkovi v rozhodčím řízení hrozilo trestní stíhání v případě jeho úmyslně nepravdivého svědectví. Dle mého názoru jsou následky křivě podaného svědectví v rozhodčím řízení pro strany výrazně tíživější než v případě soudních jednání, a to zejména s přihlédnutím k praktické nemožnosti

²⁷³ BĚLOHLÁVEK, A. J.: *Místo konání rozhodčího řízení*, Právní zpravodaj 3/2004, 11 s.

²⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 266 s.

²⁷⁵ Viz. ust. § 20 odst. 1 ZRŘ

hmotněprávního přezkumu rozhodčího nálezu a rozhodování v jedné instanci. Z těchto důvodů se jeví vhodné *de lege ferenda* doporučit změnu trestně právní úpravy tak, aby se riziko trestní sankce vztahovalo i na svědectví poskytnuté v rámci rozhodčího řízení.

V rámci pojednání o provádění důkazů je nezbytné se zmínit i o poučovací povinnosti rozhodců. V právní praxi byla tato otázka poměrně dlouhou dobu nejednotná. Sjednocení výkladu přineslo až rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, ze dne 25. 4. 2007, které uvádí, že zákon o rozhodčím řízení zásadu rovnosti stran, zakotvenou v jeho § 19 odst. 2 ZRŘ, nikterak nerozvádí stanovením konkrétních práv účastníků rozhodčího řízení. Je proto nutno podle § 30 ZRŘ použít přiměřeně příslušná ustanovení občanského soudního řádu. Zmíněná rovnost účastníků řízení je v občanském soudním řádu realizována mj. stanovením zásady předvídatelnosti rozhodnutí soudu, k jejímuž naplnění slouží i poučovací povinnost soudu podle § 118a o. s. ř. Vzájemný vztah zákona o rozhodčím řízení a občanského soudního řádu je dle tohoto rozhodnutí upraven § 30 ZRŘ, podle kterého nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Z použití termínu „přiměřeně“ Nejvyšší soud ČR dovozuje, že rozhodčí řízení nepodléhá občanskému soudnímu řádu přímo a jeho jednotlivá ustanovení nelze použít v rozhodčím řízení mechanicky. Ono přiměřené použití totiž znamená zejména zohlednění obecných zásad, na nichž stojí české rozhodčí řízení, to znamená použití norem občanského soudního řádu pod obecným rámcem zásad českého rozhodčího řízení (Nejvyšší soud ČR pak poukazuje např. na to, že zákon o rozhodčím řízení nestanoví náležitosti rozhodčího nálezu, proto je nutné přiměřeně použít § 157 OSŘ, dále není vyloučen ani mezitímní ani částečný rozhodčí nález).²⁷⁶

K této otázce se dále vyjádřil i I. senát Ústavního soudu ve svém nálezu, sp.zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011. Podle Ústavního soudu nemohou být specifika rozhodčího řízení argumentem pro závěr, že rozhodce nemusí dbát o předvídatelnost svého rozhodování. Není tedy důvod, aby rozhodce, který v rozhodčím řízení plní roli rozhodovacího orgánu místo soudu, neměl být vázán poučovací povinností za přiměřeného použití občanského soudního řádu.²⁷⁷ Tím, že účastník řízení nedokáže předvídat další postup rozhodčího soudu a rozhodčí soud účastníkovi prostřednictvím poučovací povinnosti nesdělí, že zastává jiný názor, odpírá mu tím možnost řádně

²⁷⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1528/2005, ze dne 25. 4. 2007

²⁷⁷ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011

obhajovat svá tvrzení, případně doplňovat důkazy tak, aby byly do co nejvyšší míry prokázány právě jeho tvrzení a nikoliv pouze tvrzení protistrany. Z podstaty rozhodčího řízení nemá účastník možnost uplatnit řádný opravný prostředek, čímž je také zkracován na svých procesních právech. Současně je i narušena rovnost zbraní účastníků, což se v konečném důsledku promítne po vydání takového rozhodčího nálezu a jeho nabytí právní moci i do hmotněprávních důsledků pro účastníka, a tím i do jeho majetkové sféry.

6.4 Skončení rozhodčího řízení

Skončení rozhodčího řízení časově nastává v okamžiku, ve kterém dochází k vydání meritorního rozhodčího nálezu, nebo usnesení o tom, že rozhodčí nález nebude vydán a řízení se zastavuje.

6.4.1 Usnesení o zastavení rozhodčího řízení

I když nedojde ve věci k vydání rozhodčího nálezu, dochází ke skončení arbitráže také na základě rozhodnutí rozhodčího senátu, kterým se rozhodčí řízení zastavuje. Takovým rozhodnutím je vždy usnesení o zastavení rozhodčího řízení. Vydání takového rozhodnutí odůvodňuje zpravidla uzavření smíru, zpětvzetí žaloby, ev. i jiné důvody, které vedou většinou k zastavení řízení ještě před ústním projednáním věci. Takovými jinými důvody by mohla být například nezpůsobilost věci být předmětem rozhodčího řízení (nedostatek arbitrability) nebo nepřislusnost rozhodců k rozhodování sporu. Usnesení o zastavení rozhodčího řízení nemůže ze své povahy nabýt právní moci ani vykonatelnosti, v čemž se podstatným způsobem odlišuje od obdobného usnesení soudního.²⁷⁸ Z tohoto důvodu mohou být usnesení rozhodčího senátu na rozdíl od vydaných nálezů měněna.

Ust. § 44 Řádu Rozhodčího soudu při HKČR a AKČR dále mezi tyto důvody řadí i neuhrazení poplatku za rozhodčí řízení nebo paušálu na správní náklady.

²⁷⁸ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 280 s.

6.4.2 Rozhodčí nález

Pokud rozhodčí senát dospěje k názoru, že všechny okolnosti daného případu jsou ve věci samé dostatečně vyjasněny, vydá rozhodčí nález.²⁷⁹ Rozhodčí nález je nejčastější formou rozhodnutí v rozhodčím řízení, neboť právě za účelem vydání rozhodčího nálezu jsou spory zpravidla zahajovány. Rozhodčí nález by bylo možné determinovat jako konečné rozhodnutí rozhodčího senátu v meritu věci za použití práva, které si strany zvolily jako právo rozhodné, popř. na základě kolizních norem.²⁸⁰ V případě, že účastníci dospějí v průběhu rozhodčího řízení ke smírnému vyřešení věci, mohou rozhodčí senát požádat, aby rozhodčí nález vydal podle znění jimi sjednaného smíru.

Rozhodčí nález obsahuje vedle výroku o meritu sporu i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Dojde-li ze strany rozhodčího senátu k vydání usnesení o zastavení řízení, o nákladech řízení se zpravidla nerozhoduje, neboť by takové usnesení nebylo možné exekučně vykonat.

Budeme-li se snažit nalézt nějakou mezinárodní smlouvu, která by upravovala obsah, druhy či podobu rozhodčího nálezu, nebudeme moci uspět vzhledem k tomu, že taková mezinárodní úmluva neexistuje. Růžička K. se snaží nalézt definici rozhodčího nálezu: „*Rozhodčí nález můžeme obecně definovat jako konečné rozhodnutí rozhodce (rozhodců) ve věci samé (jde tedy o autoritativní výrok nestátního orgánu – soukromé osoby – oprávněného věc rozhodnout) a jsou mu přiznávány, je-li stranám doručen, stejné právní účinky jako pravomocnému soudnímu rozhodnutí.*“²⁸¹ Rozehnalová N. poskytuje jinou definici rozhodčího nálezu, podle které: „*Rozhodčí nález je písemné, konečné rozhodnutí, vydané řádně ustanovenými rozhodci ve věci samé, obsahující mj. určité formulovaný výrok o předložené otázce spolu s jeho odůvodněním. Toto rozhodnutí je podepsáno aspoň většinou rozhodců z příslušného tribunálu nebo samorozhodcem. Rozhodnutí má účinky pravomocného soudního rozhodnutí.*“²⁸²

²⁷⁹ Viz. ust. § 37 odst. 1 nového Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012.

²⁸⁰ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 174 s.

²⁸¹ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 138 s.

²⁸² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 269 s.

6.4.2.1 Druhy rozhodčích nálezů

Rozhodčí nálezy, na které je možné v praxi narazit, můžeme rozdělit na konečné, částečné, celkové nebo mezitímní. Dále se můžeme setkat s rozhodčími nálezy předběžnými (*preliminary award*), doplňujícími (*additional award*), anebo s rozhodčím nálezem přezkumným. Podle procesní normy, které řízení podléhá nebo místa konání rozhodčího řízení je možné dále rozhodčí nálezy členit na cizí a domácí. Přípustnost vydání mezitímního a částečného rozhodčího nálezu připouští výslovně Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, ze dne 25. 4. 2007, když uvádí: „*Vztah zákona o rozhodčím řízení a občanského soudního řádu je upraven § 30 zákona o rozhodčím řízení, podle kterého nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Z použití termínu „přiměřeně“ vyplývá, že rozhodčí řízení nepodléhá občanskému soudnímu řádu přímo a jeho jednotlivá ustanovení nelze použít v rozhodčím řízení mechanicky. Ono přiměřené znamená především zohlednění obecných zásad, na nichž stojí české rozhodčí řízení, to znamená použití norem občanského soudního řádu pod obecným rámcem zásad českého rozhodčího řízení (tak např. zákon o rozhodčím řízení nestanoví náležitosti rozhodčího nálezu, je proto nutno přiměřeně použít § 157 o. s. ř., není vyloučen ani mezitímní ani částečný rozhodčí nález).*“

Konečným rozhodčím nálezem se označuje konečné rozhodnutí rozhodčího senátu o všech nárocích uplatněných spornými stranami. Vydání konečného a celkového rozhodčího nálezu má za následek zánik pravomoci. V právní odborné praxi bývá označení konečný rozhodčí nález doplněno o zpřesnění, že by se mělo mluvit o konečném a celkovém rozhodčím nález.²⁸³ Je také možné setkat se se souhlasným rozhodčím nálezem (*consent award*), za který je považován rozhodčí nález vydaný na základě smíru uzavřeného stranami s výslovným prohlášením v tomto směru.²⁸⁴

Mezitímní rozhodčí nález (*interim award*) vydává rozhodčí senát zpravidla k návrhu stran tehdy, je-li nezbytné jako prvotní otázku vyřešit, zda je uplatněný nárok důvodný. To ale není podmínkou a takový mezitímní rozhodčí nález může být vydán i

²⁸³ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 270 s.

²⁸⁴ RŮŽIČKA, K. *Mezitímní a částečný rozhodčí nález*. Právní fórum, č. 4, 2008, 153 s.

z iniciativy rozhodců. Primárním předmětem rozhodnutí mezitímního rozhodčího nálezu je posouzení, zda uplatněný nárok existuje nebo ne. Účastníci v praxi navrhuji vydání mezitímního rozhodčího nálezu nejčastěji tehdy, pokud žalující strana nemá zájem o vysoké náklady rozhodčího řízení, a proto při zahájení řízení úmyslně učiní předmětem řízení nízkou hodnotu sporu s vědomím, že v závislosti na výsledku mezitímního rozhodčího nálezu plánuje žalobní návrh navýšit. Dalším případem, který lze uvést, je rozsáhlé dokazování týkající se hodnoty věci nebo výše škody, tedy veškeré případy, kdy je nezbytné před zahájením důkazně a finančně nákladného dokazování vyřešit předběžnou otázku.

Jak zdůrazňuje Růžička K.: „*Mezitímním rozhodčím nálezem může být rozhodnuto pouze o základu projednávané věci, nemůže jím být rozhodnuto o části uplatněného nároku nebo o některém z uplatněných nároků a v podstatě ani o některé dílčí právní otázce, která se týká zažalovaného nároku.*“²⁸⁵ Bělohávek A., J. připomíná, že „*mezitímní ani částečný rozhodčí nález neslouží ani k rozhodnutí o prejudiciální otázce, jejíž posouzení nemůže být vyjádřeno ve výroku – na posouzení prejudiciální otázky však může být závislé rozhodnutí o základu nároku uplatněného v návrhu, které pak samo o sobě může nalézt své vyjádření ve výroku mezitímního rozhodčího nálezu.*“²⁸⁶ Je možné setkat se s názory, že pokud rozhodci dospějí k závěru, že nárok není po právu, potom by měl být mezitímní rozhodčí nález současně nálezem konečným,²⁸⁷ tento názor není jinými právními odborníky akceptován s tím, že v době, kdy strany požadují, aby byl vydán mezitímní rozhodčí nález, nejsou náklady řízení specifikovány, a proto lze o těchto rozhodnout až rozhodčím nálezem konečným.²⁸⁸ Růžička K. zdůrazňuje, že: „*Vydáním mezitímního rozhodčího nálezu nezaniká rozhodcům jejich mandát ani nezaniká rozhodčí smlouva.*“²⁸⁹ Mezitímní rozhodčí nález může přispět k tomu, že rozhodčí řízení bude probíhat rychleji, když nejprve je rozhodnuto o opodstatněnosti

²⁸⁵ RŮŽIČKA, K. *Mezitímní a částečný rozhodčí nález*. Právní fórum, č. 4, 2008, 153 s.

²⁸⁶ BĚLOHLÁVEK, A., J. *Procesní předpisy a rozhodčí řízení*. Právní fórum, č. 12, 2007, 444 s.

²⁸⁷ FOREJT, A. *Řešení sporu v rozhodčím řízení*. Prospektrum Praha 1995, 54 s.

²⁸⁸ RŮŽIČKA, K. *Mezitímní a částečný rozhodčí nález*. Právní fórum, č. 4, 2008, 153 s.

²⁸⁹ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 138 s.

nároku, a teprve až následně je prováděno mnohdy rozsáhlé dokazování o jeho výši. Nelze ani opomenout, že vydaný mezitímní rozhodčí nález není možné exekučně vynutit, neboť se nejedná o exekuční titul. Takovýto nález neukládá povinnosti ani pro jednu ze stran řízení.²⁹⁰ Na rozdíl od toho konečný anebo částečný rozhodčí nález exekučním titulem je.

Česká (& Středoevropská) ročenka rozhodčího řízení publikuje zajímavá rozhodnutí rozhodčího senátu s následujícími závěry Růžičky K. týkajícími se mezitímního rozhodčího nálezu:²⁹¹

- Mezitímní rozhodčí nález obvykle řeší základní hmotněprávní prejudiciální závěry vztahující se k předmětu sporu a argumentům sporných stran. Tato forma rozhodnutí tak zajistí to, že se strany při dalším projednávání věci budou koncentrovat pouze na zbývající sporné otázky a umožní jim to lepší a efektivnější uplatňování jejich práv.
- Rozhodnutí mezitímní je sice rozhodnutím o hmotněprávních otázkách, s konečnou platností však nerozhoduje o žádném z nároků uplatněných v rozhodčím řízení. Jde tedy o závazné rozhodnutí o prejudiciálních hmotněprávních otázkách, jejichž vyřešení je vztahu mezi účastníky nezbytné proto, aby bylo možno dokončit projednávání a následně rozhodnout o nárocích, jež jsou předmětem sporu v tomto řízení.
- Mezitímní rozhodčí nález je ve vztahu ke konečnému projednání a rozhodnutí o nárocích stranami uplatněných v daném řízení způsobilý do jisté míry splnit i to, co je v řízení před (obecnými) soudy účelem poučovací povinnosti soudu. I k vydání mezitímního rozhodčího nálezu lze přistoupit teprve poté, co je věc projednána do té míry, že umožní rozhodcům učinit závazné a konečné rozhodnutí o otázkách, které jsou předmětem jeho výroku (obvykle významné prejudiciální hmotněprávní závěry). Míru takového projednání je zapotřebí zvažovat vždy ve vztahu k předmětu výroku mezitímního rozhodčího nálezu.
- Mezitímním rozhodčím nálezem však nekončí řízení tak, jak to má na mysli uvozující věta k § 23 ZRŘ. Jde o určitý mezistupeň směřující (*pro futuro*) z procesního hlediska k tomu, aby řízení probíhalo co nejhospodárněji a nejúčelněji a aby touto cestou vytvořilo předpoklady pro budoucí (konečný) rozhodčí nález

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ RŮŽIČKA, K. *Czech (& Central European) Yearbook of Arbitration*, Volume II, JURIS, 2012, 413 s.

podle § 23 písm. a) ZRŘ. Ve vztahu k předmětu výroku mezitímního rozhodčího nálezu je však i toto rozhodnutí konečné, byť jím nekončí (celé) řízení. Při posuzování o tom, zda je vhodné vydat takovou formu rozhodnutí (mezitímní rozhodčí nález), jsou rozhodci vázáni především §§ 18 až 20 ZRŘ a v jejich duchu dalšími předpisy a pravidly použitelnými na dané konkrétní řízení.

Rozhodčí nález, kterým se rozhoduje pouze o části nároku nebo jen o některém nároku, se označuje **částečný rozhodčí nález** (*partial award*). Obdobně jako je tomu v případě mezitímního rozhodčího nálezu, tak ani v případě částečného rozhodčího nálezu nedochází k zániku mandátu rozhodců ani k zániku rozhodčí smlouvy.²⁹² Částečný rozhodčí nález je způsobilý být exekucním titulem za předpokladu, že obsahuje stanovení povinnosti a lhůty k jejímu splnění. Neexistuje žádné zákonné omezení pro počet vydaných skutečných rozhodčích nálezů, přestože jejich vysoký počet v jedné věci nebude mít příliš velký smysl.

Nález, kterým je meritorně rozhodnuto o veškerých uplatněných nárocích, a který obsahuje i výrok ohledně náhrady nákladů řízení, se nazývá **konečný rozhodčí nález**. Vydáním tohoto nálezu rozhodčího řízení končí a rozhodčí smlouva zaniká.²⁹³

Pokud se ukáže, že rozhodčí nález nerozhodl o veškerých uplatněných nárocích, může být vydán tzv. **doplňující rozhodčí nález**. Ten může být rozhodčím senátem vydán na základě žádosti účastníků podané do třiceti dnů²⁹⁴ ode dne doručení konečného rozhodčího nálezu.

Přestože rozhodčí nález musí být vydán v písemné formě, měl by být po skončení ústního jednání stranám přednesen výrok rozhodčího nálezu, resp. nález vyhlášen ústně, jsou-li strany na jednání přítomny. Jinak se rozhodčí nález oznamuje pouze písemně, popřípadě bývá pouze doručován v písemném vyhotovení bez vyhlášení, pokud takto v odůvodněných případech rozhodčí senát rozhodne. Do doby, dokud nedojde k odeslání písemného vyhotovení rozhodčího nálezu nebo jeho vyhlášení, může rozhodčí senát

²⁹² RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 139 s.

²⁹³ Výjimkou by však byl případ, kdy by došlo k opravě konečného rozhodčího nálezu prostřednictvím opravného usnesení, anebo k vydání doplňujícího rozhodčího nálezu.

²⁹⁴ Viz. § 42 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR

nařídít nové jednání. Ostatně doručení písemného rozhodčího nálezu bez ústního vyhlášení, jak to umožňuje ust. § 41 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, je velmi často a s oblibou používáno rozhodci v řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Odpadá tím totiž povinnost rozhodce vyhotovit a vyhlásit výrok rozhodčího nálezu bezprostředně po skončení projednání sporu. V praxi většinou nebývá problém s okamžitým vyhlášením výroku rozhodčího nálezu, neboť ten bývá zpravidla správně definován již žalobcem v navrhovaném petitu žaloby – pomineme-li problematiku částečného úspěchu ve věci. Osobně mám za to, že hlavním důvodem využívání možnosti doručení písemného rozhodčího nálezu bez ústního vyhlášení je zdlouhavé ověření a přepočítání nákladů řízení jednotlivých stran.

Obsahové požadavky na rozhodčí nález jsou stanoveny v ust. § 25 ZRŘ. Jednotlivé výroky rozhodčího nálezu musí být určité, aby mohly být vykonatelné, a musí obsahovat odůvodnění. Rozhodčí nález vydává rozhodčí senát dle usnesení většiny rozhodců a zákon pro něj stanoví písemnou formu. Esenciální náležitostí je podpis nálezu nejméně většinou rozhodců. Z ust. § 25 odst. 1 ZRŘ vyplývá, že o obsahu rozhodčího nálezu se rozhodci usnáší. Toto usnášení se koná zpravidla při neveřejném hlasování na základě většiny hlasů. Pokud usnesení o rozhodčím nálezu není jednomyslné, pořizuje se o hlasování neveřejný protokol obsahující podpisy všech členů senátu, ke kterému má přístup jen předsednictvo. Dle ust. § 40 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR platí, že pokud se vyskytnou více než dvě mínění o částkách, které má rozhodčí senát přiznat nebo zamítnout, připočítává se hlas odevzdaný pro částku, která je nejvyšší, k hlasu, který hlasoval pro částku, která je jí nejbližší. Dalšími podstatnými obsahovými náležitostmi je uvedení názvu rozhodčího soudu, místa a data vydání nálezu, jména a příjmení rozhodců, označení stran sporu²⁹⁵, předmět sporu a krátké vyličení skutkových okolností, výroky o žalobních nárocích, nákladech sporu a o poplatcích (tzv. výroková část), včetně odůvodnění rozhodčího nálezu. Dále rozhodčí nález zpravidla obsahuje poučení o možnosti podat žalobu na zrušení rozhodčího nálezu k soudním instancím a o možnosti přezkumu rozhodčího nálezu.

²⁹⁵ Konkrétně uvedení jména, adres, atd.

Je možné zobecnit, že forma rozhodčího nálezu se nijak výrazně neliší od soudních rozsudků. Rozhodčí nález obsahuje úvodní část, ve které je obsaženo označení „rozhodčí nález“, označení sporných stran, rozhodčího soudu a složení rozhodčího senátu, místo a datum vydání rozhodčího nálezu, stručný popis předmětu sporu, včetně skutkových okolností případu. Po této části následuje část výroková, která meritorně rozhoduje o nárocích, které jsou předmětem sporu,²⁹⁶ a o nákladech rozhodčího řízení, včetně poplatků, a která je pro strany sporu závazná. Závěrečná třetí část je pak odůvodnění, ve kterém rozhodčí senát hodnotí důkazy a aplikuje příslušné právní předpisy rozhodné pro řešení sporu.²⁹⁷ V úplném závěru bývají v rozhodčím nálezu umístěny podpisy alespoň většiny rozhodců.²⁹⁸ Rozhodčí nález musí být odůvodněn jen tehdy, pokud účastníci neuzavřeli dohodu o tom, že rozhodčí nález není nutné odůvodnit.²⁹⁹

6.4.2.2. Doplnující rozhodčí nález a opravné usnesení

Zjistí-li kterákoliv ze stran, že rozhodčí nález z jakéhokoli důvodu opomněl vyřešit veškeré otázky, které byly vymezeny žalobním návrhem coby předmět rozhodčího řízení, nebo že je rozhodčí nález stížen chybami v počtech nebo v psaní popř. i jinými zřejmými nesprávnostmi, potom je oprávněna požádat rozhodčí senát, aby vydal doplňující či opravný rozhodčí nález. Zpravidla lze žádat rozhodčí senát o vydání doplňujícího rozhodčího nálezu pouze v určité konkrétní lhůtě.

Dle ust. § 42 odst. 1 Řádu RS při HK ČR a AK ČR „*Na žádost strany podanou do 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu stranám, může rozhodčí senát vydat doplňující nález, jestliže se ukáže, že nebylo rozhodnuto o všech nárocích stran.*“ Naproti tomu s odkazem na ust. § 42 odst. 2 Řádu RS při HK ČR a AK ČR „*Chyby v psaní nebo počtech a jiné zřejmé nesprávnosti, které se vyskytnou v rozhodčím nálezu, opraví rozhodčí senát*

²⁹⁶ Tedy sporných nárocích s případným příslušenstvím.

²⁹⁷ Popřípadě obsahuje argumentaci k závěrům rozhodčího senátu, je-li rozhodováno dle zásad spravedlnosti.

²⁹⁸ Viz. ust. § 25 odst. 1 ZRŘ

²⁹⁹ Srov. ust. § 39 odst. 1 písm. g) Řádu RS při HK ČR a AK ČR a ust. § 25 odst. 2 ZRŘ. Dle ust. § 25 odst. 2 ZRŘ však musí být rozhodčí nález odůvodněn vždy, pokud se jedná o spor ze spotřebitelské smlouvy.

kdykoli na žádost kterékoli ze stran nebo z vlastního podnětu. Taková oprava musí být usnesena, podepsána a doručena jako rozhodčí nález.“ Žádosti však není zapotřebí, pokud se jedná o opravu chyb v psaní, počtech a jiných zřejmých nesprávnostech, kdy rozhodčí senát může opravné usnesení vydat též z vlastního podnětu.³⁰⁰

Washingtonská úmluva umožňuje stranám podat žádost do 45 dnů po dni, ke kterému byl vydán rozhodčí nález, na základě které může soud po oznámení druhé straně rozhodnout jakoukoliv otázku, jejíž vyřešení v nálezu opomněl, a opravit v nálezu jakékoliv písařské, početní nebo podobné chyby. Takovéto opravné či doplňující rozhodnutí se stane součástí rozhodčího nálezu a bude oznámeno stranám stejným způsobem jako rozhodčí nález.³⁰¹

Článek 39 Vídeňských pravidel stanoví lhůtu 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu, ve které může každá ze stran podat u sekretariátu následující návrhy určené rozhodčímu soudu:

- a) na opravu rozhodčího nálezu ohledně chyb početních, písařských, tiskových a jim obdobných;
- b) na provedení výkladu určitých částí rozhodčího nálezu;
- c) na vydání doplňujícího rozhodčího nálezu o nárocích, které sice byly v rozhodčím řízení uplatněny, avšak v rozhodčím nálezu o nich nebylo rozhodnuto.³⁰²

Opravy nebo doplnění může ve lhůtě 30 dnů od data rozhodčího nálezu provést z vlastního podnětu i bez návrhu rozhodčí soud VIAC.

Co se považuje za chybu v psaní nebo počtech nebývá v praxi sporné. Pokud ale ZRŘ hovoří o jiných zřejmých nesprávnostech, může být poměrně diskutabilní, co se pod tímto pojmem skrývá. Mělo-li by se jednat o jinou zřejmou nesprávnost, potom musí dle Rozehnalové N. jít o „*přehlédnutí čili neúmyslné jednání, kdy určitá část rozhodnutí by*

³⁰⁰ Přestože ust. § 26 ZRŘ připouští vydání opravného usnesení pouze v případech, kdy o opravu požádá kterákoliv ze stran, lze s ohledem na přiměřenou aplikaci zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění, dospět k závěru, že i v takovémto případě může opravu iniciovat sám rozhodce, když přiměřenou aplikaci občanského soudního řádu připouští ust. § 30 ZRŘ.

³⁰¹ Srov. čl. 49 odst. 2 Washingtonské úmluvy.

³⁰² Srov. čl. 39 Vídeňských pravidel

byla v logickém či formálním rozporu s částmi ostatními nebo písemně zachyceným průběhem řízení.“³⁰³

Doplňující rozhodčí nález z pohledu dnes již neplatných Rozhodčích pravidel pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR nebyl spjat pouze s jeho samotným vydáním, ale Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR pro vnitrostátní spory v ust. § 38 odst. 1 podmiňoval vydání doplňujícího rozhodčího nálezu tím, že muselo být nařízeno nové ústní jednání. Toto však nastalo pouze v případě, kdy rozhodčí senát shledal žádost o doplnění rozhodčího nálezu oprávněnou. Ústního jednání s předvoláním stran není nadále zapotřebí s odkazem na ust. § 42 nového Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012.

O doplnění rozhodčího nálezu půjde také tehdy, pokud je nutné rozhodčí nález doplnit o další výrok týkající se nároku, o kterém v původním rozhodčím nálezu nebylo z jakéhokoliv důvodu rozhodnuto, přestože takový nárok byl řádně procesně uplatněn.

6.4.3 Přezkoumání rozhodčího nálezu³⁰⁴

Právě nepřezkoumatelnost rozhodčího nálezu další instancí je označována za největší výhodu arbitráže oproti běžnému občanskoprávnímu soudnímu řízení a jedná se o charakteristický a tradiční rys tohoto řízení. Pravidlo jednoinstančnosti řízení však neplatí bez výjimky. V některých případech je totiž přípustné, aby byl rozhodčí nález zrušen obecnými soudy nebo přezkoumán jinými rozhodci. Růžička K. poukazuje na to, že: „*S odvoláním nepočítá ani Vzorový zákon UNCITRAL, ani Evropská úmluva.*“³⁰⁵ Je tedy zřejmé, že vzhledem k absenci právní úpravy jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni, bude problematika přezkumu znění rozhodčího nálezu podléhat dohodě stran.

Možnost věcného přezkumu rozhodčího nálezu zpravidla platné národní právo automaticky neupravuje, nicméně český zákon o rozhodčím řízení předvídá možnost

³⁰³ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 273 s.

³⁰⁴ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 87-89 s.

³⁰⁵ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 179 s.

svobodného sjednání přezkumu rozhodčího nálezu na základě dohody stran. Účastníci mohou v rozhodčí smlouvě ujednat ve smyslu ust. § 27 ZRŘ, že rozhodčí nález může být k žádosti některého z nich popř. obou přezkoumán jiným rozhodcem či jiným rozhodčím senátem. Z praxe lze uvést, že možnosti dohody o přezkumu rozhodčího nálezu strany využívají jen výjimečně, ačkoliv právě využití tohoto institutu může vyvracet obavy veřejnosti z nemožnosti přezkumu a změny již vydaného rozhodčího nálezu v jednoinstančním rozhodovacím procesu. Možnost přezkumu dle ZRŘ předpokládá tedy nutnou existenci konsenzu účastníků v rozhodčí smlouvě, podání žádosti o přezkum jednou nebo oběma účastníky a dále dodržení zákonné 30 denní lhůty ode dne doručení rozhodčího nálezu příslušné straně sporu. Pokud si tedy účastníci sjednali možnost přezkumu vydaného nálezu, nemají arbitři přezkoumávající rozhodčí nález možnost spor znovu projednat. Z tohoto důvodu proto přezkoumávaný rozhodčí nález jen potvrdí nebo vydají nový rozhodčí nález. Bělohávek A., J. odmítá, že by bylo možné v rozhodčím řízení sjednat další přezkum jako třetí instanci, avšak upozorňuje, že ZRŘ takovouto dohodu nevylučuje. Svůj názor staví na ust. § 30 ZRŘ a přiměřené aplikaci občanského soudního řádu s tím, že by tento postup byl v rozporu se základními principy aplikovatelnými pro řízení před soudy, tj. zásadou dvouinstančnosti soudního řízení.³⁰⁶

K žádosti některé nebo obou stran může být proveden jinými rozhodci přezkum „rozhodčího nálezu“, což ZRŘ výslovně umožňuje. S ohledem na znění ust. § 27 ZRŘ by se měl přezkum v rámci rozhodčího řízení týkat výhradně rozhodčího nálezu a nikoliv usnesení o skončení rozhodčího řízení. Je patrné, že úmysl zákonodárce skutečně směřoval pouze k možnosti přezkumu rozhodčího nálezu, a to poukazem na charakter usnesení o skončení řízení, neboť takto bude zpravidla rozhodováno o nedostatku pravomoci. Důvodem vyloučení usnesení, kterým dochází ke skončení řízení, z možnosti přezkumu, je skutečnost, že práva a povinnosti účastníků řízení vzhledem k účinkům podané žaloby ve vazbě na promlčení a prekluzi zůstávají nezměněna.³⁰⁷

³⁰⁶ BĚLOHLÁVEK, A., J. *Druhá instance v rozhodčím řízení*. Právní zpravodaj, 2003/6, 5 s.

³⁰⁷ Dle ust. § 16 ZRŘ uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, zůstávají účinky podané žaloby zachovány, pokud strana podá znovu u soudu, u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci. Účinky podané žaloby zůstávají zachovány i tehdy, pokud strana po zrušení rozhodčího nálezu podala u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu, nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu, jímž došlo ke zrušení rozhodčího nálezu.

Pro určení přezkumného rozhodčího senátu mají strany sporu značnou volnost, nicméně z logiky věci vyplývá, že se musí jednat o jiné rozhodce, než kteří tvořili rozhodčí senát v rámci původního rozhodčího řízení. Pokud rozhodčí smlouva neupravuje zásady pro jmenování rozhodců, kteří budou provádět přezkum rozhodčího nálezu, bude nezbytné postupovat dle obecných pravidel pro jmenování rozhodců podle zákona o rozhodčím řízení.³⁰⁸ Konkrétní složení a počet členů přezkumného rozhodčího senátu je ponechán na dohodě stran sporu, když zásada smluvní volnosti připouští prakticky cokoliv, pokud bude zachováno ust. § 7 odst. 1 ZRŘ.³⁰⁹ Bělohlávek A., J. poukazuje na skutečnost, že v zákonem o rozhodčím řízení stanovené třicetidenní lhůtě k podání žádosti o přezkum rozhodčího nálezu, bude též nutné podat výzvu ke jmenování rozhodce a současně i za sebe rozhodce jmenovat.³¹⁰

Přestože v zákoně o rozhodčím řízení není žádným způsobem vyřešena otázka, jakým způsobem rozhodci přezkoumávající napadený rozhodčí nález získají spis se všemi písemnostmi, lze z povahy přezkumného řízení dovodit, že rozhodci, kteří rozhodčí nález vydali, a kteří mají k dispozici spisovou dokumentaci, jsou povinni veškeré podklady předat rozhodcům, kteří byli jmenováni nebo určení k přezkoumání rozhodčího nálezu.

K jakési formě přezkumu rozhodčího nálezu dochází taktéž v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, kdy obecný soud v případě, že spotřebitel podá soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu, vždy *ex officio* přezkoumá, zda

- rozhodce nebo stálý rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem,
- rozhodčí smlouva týkající se sporů ze spotřebitelských smluv neobsahuje informace požadované v § 3 odst. 5 ZRŘ, popřípadě tyto informace jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé.

³⁰⁸ Ust. § 7 a násl. ZRŘ

³⁰⁹ Dle ust. § 7 odst. 1 ZRŘ: „Rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý.”

³¹⁰ BĚLOHLÁVEK, A., J. *Druhá instance v rozhodčím řízení*. Právní zpravodaj, 2003/6, 5 s.

Bělohlávek A., J. zastává názor, že není možné dovodit možnost soudního přezkumu rozhodčích nálezů ve věci samé. Takový soudní přezkum by ve své podstatě znamenal, že by rozhodci rozhodovali jako v prvoinstančním řízení před soudem. Soud proto v řízení o zrušení rozhodčího nálezu ve spotřebitelských sporech provádí ve smyslu § 31 písm. g) ZRŘ přezkum omezený pouze na případy rozporu s dobrými mravy a veřejným pořádkem. Nejedná se tak o plnohodnotný přezkum ve věci samé, nýbrž jen o přezkum základních pilířů právního státu.³¹¹

6.4.4 Právní moc a vykonatelnost rozhodčího nálezu³¹²

Vzhledem k tomu, že rozhodčí nález je zpravidla nálezem konečným, nabývá dnem doručení písemného vyhotovení rozhodčího nálezu stranám právní moci. Obdobně nabývá právní moci dle ust. § 28 odst. 2 ZRŘ rozhodčí nález, u něhož nelze podat žádost o přezkum, nebo u kterého lhůta k podání žádosti o přezkum již uplynula. Stejně, jako je tomu u soudních rozsudků, bývá rozhodčí nález po doručení opatřen doložkou právní moci.³¹³ Pravomocný rozhodčí nález se stává vykonatelným soudní cestou. K účinkům, které přináší rozhodčí nález, lze doplnit, že jejich obsah se bude odvíjet od rozhodného procesního práva neboli práva místa konání rozhodčího řízení. Zatímco v České republice je na rozhodčí nález nahlíženo, jako by se jednalo o soudní rozhodnutí, a tudíž je vykonatelný bez dalšího, v jiných právních řádech podléhá rozhodčí nález potvrzení o vykonatelnosti ze strany soudu.³¹⁴

Přestože je doručení rozhodčího nálezu stranám významné pro nabytí právní moci, zákon o rozhodčím řízení otázku doručování přímo neřeší. Proto pokud si v rozhodčí smlouvě otázku doručování strany předem samy neupraví nebo v průběhu zahájeného rozhodčího řízení neuzavřou dle ust. § 19 odst. 1 ZRŘ dohodu o postupu, kterým mají rozhodci řízení vést, bude tato otázka záležet na pravidlech rozhodčího soudu, která si strany sporu zvolily. Přiměřená aplikace občanského soudního řádu je současně přípustná. Rozehnalová N. k vysvětlení uvádí, že bude záležet na tom, zda

³¹¹ BĚLOHLÁVEK, A., J.: *Změny v rozhodčím řízení*. Bulletin advokacie, 2012/5, 17 s.

³¹² ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 90-91 s.

³¹³ Ust. § 28 odst. 1 ZRŘ

³¹⁴ např. Německo

doručování bude probíhat v rámci řízení nebo se bude jednat o doručování až po skončení projednávání sporu, tedy doručování rozhodčího nálezu.³¹⁵ Zatímco v prvním případě, bude dle jejího názoru možné použít všechny shora uvedené způsoby, doručování rozhodčího nálezu bude v souladu s konstantní judikaturou Nejvyšší soudu probíhat dle pravidel obsažených v občanském soudním řádu. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyšší soudu ČR ze dne 26. 4. 2007, sp.zn. 20 Cdo 1592/2006, ve kterém se zabýval otázkou doručování rozhodnutí vydaných v rozhodčím řízení a vyslovil tento názor: „*Písemné vyhotovení rozhodčích nálezů nebo usnesení se stranám doručuje postupem upraveným v § 45 a následujících o.s.ř.; odlišná úprava postupu při doručování dohodou stran podle § 19 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, není možná.*“ Bezesporu by však byla situace jiná, pokud by docházelo k doručování za hranice České republiky. S poukazem na postavení rozhodce, který nepředstavuje státní orgán, se Rozehnalová N. domnívá, že by bylo možné doručovat přímo stranám či právním zástupcům, pokud to právní úprava státu, do kterého je příslušné rozhodnutí doručováno, nevylučuje.³¹⁶

6.4.5 Zrušení rozhodčího nálezu³¹⁷

Hned úvodem je nutné zdůraznit, že zrušení rozhodčího nálezu dle ust. § 31 a násl. ZRŘ nelze zaměňovat s institutem přezkumu rozhodčího nálezu ve smyslu ust. § 27 ZRŘ. Hlavním účelem přezkumu rozhodčího nálezu je ověření správnosti rozhodčího nálezu jako takového, zrušení rozhodčího nálezu představuje způsob, jakým lze zajistit dodržení všech základních zásad rozhodčího řízení. Je třeba také zdůraznit, že rozhodci ani rozhodčí senáty nejsou nadány pravomocí rozhodčí nálezy zrušit. Růžicka K. uvádí výjimku z této zásady a odkazuje na Washingtonskou úmluvu, kdy se toto pravidlo nepoužije.³¹⁸ Možnost zrušení rozhodčího nálezu je spojena s jednou z funkcí obecných

³¹⁵ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 273 s.

³¹⁶ Ibid.

³¹⁷ ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 91-96 s.

³¹⁸ RŮŽICKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 181 s.

soudů v rámci jejich vztahu se soudy rozhodčími, a to funkcí kontrolní.³¹⁹ Obecné soudy mohou také poskytovat rozhodčímu řízení významné pomocné funkce.

Důvody, pro které může dojít ke zrušení rozhodčích nálezů, ať již vycházejí z nejrůznějších právních řádů, mají převážně procesní charakter. Růžička K. používá pro členění důvodů pro zrušení rozhodčích nálezů následující kritéria:³²⁰

- a) Vady, které se týkají rozhodčí smlouvy.³²¹
- b) Vady, které se týkají samotného rozhodčího řízení.³²²
- c) Vady, které se týkají vlastního rozhodčího nálezu.³²³

Český právní řád upravuje v ust. § 31 ZRŘ výčet případů, ve kterých může soud na návrh jakékoliv ze stran rozhodčího řízení rozhodčí nález zrušit. „*Soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže:*

- a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,³²⁴*
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,*
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,*
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců,*

³¹⁹ Do pomocné funkce českých obecných soudů v rámci fáze před a po zahájení rozhodčího řízení, avšak pouze do jednání ve věci samé, spadá zejména jmenování či vyloučení rozhodců, popř. zproštění mlčenlivosti. V navazující fázi, která končí vydáním rozhodčího nálezu, mohou obecné soudy napomáhat v rozhodčím řízení tím, že provádí důkazy nebo vydávají předběžná opatření. Poté, co je rozhodčí nález vydán, slouží obecné soudy k úschově písemného vyhotovení rozhodčího nálezu. V rámci kontrolní funkce mohou rozhodovat o zrušení rozhodčího nálezu, odepření výkonu, nebo odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu. (In ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 291 s.)

³²⁰ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 182 s.

³²¹ Vady týkající se rozhodčí smlouvy spočívají například v tom, že daná věc není tzv. arbitrabilní, anebo v tom, že rozhodčí smlouva není platná.

³²² Neumožnění straně sporu věc v rámci rozhodčího řízení řádně projednat, rozhodování neoprávněného rozhodce.

³²³ Rozhodčí nález vybočuje z mezí rozhodčí smlouvy, neusnesla se na něm většina rozhodců, nebyl vydán písemně.

³²⁴ Tzv. nearbitrabilita sporu.

- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,*³²⁵
- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,*
- g) rozhodce nebo stálý rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem,*
- h) rozhodčí smlouva týkající se sporů ze spotřebitelských smluv neobsahuje informace požadované v § 3 odst. 5, popřípadě tyto informace jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé, nebo*
- i) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.* “³²⁶

Již ze samotného termínu „zrušení rozhodčího nálezu“ vyplývá, že obecné soudy budou omezeny tím, že mohou rozhodčí nálezy, u kterých shledají rozpor se zákonem, pouze rušit. Soudy nemohou rozhodčí nález měnit či nahradit jej vlastním rozhodnutím. Navíc rozpor se zákonem, pro který mohou obecné soudy rozhodčí nález zrušit, nemůže být jen tak ledajaký.

Ve svém důsledku zrušení rozhodčího nálezu a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí představuje jedinou možnost, kdy obecné soudy mohou zasáhnout do rozhodčího řízení. Nezbytnost tohoto kontrolního mechanismu odůvodňuje čím dál tím častější uzavírání rozhodčích smluv, kdy aplikace rozhodčího řízení pro řešení sporů se začíná stávat mezi stranami zaběhlou praxí. Právě institut zrušení rozhodčího nálezu obecným soudem zdůrazňuje, že přestože je rozhodčí smlouvou přenesena pravomoc rozhodovat spory mimo kompetence obecných soudů, v žádném případě se nejedná o absolutní vyloučení jejich pravomoci.³²⁷ Z pohledu místní příslušnosti lze návrh na zrušení rozhodčího nálezu podat pouze v místě, resp. státě, které je místem sudiště. Jednalo-li by se o rozhodčí nález vydaný v rámci arbitráže konané na území České republiky, mohou tento nález zrušit pouze české soudy. Rozehnalová N. poukazuje na

³²⁵ V takovém případě se jedná o porušení zásadních procesních práv účastníka rozhodčího řízení.

³²⁶ Ust. § 228 odst. 1 písm. a) a b) občanského soudního řádu.

³²⁷ JANOVEC, M.: *Zrušení rozhodčího nálezu soudem*. Právní fórum, č. 4, 2010, s. 181

skutečnost, že tento přístup je logickým vyústěním vzhledem k tomu, že cizí rozhodčí nálezy nejsou samy o sobě účinné na území České republiky.³²⁸ Ke zrušení vydaného rozhodčího nálezu není nezbytné, aby strany rozhodčího řízení uzavíraly jakoukoliv dohodu, neboť kterákoliv ze stran může podat k obecnému soudu návrh na jeho zrušení, a to *ex lege*. Právě proto ani není právně přípustné, aby se jedna či obě strany předem vzdaly práva podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu.³²⁹

V souladu s ust. § 32 ZRŘ musí být návrh na zrušení rozhodčího nálezu podán soudu do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu.³³⁰ Tato lhůta není příliš dlouhá z pohledu hmotněprávního, avšak lze ji označit za neobvykle dlouhou ve srovnání s ostatními lhůtami procesními. Mám za to, že takto stanovená délka lhůty pro zahájení řízení o zrušení rozhodčího nálezu je zcela přiměřená a dostatečným způsobem poskytuje ochranu stranám sporu. V případech, kdy se bude jednat o návrh na zrušení rozhodčího nálezu vycházejícího ze spotřebitelské smlouvy, bude soud *ex officio* přezkoumávat, zda nejsou dány důvody pro jeho zrušení dle ust. § 31 písm. a) až d) nebo h) ZRŘ. Je však nezbytné zdůraznit, že s podáním návrhu nenastupuje odkladný účinek vykonatelnosti napadeného rozhodčího nálezu. Požádá-li o to povinný z rozhodčího nálezu, může soud jeho vykonatelnost odložit za podmínky, že by hrozila „závažná újma“ nebo „jestliže je z návrhu na zrušení rozhodčího nálezu možné usuzovat, že je důvodný“.³³¹ Rozehnalová N. poukazuje na názorový posun v otázce, zda je soud při svém rozhodování vždy vázán důvodem, pro který strana sporu podává k soudu návrh na zrušení rozhodnutí. Přestože dřívější autorčin názor důrazně odmítal možnost, že by soud mohl jít nad rámec návrhu na zrušení rozhodčího nálezu a s odkazem na jiný důvod jej zrušit, nyní s ohledem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, tuto

³²⁸ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 297 s.

³²⁹ Růžička K. zdůrazňuje, že návrh na zrušení rozhodčího nálezu může podat pouze strana rozhodčího řízení, tj. jeho účastník, kdy zákon o rozhodčím řízení jinou možnost vylučuje. (In RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 181 s.)

³³⁰ Tato lhůta běží pro každou jednotlivou stranu zvlášť, když stěžejní pro běh této lhůty je doručení rozhodčího nálezu právě této straně.

³³¹ Ust. § 32 odst. 2 ZRŘ.

možnost připouští.³³² Konkrétně Nejvyšší soud ČR v předmětném rozhodnutí uvádí: „Není však překročením návrhu, jestliže soud skutek, který byl předmětem řízení, posoudí po právní stránce jinak, než to učinil žalobce, a jestliže na základě takového právního posouzení věci přizná žalobci požadované plnění (srov. Bureš, Drápal, Krčmář a kolektiv, *Občanský soudní řád – komentář*, I. díl, 7. vydání, C. H. Beck, strana 692). Soud tedy není při posuzování věci vázán právním názorem žalobce. V dané věci je proto nerozhodné, zda odvolací soud dospěl ke stejnému právnímu závěru jako žalobkyně. Svým právním závěrem, kterým nalezl důvod pro zrušení předmětného rozhodčího nálezu vymezeného § 31 zákona o rozhodčím řízení, nemohl soud překročit návrh žalobkyně vymezený jednak skutkem (skutkovými tvrzeními) a jednak žalobním petitem (srov. vymezení věci z hlediska překážky věci zahájené - § 83 o. s. ř. nebo překážky věci rozsouzené - § 159a o. s. ř.), nikoliv však právním posouzením uplatňovaného nároku, a proto je zcela nerozhodné, který důvod zrušení rozhodčího nálezu odvolací soud nakonec shledal.“ Zákon o rozhodčím řízení nepřipouští jiný rozsah rozhodnutí, než je zrušení rozhodčího nálezu. Změna rozhodčího nálezu proto nepřipadá v úvahu.

Zrušení rozhodčího nálezu upravují nejen právní řády jednotlivých států, nýbrž obdobnou právní úpravu lze uvést i v Evropské úmluvě či Washingtonské úmluvě. Bude-li se jednat o rozhodčí řízení konané na území České republiky s mezinárodním prvkem, potom bude mít právní úprava obsažená v Evropské úmluvě přednost před úpravou obsaženou v zákoně o rozhodčím řízení. Důvody, pro které je možné v souladu s Evropskou úmluvou zrušit rozhodčí nález, jsou stanoveny v ust. čl. IX Evropské úmluvy a v zásadě jsou obdobné s těmi důvody, které stanoví český zákon o rozhodčím řízení. Prvním z těchto důvodů je ten, že strany nebyly způsobilé k uzavření rozhodčí smlouvy nebo rozhodčí smlouva není platná podle právního řádu státu, kterému ji podrobily. Druhým důvodem je skutečnost, že strana, která žádá o zrušení rozhodčího nálezu, nebyla řádně vyrozuměna o jmenování rozhodce či o konání rozhodčího řízení anebo nemohla z jiného důvodu uplatňovat v rozhodčím řízení svá práva a nároky. Jako třetí důvod pro zrušení rozhodčího nálezu dle Evropské úmluvy je uváděna situace, kdy rozhodčí nález řeší nároky, na které se rozhodčí smlouva nevztahuje. Posledním z důvodů je složení rozhodčího senátu nebo podoba rozhodčího řízení, které neodpovídalo dohodě stran.

³³² ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 300 s.

Washingtonská úmluva upravuje možnost zrušení rozhodčího nálezu pouze Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic. Podat žádost o zrušení rozhodčího nálezu k Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic může každá ze stran, a to z důvodů spočívajících v tom, že nedošlo k řádnému vytvoření rozhodčího soudu, došlo k závažnému porušení procesních norem či překročení pravomoci rozhodčího soudu z důvodu korupčního jednání rozhodce nebo rozhodčí nález nebyl odůvodněn.³³³

³³³ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 190 s.

7. Stálé rozhodčí instituce

Růžička K.³³⁴ člení rozhodčí soudy na rozhodčí instituce s obecnou působností (např. Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži) a se zvláštní působností (např. Burzovní rozhodčí soud).³³⁵ Celosvětově působí velké množství mezinárodních rozhodčích soudů, proto je v této práci možné poukázat pouze na nejvýznamnější z nich, jako je Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži (*International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce*),³³⁶ Mezinárodní středisko pro řešení sporů Americké arbitrážní asociace (*International Center for Dispute Resolution of the American Arbitration Association*), Londýnský mezinárodní rozhodčí soud (*London Court of International Arbitration*), Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (*International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Chamber*), Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO v Ženěvě (*World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation Center*), Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu (*Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce*).

7.1 Mezinárodní rozhodčí soud ICC v Paříži³³⁷

S ohledem na významné postavení Mezinárodního rozhodčího soudu bude této celosvětově nejznámější instituci věnována samostatná kapitola. Mezinárodní rozhodčí soud vznikl v roce 1923 jako rozhodčí orgán přidružený k Mezinárodní obchodní komoře (ICC). V roce 2003 vzniklo při Mezinárodním rozhodčím soudu ICC mezinárodní centrum pro expertízu (*International Center for Expertise*).

³³⁴ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 29 - 30 s.

³³⁵ Jak lze z názvů dovodit, soudy s obecnou působností mohou rozhodovat veškeré spory, zatímco soudy se zvláštní působností se budou zaměřovat pouze na určitou problematiku.

³³⁶ Nejprestižnější a nejznámější rozhodčí institucí je právě Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži (dále jen "ICC") představující instituci mezinárodního charakteru, která se svými více než 90 národními výbory a více než 500 členy představuje přední světovou organizaci zabývající se arbitráží v rámci mezinárodního obchodu. (zdroj: <http://www.iccwbo.org>)

³³⁷ Srov. ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 25-28 s.

Členové soudu jsou jmenováni Světovou radou ICC. Cílem Mezinárodního rozhodčího soudu je zajistit řešení mezinárodních obchodních sporů v rámci rozhodčího řízení. Samotné rozhodčí řízení se řídí Pravidly rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory (dále jen "Pravidla ICC"). Soud jako takový neřeší spory, avšak zajišťuje aplikaci Pravidel ICC.³³⁸ Soud ICC nelze ani v nejmenším připodobňovat k soudům, jaké známe v našem českém právním řádu.

Doporučené znění rozhodčí doložky, kterou by strany měly uvádět v případě, že budou chtít své případné spory řešit v rámci rozhodčího řízení ICC, vypadá následovně: „*Všechny spory vzniklé z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou rozhodnuty s konečnou platností podle Pravidel rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory jedním nebo více rozhodci jmenovanými podle těchto Pravidel.*“³³⁹ Dále doporučuje sjednat v rozhodčí smlouvě právo, kterým se smlouva řídí, místo konání, jazyk, ve kterém se bude jednat a počet rozhodců.

Současná pravidla Rozhodčího soudu ICC umožňují i projednávání takových sporů, kdy strany smlouvy jsou z jedné a téže země. Není tedy zapotřebí naplnění kvalifikovaného mezinárodního prvku.³⁴⁰ Rozhodčí řízení před tímto rozhodčím soudem jsou v současné době nejčastěji vedena v angličtině, francouzštině, němčině a španělštině. Vzhledem k této skutečnosti se rozhodčí nálezy vydané v těchto jazycích již nepřekládají.

Rozhodčí řízení se podle čl. 4 Pravidel považuje za zahájené okamžikem podání žaloby na zahájení rozhodčího řízení, která je adresována sekretariátu soudu, který sídlí v ústředí ICC v Paříži. Den doručení žaloby na sekretariát je považován za den zahájení rozhodčího řízení. Podstatnými náležitostmi žaloby, na rozdíl od zákonných požadavků jak je známe z ust. § 79 odst. 1 občanského soudního řádu, je požadováno uvést v žalobě nejen příslušná ujednání, zejména pak rozhodčí smlouvu, ale též i všechny příslušné údaje o počtu rozhodců a jejich výběru, jméno rozhodce navrženého žalobcem, návrhy místa konání rozhodčího řízení, rozhodné právo a jazyk, v němž má být jednáno. Zároveň s podáním musí dojít k zaplacení zálohy na správní náklady v souladu s Přílohou III Pravidel ICC (Náklady a poplatky za rozhodčí řízení). Pokud žaloba bude obsahovat vady

³³⁸ Pravidla rozhodčího řízení platná od 1. 1. 2012 (zdroj: <http://www.iccwbo.org>)

³³⁹ (zdroj: <http://www.iccwbo.org>)

³⁴⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J., HORÁČEK, V.: *Nová pravidla o rozhodčím řízení Mezinárodního rozhodčího soudu ICC*. Obchodní právo. 2013, č. 1, s. 10-19.

či nedostatky ve shora nastíněných náležitostech, sekretariát může žalobci poskytnout dodatečnou lhůtu k odstranění vad podání.³⁴¹ Jedna z kopií žaloby je následně zasílána sekretariátem žalované straně k odpovědi, popř. podání protinávrhu. Spojení věcí je možné, pokud jedna ze stran podá žalobu v souvislosti s právním vztahem, ohledně kterého již došlo k zahájení rozhodčího řízení, a bude-li se zároveň jednat o stejné strany, a to až do okamžiku, kdy dojde k podpisu nebo schválení soupisu sporných otázek.³⁴² V žalobní odpovědi či protižalobě je nezbytné, aby se druhá strana vyjádřila k navrhovanému počtu rozhodců, jejich výběru a uvedla jméno navrhovaného rozhodce. Celý proces se pak opakuje na straně žalobce, dojde-li ze strany žalovaného k podání protižaloby.

Za předpokladu, že bude jakoukoliv ze stran podána námitka týkající se existence, platnosti nebo rozsahu působnosti rozhodčí smlouvy, bude tato otázka soudem řešena. Soud rozhodne o pokračování rozhodčího řízení, bude-li na první pohled³⁴³ zřejmá neopodstatněnost takových námitek, na druhou stranu však soud ponechá rozhodcům samotným, aby rozhodli o své kompetenci. Pokud však soud dospěje k opačnému stanovisku, jednoduše stranám oznámí nemožnost pokračovat v rozhodčím řízení, avšak samotný přezkum platnosti či existence rozhodčí smlouvy ponechá na vůli stran, zda požádají jakýkoli příslušný soud o rozhodnutí.

V následujícím stádiu dochází ke jmenování jednoho rozhodce nebo tří rozhodců (senátu). Pravidla tohoto rozhodčího řízení se odlišují od jiných pravidel (řádů) aplikovaných před ostatními mezinárodními stálými rozhodčími soudy.³⁴⁴ K tomu, aby mohl být rozhodce jmenován do této funkce, je zapotřebí splnění několika předpokladů. Prvním předpokladem je nezávislost rozhodce na jakékoli ze stran řízení, kdy k jejímu potvrzení je podepisováno prohlášení o nepodjatosti, které však může být napadnuto námitkami. Poslední slovo při jmenování konkrétního rozhodce do jeho funkce má vždy

³⁴¹ Sankcí za neodstranění je podle čl. 4 odst. 3 uzavření spisu.

³⁴² Výjimka ze zákazu vznášet nové nároky je s odkazem na čl. 19 Pravidel podmíněna souhlasem rozhodčího senátu.

³⁴³ *prima facie*

³⁴⁴ Nejvýraznější odlišnost představuje jmenování rozhodců přímo soudem, kdy stranami navrhovaná osoba musí být schválena generálním tajemníkem. V případě nesouhlasu generálního tajemníka s navrhovaným rozhodcem je tato otázka předána rozhodčímu soudu.

soud, který nemusí své rozhodnutí žádné ze stran odůvodňovat. Soud při potvrzování a jmenování rozhodců zohledňuje vazby rozhodce na země, jichž jsou strany či ostatní rozhodci státními příslušníky, zejména státní příslušnost, místo pobytu, atd. Zvažovanou otázkou je však i „*dosažitelnost případného rozhodce a jeho schopnost vést rozhodčí řízení v souladu s těmito Pravidly*.“³⁴⁵ Strana, která učinila volbu rozhodce a navrhla jej k potvrzení, tak nikdy nemá žádnou záruku, že její návrh bude rozhodčím soudem skutečně potvrzen a rozhodce bude jmenován. Pravděpodobným důvodem tohoto postupu je garance, že budou eliminována rizika spojená s možným vlivem, ať již přímým nebo nepřímým, na podobu konečného rozhodnutí ve věci samé.

Místem konání rozhodčího řízení se zabývá čl. 14 Pravidel, kde je pro případ absence konsenzu stran v této věci stanovena kompetence rozhodčího soudu toto místo konání stanovit a tím ovlivnit určení procesního práva rozhodného pro rozhodčí řízení, známého též jako „*lex arbitri*“. Naopak vést slyšení a jednání je možné na kterémkoli vhodném místě, pokud opět nedojde v této otázce k dohodě stran. Nadto rozhodčí senát se může sejít k poradě na jakémkoli místě, tudíž vůle stran je v této věci zcela irelevantní. Naopak volba jednacího jazyka v rámci rozhodčího řízení přísluší při neshodě stran přímo rozhodnutí rozhodčího senátu.

Spis se všemi podklady předloženými stranami je postupován rozhodcům, kteří jsou vázáni dvouměsíční lhůtou k tomu, aby na základě skutečností uvedených ve spise, popř. na základě slyšení stran, vyhotovili seznam sporných bodů (tzv. Soupis sporných otázek).³⁴⁶ Soupis podepsaný stranami i rozhodci musí být předložen soudu. Jako pojistka před „případnými“ průtahy či nedostatečnou součinností stran slouží institut schválení seznamu sporných otázek přímo soudem.³⁴⁷ Podepsáním a schválením Soupisu sporných otázek přichází stěžejní stádium rozhodčího řízení, kdy v rámci šesti měsíců je rozhodčí senát povinen vydat rozhodčí nález. Tento časový limit může být dle čl. 30 Pravidel

³⁴⁵ Článek 9 odst. 1. Pravidel

³⁴⁶ Tento soupis je významný z hlediska shrnutí žalobních návrhů obou stran a vyjasnění si všech sporných otázek, kterými se rozhodce či rozhodčí senát bude zabývat.

³⁴⁷ Soupis by měl obsahovat též určení rozhodného práva, podle kterého bude spor řešen v meritu věci. Primárně je rozhodující dohoda stran, nicméně pokud k ní nedojde, aplikuje rozhodčí senát takové právo, které bude považovat za vhodné, přičemž přihlédne ke konkrétním ustanovením dané smlouvy či k příslušným obchodním zvyklostem. Rozhodování podle právní koncepce „*amiable compositeur*“ či zásady „*et aequo et bono*“ může být rozhodčímu senátu svěřeno výhradně na základě dohody stran. (Článek 17 Pravidel)

Rozhodčím soudem ICC prodloužen buď na odůvodněnou žádost rozhodčího senátu projednávajícího daný spor, nebo z vlastní vůle, pokud to považuje za nezbytné. Tato fáze připomíná klasické soudní řízení, jak jej známe z českého právního řádu.³⁴⁸ Na základě předložených či provedených důkazů je rozhodčím senátem vypracován návrh rozhodčího nálezu, který je přezkoumáván a schvalován soudem. Bez schválení formy rozhodčího nálezu soudem není možné jej vydat. Přesto však soud může navrhopvat rozhodčímu senátu pouze úpravu formy nálezu, nikoliv však rozhodnout o konečné podobě rozhodčího nálezu.³⁴⁹ Rozhodovací pravomoc tak zůstává v rukou rozhodčího senátu. Role soudu v tomto stádiu rozhodčího řízení spočívá pouze v poukázání na určité nedostatky rozhodnutí. Rozhodčí nález musí být odůvodněn. Je-li rozhodnutí schváleno soudem, dochází k jeho vydání okamžikem, kdy jej rozhodci podepíší. Za předpokladu uhrazení všech nákladů rozhodčího řízení, mohou být strany s rozhodčím nálezem seznámeny a obdrží i jeho kopii ověřenou generálním tajemníkem podle ust. čl. 34 odst. 2 Pravidel Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži z roku 2012.

Velkou novinkou v Pravidlech ICC účinných od 1. ledna 2012 je nový institut dočasného rozhodce, o kterém je však blíže pojednáno v kapitole 4.6 této práce.

Na základě čl. 23 Pravidel ICC rozhodčí soud obligatorně vytváří tzv. *Terms of reference* neboli Soupis sporných otázek. Hlavním cílem tohoto institutu je zavedení koncentrace řízení a jeho příprava, shrnutí určitých podstatných otázek a úprava procesních podrobností. Článek 23 v odstavci 1 Pravidel ICC vyjmenovává povinné náležitosti tohoto Soupisu sporných otázek:

- a) úplná jména, označení, adresy a ostatní kontaktní detaily každé strany a každé osoby představující stranu v rozhodčím řízení,
- b) adresy, na které lze zasílat oznámení a sdělení během rozhodčího řízení
- c) shrnutí žalobních nároků jednotlivých stran, a pokud je to možné, s uvedením výše nárokováných nebo protinárokováných částek,
- d) seznam otázek, kterými se bude rozhodčí senát zabývat, nepovažuje-li to senát za nevhodné,
- e) celá jména, adresy a ostatní kontaktní detaily rozhodců,

³⁴⁸ Např. výslechy svědků nebo předkládání dalších důkazů.

³⁴⁹ RŮŽIČKA, K.: *Mezinárodní obchodní arbitráž*, Praha: Prospektrum, 1997.

- f) místo konání rozhodčího řízení,
- g) podrobný popis příslušných procesních pravidel, popřípadě uvedení pravomoci udělené rozhodčímu senátu vystupovat jako *amiable compositeur* nebo rozhodovat *ex aequo et bono*.

Požadavek podle písmena c), shrnutí žalobních nároků jednotlivých stran, pokud možno s uvedením výše nárokováných nebo protinárokováných částek, potvrzuje odst. 4 čl. 23 Pravidel ICC. „*Poté co dojde k podepsání soupisu sporných otázek nebo k jeho schválení soudem, nesmí žádná strana vznášet nové nároky nebo protinároky, které přesahují rámec vymezený v soupisu, pokud k tomu nezíská svolení rozhodčího senátu. Rozhodčí senát musí při svém rozhodování vzít v úvahu povahu takových nových nároků nebo protinároků, fázi, v níž se rozhodčí řízení nachází, a další příslušné okolnosti.*“³⁵⁰

Je nezbytné konstatovat, že řízení u Rozhodčího soudu ICC patří k těm nákladnějším. Náklady řízení se rozumí honoráře a náklady rozhodců a správní poplatky. Správní poplatky a výše nákladů za rozhodce začínají na spodní hranici částkou 3000 USD, což je částka, kterou je žalobce povinen zaplatit jako zálohu již podáním žaloby k Rozhodčímu soudu ICC.

7.2 Americká arbitrážní asociace

Americká arbitrážní asociace (AAA - *American Arbitration Association*) byla založena v roce 1926 spojením dvou newyorských arbitrážních institucí a v současné době patří společně s Mezinárodním rozhodčím soudem ICC mezi největší světové rozhodčí instituce. Jedná se o neziskovou organizaci se sídlem v New Yorku, jejímž základním cílem je poskytování služeb rozhodčího a mediačního řízení a jiných způsobů řešení sporů. Nad rámec řešení sporů poskytuje i administrativní, rozvojové a vzdělávací služby a provozuje tzv. *American Arbitration Association University*. Dále pak poskytuje služby zaměřené na předcházení sporům a služby vyšetřovací činnosti (*independent fact-finding*). V současné době řeší taktéž vysoké množství vnitrostátních sporů.

³⁵⁰ Rozhodčí řád ICC ve znění účinném k 1. lednu 2012, čl. 23 odst. 1 a odst. 4.

Americká arbitrážní asociace byla zaměřena ve svých počátcích zejména na pracovně-právní spory.³⁵¹ Postupně však přibírala další agendy až do současného stavu. Americká arbitrážní asociace se na mezinárodní arbitráže delší dobu nezaměřovala, neboť neměla zvláštní řád pro spory s mezinárodním prvkem. Takovéto spory byly tedy řešeny v souladu s řádem pro domácí spory, což v některých ne-amerických stranách sporů mohlo vyvolávat nejistotu.³⁵²

Svou pozici významné mezinárodní rozhodčí instituce získala Americká arbitrážní asociace v roce 1991 přijetím zvláštního Řádu pro mezinárodní spory použitelného výlučně na spory uvedené v jeho názvu a dále zřízením Mezinárodního centra pro řešení sporů (*ICDR - International Centre for Dispute Resolution*). Zejména ICDR má zvláštní význam z pohledu mezinárodního rozhodčího řízení. ICDR bylo založeno v roce 1996 a poskytuje službu rozhodování mezinárodních sporů pro fyzické i právnické osoby po celém světě. Tato pravidla jsou dnes známa jako ICDR pravidla a jsou vypracována primárně podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL. ICDR v současné době řeší několik stovek mezinárodních sporů ročně a má svá pracoviště také v Bahrajnu, Mexiku a Singapuru.³⁵³

Na rozdíl od LCIA má Americká arbitrážní asociace rozdílnou administrativní roli a oproti Mezinárodnímu rozhodčímu soudu ICC nebo LCIA má menší dozorní pravomoci nad rozhodčím řízením. Nevyžaduje přehledy ohledně jednotlivých řízení, soupis sporných otázek nebo předběžný časový plán. Hraje i méně významnou roli ve stanovování poplatků. Náklady jsou stanovovány podle výše sporu a odměna rozhodce je individuální s přihlédnutím ke složitosti sporu.³⁵⁴

³⁵¹ RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004. 169 s.

³⁵² BROWN, G., B. *International Commercial Arbitration : Vol. I.*. The Hague : Wolters Kluwer, 2009. 160 s.

³⁵³ (zdroj: <http://www.adr.org>)

³⁵⁴ BROWN, G.B. *International Commercial Arbitration : Vol. I.*. The Hague : Wolters Kluwer, 2009. 161 s., pozn. č. 4

7.3 Londýnský mezinárodní rozhodčí soud

Jednou ze světově nejvýznamnějších mezinárodních institucí zaměřenou na řešení mezinárodních obchodních sporů je Londýnský mezinárodní rozhodčí soud (LCIA - *London Court of International Arbitration*). Historie LCIA sahá až do roku 1883 a proto bývá považován za jeden z nejstarších rozhodčích soudů na světě. Přesně dne 5. dubna 1883 zřídil Soud obecné rady města Londýn (*Court of Common Council of the City of London*) výbor pro vypracování návrhů na založení soudu pro rozhodování domácích, a zejména nadnárodních obchodních sporů vzniklých v rámci působnosti města.

Založení mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně předcházelo schválení zákona o rozhodčím řízení, tzv. *Arbitration Act* v roce 1889. V dubnu 1891 byl v Cechovním domě založen tribunál pojmenovaný Rozhodčí komora města Londýna (*The City of London Chamber of Arbitration*). Dne 23. listopadu 1892 byla oficiálně otevřena Londýnská obchodní komora. V dubnu 1903 pak převzala tato instituce název „Londýnský rozhodčí soud“. V roce 1981, snad aby i ve svém názvu učinil za dost faktu, že se věnuje převážně arbitráži mezinárodní, přijal soud svůj současný název. Tentýž rok soud přijal nová pravidla řízení. V roce 1986 se soud stal neziskovou organizací s ručením omezením. Tato instituce slouží k řešení sporů s čistě mezinárodním prvkem.³⁵⁵

Co se organizace týká, tak Londýnský mezinárodní rozhodčí soud je složen ze Společnosti, Arbitrážního soudu a Sekretariátu. Roli výkonného ředitele s každodenní odpovědností za jednání Londýnského mezinárodního rozhodčí soudu plní generální ředitel (*The Director General of the LCIA*). Londýnský mezinárodní rozhodčí soud je i v současnosti neziskovou organizací s omezeným ručením a má svou radu, která je složena z předních londýnských praktikujících rozhodců. Tato rada nemá žádnou aktivní roli při správě jednotlivých sporů.

Dne 1. 10. 2014 vstoupil v účinnost nový Rozhodčí řád LCIA, který vychází ze zkušeností s aplikací Rozhodčího řádu LCIA z roku 1998.

Každý, kdo si přeje zahájit u tohoto soudu řízení, musí zaslat registrátorovi Londýnského mezinárodního rozhodčí soudu písemnou žádost o rozhodčí řízení (*request for arbitration*). Rozhodčí řád LCIA od 1. 10. 2014 zavádí možnost elektronické komunikace, jejíž použití však není obligatorní. V čl. 1 odst. 2 Rozhodčího řádu LCIA z

³⁵⁵ (zdroj: <http://www.lcia.org>)

roku 2014 je umožněno podání návrhu na zahájení řízení prostřednictvím e-mailu, zabezpečená forma elektronické komunikace se nevyžaduje. Žalobce může, ale nemusí, využít standardizované formuláře dostupné na webových stránkách soudu.

Do 28 dnů ode dne doručení žádosti žalovanému (nebo ve lhůtě stanovené soudem), musí žalovaný zaslat registrátorovi Londýnského mezinárodního rozhodčí soudu písemnou odpověď. Od 1. 10. 2014 došlo ke zkrácení této lhůty z původní lhůty 30 dnů. I pro žalobní odpověď mohou být dle čl. 2 Rozhodčího řádu LCIA využity standardizované formuláře dostupné na webových stránkách soudu, jakož i elektronická forma komunikace. Rozhodčí senát musí být ze strany soudu ustanoven v co nejkratší lhůtě po doručení odpovědi registrátorovi nebo v případě, že registrátor odpověď neobdrží, do 35 dnů.³⁵⁶

K urychlení řízení může přispět i součinnost sporných stran. Těm je dána v čl. 14.1 Rozhodčího řádu LCIA možnost do 21 dnů ode dne ustavení rozhodčího senátu projednat otázky týkající se postupu řízení, což ve svém důsledku může zřetelně přispět k rychlejšímu vydání rozhodčího nálezu. Strany se dále mohou podle čl. 15 odst. 2 a 3 Rozhodčího řádu LCIA vzdát práva na doplnění žaloby a vyjádření žalovaného k doplněné žalobě, což však nebude z pravidla příliš často využíváno. Takovéto vzdání se práva není obvyklé ani ve vnitrostátních sporech, natož v mezinárodní institucionální arbitráži.

Pokud jsou účastníci různých národností, nesmí být ani jediný rozhodce nebo předseda rozhodčího senátu stejné státní příslušnosti, jako kterýkoliv z účastníků. Sporné strany se mohou písemně dohodnout, že toto omezení nebude použito.

O nové a aktuální problematice týkající se jmenování prozatímního rozhodce a zrychleného jmenování rozhodců se zmiňuji výše v kapitole 4.7 této práce.

Za zmínku rozhodně stojí nová ust. čl. 18 odst. 3 a 4, která podmiňují změnu právního zástupce, ale i vstup dalšího právního zástupce do řízení s předchozím souhlasem rozhodčího senátu. Jestliže by zamýšlená změna zástupce mohla ohrozit složení rozhodčího senátu, nebo závaznost rozhodčího nálezu, může rozhodčí senát souhlas odmítnout. Smyslem těchto ustanovení je zamezení střetu zájmů pro případ, že by mohlo dojít k ohrožení nestrannosti rozhodce majícího poměr k právnímu zástupci,

³⁵⁶ V tomto případě došlo od 1. 10. 2014 o prodloužení lhůty o pět dnů.

který by nově vstoupil do řízení. Rozhodčí řád LCIA účinný od 1. 10. 2014 obsahuje Přílohu, která má být návodem pro postup právních zástupců v rozhodčím řízení. Příloha zakazuje právním zástupcům:

- a) nečestně vyvíjet činnost směřující k maření rozhodčího řízení,
- b) bezdůvodně napadat nezávislost rozhodců a jejich pravomoc,
- c) uvádět nepravdivá tvrzení a obstarávat falešné důkazy,
- d) ukrývat dokumenty, které mají být předloženy na základě výzvy rozhodců,
- e) stýkat se jednostranně s členy rozhodčího senátu či LCIA.

Dle čl. 18 odst. 5 Rozhodčího řádu LCIA z roku 2014 bude právnímu zástupci umožněno účastnit se jednání jen za předpokladu, že zastoupená strana doloží souhlas právního zástupce s dodržováním pravidel obsažených v Příloze. V případě porušení těchto povinností hrozí právnímu zástupci podle čl. 18 odst. 6 Rozhodčího řádu LCIA písemná důtka, písemná výstraha ohledně budoucího vedení sporu, zaslání sdělení profesní komoře nebo jiné nezbytné opatření.

Dobiáš P. poukazuje na nedokonalost této právní úpravy spočívající v nedostatku vynutitelnosti,³⁵⁷ neboť tato disciplinární opatření nemohou rozhodci prosadit sami, nýbrž prostřednictvím státního soudu nebo profesní komory. Právě otázka rychlého prosazení kárného opatření rozhodčího senátu bude dle Dobiáše v praxi klíčová, jinak bude zbytečné uvedenou funkci rozhodcům vůbec přiznávat a bude vhodnější a účinnější ji ponechat výlučně profesním komorám právních zástupců (např. České advokátní komoře).

V anglické soudní praxi dochází dle některých autorů zcela výjimečně k postihu sporných stran za disciplinární delikty prostřednictvím zvýšení nákladů řízení.³⁵⁸ Tato, byť výjimečná, praxe dle mého názoru však v konečném důsledku postihuje pouze a výhradně sporné strany, které finančně nesou důsledky nevhodného jednání svého právního zástupce, aniž by to však mělo větší vliv na něho samotného. Otázkou taktéž

³⁵⁷ DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. (zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rozhodci-rad-mezinarodniho-rozhodciho-soudu-v-londyne-z-roku-2014>),

³⁵⁸ ABRAHAM, S., YATES, T. a FINKEL, E. In *The Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook 2013-2014*, New York: Juris, 2014, s. 370. Příručka Mezinárodní advokátní komory o zastoupení stran v mezinárodní arbitráži ze dne 25. 5. 2013 výslovně s možností „postihu“ stran při stanovení výše nákladů řízení počítá v pravidle č. 26. Není totiž překvapivé, že straně, která způsobila bezdůvodné průtahy a tím i zvýšení nákladů rozhodčího řízení, bude uloženo v rozhodčím nálezu jejich zaplacení.

zůstává, zdali jsou sporné strany vůbec schopny takového jednání svého právního zástupce zjistit a odhalit. V důsledku tohoto řešení nelze ani vyloučit vznik obtížně řešitelné situace, kdy sporná strana ve snaze ubránit se neblahým důsledkům v podobě zvýšených nákladů řízení navrhne změnu svého právního zástupce (např. v případě, že jeho chování představuje některý ze shora uvedených disciplinárních deliktů) a současně dle ust. čl. 18 odst. 3 a 4 Rozhodčího řádu LCIA by rozhodčí senát odmítl souhlas se změnou právního zástupce s poukazem, že by zamýšlená změna zástupce mohla ohrozit složení rozhodčího senátu nebo závaznost rozhodčího nálezu. Takováto sporná strana by měla i značný problém s odůvodněním případné změny právního zástupce, neboť nelze předpokládat, že bude mít zájem na sdělení skutečných důvodů, které ji ke změně vedou.

7.4 Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic

V roce 1965 byla sjednána mnohostranná Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států ve Washingtonu (Washingtonská úmluva), jež vstoupila v platnost dne 14. 10. 1966, pro Českou republiku dne 8. 4. 1992.³⁵⁹

Na základě této Washingtonské úmluvy vzniklo Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (*ICSID - International Center for the Settlement of Investment Disputes*), se sídlem v hlavní úřadovně Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj ve Washingtonu. O změně sídla může rozhodnout správní rada dvoutřetinovou většinou. Účelem tohoto střediska je řešení sporů v rámci smírčích a rozhodčích řízení, které vznikají mezi jednotlivými státy Úmluvy a právníky nebo fyzickými osobami jako příslušníky druhých smluvních států. Mezinárodní středisko pro řešení sporů se zabývá výlučně spory ze smluv o vzájemné ochraně investic.

Mezi orgány Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic řadíme Správní radu a Sekretariát, který vede seznam smírčích soudců a seznam rozhodců. Správní rada je obsazena jedním představitelem z každého smluvního státu. Prezident Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj je *ex officio* předsedou Správní rady, ale nemá hlasovací právo. Členové Správní rady ani předseda nepobírají z prostředků Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic žádnou odměnu. Sekretariát je složen z generálního

³⁵⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb.

tajemníka, jednoho nebo více zástupců generálního tajemníka a pracovníků Sekretariátu. Generální tajemník a jeho zástupce jsou voleni Správní radou, a to dvoutřetinovou většinou jejích členů na služební období nepřesahující šest let a je možno je znovu zvolit na další období.

Každý smluvní stát může jmenovat do Seznamu smírčích soudců a Seznamu rozhodců čtyři osoby, které mohou, ale nemusí být jeho státními občany. Předseda pak může jmenovat do každého seznamu deset osob.

Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic má plnou mezinárodně právní subjektivitu, která zahrnuje právo uzavírat smlouvy, nabývat movitý a nemovitý majetek, posléze s ním disponovat a v neposlední řadě konat právní řízení. Jeho majetek požívá plné soudní imunity, které se však může vzdát, a je spolu se všemi aktivy osvobozen od daní a celních poplatků.

Článek 25 odst. 1 Washingtonské úmluvy definuje soudní pravomoc Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic tak, že se vztahuje na každý právní spor vznikající přímo z investice mezi smluvním státem a občanem jiného smluvního státu, o němž strany ve sporu písemně souhlasí, že bude předložen Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic. Pokud strany jednou souhlas vyslovily, nemůže jej žádná ze stran jednostranně odvolat.

Řízení se zahajuje na základě žádosti o rozhodčí řízení, kterou může kterýkoliv členský stát Washingtonské úmluvy nebo občan smluvního státu adresovat k rukám generálního tajemníka, který zašle kopii žádosti druhé straně. Pokud spor, týkající se žádosti o rozhodčí řízení, spadá do pravomoci Střediska, generální tajemník žádost zaregistruje.³⁶⁰ Většina rozhodců by měla být zásadně občany jiných států, než je smluvní stát, který je stranou ve sporu, a smluvní stát, jehož občanem je protistrana. To však může být upraveno jiným způsobem, odlišnou dohodou sporných stran.

Vyskytne-li se mezi stranami jakýkoli spor o výklad nebo rozsah rozhodčího nálezu, může každá strana dle článku 50 Washingtonské úmluvy požádat o jeho výklad písemnou žádostí adresovanou generálnímu tajemníkovi.

³⁶⁰ Srov. článek 36 Washingtonské úmluvy.

Pokud kterákoliv strana zjistí skutečnosti takové povahy, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje rozhodčí nález,³⁶¹ může písemně požádat o přezkoumání rozhodčího nálezu, a to do 90 dnů po zjištění této skutečnosti, nejdéle však do tří let ode dne, ke kterému byl rozhodčí nález vydán.

Na rozdíl od Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, může být rozhodčí nález vydaný rozhodci před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic, za podmínek článku 52 Washingtonské úmluvy, zrušen přímo tímto rozhodčím soudem. Důvod této úpravy spatřuji ve skutečnosti, že zatímco rozhodčí nálezy vydané Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR jsou přezkoumatelné obecnými soudy, rozhodčí nálezy vydané rozhodci před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic by žádnou možnost přezkumu neměly, neboť soudní přezkum na ně nelze aplikovat z důvodu přímé právní úpravy obsažené ve Washingtonské úmluvě.

7.5 Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni

Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (VIAC - International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Chamber) byl založen v roce 1975 jako nezávislá a stálá rozhodčí instituce u Spolkové hospodářské komory Rakouska. Sídlo tohoto soudu je ve Vídni, nicméně lze si stranami ujednat i jiné místo pro projednání a rozhodnutí jejich sporu.

Tento arbitrážní soud řeší výhradně spory mezinárodního charakteru,³⁶² neboť projednává pouze spory vycházející z uzavřené rozhodčí smlouvy za předpokladu, že má alespoň jedna strana sporu sídlo mimo Rakousko nebo spor obsahuje mezinárodní prvek (viz. čl. 1 odst. 1 Vídeňských pravidel).

Doporučené znění rozhodčí doložky zní: „*Veškeré spory či nároky, které vzniknou z této smlouvy nebo v souvislosti s ní, včetně sporů o její platnost, porušení, ukončení nebo nicotnost, budou s konečnou platností rozhodnuty podle Rozhodčího řádu*

³⁶¹ Tedy pokud v době vydání rozhodčího nálezu nebyla tato skutečnost soudu ani žadateli známa a žadatelova neznalost této skutečnosti nebyla způsobena nedbalostí.

³⁶² (zdroj: <http://www.internationales-schiedsgericht.at>)

*Mezinárodního rozhodčího soudu Hospodářské komory Rakouska (Vídeňská pravidla) jedním nebo více rozhodci ustanovenými podle těchto pravidel.*³⁶³

Předsednictvo VIAC má nejméně pět členů, kteří jsou jmenováni na návrh předsedy VIAC rozšířeným předsednictvem Hospodářské komory Rakouska na funkční období pěti let s možností opakovaného jmenování. Na dobu trvání funkčního období pak volí členové předsednictva ze svého středu předsedu a dva místopředsedy a v neposlední řadě do jejich kompetence spadá i přijímání a změna jednacího řádu.

U VIAC působí Mezinárodní rada, která plní úlohu poradního orgánu předsednictva složeného z odborníků v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení ustanovených na dobu svého funkčního období předsednictvem.

Generální tajemník a jeho zástupce stojí v čele Sekretariátu a jsou jmenováni na návrh předsednictva VIAC rozšířeným předsednictvem Hospodářské komory Rakouska na funkční období pěti let. Sekretariát vyřizuje administrativní záležitosti VIAC, pokud tyto nenáleží do působnosti předsednictva. Jakákoliv korespondence stran s předsednictvem a sekretariátem se obligatorně vede v německém nebo anglickém jazyce.³⁶⁴

Řízení před touto významnou rozhodčí institucí je upraveno Rozhodčím řádem platným od 1. 7. 2013, neboli také označovaným jako Vídeňská pravidla.

Podle čl. 7 Vídeňských pravidel se rozhodčí řízení považuje za zahájené dnem, kdy je rozhodčí žaloba doručena sekretariátu. Žaloba musí být podána v takovém počtu vyhotovení, aby každá strana, každý rozhodce a sekretariát obdrželi po jednom vyhotovení žaloby včetně příloh. Obdobné ustanovení můžeme nalézt např. v Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012.

Společně s doručením žaloby vyzve generální tajemník žalovaného, aby ve lhůtě 30 dnů předložil sekretariátu žalobní odpověď v požadovaném počtu vyhotovení pro každou stranu, každého rozhodce a sekretariát. Žaloba i žalobní odpověď mají obligatorně stanovené náležitosti, které musí obsahovat.³⁶⁵ Žalobce je povinen uhradit při podání

³⁶³ (zdroj: <http://www.viac.eu/cs/rozhodci-rizeni/doporucene-zneni-rozhodci-dolozky-klausel>)

³⁶⁴ Srov. čl. 5 Vídeňských pravidel

³⁶⁵ Srov. čl. 7.3 a čl. 8.2 Vídeňských pravidel

žaloby nebo i vzájemné žaloby tzv. *zápisné* prosté srážek či bankovních poplatků. Jedná se o zvláštní výraz pro poplatek za zahájení rozhodčího řízení.

Ve smyslu čl. 16 Vídeňských pravidel může každá ze stran svobodně určit osobu, kterou jmenuje jako svého rozhodce. Rozhodcem může být každá osoba způsobilá k právním úkonům, pokud strany nedohodly zvláštní doplňující kvalifikační požadavky. Vídeňská pravidla výslovně stanoví, že rozhodci jsou ve smluvním vztahu ke stranám a jsou povinni jim poskytovat služby. Má-li osoba v úmyslu přijmout funkci rozhodce, musí před jmenováním vyhotovit a doručit generálnímu tajemníkovi prohlášení o (i) své nestrannosti a nezávislosti, (ii) své dostupnosti, (iii) o převzetí funkce, jakož i o (iv) podřízení se Vídeňským pravidlům.

Řízení může být dle dohody stran vedeno jedním nebo třemi rozhodci. Pokud takové dohody o počtu rozhodců není, určí předsednictvo, zda spor rozhodne jediný rozhodce nebo rozhodčí senát sestávající ze tří rozhodců. Předsednictvo při takovémto svém rozhodování zohlední především složitost případu, výši hodnoty sporu a zájem stran na rychlém, a z hlediska nákladů vhodném, rozhodování.³⁶⁶

Čl. 20 Vídeňských pravidel dává stranám sporu právo odmítnout rozhodce, jsou-li dány okolnosti vzbuzující oprávněné pochybnosti o jeho nestrannosti či nezávislosti, nebo jestliže nesplňuje předpoklady stanovené dohodou stran. Strana může odmítnout rozhodce, kterého jmenovala nebo na jehož jmenování se podílela, pouze z důvodů, o nichž se dozvěděla až po jmenování rozhodce nebo po její spoluúčasti na jeho jmenování. Za obdobných podmínek je možné odmítnout i znalce.

Místo řízení si mohou strany volně určit bez jakéhokoliv omezení. Pokud takové dohody není, je tímto místem řízení Vídeň, nebo je rozhodčí soud oprávněn konat jednání v rámci řízení na kterémkoliv místě, jež považuje za vhodné.

Ve snaze omezit procesní taktizování stran a zbytečné prodlužování sporu upravuje čl. 31 Vídeňských pravidel povinnost stran namítnout procesní vady. Dozví-li se strana o porušení některého ustanovení Vídeňských pravidel nebo jiných, na řízení použitelných, předpisů ze strany rozhodčího soudu, musí na tuto skutečnost neprodleně upozornit, jinak ztrácí právo takovou námitku vznést.

Čl. 33 Vídeňských pravidel, obdobně jako Pravidla ICC a Pravidla LCIA, umožňuje na návrh stran, avšak poté co byla věc předána soudu, nařídit předběžná nebo

³⁶⁶ Srov. čl. 17.2 Vídeňských pravidel

zajišťující opatření vůči jiné straně, jakož i měnit opatření již vydaná, suspendovat jejich účinky či dosáhnout jejich zrušení. Před rozhodnutím o předběžném či zajišťujícím opatření musí být slyšeny ostatní strany. Rozhodčí soud může v souvislosti s takovým opatřením požadovat po kterékoliv straně přiměřené zajištění. Strany jsou povinny se těmito nařízeními řídit bez ohledu na to, zda jsou vykonatelná státními soudy. Vídeňská pravidla jsou si tedy vědoma obtížné vymahatelnosti těchto předběžných a zajišťujících opatření v různých státech. Takováto rozhodnutí mají formu nařízení a nebudou tedy uznávána a vykonávána dle Newyorské úmluvy. Na druhou stranu čl. 33 Vídeňských pravidel nebrání stranám, aby u jakéhokoliv příslušného státního orgánu navrhly vydání zajišťujících a předběžných opatření. Takový návrh nepředstavuje porušení nebo zřeknutí se rozhodčí smlouvy a nedotýká se oprávnění příslušejících rozhodčímu soudu. Strany musí o takovém návrhu, jakož i o všech opatřeních nařízených státním orgánem, neprodleně informovat Sekretariát.

Rozhodčí nálezy se dle čl. 36 Vídeňských pravidel vyhotovují v písemné formě a musí být odůvodněny, pokud se všechny strany odůvodnění nevzdaly. Rozhodčí nálezy jsou následně na všech vyhotoveních opatřeny podpisem Generálního tajemníka a razítkem rozhodčího soudu VIAC. Tím dojde k potvrzení, že se jedná o rozhodčí nález VIAC a že tento byl vydán a podepsán rozhodcem ustanoveným v souladu s Vídeňskými pravidly. Poté doručí Generální tajemník rozhodčí nález stranám a tímto okamžikem se rozhodčí nález stává účinným. Na rozdíl od Rozhodčího soudu ICC, rozhodčí nález vydaný rozhodci u Rozhodčího soudu VIAC nepodléhá schválení tímto soudem.

Jako poměrně praktické řešení spatřuji ust. čl. 41 Vídeňských pravidel, podle kterého jsou Předsednictvo a Generální tajemník oprávněni zveřejnit shrnutí nebo výtahy z rozhodčích nálezů v anonymizované formě v odborných právnických časopisech nebo ve vlastních publikacích, pokud některá ze stran nepodá ve lhůtě 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu proti zveřejnění námitky. Mám za to, že takováto právní úprava ještě dostatečně garantuje zásadu neveřejnosti rozhodčího řízení a současně umožňuje odborné veřejnosti seznámit se s klíčovými právními závěry tohoto významného rozhodčího soudu.

7.6 Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO v Ženevě

Světová organizace na ochranu duševního vlastnictví byla jako mezinárodní organizace založena v roce 1883 a k lednu roku 2015 sdružuje celkem 188 států.³⁶⁷ Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO se sídlem v Ženevě (World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation Center) bylo založeno teprve v roce 1994, aby nabídlo alternativní způsoby řešení sporů, zejména arbitráž a mediaci. Jedná se o instituci řešící výhradně mezinárodní obchodní spory mezi stranami soukromého práva vyplývající z práv duševního vlastnictví.³⁶⁸ Duševní vlastnictví zahrnuje dvě hlavní odvětví: průmyslové vlastnictví (zejména patenty, ochranné obchodní známky, průmyslový design a označení původu) a právo autorské (zejména na literární, hudební, umělecká, fotografická a audiovizuální díla).

Se vznikem tohoto centra vyvstala otázka arbitrability těchto sporů.³⁶⁹ Za arbitrabilní lze totiž považovat spory o právech, která nezasahují do práv třetích osob, jsou volně dispozitivní, mají účinky pouze inter partes, a u kterých je dána pravomoc obecných soudů. Centrum nabízí rozhodčí řízení, mediaci, zkrácené rozhodčí řízení a expertízu. Předmětem sporů bývají jak závazky plynoucí ze smluv (jako např. z patentových či softwarových licencí, distribučních smluv farmaceutických výrobků apod.), tak mimosmluvní závazky (jako např. porušení práv plynoucích z patentu). Středisko poskytuje své služby v oblasti sporů o doménová jména nebo „cybersquattingu“.³⁷⁰

Aby WIPO pomohlo předcházet sporům v oblasti doménových jmen, založilo v rámci svých preventivních a informačních aktivit vlastní portál obsahující databáze ochranných známek. Přes tento portál je možné dostat se do databází ochranných známek většiny světových registrů. Žadatel o registraci doménového jména si tak před její

³⁶⁷ (zdroj: <http://www.wipo.int/members/en/>)

³⁶⁸ (zdroj: <http://www.wipo.int/amc/en/index.html>)

³⁶⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 129.

³⁷⁰ (zdroj: <http://www.wipo.int/services/en/>)

registrací může projít databáze ochranných známek a porovnat, zda jeho doménové jméno nezasahuje do práv třetí osoby k ochranné známce.

Centrum WIPO také na svých stránkách zveřejňuje výběr z důležitých soudních a arbitrážních rozhodnutí týkajících se sporů o doménová jména.³⁷¹

7.7 Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu

Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu (*Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce - SCC*) byl založen v roce 1917. Přestože není zaměřen pouze na řešení mezinárodních obchodních sporů, tak v současné době tvoří přes padesát procent veškeré jeho agendy právě spory mezinárodního charakteru.³⁷² Je složen z Rady a Sekretariátu. SCC se stal známým zejména v 70. letech 20. století, neboť v tomto období tvořil neutrální centrum pro řešení obchodních sporů mezi Spojenými státy americkými a tehdejšími Sovětským svazem. Od Mezinárodního střediska pro řešení sporů Americké arbitrážní asociace se odlišuje mimo jiné i tím, že SCC vydal pouze jeden Řád, který je společný vnitrostátnímu i mezinárodnímu typu řízení.

³⁷¹ (zdroj: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/decisions.html>)

³⁷² (zdroj: <http://www.sccinstitute.com>)

8. Uznání a výkon rozhodčích nálezů³⁷³

Bez možnosti, aby rozhodčí nález byl vykonatelný, by nedošlo k naplnění hlavního smyslu rozhodčího řízení. Rozhodčím nálezům, které jsou v právní moci, jsou právními řády jednotlivých států přiznávány ty samé účinky, jaká mají pravomocná soudní rozhodnutí. V případě, kdy strana povinná z rozhodčího nálezu, neplní povinnosti jí tímto rozhodnutím uložené, nastupuje nucený výkon rozhodnutí, čili exekuce. Rozhodčí řízení obecně nebývá zpravidla ztotožňováno s výkonem rozhodnutí v konkrétním státu. Vzhledem k tomu, že často dochází k uzavírání dvoustranných či vícestranných mezinárodních smluv, které usnadňují uznání a výkon rozhodčího nálezu na území ostatních smluvních stran, lze dospět k názoru, že výkon cizího rozhodčího nálezu může být jednodušší než v případě výkonu cizích soudních rozsudků.³⁷⁴

Pokud se jedná o cizí rozhodčí nález, vždy nejprve musí dojít k uznání, popř. prohlášení vykonatelnosti tohoto rozhodčího nálezu, než bude možné přistoupit k jeho výkonu. První fáze, jak již bylo shora uvedeno, spočívá v uznání cizího rozhodčího nálezu, kdy dochází zejména k tomu, že státní orgán, který má rozhodčí nález uznat, jej podrobí přezkumu jeho souladu s procesními pravidly daného státu a souladu s veřejným pořádkem. Ačkoliv Rozehnalová N. zdůrazňuje, že uznávající stát nemůže provádět přezkum cizího rozhodčího nálezu z hlediska věcného, nelze nepřipomenout, že v souladu s ust. § 121 písm. c) ZMPS ve spojení s ust. § 31 ZRŘ by tento závěr nemusel být zcela bez dalšího platný.³⁷⁵ Samotné stádium uznání cizího rozhodčího nálezu může probíhat buď v odděleném řízení, anebo společně s výkonem tohoto rozhodnutí. V případě, kdy by došlo k odmítnutí uznání cizího rozhodčího nálezu soudem v jednom státě, nelze se domnívat, že by tímto současně docházelo ke zrušení rozhodčího nálezu jako takového. Rozhodčí nález přestože není uznatelný v jednom státě, může být uznán ve státě jiném.

Situace, kdy se bude jednat o rozhodčí nález vydaný na českém území, nebude příliš komplikovaná, neboť by se na tento nález nahlíželo jako na domácí (český) rozhodčí nález. Zákon o rozhodčím řízení připouští, aby povinná strana podala při výkonu

³⁷³ Srov. ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 97-102 s.

³⁷⁴ Srov. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 321 s.

³⁷⁵ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 322 s.

rozhodčího nálezu návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, a to i tehdy pokud dříve nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Důvody, pro které je možné podat shora uvedený návrh na zastavení nuceného výkonu rozhodnutí, jsou vymezeny v ust. § 35 odst. 1 ZRŘ.³⁷⁶

Zákon o rozhodčím řízení ukládá straně, která se brání proti nařízenému výkonu rozhodnutí, aby návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudu podala nejpozději do tří měsíců poté, co byl rozhodčí nález navrhovatelovi doručen. Přestože podání návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí nemá ze zákona vliv na vykonatelnost rozhodčího nálezu, může v případech, kdy by hrozila „závažná újma“ nebo pokud je evidentní, že návrh je opodstatněný, vykonatelnost tohoto rozhodčího nálezu odložit. Samotný postup českých soudů v rámci výkonu rozhodčího nálezu probíhá v souladu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu.³⁷⁷

8.1 Newyorská úmluva

Newyorská úmluva, o které se již tato práce výše zmiňuje, je spojena s uznáváním a výkonem cizích rozhodčích nálezů.³⁷⁸ Ve svých důsledcích má cizí rozhodčí nález, který byl na základě Newyorské úmluvy uznán, stejné právní účinky, jako vnitrostátní rozhodčí nález. Přestože se Newyorská úmluva zabývá mimo jiné otázkami konfliktu pramenů, podoby či formy rozhodčích smluv, či vztahem zrušení a výkonu rozhodčího nálezu, její hlavní přínos spočívá v řešení dvou základních otázek, kterými je uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Ačkoliv některé smluvní strany Newyorské úmluvy (mezi nimi i Česká republika) využily práva k uplatnění výhrad, přináší tato Úmluva

³⁷⁶ „I když nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem, může strana, proti níž byl soudem nařízen výkon rozhodčího nálezu, bez ohledu na lhůtu stanovenou v § 32 odst. 1, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených ve zvláštním předpisu i tehdy, jestliže a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f); b) jsou důvody pro zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve sporu ze spotřebitelské smlouvy podle § 31 písm. a) až f), h) nebo pokud jsou dány důvody podle § 31 písm. g) a rozhodčí nález neobsahuje poučení o právu podat návrh na jeho zrušení soudu; c) strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v řízení takovým zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno; d) ten, kdo vystupoval v rozhodčím řízení jménem strany nebo jejího zákonného zástupce, nebyl k tomu zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.“

³⁷⁷ Viz. část šestá občanského soudního řádu.

³⁷⁸ Srov. kapitulu 1.1.5.1.

jednotný přístup v rámci všech signatářských států.³⁷⁹ S odkazem na ust. § 47 ZRŘ bude Newyorská úmluva aplikována přednostně před českým zákonem o rozhodčím řízení.³⁸⁰ Při využití pravidla „*lex specialis derogat legi generali*“ platí, že Newyorská úmluva bude použita přednostně i před bilaterálními mezinárodními úmluvami o poskytnutí právní pomoci.

Obecně s výjimkami výhrad dle předchozího odstavce lze konstatovat, že každá smluvní strana Newyorské úmluvy musí uznat cizí rozhodčí nález (rozhodčí nález vydaný na území jiného státu, popř. rozhodčí nález, který sice byl vydán na území uznávajícího státu, avšak není považován za vnitrostátní rozhodčí nález) právně závazným, a pokud je o to žádáno, povolit jeho výkon. Procesní postup při uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů je dán vždy konkrétními právními předpisy platnými na území toho státu, který je žádán o uznání a výkon tohoto rozhodčího nálezu. Základní ustanovení Newyorské úmluvy představuje článek III, který doslova uvádí: „*Každý smluvní stát uzná rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon podle předpisů o řízení, jež platí na území, kde nález je uplatňován, za podmínek stanovených v následujících člancích. Pro uznání a výkon rozhodčích nálezů, na něž se vztahuje Úmluva, nebudou stanoveny podstatně tiživější podmínky nebo vyšší soudní poplatky, než jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních (národních).*“ S odkazem na shora uvedené je zřejmé, že v případě nuceného výkonu cizího rozhodčího nálezu na území České republiky by se použila příslušná ustanovení občanského soudního řádu a zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, v platném znění (exekuční řád). Základní podmínkou stanovenou Newyorskou úmluvou proto, aby mohlo dojít k uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, je předložení žádosti o uznání společně s originálem či ověřenou kopií rozhodčího nálezu, včetně originálu nebo ověřené kopie rozhodčí smlouvy.³⁸¹

³⁷⁹ Česká republika například uplatnila tzv. výhradu reciprocity, to s odkazem na ustanovení čl. I odst. 3 věta první Newyorské úmluvy, na základě které je možné na našem území uznávat výhradně cizí rozhodčí nálezy vydané na území jiných signatářských států. N. Rozehnalová poukazuje na názory V. Steinera a V. Sedláčka, které však nesdílí, podle kterých je zásada vzájemnosti (reciprocity) jednou ze základních podmínek k tomu, aby mohlo dojít k uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu jako takového. (In. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 342 s.) Dalšími výhradami, se kterými se lze setkat, je výhrada podle čl. I odst. 3 věta druhá, která omezuje uznání a výkon rozhodčích nálezů pouze na obchodní spory.

³⁸⁰ Srov. § 47 ZRŘ: „*Ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů.*“

³⁸¹ Srov. čl. IV Newyorské úmluvy.

Z uvedeného je zřejmé, že se nejedná o žádné složité a příliš formalistické postupy, a proto proces uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů je poměrně jednoduchý. Snad jen pro bližší objasnění je vhodné doplnit, že žádost bude doručována orgánu, který bude nucený výkon rozhodnutí provádět.

Podobně jako tomu je v ZMPS³⁸², lze v Newyorské úmluvě najít ustanovení, která pojednávají o případech, kdy může být uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřeno. Dle čl. V Newyorské úmluvy je možné uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřít buď na žádost povinného, anebo ex officio v případech uvedených v odst. 2 výše zmíněného článku. Dle čl. V odst. 1 Newyorské úmluvy odepře orgán provádějící výkon rozhodnutí dle cizího rozhodčího nálezu exekuci na žádost strany v případě, kdy je strana rozhodčí smlouvy nezpůsobilá k jednání, pokud rozhodčí smlouva není platná s odkazem na právní řád státu vydání rozhodčího nálezu, nebo státu, jemuž byla rozhodčí smlouva podrobena. Dalšími důvody, pro které je možné exekuci na žádost povinné strany odepřít, je situace, kdy povinná strana nebyla o ustanovení rozhodců či konání rozhodčího řízení vyrozuměna, obsah rozhodčího nálezu není kryt rozhodčí smlouvou,³⁸³ došlo k pochybení ve složení rozhodčího soudu, pro nesoulad rozhodčího řízení s dohodou stran, či místem konání daného rozhodčího řízení, popř. rozhodčí nález není dosud pro strany závazný, byl zrušen, či došlo k odložení jeho výkonu v zemi, ve které byl vydán, anebo podle jejíhož právního řádu byl vydán. Naopak v případě, kdy se jedná o nearbitrabilní předmět sporu dle země, ve které je o uznání a výkon rozhodčího rozhodnutí žádáno, anebo by se jednalo o rozpor s veřejným pořádkem, bude příslušný orgán zabývající se žádostí postupovat tak, že uznání a výkon tohoto rozhodčího nálezu odepře i bez návrhu stran.

³⁸² Pozn. Původní právní úprava obsažená v § 39 ZRŘ byla zrušena.

³⁸³ Nicméně pokud je možné, aby část rozhodčího nálezu, která je kryta rozhodčí smlouvou, byla oddělena od části rozhodčího nálezu, který není podroben rozhodčí smlouvě, může být první část uznána a vykonána.

8.2 Uznání a výkon rozhodčích nálezů vydaných Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic se sídlem ve Washingtonu

Washingtonská úmluva ze dne 18. března 1965 taktéž mimo jiné upravuje problematiku uznání a výkonu rozhodčích nálezů, a to v oddílu 6 kapitoly IV, konkrétně v čl. 54. Toto ustanovení uvádí, že „*každý smluvní stát uzná rozhodčí nález vydaný podle této Úmluvy jako závazný a bude na svém území vymáhat plnění peněžních závazků uložených v rozhodčím nálezu, jakoby to bylo konečné rozhodnutí soudu v tomto státě*“.

Strana žádající o výkon rozhodčího nálezu musí zaslat potvrzený opis rozhodčího nálezu soudu ve státě výkonu, který si pro uznání a výkon smluvní stát předem určil. Opis rozhodčího nálezu musí být ověřený generálním tajemníkem. Samotný výkon rozhodčího nálezu se řídí právními předpisy týkajícími se výkonu soudních rozhodnutí, které jsou platné ve státě výkonu, na jehož území se takovýto výkon žádá.

Rozhodčí nález vydaný rozhodci před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic se sídlem ve Washingtonu tak, na rozdíl od Newyorské úmluvy, bude uznán a vymáhán za stejných podmínek, jako by se jednalo o rozhodnutí vydané v členském státě.

Poukazuji taktéž na skutečnost, že čl. 54 Washingtonské úmluvy nemůže být v žádném případě vykládán jako „*vyloučení práva platného v kterémkoliv smluvním státě vztahujícího se k imunitě tohoto státu nebo jako vyloučení kteréhokoliv cizího státu z výkonu rozhodnutí*“.³⁸⁴ Washingtonská úmluva sama tak nevylučuje možnost smluvního státu dovolat se státní imunity.³⁸⁵

8.3 Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů dle ZMPS

Zatímco původní zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů neřešil a právní úpravu přenechával v zásadě zákonu č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, nový zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, který vstoupil v účinnost ke dni

³⁸⁴ srov. čl. 55 Washingtonské úmluvy

³⁸⁵ BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 701 s.

1. ledna 2014, jež původní právní úpravu zcela nahradil, se této problematice věnuje v ust. § 117 – 122.

Přípustnost rozhodčí smlouvy se dle ZMPS posuzuje podle českého právního řádu, čímž se v zásadě přijala původní, již zrušená, úprava dle § 36 ZRŘ. Nově se stanoví, že ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle právního řádu státu, v němž má být rozhodčí nález vydán. Důvodová zpráva k novému ZMPS uvádí příklad, že bude třeba otázku platnosti rozhodčí smlouvy, podle níž se má rozhodčí řízení konat v cizině, kde tak má být vydán i rozhodčí nález, posoudit i u českého soudu vzhledem k ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ, jestliže žalovaný namítne existenci takové rozhodčí smlouvy.

Podle ust. § 120 ZMPS jsou rozhodčí nálezy vydané v cizím státě v České republice uznány a vykonány jako české rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost. Vzájemnost se považuje za zaručenou také v případě, že cizí stát prohlašuje všeobecně cizí rozhodčí nálezy za vykonatelné za podmínky vzájemnosti.

Právní režim uznání nebo výkonu cizího rozhodčího nálezu v zásadě opět vychází z úpravy již zrušeného ust. § 39 ZRŘ, tedy že uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu bude dle ust. § 121 ZMPS odepřen, jestliže cizí rozhodčí nález

- a) není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný,
- b) je stižen vadou, která je důvodem pro zrušení českého rozhodčího nálezu soudem (jedná se tedy o vadu uvedenou v § 31 ZRŘ), nebo
- c) odporuje veřejnému pořádku.

ZMPS v § 121 písm. b) doplňuje shora uvedené důvody odepření uznání nebo výkonu cizího rozhodčího nálezu, a to v případě, že takový rozhodčí nález byl ve státě, v němž byl vydán, nebo podle jehož právního řádu byl vydán, zrušen.

Jak tedy shora vyplývá, musí rozhodčí nález nabýt právní moci podle práva státu, kde byl vydán. Tato skutečnost se zjišťuje zpravidla z doložky o jeho právní moci, která by měla být umístěna na první stránce nálezu nebo samostatně na zvláštní listině. Právní moc cizího rozhodčího nálezu může být také doložena jiným způsobem stanoveným právním řádem státu, kde byl rozhodčí nález vydán, nebo podle kterého byl rozhodčí nález vydán.³⁸⁶

³⁸⁶ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 800 s.

Z judikatury Nejvyššího soudu ČR mohou poukázat na rozsudek ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 265/2010, podle kterého „*namítá-li v soudním řízení jeho účastník, proti němuž byl vydán cizí rozhodčí nález, že neměl možnost se v rozhodčím řízení bránit, může soud v režimu Úmluvy ze dne 6. 11. 1959³⁸⁷ o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (uveřejněné pod číslem 74/1959 Sb.) tento rozhodčí nález uznat (vycházet z něj) pouze tehdy, vypořádá-li se s uvedenou námitkou (článek V odst. 1 písm. b) Úmluvy).*“ Je tedy patrné, že účastník, který se cítí dotčen na svých právech vydaným rozhodčím nálezem, musí vyvinout procesní aktivitu a takovouto námitku vznést. Je dále povinností uznávajícího soudu se s touto námitkou náležitě vypořádat. Uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu mohou být dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1579/2011, odepřeny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován i tehdy, když tato strana prokáže příslušnému orgánu země, v níž je žádáno o uznání a výkon, že nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení nebo nemohla z jakýchkoliv jiných důvodů uplatnit své požadavky.

Je-li dle ZMPS cizí rozhodčí nález uznán, takové uznání se nevyslovuje zvláštním rozhodnutím. Takový nález se uznává tím, že se k němu přihlédne tak, jako by šlo o český rozhodčí nález. Pro Českou republiku tato povinnost vyplývá i z čl. III Newyorské úmluvy. Podmínkou uznání tak je v první řadě zajištění vzájemnosti a absence vady, pro které by mohlo dojít k odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Stávající právní úprava v zásadě vychází z původní, dnes již neplatné, právní úpravy v ustanovení § 38-40 ZRŘ.

Výkon rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu se nařizuje rozhodnutím českého soudu, které je však třeba vždy odůvodnit.³⁸⁸ Podle ust. § 35 ZRŘ může strana, proti níž je nařízen výkon rozhodčího nálezu, přestože nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených ve zvláštním právním předpise i tehdy, jestliže rozhodčí nález je stižen některou z vad uvedených v ust. § 31 písm. a), d) nebo f) ZRŘ. Jestliže je podán návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu, obecný soud provádějící výkon řízení o

³⁸⁷ Zde je nezbytné poukázat na věcnou chybu citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Newyorská úmluva nebyla přijata dne 6. 11. 1959, tento den se týká publikace vyhlášky MZV ČR. Newyorská úmluva byla ve skutečnosti přijata dne 10. 6. 1958.

³⁸⁸ viz. § 122 ZMPS

výkonu rozhodnutí přeruší a uloží povinnému, aby do 30 dnů podal u příslušného obecného soudu návrh na zrušení rozhodčího nález. Pokud není v takové lhůtě návrh podán, pokračuje soud v řízení o výkonu rozhodčího nález.³⁸⁹

Pro úplnost je nezbytné konstatovat, že ve smyslu ust. § 37 odst. 2 písm. b) zák. č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů vyplývá, že exekuce cizího rozhodčího nález není podle exekučního řádu vůbec přípustná a je možný jen jeho soudní výkon. Podle tohoto ustanovení nelze totiž podat exekuční návrh, jde-li o cizí rozhodnutí, mezi které je nezbytné zařadit i rozhodčí nález.³⁹⁰

8.4 Vztah k právu EU

Jak již bylo uvedeno, právo EU tuto oblast nijak bezprostředně neupravuje. Nařízení Brusel I explicitně vylučuje rozhodčí řízení ze své působnosti.³⁹¹ Stejně tak činí nařízení Brusel I bis, které nařízení Brusel I od 10. 1. 2015 nahradilo.³⁹² Nařízení Brusel I bis rozsah vyluky rozhodčího řízení z působnosti nařízení upřesňuje v odstavci 12 preambule.³⁹³

Čl. 73 odst. 2 nařízení Brusel I bis pak výslovně stanoví, že tímto nařízením není uplatňování Newyorské úmluvy dotčeno.

³⁸⁹ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 809 s.

³⁹⁰ KUČERA, Z., GAŇO, J., *Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, 187 s.

³⁹¹ srov. čl. 1 odst. 2 písm. d) Nařízení Brusel I

³⁹² srov. čl. 1 odst. 2 písm. d) Nařízení Brusel I bis

³⁹³ viz blíže kapitola 1.5.4 Vazba nařízení Brusel I a Brusel I bis na rozhodčí řízení

9. Rozhodčí pravidla UNCITRAL³⁹⁴

9.1 Charakter Rozhodčích pravidel UNCITRAL

Jako rozhodčí pravidla UNCITRAL³⁹⁵ bývají označována pravidla, která byla předložena Komisi OSN³⁹⁶ pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL) a schválena dne 15. prosince 1976 v New Yorku Valným shromážděním OSN. Jednalo se o řadu procesních pravidel, na kterých se mohly strany dohodnout ve vztahu k vedení rozhodčího řízení vycházejícího z obchodních vztahů. V roce 2006 se Komise OSN rozhodla, že rozhodčí pravidla UNCITRAL by měla být přepracována, a to s ohledem na praktické zkušenosti, ke kterým došlo v průběhu posledních třiceti let. Vzhledem k tomuto je s účinností od 15. 8. 2010 používáno nové revidované znění těchto pravidel. Konkrétně je v čl. 1 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL stanoveno, že pokud strany uzavřely rozhodčí smlouvu po 15. 8. 2010, použije se toto nové revidované znění Rozhodčích pravidel, pokud si strany výslovně nesjednaly, že se použije znění původní. Tato pravidla pokrývají všechny možné aspekty rozhodčího řízení, poskytují vzorovou či modelovou rozhodčí doložku, dále stanoví procesní pravidla, pokud jde o jmenování rozhodců a vedení rozhodčího řízení a stanoví pravidla ve vztahu k podobě, účinnosti a interpretaci rozhodčího nálezu. Souhrnně vzato nelze Rozhodčí pravidla UNCITRAL chápat jako mezinárodní dohodu ani jako mezinárodní obchodní zvyklosti.³⁹⁷ O univerzální povaze Rozhodčího řádu UNCITRAL svědčí jeho výrazná obliba, a to zejména v rámci rozhodčího řízení ad hoc. Existují však i případy, kdy mezinárodní rozhodčí instituce přijaly tato pravidla jako svůj vlastní procesní řád.³⁹⁸

³⁹⁴ Srov. ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 103-112 s.

³⁹⁵ *UNCITRAL Arbitration Rules*

³⁹⁶ Organizace spojených národů (zkráceně OSN) v anglickém originálním znění "*United Nations Organization*".

³⁹⁷ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 168 s.

³⁹⁸ Příkladem může být: the Permanent Court of Arbitration (PCA) in the Hague, the Cairo International Commerce Arbitration Center, the American Association (AAA), the International Center for Dispute Resolutions (IDCR), atd. (In TORTEROLA, I. *The transparency requirement in the new UNCITRAL Arbitration Rules: A premonitory view*, <http://iisd.org>, cit. 31. 1. 2012)

Rozhodčí řád či pravidla UNCITRAL v závěru samotného textu obsahují vzorovou rozhodčí doložku, jejíž doslovný text zní: „*Jakékoliv spory, neshody nebo nároky vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní, z jejího porušení, ukončení platnosti nebo z její neplatnosti, budou řešeny v rámci rozhodčího řízení podle nyní platných rozhodčích pravidel UNCITRAL. Do rozhodčí doložky mohou strany zahrnout: a) orgán pro jmenování je ... (jméno instituce nebo osob), b) rozhodčí senát se bude skládat z ... rozhodců (jednoho nebo tří), c) místem rozhodčího řízení bude ... (město nebo země), d) rozhodčí řízení se bude konat v ... jazyku (jazycích).*“³⁹⁹

Jak bývá v rámci rozhodčího řízení zvykem, i pro Rozhodčí pravidla UNCITRAL se musí nejdříve strany svobodně rozhodnout. V článku 1 je na tuto skutečnost odkazováno s tím, že účastníci si nejdříve musí písemně dohodnout, že jejich budoucí, popř. již existující spor bude řešen a rozhodován dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL. Pokud se strany rozhodnou pro použití tohoto řádu, neznamená to, že by nebylo možné se od jednotlivých ustanovení těchto pravidel odchýlit. Nicméně pro tento případ je opět vyžadováno, aby jakákoliv rozdílná úprava měla písemnou podobu. S ohledem na článek 1 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL se rozhodčí řízení bude tímto řádem řídit pouze za předpokladu, že rozhodné právo pro rozhodčí řízení nebude stanovit jiné pravidlo, od kterého by se strany nemohly odchýlit. V takovém případě by se odlišné ustanovení Rozhodčího řádu UNCITRAL nepoužilo.

9.2 Průběh rozhodčího řízení podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL

9.2.1 Zahájení rozhodčího řízení dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL

Zahájení rozhodčího řízení v souladu s Rozhodčími pravidly UNCITRAL musí být žalující stranou druhé straně sporu oznámeno. Teprve až dnem, kdy dojde k oznámení je rozhodčí řízení považováno za zahájené.⁴⁰⁰ Oznámení, které mimo jiné musí obsahovat

³⁹⁹ V anglickém originále zní tato vzorová rozhodčí doložka takto: „*Any dispute, controversy or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be settled by arbitration in accordance with the UNCITRAL Arbitration Rules.*“

⁴⁰⁰ viz. čl. 3 odst. 1 a 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

samotnou žalobu, je právním úkonem bez kterého rozhodčí řízení podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL nemůže probíhat. Dalšími podstatnými obsahovými náležitostmi uvedenými v čl. 3 odst. 3 a 4 těchto Pravidel jsou:

- a) požadavek, aby spor byl řešen v rozhodčím řízení;
- b) jména a kontaktní údaje stran;
- c) poukaz na příslušnou rozhodčí doložku nebo na smlouvu o rozhodci;
- d) poukaz na smlouvu, z níž nebo v souvislosti s níž vznikl spor, nebo v případě neexistence takové smlouvy stručný popis příslušného vztahu;
- e) stručné vymezení nároku a popřípadě uvedení sporné částky;
- f) žalobní žádání neboli požadovanou pomoc nebo nápravu;
- g) navrhovaný počet rozhodců (tj. jeden nebo tři), jazyk a místo rozhodčího řízení, jestli se strany na tom již předtím nedohodly.

Fakultativně je možné k oznámení o zahájení rozhodčího řízení přiložit tyto další dokumenty:

- a) návrhy na jmenování orgánu pro jmenování podle čl. 6 odst. 1 Rozhodčích pravidel UNCITRAL;⁴⁰¹
- b) návrh na jmenování jediného rozhodce ve smyslu čl. 8 odst. 1 Rozhodčích pravidel UNCITRAL;⁴⁰²
- c) oznámení o jmenování rozhodce podle čl. 9 nebo čl. 10 Rozhodčích pravidel UNCITRAL.

Ze shora uvedeného je patrné, že v okamžiku zahájení rozhodčího řízení nemusí být znění samotné žaloby žalované straně známo, ani nemusí padnout žádné konkrétní návrhy na jmenování rozhodců, neboť tyto skutečnosti lze sjednat, popřípadě doplnit, až následně. Oproti původnímu znění se nově revidované znění zabývá v čl. 4 Rozhodčích pravidel UNCITRAL otázkou odpovědi na oznámení o zahájení rozhodčího řízení, kdy

⁴⁰¹ Dle čl. 6 odst. 1 Rozhodčích pravidel UNCITRAL: „*Pokud se strany již nedohodly na výběru orgánu pro jmenování, strana může kdykoliv navrhnout jméno nebo jména jedné nebo více institucí nebo osob včetně generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu, kdy jeden z nich by představoval orgán pro jmenování.*”

⁴⁰² Pokud by nedošlo ve lhůtě 30 dnů po obdržení návrhu na jmenování jediného rozhodce k dohodě stran, potom bude jediný rozhodce jmenován na žádost stran orgánem pro jmenování.

žalované straně ukládá povinnost do 30 dní od okamžiku, kdy obdrží oznámení o zahájení rozhodčího řízení, předložit žalující straně odpověď, ve které uvede jméno a kontaktní údaje každého případného žalovaného, a vyjádří se k vymezení příslušné rozhodčí doložky či smlouvy o rozhodci, ke smlouvě na jejímž základě vznikl spor, popřípadě příslušnému vztahu, není-li takovéto smlouvy, a dále k nároku či sporné částce, k žalobnímu požadavku a navrhovanému počtu rozhodců, jazyku a místu rozhodčího řízení. Dále tato strana může v rámci své odpovědi uvést též jakékoliv námitky, ze kterých by vyplývalo, že rozhodčí soud, který by měl být ustanoven s ohledem na tato Rozhodčí pravidla UNCITRAL, není příslušný. Současně je možné připojit návrhy této strany na určení orgánu pro jmenování, návrhy na jmenování jediného rozhodce, atd. Jako ochrana proti nečinnosti žalované strany v rámci této odpovědi slouží ustanovení čl. 4 odst. 3 Rozhodčích pravidel UNCITRAL, kde se uvádí, že nesdělení repliky či pozdní nebo neúplná odpověď nemá vliv na sestavení případného rozhodčího tribunálu, a proto by nemělo docházet k průtahům.

Jak je tomu běžné v rámci klasického soudního řízení podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění, tak i v rámci rozhodčího řízení podřízeného těmto pravidlům je možné se nechat zastoupit, nebo si nechat pomoci dobrovolně od osoby zvolené účastníkem rozhodčího řízení. Podmínkou je uvést, zda se jedná o poradce nebo zástupce, když zástupce musí na vyzvání rozhodčího senátu či rozhodce prokázat, že toto zmocnění mu bylo skutečně uděleno.

Snad pro všechny účastníky rozhodčího řízení, kteří se rozhodnou podřídit mezi nimi vzniklý spor Rozhodčím pravidlům UNCITRAL, je podstatná zejména otázka, jakým způsobem dojde ke stanovení rozhodců příslušných k projednání jejich záležitosti a vydání rozhodčího nálezu. Výběr počtu a osob rozhodců může dle tohoto řádu probíhat jednak přímo účastníky rozhodčího řízení, anebo prostřednictvím orgánu pro určení a jmenování rozhodců.

Výběr orgánu, který bude jmenovat rozhodce, probíhá nejprve prostřednictvím návrhů každé ze stran, kdy při nedostatku shody nejpozději do 30 dnů od obdržení návrhu všemi účastníky sporu, může jakákoliv strana požádat o určení orgánu pro jmenování generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu. Dle čl. 6 odst. 4 Rozhodčích pravidel UNCITRAL, odmítne-li orgán pro jmenování jednat, nebo nejmenuje-li rozhodce do 30 dní po obdržení žádosti, poté opět na žádost jedné ze stran přechází

kompetence na generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu k určení náhradního orgánu pro jmenování. Ustanovením jmenujícího orgánu se mohou strany obracet na tento orgán se žádostí o jmenování rozhodce či rozhodců, jejíž přílohou bude kopie oznámení o zahájení rozhodčího řízení a případná odpověď na oznámení o zahájení rozhodčího řízení.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL svěřují rozhodnutí sporu buď jednomu, nebo třem rozhodcům, nicméně připouštějí i odchylnou dohodu stran sporu. Do článku 7 odst. 1 pravidel je vtěleno pravidlo, že při absenci předchozí dohody či následné dohody, bude spor rozhodován třemi rozhodci. Nicméně bez ohledu na výše uvedené je možné, aby prostřednictvím orgánu pro jmenování byl na žádost jedné ze stran určen pouze jeden rozhodce, a to vzhledem k vhodnosti v daném případě.⁴⁰³ Pokud by měl být jmenován pouze jeden rozhodce, potom pokud nedojde k dohodě v období 30 dní poté, co druhá strana obdrží návrh, bude tento jediný rozhodce určen orgánem pro jmenování, a to na žádost jedné ze stran. Samotný postup tohoto jmenování probíhá způsobem uvedeným v čl. 8 odst. 2 písm. a) - d) Rozhodčích pravidel UNCITRAL, pokud nebude jeho aplikace stranami vyloučena. Jmenování tří rozhodců probíhá obvyklým způsobem, kdy každá ze stran určí jednoho rozhodce, kteří si následně sami zvolí třetího rozhodce zastávajícího funkci předsedy senátu. Opět i v případě jmenování tří rozhodců Rozhodčí pravidla UNCITRAL připouští na žádost jedné ze stran intervenci orgánu pro jmenování za předpokladu, že druhá strana první straně nesdělí svůj návrh na jmenování rozhodce ve lhůtě 30 dnů ode dne oznámení první strany, anebo pokud se dva již dříve jmenování rozhodci na volbě třetího člena rozhodčího senátu nedohodnou.⁴⁰⁴

Orgán jmenující rozhodce by měl postupovat tak, aby došlo k výběru osoby nestranné a nezávislé.⁴⁰⁵ S tím souvisí skutečnost, že by měl vzít v úvahu i státní příslušnost rozhodce a jeho volbu v zájmu posílení právě oné nezávislosti a nestrannosti

⁴⁰³ Viz. čl. 7 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL: „*Notwithstanding paragraph 1, if no other parties have responded to a party's proposal to appoint a sole arbitrator within the time limit provided for in paragraph 1 and the party or parties concerned have failed to appoint a second arbitrator in accordance with article 9 or 10, the appointing authority may, at the request of a party, appoint a sole arbitrator pursuant to the procedure provided for in article 8 paragraph 2, if it determines that, in view of the circumstances of the case, this is more appropriate.*“

⁴⁰⁴ viz. článek 9 odst. 2 a 3 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

⁴⁰⁵ viz. čl. 6 odst. 7 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

provést tak, aby se neshodovala se státní příslušností sporných stran. Jelikož se jedná pouze o doporučení, nebude tento přístup pravidlem, přesto však je zřejmé, že důvodem tohoto ustanovení je zabránit možnému nadržování krajanům rozhodce. Rozhodčí pravidla UNCITRAL v této souvislosti pamatují na povinnost osoby rozhodce sdělovat veškeré okolnosti, které by mohly přinášet důvodné pochybnosti o jeho nezávislosti a nestrannosti, a dále na možnost ustanovení náhradního rozhodce.⁴⁰⁶ Rozhodčí pravidla UNCITRAL rovněž připouštějí možnost odmítnutí a nahrazení rozhodce v případech, kdy jmenovaný rozhodce svou funkci nevykonává, anebo ji ani *de iure* či *de facto* vykonávat nemůže.

9.2.2 Postup po zahájení řízení dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL

Jednání rozhodčího senátu je vedeno zejména zásadami rovnosti stran a tzv. zásadou kontradiktornosti.⁴⁰⁷ Současně je však nezbytné zmínit i princip rychlosti, neboť řízení by mělo probíhat pokud možno bez průtahů a mělo by se tak vyvarovat nepřiměřeným nákladům. Rozhodci po svém ustanovení sestavují předběžný plán rozhodčího řízení, který však může být, s ohledem na aktuální stav, upravován.

K ústnímu jednání v rámci rozhodčího řízení dochází až v okamžiku, kdy o jeho konání požádá jedna ze stran, nebo tehdy, pokud se na tom usnese rozhodčí senát. Jeho smyslem je provést důkazy, které nemohou být předloženy v listinné podobě, tedy zejména výsledky účastníků, svědků, anebo znalců. Bude-li rozhodcům předloženo jakékoliv podání jedné ze smluvních stran, je jejich povinností toto sdělení předat druhé straně.

Místem rozhodčího řízení je místo, na kterém se strany dohodly. Pokud však takováto dohoda neexistuje, určí toto místo rozhodčí senát, který při svém rozhodování přihlíží ke všem okolnostem daného případu. Místo rozhodčího řízení je stěžejní pro označení místa vydání rozhodčího nálezu.⁴⁰⁸ Přestože si strany mohou dohodnout místo

⁴⁰⁶ viz. čl. 11 až 14 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

⁴⁰⁷ Zásada kontradiktornosti (*contra dicere* - mluvit proti, oponovat) znamená vyjevování sporných skutečností cestou sporu. (WINTEROVÁ, A. in Winterová, A. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. aktualizované vydání, Linde Praha, a.s., 2004, 77 s.)

⁴⁰⁸ viz. čl. 18 odst. 1 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

rozhodčího řízení, tato samotná skutečnost ještě neznamená, že by bylo vyloučeno, aby se rozhodčí senát sešel na jakémkoliv jiném místě, které je pro účastníky řízení a členy rozhodčího senátu vhodné. Otázka jazyka, ve kterém bude rozhodčí řízení probíhat, záleží primárně na vůli stran, přesto však, pokud takováto dohoda neexistuje, nebo není možná, je řešení této otázky v rukách rozhodců. Veškeré dokumenty, které se stanou předmětem spisu daného sporu, musí být předkládány v jednacím jazyce, popřípadě jazycích.

Nebyla-li žaloba předložena společně s oznámením o zahájení rozhodčího řízení, určí rozhodci žalobci lhůtu pro předložení písemného vyhotovení žaloby žalovanému a rozhodčímu senátu (rozhodci). Žaloba je považována za perfektní, pokud je z ní patrné, kdo je stranou sporu, včetně adres, o jaký skutkový stav se žaloba opírá, v čem žalobce spatřuje spor, čeho se žalobce domáhá a dále právní argumentace.⁴⁰⁹ Povinnými přílohami žaloby bývá smlouva, ze které vznikl samotný spor a rozhodčí smlouva. Současně se k žalobě připojují listinné důkazy, anebo alespoň odkaz na tyto dokumenty.

Poté, co je žalovanému doručena či předložena žaloba, stanoví článek 21 Rozhodčích pravidel UNCITRAL, že žalovaný má právo se k žalobě vyjádřit ve své žalobní odpovědi, a to nejpozději ve lhůtě stanovené rozhodčím senátem. Samozřejmě součástí je předložení důkazů a dalších podkladů dokládajících tvrzení, o které se žalovaný ve své žalobní odpovědi opírá. Rozhodčí pravidla UNCITRAL výslovně připouští též možnost započtení či podání protižaloby.⁴¹⁰

Pokud dochází ze strany účastníků rozhodčího řízení ke změnám či doplněním žaloby či žalobní odpovědi, je tato změna závislá na jejím povolení rozhodčím senátem, který shora uvedené posuzuje z hlediska vhodnosti.⁴¹¹ Striktně se však nepřipouští změna, kdy by došlo ke změně nároku nebo vybočení z pravomoci rozhodčího senátu.

Lhůty pro veškerá písemná podání nemohou být chápány jako lhůty prekluzivní, ostatně tuto skutečnost vyvrací ustanovení čl. 25 Rozhodčích pravidel UNCITRAL, které stanoví doporučení, že tyto lhůty by neměly být delší než 45 dní. Jelikož v kompetenci rozhodce je možnost prodloužit tyto lhůty, mohli bychom hovořit o těchto mezních

⁴⁰⁹ Viz. čl. 20 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

⁴¹⁰ viz. čl. 21 odst. 3 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

⁴¹¹ Například nevhodná by byla taková změna či doplnění, které by bylo opožděné, nebo kdy by druhé straně hrozila újma.

termínech jako o „rozhodcovských lhůtách“. Nicméně důsledkem zmeškání těchto lhůt ze strany žalobce může být s odkazem na čl. 30 Rozhodčích pravidel UNCITRAL zastavení rozhodčího řízení, anebo pokračování v rozhodčím řízení i přes nečinnost strany žalované. Ze shora uvedeného je patrná snaha těchto rozhodčích pravidel minimalizovat možné průtahy.

Určitou zajímavostí je přípustnost písemného prohlášení podepsaného svědkem nebo znalcem, kdy takovýto písemný dokument může být považován za plnohodnotný důkazní prostředek, který není *a priori* Rozhodčími pravidly UNCITRAL vyloučen. Posouzení přípustnosti, váhy či relevance stranami předkládaných důkazů bude však v rukou rozhodčího senátu.

Ústní jednání probíhá neveřejně, pokud strany nepřipustí opak. Podmínkou pro přípustnost konání nařízeného ústního jednání je oznámení jeho konání s dostatečným předstihem. Otázkou zůstává, jakým způsobem by bylo posuzováno, zda k naplnění tohoto předpokladu pro konání ústního jednání skutečně došlo či nikoli. Tato pravidla také pamatují na moderní technologie a umožňují výslech svědků či znalců prostřednictvím telekomunikačních prostředků.⁴¹² Po celé rozhodčí řízení mohou strany sporu podávat námitky, pokud nabydou dojmu, že dochází k překročení či nedodržení jakéhokoliv požadavku rozhodčí smlouvy.

9.2.3 Rozhodčí nález dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL

Rozhodčím senátem (rozhodcem) vydaný konečný rozhodčí nález představuje konec rozhodčího řízení. Rozhodnutí rozhodčího senátu je označováno jako usnesení a podléhá souhlasu většiny rozhodců. Důsledkem snahy po větší transparentnosti rozhodčích nálezů oproti původnímu znění Rozhodčích pravidel UNCITRAL z roku 1976, které v článku 32 odst. 1 připouštěla, aby rozhodčí nález byl zveřejněn pouze se souhlasem obou stran, je oproti tomu v revidované úpravě z roku 2010 v článku 34 odst. 5 Rozhodčích pravidel UNCITRAL rozvedeno tak, že: *„Rozhodčí nález smí být zveřejněn se souhlasem všech stran nebo v případě a v rozsahu, v jakém je jeho zveřejnění vyžadováno stranou s ohledem na právní povinnost, ochrany nebo naplnění práva nebo*

⁴¹² V čl. 28 odst. 4 Rozhodčích pravidel UNCITRAL je příkladem uváděna videokonference.

v souvislosti s právním procesem před soudem nebo jiným příslušným orgánem.“⁴¹³ Toto nové pravidlo vychází z modelu přijatého Rozhodčími pravidly Londýnského soudu mezinárodního rozhodčího řízení⁴¹⁴ („the London Court of International Arbitration“), neboť reflektuje například povinnost některých států zveřejňovat rozhodčí nálezy, a to s ohledem na právo veřejnosti na informace.

Obsah rozhodčího nálezu vydaného rozhodčím senátem se bude řídit právem rozhodným, které si strany k řešení jejich sporu zvolily. Pokud by však k volbě práva nedošlo, bude rozhodčí senát při určení rozhodného práva postupovat podle příslušné kolizní normy. „Rozhodčí senát může rozhodovat podle zásad spravedlnosti, ale jen v případě, že byl k tomu stranami zmocněn a jestliže to připouští právo aplikovatelné na rozhodčí řízení.“⁴¹⁵

Rozhodčí pravidla UNCITRAL taktéž připouštějí, za podmínek uvedených v článku 36, možnost smíru a dále umožňují požádat rozhodčí senát o výklad rozhodčího nálezu, a to ve lhůtě 30 dnů od jeho doručení. Současně je možné požádat rozhodčí senát o provedení oprav početních chyb, písařských chyb, chyb vzniklých v tisku, nebo jiných chyb či opomenutí podobné povahy, který je při oprávněnosti opraví ve lhůtě 45 dní od podání žádosti.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL se také zabývají otázkou nákladů řízení, včetně odměn a výloh rozhodců. Náklady rozhodčího řízení jsou vyjmenovány v ustanovení čl. 40 odst. 2, podle něhož jsou do tohoto pojmu zahrnuty:

- a) poplatky rozhodčího senátu;⁴¹⁶
- b) cestovní a jiné výlohy rozhodců;⁴¹⁷
- c) náklady na odborné poradenství a jinou pomoc, která byla vyžádána rozhodci;
- d) cestovní a jiné náklady svědků ve výši, která podléhá schválení rozhodci;

⁴¹³ „An award may be made public with the consent of all parties or where and to the extent disclosure is required of a party by legal duty, to protect or pursue a legal right or in relation to legal proceedings before a court or other competent authority.“

⁴¹⁴ Viz. čl. 30 odst. 30.1 Rozhodčích pravidel LCIA

⁴¹⁵ RŮŽIČKA, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 174 s.

⁴¹⁶ Pro každého rozhodce zvlášť.

⁴¹⁷ Pro tyto výlohy je stanoven požadavek přiměřenosti.

- e) právní a ostatní náklady vynaložené stranami v souvislosti s rozhodčím řízením;⁴¹⁸
- f) další poplatky nebo výlohy orgánu pro jmenování, včetně generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu.

⁴¹⁸ Náklady tohoto druhu podléhají schválení rozhodčím senátem, pokud jsou důvodné.

10. Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži a jeho vliv na českou právní úpravu⁴¹⁹

Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži ("*UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*") byl vytvořen za účelem, aby jej zákonodárci jednotlivých států mohli využít jako podklad pro vnitrostátní právní předpisy upravující mezinárodní rozhodčí řízení. Jedná se o další z řady legislativních počínů Komise OSN, který zahrnuje všechna stadia arbitrážního procesu, počínaje rozhodčí smlouvou a konče uznáváním a výkonem rozhodčích nálezů.

Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži byl přijat Spojenými národy rezolucí A/40/17 dne 21. 6. 1985. Tento Vzorový zákon, jak napovídá samotný název, si kladl za cíl být předlohou pro novelizaci právních předpisů upravujících rozhodčí řízení. Je nepochybné, že jako vzor posloužil i českým zákonodárcům při přípravě českého zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.⁴²⁰ Později byl tento vzorový zákon novelizován rezolucí Komise OSN 61/33 dne 7. 7. 2006.

Jelikož tento Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži pochází z dílny mezinárodní organizace, je přirozené, že se použije výhradně v případech mezinárodní obchodní arbitráže. Naproti tomu zákon o rozhodčím řízení by byl aplikován i na vnitrostátní rozhodčí řízení. Ačkoliv Vzorový zákon UNCITRAL nejprve v článku 7 odst. 2 stanoví, že rozhodčí smlouva má mít písemnou formu, v dalším odstavci připouští, že by mohla být též uzavřena i v jiné podobě, a přesto by byla považována za platnou.⁴²¹ Dle článku 7 odst. 4 Vzorového zákona UNCITRAL by rozhodčí smlouva mohla být uzavřena takovými moderními prostředky, jako je e-mail, současně však i telegramem a dalšími podobnými telekomunikačními prostředky. Dle dalšího odstavce by bylo možné považovat rozhodčí smlouvu za existující v písemné podobě, pokud by její existence byla tvrzena v žalobě a nebyla druhou stranou popírána.

⁴¹⁹ Srov. ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, České Budějovice: 2012, 112-115 s.

⁴²⁰ ZRŘ

⁴²¹ Viz. čl. 7 odst. 3 Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži: „*An arbitration agreement is in writing if its content is recorded in any form, whether or not the arbitration agreement or contract has been concluded orally, by conduct, or by other means.*“

Naproti tomu právní úprava obsažená v českém zákoně o rozhodčím řízení přímo stanoví povinnost k uzavření rozhodčí smlouvy v písemné podobě, a to pod sankcí neplatnosti, třebaže za písemnou formu je považováno, pokud je tato smlouva uzavřena telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejího obsahu a určení osob.⁴²² Ustanovením § 3 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení se připouští, aby rozhodčí doložka obsažená v podmínkách, kterými se řídí hlavní smlouva, byla platně uzavřena i tehdy, byla-li hlavní smlouva druhou stranou přijata takovým způsobem, ze kterého je zřejmé, že vyslovila mimo jiné souhlas i s uzavřením rozhodčí smlouvy. Novelou zákona o rozhodčím řízení, zákonem č. 19/2012 Sb. s účinností od 31. 3. 2012, byla vložena další ustanovení týkající se rozhodčí smlouvy, a to ustanovení § 3 odst. 3 až 6, která reagují na některé problémy, které již dříve byly odbornou veřejností hojně diskutovány, zejména otázka rozhodčích dohod uzavíraných v rámci spotřebitelských smluv. Současná úprava vychází ze snahy maximální informovanosti spotřebitele, aby se napříště zamezilo situacím, kdy spotřebitel neměl v době uzavírání spotřebitelské smlouvy ani potuchy o rozhodčí doložce obsažené například ve všeobecných obchodních podmínkách. Hlavním požadavkem při sjednávání rozhodčích smluv pro řešení spotřebitelských sporů je jejich uzavírání jako smluv samostatných, které nemohou být součástí podmínek, kterými se řídí samotná spotřebitelská smlouva. V opačném případě by takto uzavřená rozhodčí smlouva byla neplatná. Další podmínkou je poskytnout spotřebiteli náležité vysvětlení pro pochopení významu rozhodčích smluv, včetně možných následků.

Další nové obsahové požadavky na rozhodčí doložku u spotřebitelských smluv jsou: „... *pravdivé, přesné a úplné informace o a) rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud, b) způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, c) odměně rozhodce a předpokládaných druzích nákladů, které mohou spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, d) místu konání rozhodčího řízení, e) způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a f) o tom, že pravomocný rozhodčí*

⁴²² Viz. ust. § 3 odst. 1 ZRŘ

nález je vykonatelný.“⁴²³ Zákonodárce se při vytváření této novely inspiroval německým modelem, který rozhodně přispívá k větší ochraně spotřebitele.⁴²⁴

Část třetí Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži obsahuje řadu detailních ustanovení zabývajících se ustanovením, vyloučením a ukončením funkce rozhodce, a dále institutem náhradního rozhodce. Základním principem obsaženým v čl. 10 odst. 1 Vzorového zákona je svoboda stran určit si počet rozhodců. Pokud však strany nedojdou k žádné dohodě, bude rozhodovat tříčlenný rozhodčí senát. Dle Vzorového zákona žádná osoba nemůže být vyloučena z důvodu své národnosti z funkce rozhodce, pokud se na tom strany sporu neshodnou. Naproti tomu dle zákona o rozhodčím řízení se rozhodcem může stát občan České republiky, který dosáhl 18ti let, je bezúhonný a způsobilý k právním úkonům. Současně však zákon o rozhodčím řízení připouští i možnost, aby se rozhodcem stal cizinec, pokud splňuje stejné podmínky, jako by musel pro ustanovení rozhodcem splňovat český občan, avšak s tím rozdílem, že postačí, dosáhla-li tato osoba způsobilosti k právním úkonům podle právního řádu, jehož je státním příslušníkem. Novinkou, kterou přinesla novela zákona o rozhodčím řízení,⁴²⁵ je zápis do seznamu rozhodců vedeného Ministerstvem spravedlnosti, o čemž je pojednáváno v jiné části této práce. V opačném případě by rozhodce určený rozhodčí smlouvou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv nemohl v takovém případě spor rozhodnout.

⁴²³ Viz. ust. § 3 odst. 5 ZRŘ, s účinností od 1. 4. 2012.

⁴²⁴ KULHÁNEK, M. *Poznámky k připravované novele zákona o rozhodčím řízení*, Právní rozhledy 7/2011, 247 s.

⁴²⁵ Zákon č. 19/2012 Sb.

Závěr

Přestože by si každá ze shora uvedených kapitol zasloužila být sama o sobě předmětem samostatné disertační práce, bylo z mého pohledu podnětné analyzovat mezinárodní aspekty rozhodčího řízení, a to zejména s ohledem na mou dosavadní advokátní praxi, kdy současně působím jako rozhodce zapsaný na listině rozhodců stálého Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR. Předmětem této práce bylo vymezení základních znaků institucionální mezinárodní obchodní arbitráže a poskytnutí uceleného přehledu nejvýznamnějších otázek, které tato problematika obsahuje.

Ve své práci jsem se snažil postupovat systematicky od samotné podstaty mezinárodní obchodní arbitráže, přes prameny rozhodčího řízení, otázku rozhodčích smluv, osobu rozhodce, právo rozhodné pro mezinárodní rozhodčí řízení, průběh rozhodčího řízení, až po vydávání rozhodčích nálezů a jejich výkon. Současně byly zohledněny jednotlivé dílčí změny právních předpisů, které byly v posledních několika letech přijaty do právního řádu České republiky. Nemohl jsem ani opomenout klást zvláštní důraz na jednotlivé úpravy rozhodčích pravidel jednotlivých stálých mezinárodních rozhodčích institucí, zejména pak na Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky účinnému od 1. 7. 2012. V rámci jednotlivých kapitol jsem se pokusil připomenout některá ze soudních rozhodnutí českých soudů vyšší instance a současně některá dostupná rozhodnutí stálých rozhodčích institucí.

Detailně se práce věnuje problematice arbitrability sporu, jakožto klíčovému pojmu rozhodčího řízení. V mezinárodním prostředí nabývá otázka arbitrability na významu z pohledu uznávání a výkonu rozhodčích nálezů. Z tohoto důvodu jí také byla věnována celá třetí kapitola této práce. Zajímavé srovnání přinesla komparace arbitrability ve vybraných zemích Evropy, ze které vyplynul jasný trend umožňující projednání sporů týkajících se nemovitostí před rozhodci v naprosté většině států Evropy. Přestože tuzemská právní úprava se o této problematice výslovně nezmiňuje a ponechává tedy otázku arbitrability sporů týkajících se nemovitého majetku na výkladu soudní praxe, mám za to, že v českém právním prostředí byla tato donedávna sporná otázka vyřešena ve prospěch této arbitrability a dnes snad již není o této otázce v odborné praxi pochyb.

Je zřejmé, že mezinárodní institucionální rozhodčí řízení neztratilo nic na své atraktivitě. Velkou zásluhu na tom mají zejména nejvýznamnější rozhodčí instituce, kterým se tato práce věnuje zejména v kapitole sedmé. Lze vysledovat trvalou snahu světově významných arbitrážních center v maximální možné míře zatraktivnit mezinárodní rozhodčí řízení pro širokou veřejnost. Lze však zobecnit, že novým trendem institucionální mezinárodní obchodní arbitráže je urychlení a zkvalitnění řízení. Porovnáním pravidel a řádů předních světových rozhodčích institucí lze vypožorovat i existenci jistého konkurenčního prostředí, které má na chod významných rozhodčích center bezesporu nezanedbatelný vliv.

Mám za to, že nejodvážnější krok ve snaze o modernizaci a atraktivitu rozhodčího řízení učinil Mezinárodní rozhodčí soud ICC v Paříži přijetím nových pravidel ICC účinných od 1. 1. 2012, z nichž některé právní instituty, jako např. institut prozatímního rozhodce, zrychleného jmenování rozhodců aj., byly následně kooptovány do pravidel a řádů dalších významných rozhodčích institucí. V této souvislosti lze výslovně zmínit Vídeňská pravidla účinná od 1. 7. 2013 a Pravidla LCIA účinná od 1. 10. 2014. Mohu-li si v této fázi práce dovolit zobecnění, lze vysledovat trend přijímání opatření, která mají za cíl urychlení řízení, ať už se jedná o opatření směřující ke kvalitě a práci rozhodců, tak i opatření jdoucí směrem do řízení, která mají za cíl rozhodčí řízení zrychlit (ať už se jedná o zrychlená řízení, zrychlené jmenování rozhodců, připuštění elektronické formy komunikace apod.). Současně je nezbytné poukázat i na snahu mezinárodní institucionální rozhodčí řízení zkvalitnit. Příkladem může být Rozhodčí řád LCIA účinný od 1. 10. 2014, který obsahuje Přílohu, která má být návodem pro postup právních zástupců v rozhodčím řízení. Příloha zakazuje právním zástupcům nečestně vyvíjet činnost směřující k maření rozhodčího řízení, bezdůvodně napadat nezávislost rozhodců a jejich pravomoc, uvádět nepravdivá tvrzení a obstarávat falešné důkazy, ukrývat dokumenty, které mají být předloženy na základě výzvy rozhodců a stýkat se jednostranně s členy rozhodčího senátu či LCIA. Právním zástupcům stran je umožněno účastnit se jednání jen za předpokladu, že zastoupená strana doloží souhlas právního zástupce s dodržováním pravidel obsažených v Příloze. Pro případ porušení těchto povinností hrozí právnímu zástupci podle čl. 18 odst. 6 Rozhodčího řádu LCIA písemná důtka, písemná výstraha ohledně budoucího vedení sporu, zaslání sdělení profesní komoře nebo jiné nezbytné opatření.

Mám za to, že je možné uzavřít, že vedle takto modernizovaných řádů rozhodčích řízení největších světových arbitrážních center působí relativně nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky účinný od 1. 7. 2012 přinejmenším usedlým dojmem.

Ve srovnávací části této disertační práce je možné nalézt porovnání nejdůležitějších procesních institutů jednotlivých řádů a pravidel světově významných rozhodčích institucí a současně i obecný popis průběhu standardního mezinárodního rozhodčího řízení. V jednotlivých fázích rozhodčího řízení bylo dále možné vysledovat dílčí odlišnosti v právních úpravách řádů a pravidel porovnávaných institucí. Tyto řády a pravidla stálých rozhodčích soudů se liší mírou intenzity, jakou se tato instituce podílí na vlastním rozhodčím řízení, které svým zásahem do jisté míry sjednocuje, a garantuje tak určitou míru kvality a rychlosti rozhodování. Rozhodčí instituce tak mohou do jisté míry „ovlivnit“ rozhodování rozhodců ohledně kvality vydaného nálezu, např. v otázce schvalování rozhodčího nálezu před jeho vydáním (jako je tomu např. v případě Mezinárodního rozhodčího soudu ICC v Paříži), nebo v možnosti odvolání rozhodce při jeho nečinnosti (jako je tomu např. v ust. § 24 odst. 4 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR). Nejdůležitější činností těchto stálých institucionálních rozhodčích soudů však je volba rozhodců v případech, kdy se strany na osobách rozhodců neshodnou. Jak bylo uvedeno výše, v takovém případě toto právo, a současně i povinnost, přechází na rozhodčí instituci, která je v takovém případě současně i jistým garantem nezávislého výběru osoby rozhodce.

V této práci nebylo možné ani opomenout ani jisté nedostatky, kterými rozhodčí řízení dle mého názoru trpí. Bylo v tomto ohledu poukázáno na nemožnost spojení věcí a nemožnost podat opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu, pokud nebyla tato možnost výslovně sjednána stranami sporu. Dále jsem zdůraznil jednu ze zásadních nevýhod rozhodčího řízení, kterou spatřuji v nemožnosti právní úpravy donucení svědků, znalců a stran k podání svědeckví v rozhodčím řízení. Neochota svědka poskytnout svědeckou výpověď v rámci rozhodčího řízení může poměrně snadno některou ze stran uvést do stavu důkazní nouze, a to zejména za situace, kdy skutkový stav nelze prokázat jiným způsobem. Výsledkem pak nemůže být správné zjištění skutkového stavu v rozhodčím řízení, které následně vede i k nesprávnému rozhodnutí. Kritizována byla i absence trestněprávní sankce pro svědky a znalce, která jim vcelku beztrestně umožňuje

poskytnout nepravdivou výpověď. Ust. § 346 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, upravující skutkovou podstatu trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku, se totiž vztahuje pouze na uvedení nepravdy před soudem, mezinárodním soudním orgánem, notářem jako soudním komisařem, státním zástupcem, policejním orgánem, anebo před vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Je tak zjevné, že absence možnosti donucení k podání pravdivé svědecké výpovědi může mít v rozhodčím řízení dalekosáhlé následky pro některou ze sporných stran, a to zejména s poukazem na zásadu jednoinstančnosti.

Současně jsem dospěl k závěru, že absence právní úpravy umožňující rozhodce donutit k vydání samotného rozhodčího nálezu, tedy ochrana před jeho případnou nečinností, je zpravidla doménou arbitráže *ad hoc*, zatímco v mezinárodní institucionální arbitráži je toto riziko minimalizováno vydáním pevných řádů a pravidel významných rozhodčích institucí, které zpravidla obsahují právní záruky řádného výkonu rozhodcovské funkce. Tyto záruky spočívají ve stanovení pevných pořádkových lhůt pro zásadní procesní úkony v řízení, včetně lhůty pro vydání rozhodčího nálezu. Současně významná arbitrážní centra umožňují odvolání rozhodce v případě jeho nečinnosti a jeho nahrazení rozhodcem jiným.

Značná pozornost byla věnována otázce arbitrability sporu v mezinárodní institucionální arbitráži z pohledu nutnosti řešení problematiky rozdílných právních úprav různých států s ohledem na následnou možnost uznání a vykonatelnosti rozhodčích nálezů. V rámci této kapitoly tak tvoří samostatné pojednání tematika arbitrability sporů týkajících se nemovitostí a komparace právních úprav významných evropských zemí. Porovnáním bylo zjištěno, že v zemích Evropy převládá právní úprava umožňující projednání sporů týkajících se nemovitostí v rozhodčím řízení. Tento přístup ostatně respektuje i tuzemská právní úprava. Ostatně relativní komplexnost mezinárodněprávní úpravy rozhodčího řízení, zejména s ohledem na Newyorskou úmluvu, se odráží ve stavu, kdy předpisy Evropské unie rozhodčí řízení prakticky neřeší. Klíčovou roli v tomto přístupu Evropské unie k rozhodčímu řízení hraje skutečnost, že všechny členské státy Evropské unie jsou současně signatáři Newyorské úmluvy.

Závěrem je možné shrnout, že rozhodčí řízení předčí soudní řízení především svou rychlostí, jednoinstančností, menším formalismem, relativně nižšími náklady, neveřejností spojenou s povinností mlčenlivosti rozhodců a současně výrazně snazší

vykonatelností rozhodčích nálezů, než by tomu bylo v případě procesu konaného před obecnými soudy. Nelze však opomenout zvláštní mezinárodní i vnitrostátní specifika tohoto mimosoudního řešení sporů, která kladou zvýšený důraz na odbornou kvalifikaci nejen samotných rozhodců, ale i právních zástupců sporných stran.

Shrnutí

Prvním dílčím cílem této práce bylo zodpovězení otázky, *zda je mezinárodní institucionální arbitráž pro strany výhodnější, než arbitráž ad hoc*. Z pohledu tohoto cíle je možné poměrně jednoznačně uzavřít, že mezinárodní institucionální arbitráž je pro strany sporu nepochybně výhodnější, než rozhodčí řízení *ad hoc*. V mezinárodním právním prostředí nabývají na zvláštním významu právě řady a pravidla významných rozhodčích institucí, mezi kterými strany volí, a které jsou vůči sobě v jistém konkurenčním vztahu. Jednoznačnou výhodou pro strany sporu je tak možnost volby rozhodčí instituce a jejího řádu, coby procesního rámce, kterým bude celé rozhodčí řízení vedeno. Je nezbytné konstatovat, že tyto pravidla a řady současně neomezují sporné strany uzavřít i jiné dohody týkající se způsobu vedení řízení, kterými mohou ujednat zvláštní postupy vedení řízení, popř. i vyloučit aplikaci některých ustanovení pravidel a řádů. Vzhledem k často používaným rozhodčím pravidlům nejvýznamnějších rozhodčích institucí, jako jsou Pravidla ICC, Řád ICDR, Pravidla Mezinárodního rozhodčího soudu při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni, popř. Rozhodčí pravidla UNCITRAL, lze konstatovat, že mezinárodní institucionální arbitráž představuje snadnou cestu k nalezení práva v rámci mezinárodních obchodních sporů. Jsem přesvědčen, že současný trend rozmachu mezinárodní obchodní arbitráže bude i nadále pokračovat a její obliba bude jenom stoupat.

Lze samozřejmě namítat, že i v rozhodčím řízení *ad hoc* lze veškeré procesní postupy sjednat v rozhodčí smlouvě, a to i v rozsahu, ve kterém jsou běžně upravovány řady a pravidly stálých rozhodčích institucí. Nelze však přehlédnout, že zatímco ve vnitrostátním rozhodčím řízení vedeném *ad hoc* může být absentující ujednání o způsobu vedení rozhodčího řízení suplováno vnitrostátní právní úpravou (viz. např. ust. § 30 ZRŘ odkazující na přiměřené užití ustanovení občanského soudního řádu), v mezinárodní arbitráži je situace výrazně komplikovanější. V takovém případě volba mezinárodní rozhodčí instituce se svými řady a pravidly významným způsobem zjednoduší řízení a současně takové řízení učiní výrazně předvídatelnějším z pohledu jeho procesního průběhu. Z pohledu právní praxe je velmi obtížně představitelné, aby rozhodčí doložka v řízení *ad hoc* řešila všechny situace, které bývají obvykle řešeny právě řady a pravidly významných mezinárodních rozhodčích institucí. Mezi hlavní výhody mezinárodní

institucionální obchodní arbitráže je možné zařadit otázky týkající se např. volby náhradního rozhodce v případě úmrtí či odstoupení původního rozhodce, zrychleného řízení, pohotovostního rozhodce, ale i doručování písemností, pravidel etiky rozhodců a právních zástupců sporných stran apod.

Za nepopiratelnou výhodu institucionální arbitráže dále považuji i její vysoký odborný a morální standard, který, ve srovnání s poměrně dnes zneužívanou formou řízení *ad hoc*, může hrát důležitou roli i v případném následném soudním řízení o zrušení rozhodčího nálezu. Zápis rozhodce na listině rozhodců stálé rozhodčí instituce by měl být garancí úspěšného výkonu funkce takového rozhodce a stálé rozhodčí soudy by měly na řádný výkon rozhodce dohlížet, o možnosti nahrazení rozhodce pro případnou nečinnost ani nemluvě.

I z pohledu právního zastoupení advokátem je institucionální rozhodčí řízení z pohledu náhrady nákladů řízení zpravidla výhodnější, než řízení *ad hoc*. Nebývá příliš časté, aby rozhodčí doložka v rozhodčím řízení *ad hoc* řešila otázku náhrady nákladů řízení, jako např. poplatek za zahájení řízení, náhradu nákladů právního zastoupení, náklady důkazů, soudních posudků apod. Takovéto otázky jsou pak v mezinárodním prostředí podřízeny rozhodnému právu, které je může řešit poměrně různě. Ostatně není to ani tak dávno, kdy otázka náhrady nákladů řízení nebyla jednotná ani v rámci vnitrostátní arbitráže vedené u Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Rozdíly v rozhodování spočívaly v tom, že někteří rozhodci nepřiznávali tyto náklady vůbec, jiní postupovali obdobně jako soudy dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ze dne 18. prosince 2000 č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení,⁴²⁶ a další zase postupovali podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ze dne 4. června 1996 o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Tento rozpor v rozhodování byl vyřešen až přijetím nového Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR účinného od 1. 7. 2012, který v ust. § 55 odst. 2 dnes již výslovně odkazuje na zvláštní předpis, kterým je vyhláška

⁴²⁶ Dne 7. 5. 2013 byl pod číslem 116/2013 Sb. publikován ve Sbírce zákonů nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. dubna 2013, kterým Ústavní soud v plénu rozhodl o zrušení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ze dne 18. prosince 2000 č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení.

Ministerstva spravedlnosti ze dne 4. června 1996 o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Druhým cílem této práce mělo být zodpovězení otázky, *zda může být cizinec rozhodcem v České republice*. Tato problematika byla podrobně řešena v kapitole 4.1.3. této práce. Je nezbytné konstatovat, že právě poslední novela ZRŘ zákonem č. 303/2013 Sb., s účinností od 1. 1. 2014 ve spojení s přijetím ZMPS, který do svého ust. § 118 v podstatě převzal původní právní úpravu uvedenou v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ účinného do 1. 1. 2014, způsobila značnou právní nejistotu týkající se právního postavení rozhodce, který není občanem České republiky.

Vypuštění právní úpravy týkající se možnosti cizince být rozhodcem z ust. § 4 odst. 2 zákona o ZRŘ a její přesun do ust. § 118 ZMPS bylo součástí jakési komplexní úpravy zahrnující přesun celé problematiky týkající se uznání a výkonu rozhodčích nálezů do ZMPS. Tato legislativní změna však zasáhla do právního postavení cizinců, jakožto rozhodců podle českého práva. S ohledem na ust. § 1 ZMPS, podle kterého jsou předmětem právní úpravy vždy výlučně *poměry s mezinárodním prvkem*, lze učinit právní závěr, že cizinec není nadále oprávněn rozhodovat „čistě vnitrostátní“ spory. Přestože se lze ztotožnit se závěry Kučery Z., který připouští vhodnost použití ust. § 118 ZMPS i nad rámec sporů s mezinárodním prvkem, neboť to odpovídá povaze a základnímu pojetí rozhodčího řízení a zřejmě i představě zákonodárce, na kterou lze usuzovat i z důvodové zprávy poukazující na návaznost na dosavadní úpravu v ust. § 4 odst. 2 ZRŘ⁴²⁷, bude mít v této otázce závěrečné slovo až judikatura vyšších soudů v rámci rozhodování o zrušení rozhodčího nálezu soudem dle ust. § 31 písm. c) ZRŘ. Z jazykového výkladu zákona však vyplývá, že rozhodce, který není občanem České republiky, může rozhodovat spory s mezinárodním prvkem a současně i vnitrostátní spory ze spotřebitelských smluv, je-li zapsán do seznamu rozhodců vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR dle ust. § 40b odst. 1 ZRŘ, avšak není způsobilý rozhodovat „čistě vnitrostátní“ spory. Takovouto právní úpravu nelze označit za příliš šťastnou, neboť nesystémové vyčlenění cizího rozhodce z rozhodování vnitrostátních sporů při současném zachování jeho možnosti rozhodovat spory s mezinárodním prvkem a současně i vnitrostátní spory ze spotřebitelských smluv, není ani příliš logické, ani příliš praktické. Pouze budoucnost

⁴²⁷ KUČERA, Z., GAŇO, J., *Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, 184 s.

ukáže, zda uvedený nedostatek právní úpravy bude odstraněn judikturním výkladem poukazujícím na smysl a účel zákona, který lze nalézt v důvodové zprávě, nebo zda bude nutná legislativní novelizace ZRŘ, popř. i ZMPS.

V současné době proto není možné stranám doporučit v „čistě vnitrostátních“ sporech volbu rozhodce, který není občanem České republiky, z důvodu právní jistoty vydaného rozhodčího nález. Nelze totiž vyloučit, že by rozhodčí nález vydaný cizím rozhodcem mohl být zrušen soudem na návrh kterékoliv ze stran z důvodu ust. § 31 písm. c) ZRŘ, neboť se věci účastnil rozhodce, který neměl způsobilost být rozhodcem.

Summary

The first interim goal of this dissertation was the answer the question *whether the international institutional arbitration was more favorable for the parties than the ad hoc arbitration*. In the light of this goal, it is possible to relatively unequivocally conclude that the international institutional arbitration is undoubtedly more favorable for the parties than the *ad hoc* arbitration. The rules and regulations of prominent arbitral institutions become particularly important in the international legal environment; the parties choose between those rules and regulations, which form some kind of a competitive environment. The univocal advantage of the parties to the dispute is the possibility to choose the arbitral institution and its rules as the procedural framework governing the whole arbitration. It must be stated that those rules and regulations do not limit the parties to the dispute in making other agreements concerning the conduct of the arbitration, by which they may agree on special procedures of the arbitration conduct or exclude the application of some provisions of the rules and regulations. In consideration of the frequently used arbitration rules of the most prominent arbitral institutions such as ICC Rules, ICRD Rules, Rules of the Vienna International Arbitral Centre attached to the Federal Economic Chamber, or UNCITRAL Arbitration Rules, it can be stated that the international institutional arbitration is an easy way of law finding within international commercial disputes. I am convinced that the current trend of the international commercial arbitration boom will continue and its popularity will be growing.

It can be certainly objected that even in the *ad hoc* arbitration it is possible to agree on all procedural processes in an arbitration agreement, even in the extent usually regulated by the rules and regulations of permanent arbitral institutions. It is, however, impossible to overlook the fact that while in the national arbitration conducted *ad hoc*, a missing arrangement on the method of conducting the arbitration can be substituted by the national legal regulation (see e.g. Section 30 of the Arbitration Act referring to the appropriate application of the Civil Procedure Code), the situation in the international arbitration is much more complicated. In such a case, selection of an international arbitral institution with its rules and regulations makes the proceedings considerably simpler and substantially more predictable in terms of their procedural course. In the light of legal practice it is very hard to imagine an arbitration clause in the *ad hoc* arbitration covering

all situations which are usually provided for by the rules and regulations of the prominent international arbitral institutions. The main advantages of the international institutional commercial arbitration include issues concerning e.g. selection of a substitute arbitrator if the original one dies or resigns, expedited proceedings, emergency arbitrator, delivery of documents, ethic rules of arbitrators and legal representatives of the parties to the dispute etc.

An univocal advantage of the institutional arbitration is, in my opinion, its high professional and moral standard which, when compared to the *ad hoc* arbitration that is rather misused these days, may play an important role in the possible subsequent judicial proceedings regarding cancellation of the arbitration award. The fact that an arbitrator is registered in the list of arbitrators kept by a permanent arbitral institution should guarantee successful fulfillment of the arbitrator's duties and permanent arbitration courts should supervise arbitrator's proper actions, not to mention the possibility to replace an arbitrator for possible failure to act.

The institutional arbitration is usually more favorable than the *ad hoc* one also in terms of the costs of proceedings from the perspective of legal representation by lawyers. Arbitration clauses in the *ad hoc* arbitration do not often deal with the issue of payment of the costs of proceedings such as the fee for initiation of the arbitration, payment of the costs of legal representation, costs of evidence, expert opinions etc. In the international environment those issues are subject to the governing law which may deal with them quite variously. After all, the issue of payment of the costs of proceedings was only recently differing even within the national arbitration conducted before the Arbitration Court attached to the Economic Chamber of the Czech Republic and Agricultural Chamber of the Czech Republic. Differences in the decisions were caused by the fact that some arbitrators did not award compensation of those costs at all while others followed, just like courts, the decree of the Ministry of Justice of 18 December 2000 No. 484/2000 Coll., laying down flat rates of the fee for representation of a participant by a lawyer or notary in decisions on costs payment in civil proceedings,⁴²⁸ and others followed the decree of

⁴²⁸ Judgment of the Constitutional Court of the Czech Republic file No. Pl. ÚS 25/12 of 17 April 2013 was published in the Collection of Laws under No. 116/2013 Coll. on 7 May 2013. By this judgment, the plenum of the Constitutional Court decided to cancel the decree of the Ministry of Justice of 18 December 2000 No. 484/2000 Coll., laying down flat rates of the fee for representation of a participant by a lawyer or notary in decisions on costs payment in civil proceedings.

the Ministry of Justice of 4 June 1996, on fees of lawyers and compensation of lawyers for providing legal services (Lawyer's Tariff). The discrepancy in decision-making was solved only upon the adoption of the new Rules of the Arbitration Court attached to the Economic Chamber of the Czech Republic and Agricultural Chamber of the Czech Republic in effect from 1 July 2012. In their Section 55(1) the Rules expressly refer to a special regulation, i.e. the decree of the Ministry of Justice of 4 June 1996, on fees of lawyers and compensation of lawyers for providing legal services (Lawyer's Tariff).

The other goal of this dissertation was to answer the question *whether a foreigner may be an arbitrator in the Czech Republic*. This issue was addressed in detail in Chapter 4.1.3. of this dissertation. It must be stated that the last amendment of the Arbitration Act by Act No. 303/2013 Coll. in effect from 1 January 2014 in conjunction with the adoption of the new Act on Private International Law, which basically adopted the original legal regulation contained in Section 4(2) of the Arbitration Act in effect until 1 January 2014 into its Section 118, caused significant legal uncertainty concerning the legal position of an arbitrator who is not a citizen of the Czech Republic.

Deleting the legal regulation concerning foreigner's capacity to be an arbitrator from section 4(2) of the Arbitration Act and its transferring to Section 118 of the new Act on Private International Law was a part of a complex adjustment, which included the transfer of the whole issue concerning recognition and enforcement of arbitration awards to the Act on Private International Law. But this legislative change affected the legal position of foreigners as arbitrators according to the Czech law. In the light of Section 1 of the new Act on Private International Law, according to which the Act regulates exclusively the *relations with an international character*, it may be concluded that foreigners are no longer entitled to decide “purely domestic” disputes. Although it is possible to agree with the conclusions of Kučera Z. who admits that it is appropriate to apply Section 118 of the new Act on Private International Law even beyond disputes with an international character as it corresponds to the nature of and the basic approach to arbitration and probably also the legislator's idea deduced inter alia from the explanatory memorandum referring to the consistency with the current regulation contained in Section 4(2) of the Arbitration Act⁴²⁹, it will be the case law of the higher courts that will have

⁴²⁹ KUČERA, Z., GAŇO, J., “*Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*”, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, p. 184

the final say in this issue as their decisions on arbitration award cancellation by court pursuant to section 31(c) of the Arbitration Act will be issued. The linguistic interpretation of the Act, however, indicates that an arbitrator who is not a citizen of the Czech Republic may decide disputes with an international character and at the same time domestic disputes arising from consumer contracts provided that the arbitrator is entered in the list of arbitrators kept by the Ministry of Justice of the Czech Republic pursuant to Section 40b (1) of the Arbitration Act, but is incompetent to decide “purely domestic” disputes. This legal regulation cannot be considered well chosen as the unsystematic exclusion of foreign arbitrators from deciding domestic disputes while maintaining their capacity to decide disputes with an international character as well as domestic disputes arising from consumer contracts is neither logical nor practical. Only the future will show whether the said deficiency of the legal regulation will be removed by the case-law interpretation referring to the meaning and purpose of the Act as can be found in the explanatory report, or whether it will be necessary to legislatively amend the Arbitration Act, or even the Act on Private International Law.

At the moment, it is therefore impossible to advise the parties to “purely domestic” disputes to select an arbitrator who is not a citizen of the Czech Republic because of the legal certainty of the arbitration award issued. It is impossible to rule out that the arbitration award issued by a foreign arbitrator will not be cancelled by court at the motion of any of the parties on the ground of Section 31(c) of the Arbitration Act because the dispute was decided by an arbitrator who was not eligible to be an arbitrator.

Seznam použité literatury

1. ABRAHAM, S.; YATES, T. a FINKEL, E. In *The Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook 2013-2014*. New York: Juris, 2014,
2. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Arbitralita sporů*. Právní zpravodaj, 2003/3,
3. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Druhá instance v rozhodčím řízení*. Právní zpravodaj, 2003/6,
4. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Law Applicable to the Merits of International Arbitration and Current Developments in European Private International Law: Conflict-of-laws Rules and the Applicability of the Rome Convention, Rome I Regulation and Other EU Law Standards in International Arbitration*. Czech Yearbook of International Law. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis, Juris Publishing, Inc. 2010,
5. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení*. C. H. Beck Praha, 2012,
6. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Procesní předpisy a rozhodčí řízení*. Právní fórum, č. 12, 2007,
7. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Právní rozhledy 20/2012,
8. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Místo konání rozhodčího řízení*. Právní zpravodaj, 2004/3,
9. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Rozhodčí řízení v zemích Evropy*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012,
10. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Změny v rozhodčím řízení*. Bulletin advokacie, 2012/5,
11. BĚLOHLÁVEK, A., J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2 vydání. Praha: C. H. Beck, 2012,
12. BĚLOHLÁVEK, A., J.; HORÁČEK, V.: *Nová pravidla o rozhodčím řízení Mezinárodního rozhodčího soudu ICC*. Obchodní právo. 2013,
13. BĚLOHLÁVEK, A., J., KOVÁŘOVÁ, D., HAVLÍČEK, K., *Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi stati a judikatura*, JUDr. Karel Havlíček, Havlíček Brain Team, Pražský právnícký podzim, 2015,
14. BERGER, K., P. *International economic arbitration*. Boston: Kluwer Law International, 1993,
15. BOGUSZAK, J.; ČAPEK, J.; GERLOCH, A. *Teorie práva*. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001,

16. BORN, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009,
17. BROWN, G., B. *International Commercial Arbitration : Vol. I*. The Hague : Wolters Kluwer, 2009,
18. BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014,
19. COLLIER, J.; LOWE, V. *The Settlement of Disputes in International Law: Institutions and Procedures*. New York: Oxford University Press, 1999,
20. DOBIÁŠ, P.; DOBIÁŠ, P. *Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR*. Právník 8/2005, 925 s.,
21. DOBIÁŠ, P., *Nový rozhodčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně z roku 2014*. Bulletin advokacie, 2014/9,
22. DOBIÁŠ, P. *Standardy rozhodčího řízení v nových řádech mezinárodních rozhodčích soudů*. Obchodní právo 12/2014, Praha: JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D., 2014,
23. EWMAN, L., W.; HILL, R. et al. *The Leading Arbitrators' Guide to International Arbitration*. Bern: Staempfli Publishers Ltd., 2004,
24. FOREJT, A. *Řešení sporu v rozhodčím řízení*. Prospektrum Praha 1995,
25. GAILLARD, E.; SAVAGE, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. Haag: Kluwer Law International, 1999,
26. GAILLARD, E. *Aspects philosophiques du droit de l'arbitrage International*. Leiden: Martinus Nijhoff Publisher, 2008,
27. GOODE, R. *The Role of the Lex Loci Arbitri in International Commercial Arbitration*. Arbitration International. 2001, roč. 17, č. 1,
28. HAVLÍČEK, J.; ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí...aneb quo vadis...?* in Právní fórum, Praha, Wolters Kluwer ČR, ISSN 1214-7966, 2010, vol. 2010, no. 3,
29. HONG-LIN YU, A. *Theoretical Overview of the Foundations of International Commercial Arbitration*. Contemporary Asia Arbitration Journal. 2008, roč. 2, č. 1,
30. JANOVEC, M. *Zrušení rozhodčího nálezu soudem*. Právní fórum, č. 4, 2010,
31. KLEIN, B. *Proč mnozí dští oheň a síru na rozhodčí řízení, když jde o božskou instituci?*. Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a.s.), 2010/3,

32. KLEIN, F., E. *Considerations sur L'Arbitrage en Droit International Prive, Precedees d'une Etude de Legislation, de Doctrine et de Jurisprudence Compare en la Mariere.* 1955,
33. KLEIN, B.; DOLEČEK, M. *Rozhodčí řízení.* Praha, ASPI, 2007,
34. KRONKE, H.; NACIMIENTO, P.; OTTO, D.; PORT, N. CH.: *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. A Global Commentary on the New York Convention,* Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2010,
35. KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé,* 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015,
36. KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. a spol. *Právo mezinárodního obchodu.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008,
37. KUČERA, Z.; GAŇO, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy.* Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014,
38. KULHÁNEK, M. *Poznámky k připravované novele zákona o rozhodčím řízení.* Právní rozhledy 7/2011,
39. LEW, J. D. M.; MISTELIS, L.; KRÖLL, S. *Comparative International Commercial Arbitration.* The Hague: Kluwer Law International, 2003,
40. LEW, J., D., M. *Applicable Law in International Commercial Arbitration.* Dobbs Ferry, NY: Oceana: Sijthoff & Noordhoff, 1978,
41. LISSE, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem.* Praha: Linde, 2012,
42. MANN, F., A. *Lex Facit Arbitrum.* Arbitration International. 1983, roč. 2, č. 3,
43. MAREK, K. *Nový Řád Rozhodčího soudu při HK a AK ČR.* Právní fórum 10/2012,
44. MOKRÝ, A. *Nezávislost a nestrannost soudce - vzájemná souvislost a podmíněnost pojmů.* Právní praxe, 1993/8,
45. MOSES, M., L. *The principles and practice of international commercial arbitration.* Cambridge University Press, 2008,
46. MOTHEJZÍKOVÁ, J.; STEINER, V. a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů,* Komentář. Praha, C. H. Beck, 1996,
47. NEWMANN, L., W.; HILL, R. D. (ed.): *The Leading Arbitrators Guide to International Arbitration.* Huntington: Juris 2014,

48. PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013,
49. PAUKNEROVÁ, M.; ROZEHNALOVÁ, N.; ZAVADILOVÁ, M. a kol., *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013,
50. PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014,
51. PETROCHILOS, G. *Procedural Law in International Arbitration*. Oxford, Oxford University Press, 2004,
52. POSPÍŠIL, P. *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?*. Bulletin advokacie 12/2010,
53. RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vyd. Praha, C. H. Beck, 2004,
54. RABAN, P. *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003/1,
55. REDFERN, A.; HUNTER, M. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004,
56. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013,
57. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v obchodním styku*. Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, ASPI, 2002, č. 145,
58. ROZEHNALOVÁ, N. *Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem – II. část*. Bulletin advokacie. 2005, č. 5,
59. RABAN, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha, C.H.Beck, 2004,
60. ROZEHNALOVÁ, N. *Doložky o právním režimu a o řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku*. Právní praxe v podnikání, 1998/2,
61. ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008,
62. RŮŽIČKA, K. *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2003/5,
63. RŮŽIČKA, K. *Mezitímní a částečný rozhodčí nález*. Právní fórum, č. 4, 2008,
64. RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997,
65. RŮŽIČKA, K.. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005,

66. RŮŽIČKA, K. *Rozhodování vnitrostátních sporů v rozhodčím řízení*. Právní rádce, 1998/10,
67. RŮŽIČKA, K. *Czech (& Central European) Yearbook of Arbitration*, Volume II, New York, Juris 2012,
68. ŘEZNÍČEK, D. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. České Budějovice: 2012,
69. SANDERS, P. *Trends in the Field of International Commercial Arbitration*. In: *Academie de Droit International De la Haye, Recueil des Cours*. Svazek 145. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1975,
70. SPIROVÁ, K. *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*, Právní fórum, 2009/12,
71. STEINGRUBER, A., M. *Consent in international arbitration*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2012,
72. TWEEDALE, A.; TWEEDALE, K. *Arbitration of commercial disputes: International and English Law and Practice*. New York: Oxford University Press, 2007,
73. VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2007,
74. WINTEROVÁ, A. in Winterová, A. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. aktualizované vydání, Linde Praha, a.s., 2004,
75. WHITESELL, A., M. *Independence in ICC Arbitration: IC Court Practice concerning the Appointment, Confirmation, Challenge and Replace of Arbitrators*. Special Supplement ICC International Court of Arbitration Bulletin.

Anotace

Předmětem této disertační práce je institucionální mezinárodní obchodní arbitráž. Práce popisuje jednotlivé oblasti rozhodčího řízení v mezinárodním obchodu se zaměřením na jeho samotné postavení v rámci mezinárodního obchodu, kvalifikační předpoklady rozhodců, rozhodčí doložky a průběh mezinárodních rozhodčích řízení. Jsou zde zahrnuty změny rozhodčích pravidel a řádů významných mezinárodních rozhodčích institucí. Rovněž jsou popsány i otázky rozhodného práva v mezinárodní obchodní arbitráži, Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů - Newyorská úmluva a Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži.

Abstract

The subject of this thesis is Institutional International Commercial Arbitration. This thesis describes the fields of arbitration in international trade, especially the status of arbitration in international trade, qualifications of the arbitrators, the arbitration clause and the course of international arbitration. They are included changes to the Arbitration Rules of the major international arbitral institutions. Further, this thesis concentrates on questions relating applicable law in international commercial arbitration, the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - the "New York" Convention and the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration.

Klíčová slova

mezinárodní institucionální obchodní arbitráž, rozhodčí řízení, rozhodce

Key words

International Institutional Commercial Arbitration, Arbitration, Arbitrator